

T.C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

YÖNETİM BİLİMLERİ BİLİM DALI

**KENTLEŞME SÜRECİNDE AİLENİN DEĞİŞİMİ:
BURSA'DA BİR ALAN ARAŞTIRMASI**

(DOKTORA TEZİ)

Enes Battal KESKİN

BURSA-2014

T.C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

YÖNETİM BİLİMLERİ BİLİM DALI

**KENTLEŞME SÜRECİNDE AİLENİN DEĞİŞİMİ:
BURSA'DA BİR ALAN ARAŞTIRMASI**

(DOKTORA TEZİ)

Enes Battal KESKİN

Danışman:

Prof. Dr. Bekir PARLAK

BURSA-2014

TEZ ONAY SAYFASI

T. C.

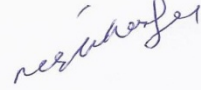
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

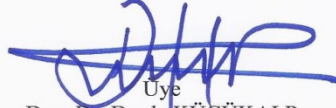
Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yönetim Bilimleri Bilim Dalı'nda 71115005 numaralı Enes Battal KESKİN'in hazırladığı "Kentleşme Sürecinde Ailenin Değişimi: Bursa'da Bir Alan Araştırması" konulu Doktora Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 20/08/2014 günü 15.30 - 17.00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin başarılı/başarısız olduğuna oybirliği/oy çokluğu ile karar verilmiştir.

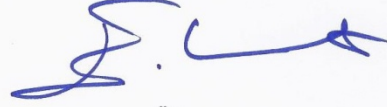
Üye
(Tez Danışmanı ve Sınav
Komisyonu Başkanı)
Prof. Dr. Bekir PARLAK
Uludağ Üniversitesi

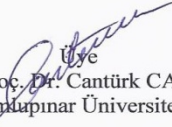
Üye
Doç. Dr. Neslihan SAM
Uludağ Üniversitesi

Üye
Doç. Dr. Derda KÜÇÜKALP
Uludağ Üniversitesi

Üye
Doç. Dr. Elif KARAKURT TOSUN
Uludağ Üniversitesi

Üye
Yrd. Doç. Dr. Cantürk CANER
Dumlupınar Üniversitesi

20 / 08 / 2014

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Enes Battal KESKİN
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Kamu Yönetimi
Bilim Dalı : Yönetim Bilimleri
Tezin Niteliği : Doktora Tezi
Sayfa Sayısı : XVI+222
Mezuniyet Tarihi : / / 20.....
Tez Danışman(lar)ı : Prof. Dr. Bekir PARLAK

KENTLEŞME SÜRECİNDE AİLENİN DEĞİŞİMİ: BURSA'DA BİR ALAN ARAŞTIRMASI

“Kent” ve “aile” insanlık tarihinin iki önemli olgusudur. Kent, sosyal olarak heterojen bireylerin oluşturduğu, büyük ve yoğun bir yerleşim birimidir. Aile ise, kan, yasa ve evlilik yoluyla, birbirlerine akrabalıkları bulunan hane halkı üyelerinden meydana gelen sosyal bir kurumdur. Aileye, birincil ilişkiler, kente ise, ikincil ilişkiler yön vermektedir. İnsanların kırsaldan kent merkezlerine akın etmesi sonucu, kentlerin nüfus ve alan yönünden büyümesi ise, “kentleşme” olarak adlandırılmaktadır. Kentleşme aynı zamanda, insanların kentte örgütlenme biçimini ifade eden, bir toplumsal değişme sürecidir. Bu bağlamda kentleşme, toplumsal bir kurum olan aileyi de etkilemekte ve değişimine sebep olmaktadır. Çalışmanın ana hipotezi, bu düşünce üzerine kurulmuştur. Sosyal bilimlerde alan çalışması yapılmadan, sadece literatür bilgisiyle özgün ve gerçekçi sonuçlar çıkarabilmenin mümkün olamayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle çalışma; kentleşme sürecinde ailede meydana gelen değişimleri, bir alan araştırması çerçevesinde ele almaktadır. Bursa’da yapılan bu araştırma, kır ve kent merkezinde yaşayan aileleri karşılaştırmalı olarak incelemektedir. Çalışmada veri toplamak için yüzyüze anket, görüşme ve gözlem teknikleri kullanılmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde kentleşme, ikinci bölümünde ise aile konusu, ayrıntılı bir şekilde ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde, kentleşme ve aile arasındaki ilişki, toplumsal değişme ve modernleşme kavramları çerçevesinde incelenmektedir. Dördüncü bölümde ise, alan araştırmasının sonuçları yorumlanmaktadır.

Anahtar Sözcükler:

Kentleşme, Aile, Kırsal Aile, Kentsel Aile, Geçiş Ailesi, Bursa.

ABSTRACT

Name and Surname : Enes Battal KESKİN
University : Uludağ University
Institution : Social Science Institution
Field : Public Administration
Branch : Administrative Science
Degree Awarded : PhD
Page Number : XVI+222
Degree Date :
Supervisor(s) : Prof. Dr. Bekir PARLAK

CHANGE OF FAMILY IN THE PROCESS OF URBANIZATION: A FIELD RESEARCH IN BURSA

“City” and “family” are the two important phenomenon in the history of mankind. The city is a large and dense settlement composed of socially heterogeneous individuals. On the other hand, the family is a social institution consists of household members who become relatives through blood and marriage laws. Primary relationships give direction to the family whereas secondary relationships give direction to the city. The growth of the city in terms of population and area as a result of the influx of the people from rural to urban centers is called “urbanization”. Urbanization is also a process of social change that represents how people are organized in the city. In this context, urbanization affects and causes the change of family as a social institution. The main hypothesis of this study is based on this very idea. It is assumed that it is not possible to reach original and realistic conclusions only by doing bibliographical survey but not field research in social sciences. Therefore, this study deals with the changes in the family in the process of urbanization within the framework of a field research. The research conducted in Bursa, comparatively examines the families living both in rural and urban centers. In order to collect data; one-on-one interview, conversation, and observation techniques are used in the study. The first part of the study deals with the urbanization whereas family issue is dealt in the second part of the study. In the third part, the relation between urbanization and family is examined within the context of social change and modernization concepts. In the fourth part, the results of the field research are interpreted.

Keywords:

Urbanization, Family, Rural Family, Urban Family, Transition Family, Bursa.

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın yapılması konusunda beni cesaretlendiren, ihtiyaç duyduğum her zaman önerileriyle yol gösteren, tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Bekir Parlak'a teşekkür ederim. Tez çalışması süresince, göstermiş oldukları anlayışları için tez izleme komitesi üyeleri; Sayın Prof. Dr. Feridun Yılmaz ve Doç. Dr. Neslihan Sam'a teşekkürü bir borç bilirim.

Bu çalışmanın, kentleşme ve aile konularında yapılacak yeni çalışmalara, kaynak oluşturabilmesini, bundan sonraki çalışmalara ışık tutabilmesini ümit ederim.

Çalışmanın, insanlığa faydalı olması ise tek dileğim.

Enes Battal KESKİN

Bursa 2014

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	xii
TABLolar	xiii
ŞEKİLLER	xvi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KENTLEŞMEYE İLİŞKİN TEORİK ÇERÇEVE

1. KENTLEŞME İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR	7
1.1. KENT	7
1.1.1. Kent Tanımları	8
1.1.1.1. Nüfus ölçütüne göre kent tanımı	8
1.1.1.2. Ekonomik nitelik ölçütüne göre kent tanımı	8
1.1.1.3. Sosyolojik ölçütlere göre kent tanımı	9
1.1.1.4. Karma nitelikli kent tanımları	9
1.1.2. Kentlerin Sınıflandırılması	10
1.1.2.1. Sanayi öncesi kenti	10
1.1.2.2. Sanayi kenti	11
1.1.2.3. Geçiş dönemi kenti	12
1.2. KENTLEŞME	12
1.3. KENTLİLEŞME	14
2. DÜNYADA KENTLEŞME	15

2.1.KENTSEL NÜFUSUN KIRSAL NÜFUSU AŞMIŞ OLDUĞU ÜLKELER.....	15
2.2.KITALAR BAZINDA KENTSEL NÜFUSUN TOPLAM NÜFUSA ORANI	17
2.3.MEGA KENTLER	18
3. DÜNYADA KENTLEŞMENİN İKİ FARKLI ŞEKLİ	20
3.1.SANAYİLEŞMEYE BAĞLI KENTLEŞME	21
3.2. SANAYİLEŞMEDEN BAĞIMSIZ KENTLEŞME.....	22
3.2.1.Türkiye’de Kentleşme	23
3.2.1.1. Türkiye’de kentleşmenin nedenleri	24
3.2.1.1.1.İtici nedenler	24
3.2.1.1.2. Çekici nedenler	25
3.2.1.1.3.Aracı nedenler	26
3.2.1.1.4.Siyasal ve sosyo-psikolojik nedenler	27
3.2.1.2.Türkiye’de kentleşmenin niteliği ve sonuçları	27
3.2.2.Bursa’da Kentleşme	29

İKİNCİ BÖLÜM

AİLE İLE İLGİLİ TEORİK ÇERÇEVE

1.AİLE İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR.....	35
1.1.AİLE	35
1.2.EVLİLİK.....	36
1.3.AKRABALIK	38
2.AİLE TÜRLERİ VE AİLENİN İŞLEVLERİ	39
2.1. AİLE TÜRLERİ	39
2.1.1.Hane Halkı Ölçütüne Göre	40
2.1.1.1. Geniş aile.....	40
2.1.1.2. Çekirdek aile.....	40
2.1.2.Otorite Ölçütüne Göre	41
2.1.2.1. Ataerkil aile	41
2.1.2.2. Anaerkil aile	42
2.1.2.3. Eşitlikçi aile	42

2.1.3.Yerleşme Ölçütüne Göre	43
2.1.3.1. Patriloal aile	43
2.1.3.2. Matriloal aile.....	43
2.1.3.3. Neoloal aile.....	43
2.1.4.Eş Sayısı Ölçütüne Göre.....	44
2.1.4.1. Poligami	44
2.1.4.2. Monogami	44
2.1.5.Çevre Ölçütüne Göre.....	45
2.1.5.1.Exogami	45
2.1.5.2.Endogami	46
2.1.6. Yerleşim Yeri Ölçütüne Göre	46
2.1.6.1. Kırsal aile	46
2.1.6.2. Kentsel aile	47
2.1.6.3. Geçiş ailesi	47
2.1.6.3.1. Gecekond u ailesi.....	47
2.1.6.3.2. Kasaba ailesi	47
2.2.AİLENİN İŞLEVLERİ.....	48
2.2.1.Cinsel Yaşamı Düzenleme İşlevi	48
2.2.2. Üreme İşlevi.....	49
2.2.3.Sosyalizasyon İşlevi / Eğitim İşlevi	49
2.2.4. Sevgi İşlevi / Psikolojik Doyum Sağlama İşlevi.....	50
2.2.5.Statü İşlevi	50
2.2.6.Bakım ve Koruma İşlevi.....	50
2.2.7.Ekonomik İşlevi	51
2.2.8.Dini İşlevi	51
2.2.9.Boş Zamanları Değerlendirme İşlevi	51
3. AİLENİN ÇÖZÜLMESİ VE BOŞANMA.....	52
4. AİLEYE ALTERNATİF YAŞAM BİÇİMLERİ VE AİLENİN GELECEĞİ	58
4.1. AİLEYE ALTERNATİF YAŞAM BİÇİMLERİ	58
4.1.1.Tek Ebeveynli Aile	59
4.1.2. Üvey Aile.....	59
4.1.3.Birlikte Yaşama	60

4.1.4. Bekâr Kalma	60
4.1.5. Eşcinsel Birliktelikler	61
4.2. AİLENİN GELECEĞİ.....	62
4.2.1. Tek Kişilik Haneler	64
4.2.2. Tek Ebeveynli Aileler	65
4.2.3.Çocuksuz Çiftler	66
4.2.4. Çocuklu Çiftler.....	67
5.TÜRKİYE’DE AİLE	68
5.1.TÜRKİYE’DE AİLENİN KENDİNE HAS ÖZELLİKLERİ.....	68
5.2. RAKAMLARLA TÜRKİYE’DE AİLE	70

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KENTLEŞME VE AİLE

1.KENTLEŞME VE AİLE İLİŞKİSİ	74
1.1.TOPLUMSAL DEĞİŞME BAĞLAMINDA KENTLEŞME VE AİLE	75
1.2.MODERNLEŞME BAĞLAMINDA KENTLEŞME VE AİLE.....	76
2.KENTLEŞMENİN AİLEYE ETKİLERİ.....	78
2.1.KENTLEŞMENİN AİLE YAPISINA ETKİLERİ	79
2.1.1.Aile Büyüklüğüne Etkisi	80
2.1.2.Aile’de Çocuğa Bakışa Etkisi	83
2.1.3. Aile İçi Rollere Etkisi.....	84
2.2.KENTLEŞMENİN AİLE İŞLEVLERİNE ETKİSİ.....	85
2.2.1. Üreme İşlevine Etkisi	86
2.2.2.Ekonomik İşlevine Etkisi	87
2.2.3. Eğitim ve Sosyalizasyon İşlevine Etkisi.....	88
2.2.4.Bakım ve Koruma İşlevine Etkisi	90
2.3.AİLENİN ÇÖZÜLMESİ VE BOŞANMAYA ETKİSİ	93
3. TÜRKİYE’DE KENTLEŞME SÜRECİNDE DEĞİŞEN AİLE VE ÖZELLİKLERİ	94

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
KENTLEŞME SÜRECİNDE AİLENİN DEĞİŞİMİ ÜZERİNE
BİR ALAN ARAŞTIRMASI

1.ARAŞTIRMANIN TANITIMI VE ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ	98
1.1.ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	98
1.2.ARAŞTIRMA ALANI HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	99
1.2.1.Soğanlı Mahallesi.....	99
1.2.2.Araştırma Yapılan Köyler	101
1.2.2.1.Akçapınar köyü.....	102
1.2.2.2.Akpınar köyü	102
1.2.2.3.Danaçalı köyü.....	102
1.2.2.4.Süleymanbey köyü.....	103
1.3.ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI.....	104
1.4.ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ.....	104
1.4.1.Araştırmanın Ön Hazırlıkları.....	104
1.4.2.Araştırma Araçlarının Belirlenmesi	105
1.4.3.Araştırmanın Evreni ve Örneklem Oluşturulması	107
1.4.4. Alan Uygulaması.....	109
1.5. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ	110
1.6. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	111
2. ARAŞTIRMA BULGULARI VE ANALİZLERİ.....	112
2.1. NİCEL ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE ANALİZİ	112
2.1.1. Demografik Özellikler.....	113
2.1.2.Aile Kompozisyonu	116
2.1.3. Ailede Otorite Paylaşımı ve Kadının Konumu.....	127
2.1.4. Aile ve Akrabalık	133
2.1.5. Ailede Çocuk	137
2.1.6. Ailede Yaşlı	148
2.1.7.Aile Ekonomisi	151
2.1.8.Aile ve Toplum Hayatıyla İlgili Genel Düşünceler	155
2.2. NİTEL ARAŞTIRMANIN ANALİZİ	162

2.2.1. Demografik Özellikler.....	163
2.2.2. Aile Kompozisyonu.....	165
2.2.4. Aile ve Akrabalık	169
2.2.5. Ailede Çocuk	170
2.2.6. Ailede Yaşlı	173
2.2.7. Aile Ekonomisi	174
2.2.8. Aile ve Toplum Hayatıyla İlgili Genel Düşünceler	175
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	182
KAYNAKLAR.....	191
EKLER.....	200
ÖZGEÇMİŞ.....	221

KISALTMALAR

Kısaltma	Bibliyografik Bilgi
ASAGEM	Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel M¼d¼rl¼g¼
ASPB	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
BBB	Bursa B¼y¼křehir Belediyesi
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
çev.	Çeviren
der.	Derleyen
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
ed.	Edit¼r
EUROSTAT	Avrupa İstatistik Ofisi
haz.	Hazırlayan
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örg¼t¼
p.	Page
S.	Sayı
s.	Sayfa
ss.	Sayfadan sayfaya
TOKİ	Toplu Konut İdaresi
T¼İK	T¼rkiye İstatistik Kurumu
UN	Birleşmiş Milletler
UNSD	Birleşmiş Milletler İstatistik B¼l¼m¼
vb.	Ve benzeri
v.dđr.	Ve diğerleri
Vol.	Volume
y.y.	Basım yeri yok

TABLÖLAR

	Sayfa
Tablo 1-1: Türkiye’de Kırsal ve Kentsel Nüfus	28
Tablo 1-2: Bursa’ya Göç Eden Nüfusun İllere Göre Dağılımı.....	30
Tablo 1-3: Bursa’da Kırsal ve Kentsel Nüfus(%).....	32
Tablo 2-1: Ülkeler Bazında Boşanma Sayısı ve Kaba Boşanma Oranları: 2007-2011	54
Tablo 2-2: Türkiye’de Ailelerin Medeni Duruma Göre Dağılımı: 2006-2011	55
Tablo 2-3: Cinsiyete Göre Türkiye’de Boşanma Nedenleri: 2006	56
Tablo 2-4: Cinsiyete Göre Türkiye’de Boşanma Nedenleri: 2011	57
Tablo 3-1: Kentleşme Sürecinde Türkiye’de Kırsal ve Kentsel Nüfus: 1960-2013.....	81
Tablo 3-2: Kentleşme Sürecinde Türkiye’de Aile Yapısı: 1968-2012	82
Tablo 3-3: Geleneksel ve Modern Aile Türlerinin İşlevleri.....	91
Tablo 4-1: Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımı.....	113
Tablo 4-2: Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı	113
Tablo 4-3: Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı.....	114
Tablo 4-4: Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı.....	114
Tablo 4-5: Katılımcıların Mesleklerine Göre Dağılımı	115
Tablo 4-6: Katılımcıların Toplam Aile Gelirlerine Göre Dağılımı	115
Tablo 4-7: Katılımcıların Konut Mülkiyeti Durumlarına Göre Dağılımı	116
Tablo 4-8: Hanede Kimlerle Birlikte Oturulduğu.....	116
Tablo 4-9: Evliliğin Gerçekleşme Biçimi	118
Tablo 4-10: Evliliğin En İyi Gerçekleşme Biçimi	119
Tablo 4-11: Erkekler İçin İlk Evlenme Yaşı	120
Tablo 4-12: Kadınlar İçin İlk Evlenme Yaşı	121

Tablo 4-13: Erkekler İçin Uygun Bulunan İlk Evlenme Yaşı	122
Tablo 4-14: Kadınlar İçin Uygun Bulunan İlk Evlenme Yaşı.....	122
Tablo 4-15: Başlık Verilme Durumu	123
Tablo 4-16: Başlık Vermenin Gerekliliği.....	124
Tablo 4-17: Evlenirken Yapılan Nikah Türü.....	125
Tablo 4-18: Ailen Reislğine Bakış.....	127
Tablo 4-19: Ailede Kadının Görevi	127
Tablo 4-20: Ailenin Mal Varlığının Mülkiyeti.....	128
Tablo 4-21: Ailede Kararları Kimin Verdiği.....	129
Tablo 4-22: Ev İşlerinde Kadına Yardım	130
Tablo 4-23: Ailenin Geçimini Sağlama Görevi.....	131
Tablo 4-24: Eşin Çalışma Durumu	132
Tablo 4-25: Kadının Çalışmasına Bakış.....	132
Tablo 4-26: Eşle Akrabalık	133
Tablo 4-27: Çocukların Evliliğinde Akrafa Tercihi.....	134
Tablo 4-28: Ailece En Sık Kimlerle Görüşüldüğü	135
Tablo 4-29: Hemşehri Derneğine Üyelik	136
Tablo 4-30: Ailede Çocuk Sayısı.....	137
Tablo 4-31: İdeal Çocuk Sayısı	138
Tablo 4-32: İstenen Çocuğun Cinsiyeti.....	139
Tablo 4-33: Mirasın Çocuklar Arasında Paylaştırılması.....	141
Tablo 4-34: Erkek Çocuk İçin Evleneceği Kızla Görüşmesi	141
Tablo 4-35: Kız Çocuk İçin Evleneceği Erkekle Görüşmesi	142
Tablo 4-36: Erkek Çocuk İstenen İçin Eğitim Düzeyi.....	143
Tablo 4-37: Kız Çocuk İstenen İçin Eğitim Düzeyi	144

Tablo 4-38: Evli Kızı/Oğlu İle Aynı Evde Oturma Konusundaki Düşünce.....	145
Tablo 4-39: Evlendikten Sonra Anne-Baba İle Birlikte Oturmuş Olma Durumu	146
Tablo 4-40: Ailede Bakımı Yapılması Gereken Çocuk	147
Tablo 4-41: Bakımı Yapılması Gereken Çocuğun Bakımı	148
Tablo 4-42: Ailede Bakıma Muhtaç Yaşlı	148
Tablo 4-43: Bakıma Muhtaç Yaşlının Bakımı	149
Tablo 4-44: Yaşlılık Dönemiyle İlgili Yaşam Tercihini	150
Tablo 4-45: Ailede Gelir Getiren Bir İşte Kimlerin Çalıştığı.....	151
Tablo 4-46: Borç Alınmak İstendiğinde Başvurulan Yerler/Kişiler.....	153
Tablo 4-47: Alışverişlerde Tercih Edilen Ödeme Şekli.....	154
Tablo 4-48: Aile Hayatında Dini İnançların Yeri.....	155
Tablo 4-49: Evliliğin Gerekliliği	156
Tablo 4-50: Nikahsız Birlikte Yaşamaya Bakış	157
Tablo 4-51: Evlilik Dışı Çocuğa Bakış	158
Tablo 4-52: Boşanma Konusuna Bakış.....	159
Tablo 4-53: Ailenin Genel Mutluluk Düzeyi	160
Tablo 4-54: Yaşamak İçin Kent Yerine Köyün Tercihini.....	161
Tablo 4-55: Yaşamak İçin Köy Yerine Kent Tercihini.....	161

ŞEKİLLER

	Sayfa
Şekil 1-1: 30 Ülkenin 1950, 2009 ve 2050 Yıllarındaki Tahmini Kentsel Nüfus Oranları.	16
Şekil 1-2: Kıtalar Bazında Kentsel Nüfusun Toplam Dünya Nüfusuna Oranı.....	18
Şekil 1-3: 29 Kentin 2025 Yılı Tahmini Nüfusları.....	19
Şekil 2-1: Seçilmiş OECD Ülkelerinde Tek Kişilik Hanelerde Öngörülen Artış.....	64
Şekil 2-2: Tek Kişilik Hanelerin 2025-2030 Yılları İçin Öngörülen Payı.....	65
Şekil 2-3: Seçilmiş OECD Ülkelerinde Tek Ebeveynli Hanelerde Öngörülen Artış.....	65
Şekil 2-4: Tek Ebeveynli Hanelerin 2025-2030 Yılları İçin Öngörülen Payı	57
Şekil 2-5: Seçilmiş OECD Ülkelerinde Çocuksuz Çiftlerde Öngörülen Artış	66
Şekil 2-6: Seçilmiş OECD Ülkelerinde Çocuklu Çiftlerde Öngörülen Artış	67

GİRİŞ

İnsanlık, çok farklı yaşam biçimlerinden geçerek günümüze ulaşmıştır. İnsanın, yaşam biçimini kökten değiştiren iki önemli devrim olduğu kabul edilmektedir. Bunlardan ilki “tarım devrimi”dir ve insanoğlu “köy” yerleşim birimini icat ederek, göçebeliği bir yaşam tarzı olmaktan çıkarmış ve yerleşik hayata geçmiştir. İkinci devrim ise “sanayi devrimi”dir ve toplumsal yaşamı kökten değiştiren bugün ki “kent”i ortaya çıkarmıştır.

Sanayi Devrimi sonrasında ortaya çıkan kentlerin, nüfus ve alan yönünden büyümesi “kentleşme” kavramı ile ifade edilmektedir. Dünyada kentleşmenin seyri ise, farklılıklar göstermektedir. Sanayi Devrimi’nin ortaya çıktığı Avrupa ülkelerinde kentleşme, sanayileşmenin sonucu olarak ortaya çıkmaktayken, bu ülkelerin dışında kentleşme, sanayileşmeden bağımsız olarak gerçekleşmektedir.

Kentleşme, insanlık tarihinde görülmedik ölçüde kısa bir sürede, kentlerin sayılarının ve nüfuslarının artmasına neden olarak, yeni bir toplumsal yapının ortaya çıkmasının en büyük etkeni olmaktadır. Sanayileşme sürecine 1950’li yıllarda giren Türkiye’de kentleşme, sanayinin iş talebinden ziyade, kırsal kesimin nüfusu itmesi sonucunda kent merkezlerine yığılması sonucu gerçekleşmektedir. Kentleşme sürecinin hala devam ettiği Türkiye’de, kırsal kesimler boşalırken kent merkezleri aşırı kalabalıklaşmaktadır. Örgütlü kesimde istihdamın sınırlı oluşu ya da sanayinin göç eden insanların ancak çok az bir kısmına iş imkânı sağlaması nedeniyle, kentlerde örgütsüz yeni istihdam şekilleri ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de köylünün en iyi ihtimalle işçiye dönüştüğü, büyük bir köylü kesiminin ise kentte marjinal sektörlerde çalışmak zorunda kaldığı kentleşme süreci, aileyi nasıl etkilemektedir?

Kentleşme sürecinin, aile üzerindeki etkileri ile ilgili çalışmalar her geçen gün artmaktadır. Bu durum sosyal bilimler açısından önemli olmakla birlikte, yapılan çalışmalarda kentleşme; şehirlerarası göçlerin bir sonucu olarak ele alınmakta, gelişmemiş kentlerin kır ve kent merkezlerinden gelişmiş kent merkezlerine, özellikle büyük kentlere göçün etkisiyle oluşan kentleşme bağlamında incelenmektedir. Bir kentin, kendi kırsalından kent merkezine göçün oluşturduğu kentleşme konusu ihmal edilmektedir. Bu çalışmada, kendi kırsalından kopan nüfusun, kent merkezine göç etmesiyle oluşan kentleşme deneyimi ve bu deneyimin aile üzerindeki etkilerinin üzerinde durulacak olması çalışmayı önemli kılan bir özellik olmaktadır.

Kentleşme sürecinde ailenin değişiminin daha somut olarak görülmesi, ancak hem kentsel hem de kırsal alanda saha çalışması yapıldığında görülebilecektir. Bu nedenle, araştırmanın kırsal ve kentsel karşılaştırmalı perspektifte sunuluyor olması, ortaya çıkacak sonuçlar açısından ayrı bir önem taşımakta, çalışmayı önemli kılmaktadır.

Kentleşmenin toplumsal değişmeye olan etkileriyle ilgili çalışmalar yapılıyor olsa da, spesifik olarak kentleşme sürecinin ailenin değişimine etkisi istisnai çalışmalar dışında araştırılmış değildir. Bu çalışmada, ülkemizin kentleşme sürecinin ailenin yapısında ne tür değişim ve dönüşümlere sebep olduğunun anlamaya/açıklanmaya çalışılacak olunması araştırmayı önemli kılan bir diğer özelliktir.

Başka bir açıdan, hem kamu yönetimi hem de sosyoloji bilim dallarının kesişme alanı olan konu, disiplinlerarası bir çalışma niteliği taşıyacağından ilgili literatüre katkı yapacağı düşünülmekte ve önem arz etmektedir.

Kentleşme aynı zamanda, insanların kentte örgütlenme biçimini ifade eden, bir toplumsal değişme sürecidir. Bu çerçevede kentleşme, sanayileşmiş ve kentleşmiş modern toplumlarının değerlerini, davranış kalıplarını ve yaşam biçimlerini, dünyanın farklı ülkelerine ulaştırmaktadır. Özellikle geleneksel toplumların, toplumsal yapılarını ve kurumlarını etkilemektedir. Bu bağlamda bu çalışmanın problemi; *kentleşme sürecinde ailede değişim olmakta mıdır?* cümlesidir.

Kentleşme ile meydana gelen değişimler, bir bakıma modernleşme sürecindeki değişimlerdir. Bu bağlamda kentleşme, toplumsal bir kurum olan aileyi de etkilemekte ve değişimine sebep olmaktadır. Çalışmanın ana hipotezi, bu düşünce üzerine kurulmuştur. Araştırmanın ana hipotezi; “kentleşme sürecinde, aile değişmektedir” düşüncesidir. Bu temel hipotezle bağlantılı olarak çalışmadaki alt hipotezler şöyledir.

- Kentleşme sürecinde aileler, çekirdek/küçük ailelere dönüşmekte, hem kır hem kent yerleşim türünde hakim aile türü haline gelmektedir.
- Kentleşme sürecinde, ailede kadının ve erkeğin konumlarında değişimler olmakta, ailede kadının konumu güçlenmektedir.
- Kentte araştırma yapılan alanın, köyden kente göç edenlerin ilk yerleştikleri yer olması nedeniyle akrabalık ilişkilerinin önemi azalmamakta, hatta daha da artmaktadır.

- Kentleşme süreciyle birlikte, evlilik konusundaki modern yaklaşımların, bu bağlamda, evliliğin gerekliliğine duyulan inancın azaldığı Batı toplumlarındaki yansımaların, araştırma yapılan kentsel alanlarda karşılığının olacağı beklenmektedir.
- Kentleşmenin etkisiyle değişen aile yapısı ve işlevleri sonucunda yeni bir aile türü ortaya çıkmakta, bu ailede; hem kentsel hem de kırsal ailenin bazı özellikleri bir arada bulunmaktadır.

Bu çerçevede araştırmanın amacı ise; kentleşme sürecinde ailenin yapısında, işlevlerinde ve aile içi ilişkilerde bir değişim olup olmadığı, eğer bir değişim varsa ne tür değişimler olduğunun tespit edilmesidir.

Sanayileşmeye bağlı olarak gelişen kentleşme, iş ve üretim süreçlerinin farklılaşması nedeniyle, ailenin tüm özelliklerinde değişmelere sebep olmaktadır. Sanayileşmeden bağımsız olarak kentleşen ülkelerde ise, kentleşmenin aile üzerindeki etkisinin sınırlı kaldığı görülmektedir. Başka bir anlatımla, sanayi toplumlarında, ailenin yapısı- işlevleri değişmekte ve akrabalık ilişkilerinin önemi, kentleşmeyle birlikte giderek azalmaktayken, henüz sanayileşmekte olan ülkelere, ailenin geçirmekte olduğu değişim farklı özellikler taşımaktadır. İnsanlığın en kadim kurumlarından olan ve esnek yapısıyla değişerek bugüne gelen ailenin, yeni duruma kendini uyarlama biçimleri, sadece modern-kentsel değerlerin değil, aynı zamanda kırsal/geleneksel değerlerin de etkileri ile karşı karşıyadır. Bu durum, özellikle hızlı kentleşme ve yoğun bir kır-kent göçü yaşayan Türkiye’de yaygın olarak görülmektedir. Bu tespit, Batılı bilim insanlarınca ortaya atılan, kırsal bulunan “kırsal/geniş aile”nin sanayileşme ve kentleşme sürecinde kentte “çekirdek aile”ye dönüşeceğine dair ikili tipolojinin, her ülkede geçerli olamayacağını, bu ülkelere ailelerin farklı özellikler göstermesi nedeniyle, isimlendirilmesinin de farklı olması gerektiğini göstermektedir.

Literatürde yer alan geniş aile ve çekirdek aile yapısı ayrımı Türkiye’de çok net olarak birbirinden ayrılmamaktadır. Bu aile türlerinin oluşmasında, kentleşmenin etkisi olsa da başka bazı faktörlerin, özellikle dinin belirleyici bir etkisi bulunmaktadır. Bu aileler, bir yanıyla geleneksel bir yanıyla modern, bir yanıyla kırsal, bir yanıyla kentsel bir ailedir. Belirtilen özellikleri nedeniyle bu ailenin “geçiş ailesi” olarak adlandırılmasının doğru olacağı düşünülmektedir. Geçiş toplumunun, genel özellikleri bu aileye yansımaktadır.

Toprağa bağımlılığı azalan ailenin hacmi küçülmeye başlamakta, göç ve kentte tutunma çabaları küçülmeyi zorunlu kılmaktadır. Bahsedilen ailenin, pratik hayatta ki yansımalarına ve davranış kalıplarına bakıldığında, kırsal ve kentsel iki farklı yapının birlikteliği kolayca görülebilmektedir.

Bu çalışmada, kentleşme ve aile konusunda kuramsal çerçeve çizildikten sonra, kentleşme sürecinde ailede meydana gelen değişimler, bir alan araştırması çerçevesinde incelenmektedir. Yapılan çalışmada araştırma alanı olarak, son elli-altmış yılda büyük oranda iç göçler yoluyla nüfusu yaklaşık 4 kat artan Bursa seçilmiştir. Türkiye’de ki 80 ilin tamamından göç almasının yanısıra, kendi kırsalından ve özellikle dağ ilçeleri olarak adlandırılan; Büyükorhan, Harmancık, Keles ve Orhaneli’den Bursa kent merkezine yoğun göç nedeniyle çalışma alanı olarak seçilmiştir. Türkiye’de kentleşme sürecinin de 1950’li yıllarda hız kazandığı hatırlandığında, kentleşme sürecinin ailenin değişimine etkilerini araştırmak için Bursa’nın tam bir laboratuvar işlevi göreceği düşünülmüştür. Bursa nüfusunun dolayısıyla hane sayısının fazlalığı yanında, kentin kırsalından gelen ailelerin kentleşme sürecinden nasıl etkilendikleri araştırma konusu seçildiğinden, örnek olarak bir mahalle ve bu mahalleye göç veren dört köy araştırma sahası olarak belirlenmiştir.

Bu çalışmada; kendi kırsalından Bursa kent merkezine göç etmiş ailelerin oluşturduğu Soğanlı Mahallesi’nde ve bu mahalleye göç veren dört köyden ailelere uygulanan anket, yapılan görüşme ve gözlemlerden hareketle ailedeki değişim incelenmektedir. Kent ve kır bağlamında karşılaştırmalı bir araştırmaya dayalı bu çalışmanın, kırsalda ve kentte yaşayan aileler arasındaki farklılaşmanın/farklılaşmamanın boyutlarını da ortaya çıkarması öngörülmektedir. Başka bir anlatımla bu çalışma, kentleşme sürecinin, kentsel ve kırsal karşılaştırmalı perspektifte ailenin değişimine etkisini incelemeyi amaçlamaktadır.

Araştırmanın nicel verileri standartlaştırılmış soru/görüşme formu ile, yüz yüze anket tekniği kullanılarak toplanmıştır. Kentsel alan için 63, kırsal alan için 59 sorudan oluşan görüşme formları kullanılmıştır. Araştırmada ayrıca belli sayıda katılımcıyla görüşme/mülakat yapılmıştır. Kullanılan bu yöntemin yanı sıra tamamlayıcı bir unsur olarak gözlem tekniğine de başvurulmuştur.

Araştırmanın evrenini kentsel alanda; Bursa’nın dağ ilçelerinden (Büyükorhan, Harmancık, Keles, Orhaneli) ve bu ilçelerin köylerinden göç ederek Soğanlı Mahallesi’ne

yerleşen aileler meydana getirmektedir. Kırsal alandaki köylerin seçimine gelince, önce Soğanlı Mahallesi'nde anket yapılmış bu anketler incelendikten sonra en fazla hangi köylerden göç varsa, dört dağ ilçesi baz alınarak her ilçeden en fazla göç veren dört köy seçilmiştir. Araştırma birimi olarak hane alınmış ve hanede bulunan evin beyi veya hanımı anket uygulanacak kişi olarak kabul edilmiştir.

Kentsel kesimde; örneklem tespitinde Soğanlı Mahallesi'ndeki tüm sokaklarının örnekleme dahil edilmesi sağlanmıştır. Sokaklardan alınacak örneklemin Soğanlı Mahallesi'nin tamamını temsil edeceği varsayılmıştır. Muhtarlık kanalıyla elde edilen sokak listesinden hareketle, her sokaktan basit tesadüfi örneklem yöntemiyle seçilen bir haneden bir kişiye anket uygulanmıştır. Köylerde ise, köydeki hane ve nüfus sayısı dikkate alınarak orantısız olarak anket yapılacak kişi sayısı belirlenmiştir. Sonuç olarak, Soğanlı Mahallesi'nde 194 ve köylerde 97 kişiyle anket yapılmıştır. Araştırma bulgularının, seçilen örneklem ve araştırma alanı için geçerli olacağı ve salt araştırma alanı için genellenebileceği araştırmanın en önemli sınırlılığıdır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, kentleşmeye ilişkin kavramsal çerçeve çizilmektedir. Bu bağlamda, kentleşme sonucu ortaya çıkmış olan kentle ilgili kavramlar açıklanmış, farklı ölçütlere göre kent tanımları ve kent sınıflandırmaları paylaşılmıştır. Dünya'da kentleşmenin gelmiş olduğu nokta ve kentleşmenin geleceğine dair öngörüler; kıtalar, ülkeler ve kentler bağlamında istatistiki veriler ve tablolar aracılığıyla anlatılmıştır. Dünya'da kentleşmenin iki farklı şekli olarak, sanayileşmeye bağlı kentleşme ve sanayileşmeden bağımsız kentleşme ve özellikleri açıklanmıştır. Türkiye'de kentleşmenin mevcut durumu, kentleşmenin sebepleri, niteliği ve sonuçları ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir. Bu bölümün son kısmında, alan araştırmasının yapıldığı Bursa'daki kentleşme süreci ve 2014 yılı itibarıyla kentsel-kırsal oranlar rakamlar yardımıyla ortaya konulmuştur.

İkinci bölüm tamamen "aile" konusuna ayrılmıştır. Aile ile ilgili, bilimsel ve kuramsal çerçevenin çizildiği bu bölümde, ilk önce aile ile ilgili temel kavramlar açıklanmıştır. Farklı ölçütlere göre aile türleri, ayrıntılı bir şekilde ele alındıktan sonra, ailenin işlevleri üzerinde durulmuştur. Ailenin çözülmesi ve boşanma konusu; seçilmiş ülkelerdeki boşanma oranları üzerinden istatistiki verilerle paylaşılmıştır. Ayrıca bu konuda, Türkiye'de mevcut durum, boşanma sebepleri ile birlikte ele alınarak aktarılmıştır.

Aileye alternatif yaşam biçimleri, bu bölümde incelenen konulardan birisidir. Batı ülkelerinde yaygınlaşan bu yeni yaşam biçimlerinin durumu, tablolar aracılığıyla sunulmuştur. Ailenin ortadan kalkacağını iddia eden yayınların artması, çalışmada bu konunun incelenmesini gerekli kılmış ve ailenin geleceği bu bölümde tartışılmıştır. Türkiye’de ailenin kendine has özellikleri ve rakamlarla ailenin durumunun aktarılmasıyla ikinci bölüm tamamlanmıştır.

Kentleşme ve aile ilişkisinin kurulduğu üçüncü bölüm, bir toplumsal değişme süreci olarak kentleşme ve aile ilişkisinin kurulmasıyla başlatılmıştır. Modernleşme bağlamında kentleşme ve aile ilişkisinin kurulması bu bölümde incelenen konular arasında yer almıştır. Bu bölümde kentleşmenin, ailenin yapısına ve işlevlerine etkileri, ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir. Ailenin çözülmesi ve boşanmaya kentleşmenin etkisi, ele alınan başka bir konu olmuştur. Bölüm, Türkiye’de kentleşme sürecinde değişen aile ve özelliklerinin, tablolar yardımıyla ortaya konulmasıyla sonlandırılmıştır.

Dördüncü bölüm, alan araştırmasına ayrılmıştır. İlk önce araştırmanın konusu, amacı ve metodolojisi aktarılmış, sonra araştırmanın önemi ve hipotezleri açıklanmıştır. Araştırma bulguları ve analizlerine yer verilen bölümde, nicel ve nitel veriler ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Analizler yapılırken, katılımcıların demografik özelliklerine yer verildikten sonra, aile kompozisyonu, ailede otorite paylaşımı ve kadının konumu, aile ve akrabalık, ailede çocuk, ailede yaşlı, aile ekonomisi ile aile ve toplum hayatıyla ilgili genel düşünceler başlıkları altında incelenmiştir. Bu konuda daha önce yapılmış olan araştırmalarla, bu araştırma bulguları arasındaki karşılaştırmalara da bu bölümde yer verilmiştir.

Sonuç bölümünde ise, hipotezler doğrultusunda, bulguların, ailenin değişiminde nasıl somutlaştığı kısaca özetlenmekte, hipotezlerin doğrulanmasına yer verilerek öneriler paylaşılmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KENTLEŞMEYE İLİŞKİN TEORİK ÇERÇEVE

1. KENTLEŞME İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Kentleşme ile ilgili temel kavramlar başlıca; “kent”, “kentleşme” ve “kentlileşme”dir. Ancak bu üç kavram bir arada düşünüldüğünde kentleşme realitesinin gerçek boyutunu kavrayabiliriz (Sezal, 1992: 21). İlgili literatürde; aynı anlamda olmak üzere bazen “kent” bazen “şehir” kavramının, aynı şekilde birbirlerinin yerine bazen “kentleşme” bazen “şehirleşme” kavramının, yine aynı anlamda ve birbirinin yerine bazen “kentlileşme” bazen “şehirleşme” kavramının kullanıldığını görülmektedir. Ancak, literatürde günümüze yaklaşıldıkça “şehir” ve ondan türetilmiş kelimelerin pek kullanılmadığı görülmektedir. Ruşen Keleş bu durumu, belli bir tarihe kadar Türkiye’de “şehir” ve “şehirleşme” kavramlarının kullanıldığını, bu kavramlara öztürkçe karşılık bulma çabalarının sonucunda “kent” ve “kentleşme” kavramlarının üretildiğini dile getirmektedir. Kendi eserlerinde de belli bir tarihe kadar şehir ve şehirleşme kavramlarını kullandığını belirten Keleş, belli bir tarihten sonra ise kent ve kentleşme kavramlarını kullandığını belirtmektedir. Bu çalışmada da; yazarlarının kullanım şekli dikkate alınarak her iki adlandırma da kullanılacaktır.

1.1.KENT

İnsanlık tarihinde nebat ve hayvanların ehlileştirilmesi, yani tarımın başlaması toprağa yerleşmeyi mümkün kılmış ve nüfusun belirli bir yerde toplanmasını, yoğunluk kazanmasını sağlayabilmiştir. Bu ilk yerleşme düzeninden sonra medeniyetlerin tarihleri aşağı yukarı, şehirlerin tarihleridir denebilir. İnsanların yerleşik hayata geçmesiyle birlikte

köy yerleşim yerleri ortaya çıkmıştır. Özellikle bugün ki kenti ortaya çıkarması nedeniyle sanayi devrimi, insanlık tarihi açısından en önemli devrimlerden birini oluşturmaktadır. Bu devrim sonrası ortaya çıkan kent, insan hayatında köklü değişimlere sebep olmuştur(Kıray, 2007: 9; Erkan, 2010: 9).

1.1.1.Kent Tanımları

Kente ilişkin değişik tanımlar yapılmaktadır. Bu tanımlardan bir kısmının kentin fiziksel özelliklerini, bir kısmının kentin işlevsel özelliklerini, bir kısmının ise kentin hem fiziksel hem de işlevsel özelliklerini ele aldığı görülmektedir. Fiziksel tanımlamalarda kentin büyüklüğü ve demografik özellikleri ön plana çıkarılmaktadır. İşlevsel özelliklere göre yapılan tanımlarda ise, kentin ticaret ve sanayi, değişim ve tüketim gibi işlevsel özellikleri üzerinde durulmaktadır. Kentlerin hem fiziksel hem de işlevsel özelliklerini ele alan karma nitelikli tanımlamaların da yapıldığı görülmektedir(Ertürk-Sam, 2009: 41).

1.1.1.1.Nüfus ölçütüne göre kent tanımı

Nüfus büyüklüğü, demograflar tarafından kentleşmenin bir ölçütü olarak kullanılmaktadır. Kenti, nüfus bakımından tanımlamak için çeşitli kriterler vardır. Bu kriterler ülkeden ülkeye değişmektedir. Örneğin; Yunanistan'da nüfusu 10.000'i aşan yerleşim alanları kent olarak tanımlanır, Danimarka'da ise, bu sayı sadece 250'dir. Kanada'da, bir kentsel yerin resmi tanımı 1.000 veya daha fazla sakini olan yerleşim yeridir. Pakistan'da ise, 25.000 veya daha fazla kişinin yaşadığı yerleşim yerleri kent olarak tanımlanmaktadır(Iqbal, 1998: 3-4). Türkiye'de ise, 442 sayılı Köy Kanunu'nun 1. maddesine göre: Nüfusu 2.000'den aşağı yerleşim birimlerine“köy”, nüfusu 2.000 ile 20.000 arasında olanlara “kasaba”, 20.000'den çok nüfusu olanlara “kent” denilmektedir. Bu bilgilerden hareketle Türkiye'de nüfusu 20.000'den az olan yerler “kır”, nüfusu 20.000'den fazla olan yerler ise “kent” olarak değerlendirilmektedir.

1.1.1.2.Ekonomik nitelik ölçütüne göre kent tanımı

Ekonomik faaliyet alanlarının esas alındığı bu ölçüte göre, kent, kırsal alanın köyün karşılığı üzerinden tanımlanmaktadır. Köy, çalışanların uğraş alanı çoğunlukla tarım, hayvancılık veya avcılık olan bir yerleşim türüdür. Şehir ise nüfusun, geçimini ticaret,

pazarlama ve diğer hizmetlerde sağlayan köyden büyük yerleşim yerleridir(Bayhan, 1985: 11). Buna ölçüte göre, kent, kırdaki yapılmakta olan ekonomik faaliyetlerin yapılmadığı yerleşim yeri olarak belirtilmektedir. Kırdaki yaygın ekonomik etkinliğin tarımsal üretim olduğundan hareketle kent, tarım dışı üretimin yapıldığı yer olarak görülmektedir. Başka bir anlatımla kent, baskın ekonomik etkinliğin sanayi üretimi olduğu, bu üretim süreciyle bağlantılı olarak, dağıtım ve yönetim işlevlerinin de görüldüğü yerleşim alanlarıdır.

1.1.1.3.Sosyolojik ölçütlere göre kent tanımı

Sosyolojik ölçütlere göre kent tanımlarında hareket noktasını, köy ve kent toplulukları arasındaki farklılıklar oluşturmakta, yaklaşımın temel kavramları ise cemaat ve cemiyet kavramları olmaktadır. Köy cemaat tipi, kent ise cemiyet tipi bir topluluk olarak tanımlanmaktadır. Köylerdeki topluluğun genişlik ve yoğunluğu az, topluluk etnik ve psiko-sosyal açıdan homojen bir yapı sergilemektedir. Kentte ise genişlik ve yoğunluk çok fazla iken, bu topluluk heterojen bir yapı göstermektedir. Toplumsal farklılaşma ve tabakalaşmanın kente oranla düşük olduğu köy toplumunda toplumsal ilişkiler az sayıda ve darbir ilişki alanı içinde gerçekleşmekte olup, ilişkiler genellikle çok yönlü ve içtenlikli olarak gerçekleşmektedir. Kent'te ise geniş bir alanda ve çok sayıda ilişki söz konusu olduğundan, içtenlikli ve samimi ilişkiler kurabilme olanağı oransal olarak düşmektedir (Ertürk-Sam, 2009: 44-47)

1.1.1.4.Karma nitelikli kent tanımları

Bu tanımlamalarda adından da anlaşılacağı üzere, daha önce bahsedilen tüm kent tanımlama ölçütleri bir arada bulunmaktadır. Bu bağlamda kent; tarımsal olmayan üretimin yapıldığı ve daha önemlisi hem tarımsal hem de tarım dışı üretimin dağıtımının kontrol fonksiyonlarının toplandığı belirli teknolojik gelişme seviyelerine göre büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine varmış yerleşme biçimleridir. Kent, insan ilişkileri açısından ancak belirli nüfusa sahip toplumlarda karşılanması mümkün olan fizyolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçların belirli düzeylerde karşılandığı; her ülkenin kendi yapısı ve özelliklerine göre kriterlerini belirlediği fiziki yerleşme alanıdır(Kıray, 2007: 28; İspir, 1991 :7). Wirth'e göre kent, toplumsal açıdan bir örnek olmayan insanların göreceli

olarak geniş bir alanda, yoğun bir biçimde ve sürekli olarak birlikte bir yere yerleşmiş bulunmasıdır(Wirth, 2002: 85).

Bu tanımlardan hareketle, bir yerleşim biriminin kent olarak adlandırılabilmesi için aşağıda belirtilen özellikleri taşıması gerektiği söylenebilir: Belli bir nüfus büyüklüğüne ve nüfus yoğunluğuna erişmiş olması, tarımsal üretimden daha ileri bir üretim düzeyi olan sanayi üretimine geçmiş olması, hizmet sektörünün gelişmiş olması, yerleşim yerinin fiziksel altyapısının belli bir düzeye ulaşmış olması, nüfusun büyük oranda örgütlenmiş ve yüksek uzmanlaşma düzeyine erişmiş olması, yerel değerlerin yerini, ulusal veya evrensel değerlerin almış olması, geleneksel ilişkilerin çözülüp, bireysel çıkarların ön plana çıkmış olması, eğitim düzeyinin kırsal kesimdeki eğitim düzeyinden daha yüksek olması, sosyal normların yerini, resmi denetleme kurumlarının almış olması ve son olarak statülerin aileden gelmeyip, bireylerin kendi çabaları ile kazanılmış olmasıdır(Erkan, 2010: 17-18).

1.1.2. Kentlerin Sınıflandırılması

Sanayileşmenin, sanayi öncesi ve sanayi kentlerinin arasındaki ayrımları değerlendirmede anahtar bir değişken olduğu söylenebilir. Sanayi, toplumsal yapının biçimini, sanayi öncesi kentlerindeki gibi oldukça farklı olarak, canlı olmayan güç kaynaklarının kullanıldığı bir üretim biçiminin geliştirilmesine ve sürdürülmesine dönüştürür(Sjoberg, 2002: 51-52). Sjoberg'in sınıflandırmasını esas alarak ve çalışma konusuyla bağlantılı olarak kentler; “sanayi öncesi kenti”, “sanayi kenti” ve “geçiş kenti” olarak üçe ayrılarak sınıflandırılacaktır.

1.1.2.1.Sanayi öncesi kenti

Sanayileşme önce kentler, modern sanayi kentlerinden bir çok açıdan farklılık göstermektedirler. İlk fark, bu kentlerin etrafının surlarla çevrili olmasıdır. Bu surlar sadece kentlerin savunulması işlevini görmemekte, aynı zamanda kentsel alanın sınırlarını belirlemekteydi. Surların başka bir işlevi ise, kent yetkililerinin ticareti düzenlemelerine, surların kapılarından geçen tüccarları vergilendirmelerine olanak sağlamasıydı(Ponting, 3008: 361).

Bu şehirler, pazar ve mübadele merkezleridir. Zanaatkarların toplandığı, çeşitli eşyaların buhar veya elektrik enerjisi ile değil de insan ve hayvan enerjisiyle imal edildiği şehirlerdir. Ekonomik hayat bakımından çok az bölünme ve ihtisaslaşma var olmakla beraber sert bir sosyal ayırım vardır. Bu nedenle, birbirinden ayrı etnik grup mahalleleri ya da çeşitli zanaatkarların (bakırcılar, demirciler, yemeniciler gibi-) ayrı kısımlarda yerleşmesi şeklinde mekansal ayrışma kendisini gösterir. Konutların aynı zamanda işyeri, dinsel binalar, eğitim hatta alışveriş merkezi fonksiyonunu gördüğü bu şehirlerde, iş bölgeleri konut bölgelerinden ayrılmamıştır(Kıray, 2007: 9-10).

Sanayi öncesi kentlerinde, tüm dünya ölçeğinde belirlenmiş bir fiyata pek rastlanmaz, alıcı ve satıcılar fiyatları pazarlık yöntemiyle belirlerler. Resmi eğitim, genelde yalnızca erkek seçkinlere verilir. Sanayi öncesi kentlerde kitle iletişim araçları bulunmadığından, kentler birbirinden oldukça yalıtılmış durumdadır. Bu kentlerde, çoğunlukla yasalaştırılmış kurallar olmadığından, mahkemeler geleneklere ve kutsal metinlerin kurallarına dayanarak çalışmaktadır(Sjoberg, 2002: 43-50).

1.1.2.2.Sanayi kenti

Sanayi kentinde, kentsel-endüstriyel topluluk, sanayi öncesi kentte yaşayanların kullandıkları canlı(insan ya da hayvan) enerji kaynakları yerine, üretim kapasitesini büyük ölçüde arttıran elektrik ve buhar gibi cansız güç kaynaklarını kullanmaktadır. Sanayi kentinde, çalışanların etkinliklerinin, denetim ve eşgüdümü için, sanayi öncesi kentlerde görmemizin mümkün olmadığı “fabrika sistemi” geliştirilmiştir(Sjoberg, 2002:41-42).

Sanayi kenti, tarımsal olmayan üretimin yapıldığı, çevredeki tüm üretimin denetlendiği ve dağıtımının koordine edildiği yerdir.Aynı zamanda,kırsaldan kopan nüfusun toplandığı, bu nedenle nüfus büyüklüğünün diğer yerleşmelerden daha büyük olduğu yerleşim yerleridir.Hızla büyüyen sanayi kentlerinde, merkeze yakın oluş ve ulaşım maliyetlerinden kaçınma isteği, merkez ve merkeze yakın alanlarda daha yüksek yapıların yapılmasına yol açmakta, böylece dar bir alanda daha fazla nüfusun yoğunlaşması söz konusu olmaktadır. Sanayi kenti, çeşitli etnik grupları, meslek ve kültür gruplarını, sosyo-ekonomik sınıfları kapsayan türdeş olmayan bir topluluktur. Sanayi kentinde

bireylerin, gelişmiş işbölümü içinde yer alarak kuracakları dayanışma ve bu bağlamda gerçekleştirecekleri toplumsal bütünleşme önem kazanmaktadır(Ertürk-Sam, 2009: 48-50).

Sanayi kenti, sanayi ve ticaret merkezi olan bir çekirdek bölgenin etrafında gelişen ve dinsel ve yönetsel merkeziliğin bulunmadığı, yüksek düzeyde uzmanlaşma ve işbölümüne dayalı ekonomik aktivitelerin yoğunlaştığı, sınıf ve etnik ayrımların önemini büyük ölçüde yitirdiği, oturma ve çalışma bölgelerinin birbirinden ayrıldığı bir kenttir(Parlak, 2011: 673).

1.1.2.3. Geçiş dönemi kenti

Sanayiye bağlı olmadan, yani üretim süreçlerinin işçi talebi olmadan, yalnızca kırdaki fazla nüfusun zorunluluklar nedeniyle göç etmesi sonucu, belli yerleşim yerlerinin demografik olarak büyümesiyle oluşan kentler geçiş dönemi kentlerini nitelemektedir. Yeterli iş arzının oluşmadığı formel sektör karşısında, iş talebinin fazlalığı bu kentlerde, enformel sektör adıyla yeni bir sektörün oluşmasına yol açmaktadır. Örgütlü, ihtisaslaşmış ve uzmanlaşmış sanayi kenti ile kıyaslandığında, geçiş dönemi kenti örgütsüzlüğü ve vasıfsızlığı ifade etmektedir.

Geçiş dönemi kentlerinde, sanayi öncesi kentin mekansal yapısı değişmektedir. Bu değişime karşın geçiş dönemi kentleri, sanayi kentinin mekansal özelliklerine sahip olamamakta, farklılıklar göstermektedir. Geçiş dönemi kenti, kısmen sanayi öncesi kısmen de sanayi kentinin özelliklerini göstermektedir. Bu kentlerde, konut ile işyeri arasındaki ayırım henüz tam netleşmemiştir(Ertürk-Sam, 2009: 101-102).

Geçiş dönemi kenti, yalnızca nüfus açısından kent tanımına karşılık gelmekte, ekonomik ve sosyolojik açıdan kent olarak tanımlanamamaktadır.

1.2. KENTLEŞME

Kentleşme, gelişmiş–gelişmemiş, batılı – doğulu tüm toplumlarda görülen belki de en kapsamlı ve önemli bir toplumsal olgu olarak, hem kırsal bir toplumun kentsel bir topluma dönüşme süreci, hem de kentsel mekanın ve toplumsal pratiğin değişme ve

evrimleşme sürecidir(Tolan, 1996:157-162). Kentleşme, öncelikle bir toplumun nüfusunun giderek artan bir oranda kentsel alanlarda yerleşme sürecini ifade eder. Kentleşme, büyük ölçüde bir toplum içinde kırsal sakinlerinin kentsel alanlara göçünün bir sonucu olarak ortaya çıkar. Böylece, herhangi bir zamanda bir toplumun kentleşme ölçütü, kentsel alanlarda yaşayan toplam nüfusun oranı ile ölçülür(Iqbal, 1998: 5).

Kentleşmenin farklı tanımları yapılmaktadır. Kentleşme, çeşitli sebeplerden ötürü kırsal kesimlerden kentlere yönelen göç sonucu bir yandan mevcut kentlerin nüfus ve alan yönlerinden büyümesi, diğer yandan da yerleşme birimlerinin giderek büyümesi sonunda kente dönüşüp mevcut kent sayısının artmasıdır(Parlak, 2011: 453). Kentbilim Terimleri Sözlüğü'nde ise kentleşme şöyle tanımlanıyor; ekonomik gelişmeye bağlı olarak kent sayısının artması ve kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplumda artan oranda örgütlemeye, uzmanlaşmaya ve insanlar arası ilişkilerde kentlere özgü değişikliklere yol açan nüfus birikimi sürecidir(Keleş, 1998:80). Başka bir tanıma göre ise kentleşme, sanayileşmenin iş gücünü çekmesi, tarımsal üretiminde fazla nüfusu itmesi sonucu, nüfusun kırsal alandan kitlesel boyutlarda kent merkezlerine doğru akın etmesiyle ortaya çıkan sosyolojik bir olgudur(Demir–Acar, 2002:241).

Kentleşme kavramını İhsan Sezal “dar mekânlı” cemaat hayatından, “geniş mekânlı” bir cemiyet(toplum) hayatına geçiş ve bu ikinci yaşama şekline göre yeni “sosyal münasebetlere” ve bunun gerektirdiği “yeni teşkilatlanmalara” giriş olarak tanımlamaktadır(Sezal, 1992: 22). Kentleşme sosyolojik bir kavram olarak, sadece yeni bir ekonomik örgütlenme ve değişmiş bir fiziki çevreyi belirtmemekte, aynı zamanda insanın davranış ve düşüncelerine de etki eden yeni bir toplumsal düzeni ifade etmektedir(Güçlü, 2002:113).

Yukarıda verilen tanımların da katkısıyla kentleşmeyi bu çalışmanın yapılaşma amacına uygun olarak şöyle tanımlayabiliriz: kırsal kesimde ortaya çıkan sosyo-ekonomik dönüşümlerle, üretim merkezli bir hayat tarzı sunan kırlardan, kentlere doğru kitlesel olarak göçle ortaya çıkan, kentlerin hem ekonomik hem de sosyal ve kültürel açıdan bir çekim alanı konumuna gelmesi ile birlikte, farklılaşmanın, uzmanlaşmanın ve örgütlenmenin belirleyici olduğu, tüketim merkezli yeni bir yaşam tarzı öneren, insanların üretime katılım sürecinin, şeklinin ve zamanının farklılaşması nedeniyle, ailenin yapısında ve işlevlerinde değişimlere sebep olan bir toplumsal değişim sürecidir.

Kentleşme olgusunun önemi, onun şu iki özelliğinden kaynaklanmaktadır. Birincisi; kentleşmenin tarımdaki ve sanayideki değişmelerin ortaya çıkardığı bir sonuç olmasıdır. Başka bir anlatımla, kentleşme teknolojideki gelişmelerin tarımsal ve tarımsal olmayan üretim biçimi ve ilişkilerindeki değişmelerin bir sonucudur. İkincisi; kentleşmenin toplumsal değişme sürecini etkileyen bir öge olmasıdır. Başka bir anlatımla, kentleşme yalnızca bir “sonuç” olarak kalmamakta, kentleşme göreceli olarak yüksek bir hız ve dereceye ulaştıktan sonra, ülkenin ekonomik, sosyal ve siyasi yapısını değiştirmeye zorlayan temel öğelerden birisi olmaktadır. Kentleşme, birinci durumda bir “bağımlı değişken” iken; ikinci durumda, diğer öğelerle birlikte bir “bağımsız değişken” görünümündedir(Kartal, 1978:4-6). Bu çalışmada kentleşme, ailenin değişimine sebep olan bağımsız bir değişken olarak ele alınmaktadır.

1.3.KENTLİLEŞME

Kentlileşme; çoğu kez kentleşmeyle karıştırılmakla birlikte ondan ayrı olan ve kentleşme akımı sonucunda, toplumsal değişimin insanların davranışlarında ve ilişkilerinde, değer yargılarında değişiklikler yaratması sürecidir (Keleş, 1998:80). Kentte olmak ile kentli olmanın aynı şey olmadığını farkında olarak kentleşme; fiziki ve demografik açıdan nüfusun belli noktalarda yoğunlaşmasını gösterirken, kentlileşme; sosyal ve psikolojik içeriklere sahip bir kavram olarak kentli kültürünün ve kentli değerlerin benimsenmesini ifade eden bir yaşam biçimidir(Parlak, 2011: 453-454). Kısaca kentlileşme, bir toplumsal değişme, uyum ve bütünleşme süreci olarak kente göç eden nüfusun yeni koşullara uygun ilişkiler biçimi geliştirerek kentin bir ögesi olma süreci, bireylerin kentsel yaşam içindeki etkileşimleriyle ortaya çıkan bir kültür değişmesidir(Erkan, 2010: 22).

Kentlileşme; kente göç edenlerin yeniden sosyalizasyon sürecini anlatır. Sosyalizasyon bireyin içinde bulunduğu sosyal grubun ve giderek toplumun değer-norm sistemini, davranış kalıplarını içselleştirmesidir. Kente göç edenler kent toplumunun değer-norm sistemini kentli insanın düşünme, davranış biçimlerini ve giderek yaşama biçimlerini benimserler. Bu süreç her bireyin ya da grubun geçmiş yaşam tecrübesiyle, kentte bulunma süresiyle, etkileşim halinde olduğu sosyal çevreyle, yaptığı iş, eğitim vb. birçok değişkenle ilişkilidir. Doğal olarak genel bir kentli insan ideal tipi oluşturulsa da esas olarak zamana,

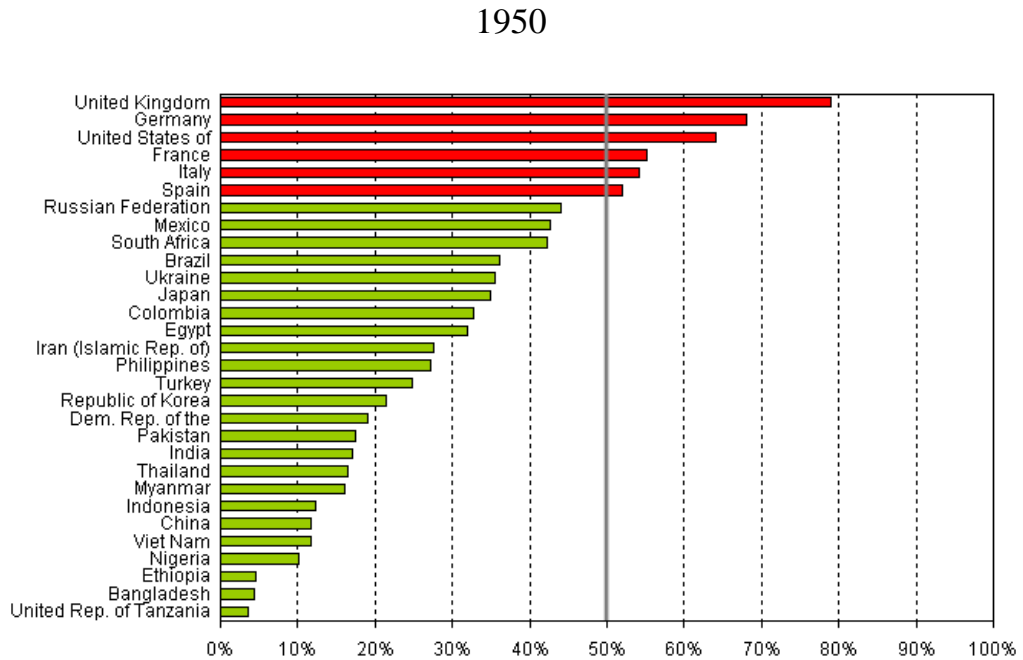
topluma, kente bağı olarak gerçekleşen bir kentleşme süreci ve bunun sonunda kabul gören bir kentli insanprototipi oluşur(Bal, 1999: 35).

2.DÜNYADA KENTLEŞME

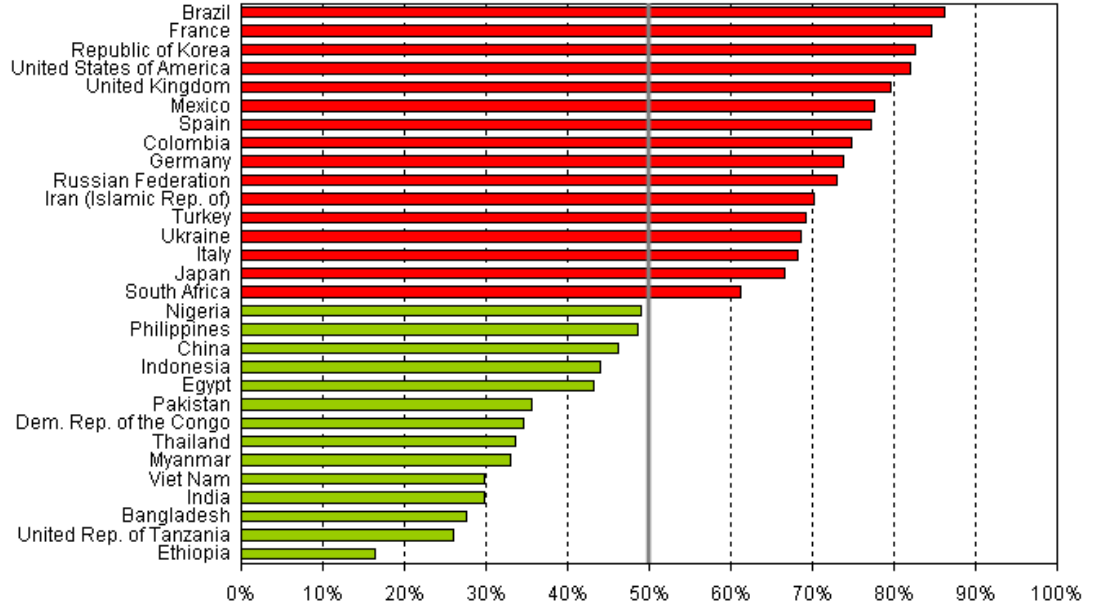
2.1.KENTSEL NÜFUSUN KIRSAL NÜFUSU AŞMIŞ OLDUĞU ÜLKELER

19. yüzyılın başlarına dek dünya nüfusunun en fazla % 3'ü kentlerde yaşıyordu. Fosil yakıtların giderek daha fazla kullanılmasıyla, Avrupa ve Kuzey Amerika'da gerçek anlamda kentleşmiş toplumlar doğmaya başladı. Bu toplumlarda insanların 3/4'ü kentlerde yaşıyordu. Ama yine de 1900 yılında dünya nüfusunun sadece % 14'ü kentte yaşamaktaydı. 20.yüzyılın ikinci yarısında yaşanan büyük değişimle birlikte, dünyanın diğer bölgelerinde, hatta sanayileşmemiş ülkelerde bile kentler yükselişe geçti. 21.yüzyılın ilk on yılı itibarıyla dünya nüfusunun büyük bölümü artık kentlerde yaşıyor(Ponting, 2008:357).

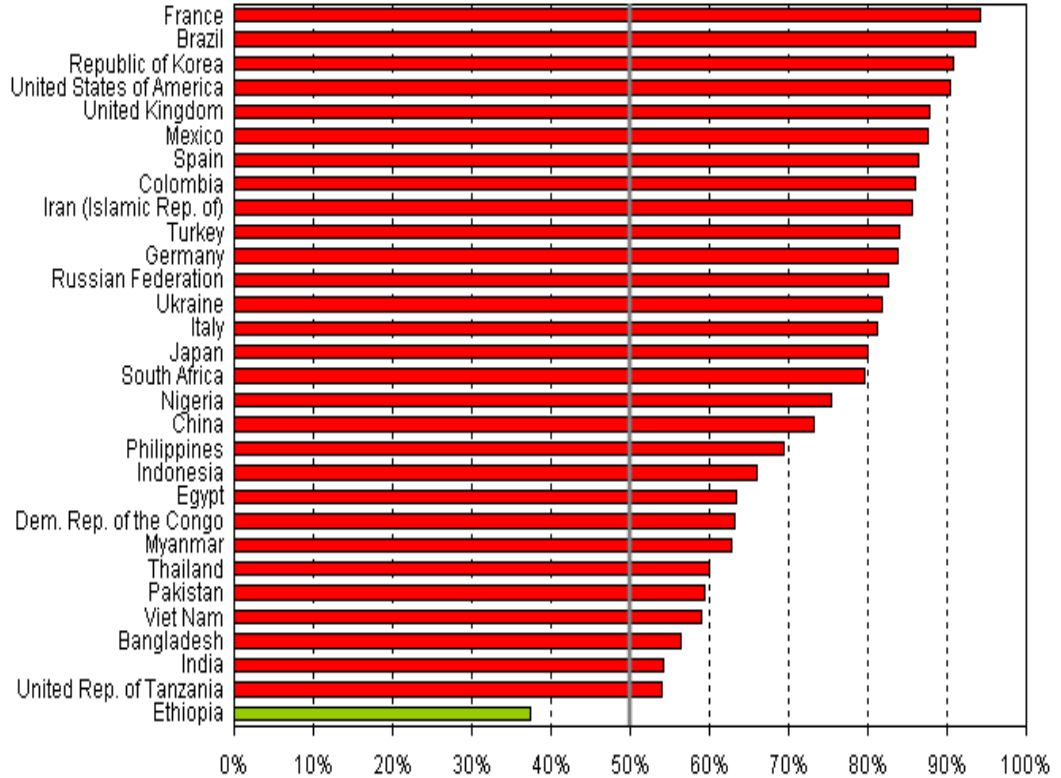
Şekil 1-1'de görüldüğü üzere, Birleşmiş Milletler'in dünya kentleşme beklentilerine göre; 1950 yılında kentsel nüfusu, toplam nüfusunun %50'sini geçen sadece 6 ülke(İngiltere, Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, İtalya ve İspanya) varken, bu sayı 2009 yılında 16 ülkeye(Brezilya, Fransa, Kore Cumhuriyeti, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Meksika, İspanya, Kolombiya, Almanya, Rusya Federasyonu, İran, Türkiye, Ukrayna, İtalya, Japonya ve Güney Afrika)çıkmıştır.

2009

2050

Şekil 1-1: 2009 Yılı İtibariyle En Kalabalık 30 Ülkenin 1950, 2009 ve 2050 Yıllarındaki Tahmini Kentsel Nüfus Oranları(%)

Kaynak: Birleşmiş Milletler, Ekonomik ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı, Nüfus Bölümü: **Dünya Kentleşme Beklentileri, 2009 Revizyon.** New York, 2010.

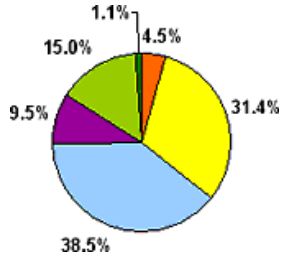
Bu değişimin boyutlarını anlamının en iyi yolu, kentlerde yaşıyan insanların gerçek sayılarına bakmaktır. Çünkü bu dönemde kentlerde inanılmaz bir nüfus artışı yaşandı. 1800 yılında yaklaşık 27 milyon insan kentlerde yaşıyorken, bu rakam 1900 yılında on kat artarak 225 milyona çıktı. 1950'de ise dört kat artışla 810 milyona yükseldi. Sonraki elli yıl içinde üç katı aşan bir artış görüldü ve kentlerde yaşıyan insan sayısı 2,9 milyar kişiye ulaştı. 1980'lerde ise bu rakam 2,5 milyardı. Özetleyecek olursak toplamda son iki yüzyıl içinde, kentlerde yaşıyan insan sayısı 107 kat arttı(Ponting, 2008:357-358).

Birleşmiş Milletler'indünya kentleşme beklentilerine göre; 2050 yılında, kentsel nüfusu kırsal nüfusu geçecek ülke sayısının 29'a(Fransa, Brezilya, Kore Cumhuriyeti, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Meksika, İspanya, Kolombiya, İran, Türkiye, Almanya, Rusya Federasyonu, Ukrayna, İtalya, Japonya, Güney Afrika, Nijerya, Çin, Filipinler, Endonezya, Mısır, Kongo, Myanmar, Tayland, Pakistan, Vietnam, Bangladeş, Hindistan ve Tanzanya) ulaşacağı tahmin edilmektedir.

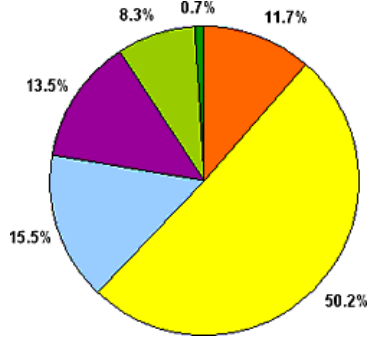
2.2.KITALAR BAZINDA KENTSEL NÜFUSUN TOPLAM NÜFUSA ORANI

Şekil 1-2'de görüldüğü üzere, 1950 yılında Avrupa kıtasında kentsel alanda yaşıyan nüfusu, dünyada kentsel alanda yaşıyan nüfusun %38,5'ine karşılık gelirken, Asya kıtasında bu oran %31,4 idi. Bu oranlar 2009 yılına gelindiğinde, Avrupa kıtası için %15,5'e düşerken, Asya kıtası için %50,2'ye yükselmiştir.

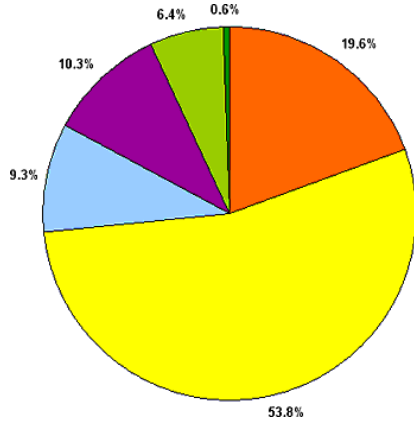
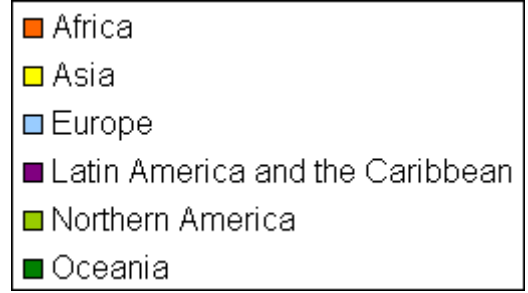
Birleşmiş Milletler'in dünya kentleşme beklentilerine göre; 2050 yılında Avrupa'daki kentsel nüfusun toplam kentsel nüfusa oranı %9,3'e düşecek. Asya kıtasının payı ise %53,8'e yükselecektir. Giddens bu durum hakkında, sanayileşmiş ülkelerdeki kentler, nüfus açısından sabit kalıyor veya azalırken, gelişmekte olan toplumlarda genişlemeye devam edecektir şeklinde yorum yapmaktadır(Giddens, 2000: 528).

1950

2009

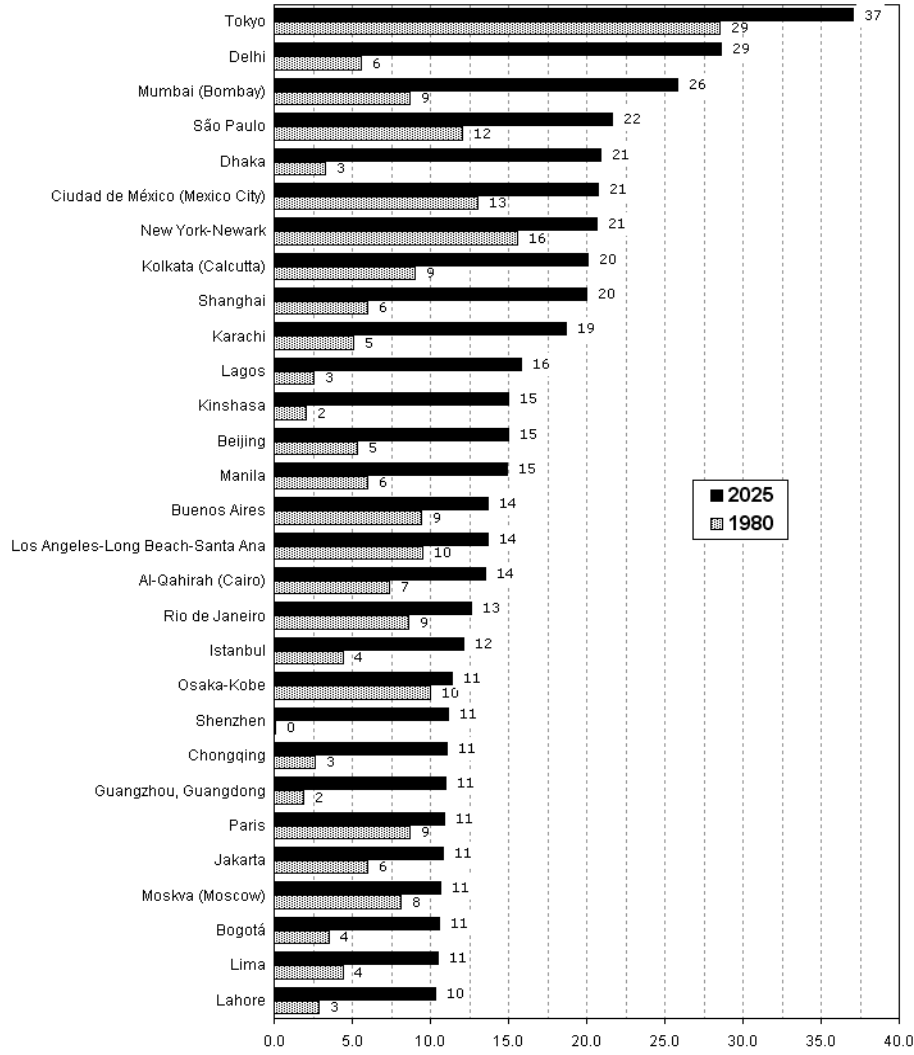

2050

Şekil 1-2: Kıtalar Bazında Kentsel Nüfusun Toplam Dünya Nüfusuna Oranı(%)
Kaynak: Birleşmiş Milletler, Ekonomik ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı, Nüfus Bölümü: **Dünya Kentleşme Beklentileri, 2009 Revizyon.** New York, 2010.

2.3.MEGA KENTLER

Şekil 1-3'de görüldüğü üzere, 29 kentsel nüfus bölgesinin 2025 yılında, 10 milyon ve üzeri nüfuslarıyla mega kentler haline geleceği tahmin edilmektedir.

Şekil 1-3: 29 Kentin 2025 Yılı Tahmini Nüfusları(milyon)

Kaynak: Birleşmiş Milletler, Ekonomik ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı, Nüfus Bölümü: **Dünya Kentleşme Beklentileri, 2009 Revizyon.** New York, 2010.

Kıtalar bazında dağılımda, 17 kent Asya kıtasında, 8 kent Amerika kıtasında(5 kent Güney Amerika kıtasında, 3 kent Kuzey Amerika kıtasında olmak üzere), 3 kent Afrika kıtasında ve 1 kent Avrupa kıtasında bulunmaktadır.

Ülkeler bazında ise, 5 kent Çin’de(Şangay, Pekin, Shenzhen, Chongging ve Guangzhou), 3 kent Hindistan’da(Delhi, Bombay ve Kalküta), 2 kent Pakistan’da(Karaci ve Lahor), 2 kent Japonya’da(Tokyo ve Osaka), 1 kent Bağladeş’te(Dakka), 1 kent Filipinler’de(Manila), 1 kent Rusya’da(Moskova), 1 kent Endonezya’da(Cakarta) ve 1 kentte Türkiye’de(İstanbul) yer almaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu(TÜİK) 2013 verilerine göre, Türkiye'nin en kalabalık kenti İstanbul'un nüfusu 2013 yıl sonu itibariyle 14.160.000 kişidir. Oysa yukarıdaki tabloda İstanbul için nüfus beklentisinin 2025 yılı için 12.000.000 olduğu görülmektedir. Yani, İstanbul 2025 yılından 12 yıl önce nüfus tahminlerini çoktan aşmış durumdadır. Diğer kentlerdeki durumda eğer İstanbul gibiyse, 2025 yılında yukarıda sayılan kentlerin nüfuslarının çok daha fazla olacağı ya da çok daha fazla kentin 10 milyonu geçeceği tahmin edilebilir.

3. DÜNYADA KENTLEŞMENİN İKİ FARKLI ŞEKLİ

Ülkeler arasında tarihsel, yersel, kültürel ve ekonominin geri kalmışlığı nedeniyle ortaya çıkan farklılıklar, kentleşme olgusunun, yeryüzündeki ulusların kentleşme olgularının temelde birbirinden farklı olduğu kanısını yaratmamalıdır. Temel farklılık olayın kendi içindedir, başka bir deyişle “sanayi öncesi kentleşme”, “sanayi sonrası kentleşme” vardır. Yoksa olay, dünyanın her ülkesi için temelde aynı olaydır(Mimarlar Odası, 1971: 25). Başka bir anlatımla “sanayileşmeye bağlı kentleşme” ve “sanayiden bağımsız kentleşme” olarak iki farklı kentleşme bulunmaktadır.

Belirleyici faktör, “sanayi devrimi”nin sonucu olarak ortaya çıkan “sanayi” ve “sanayileşme”dir. Konunun daha iyi anlaşılması adına bu üç kavramı burada açıklamak faydalı olacaktır. “Sanayi devrimi”; 18. yüzyılın ikinci yarısında İngiltere’de başlayıp kısa sürede Avrupa’ya yayılan, buhar makinesinin icadı ve bunu tamamlayan diğer teknik buluşların öncülük ettiği makineleşme süreciyle birlikte, bireysel ve küçük ölçekteki üretim yöntemlerinin terk edilerek büyük çapta kitlesel üretime geçilmesini anlatan üretim teknolojisindeki köklü dönüşüm hareketi olarak tanımlanmaktadır. Sanayi ise; tarımsal olmayan üretim-tüketim mallarının üretilmesi, hammaddelerin yarı mamul ve mamul madde haline getirilmesi için gerçekleştirilen iktisadi faaliyetler ile bu süreçte kullanılan araçlar bütünüdür. Sanayileşme ise; sanayi sektörünün ekonomideki ağırlığının artması sürecidir. Sanayileşme, ekonomik olduğu kadar aynı zamanda, sosyal değişimlere de sebep olan bir olgudur. Bu bağlamda sanayileşme toplumsal açıdan yeni alışkanlıklar ve yeni bir yaşama biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır (Demir-Acar, 2002: 355; Erkan, 2010: 56-62).

3.1.SANAYİLEŞMEYE BAĞLI KENTLEŞME

Bu ülkelerde önce sanayi ve sanayileşme gerçekleşmekte, sonra sanayileşmenin bir işlevi olarak kentleşme onu izlemektedir. Ülkelerin kentleşmesi incelendiğinde, bu ülkelerde sanayileşmenin başlamasıyla kentleşmenin de hız kazandığı görülmektedir. Sanayinin gerek duyduğu kömür ve demir üretiminin fazla oranda insan gücüne dayanması sebebiyle özellikle Kuzey Batı Avrupa'daki kömür yataklarının bulunduğu bölgeler nüfus akınına sahne olmuştur. Bu ülkelerde kentleşmenin, sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye paralel olarak yürüdüğü söylenebilir(İspir, 1991: 19-20).

XIX. yüzyılda Avrupa'da ve Anglo Amerika'da "Sanayi Devrimi" ile beraber şehirlerde ardarda yükselen fabrikalar işgücünü buralara çekmiştir. İnsanların iş nedeniyle şehirlere akması sonucu, kırlar boşalmaya başlamış, böylece şehirlerde "shanty-town"lar (kulübe şehirler) veya "squatter-settlement"lar (cüce evler) doğmuştur. Şehir ekonomisinin büyümesinden kaynaklanan bu mesele, 20-30 yıl gibi kısa bir sürede çözümlenmiştir. Bu arada belirtmek gerekir ki, özellikle Avrupa kıtasında, kırdan ayrılan nüfusun kent merkezlerinde sorun oluşturmamasının nedenlerinden biri de Amerika'ya olan işçi göçüdür. 19.yüzyılda Avrupa'da da, ani topraktan kopmalar olmuştur. Polonya'da, Almanya'da, İrlanda'da ani olarak topraktan kopmalara tanıklık etmiş ve o zamanki Avrupa kentleri, topraktan kopan nüfusu emememişlerdir. Böylece, Yeni Dünya'ya büyük bir göç olmuştur. Yalnızca 1860'tan 1930'a değin, bir yüzyıla yakın bir sürede, Amerika Birleşik Devletleri işçi olarak 60 milyon göçmeni kabul etmiştir. Başlangıçta şehir burjuvalarına tehlikeli olarak gözüken fabrikalarda çalışan işçi sınıfı, sonunda kentlerin içinde eriyerek, kapitalizmin çarklarını döndüren bir yapı haline gelmiştir(Meriç, 2012: 198-199; Mimarlar Odası, 1971: 45-46).

19.yüzyılda hızlı bir sanayileşme sürecine giren bu ülkelerin kentleşmesi incelendiğinde, ekonomik yapıları ve üretim biçimindeki değişimlerin kentleşmeye ve kentlerin yerleşim biçimine de yansıdığı görülmektedir. Bu ülkelerde, sanayi toplumlarının gerektirdiği şekilde; gelir, meslek, eğitim durumu, yaş, toplumsal statü vb. niteliklere göre belirlenen toplumsal tabakalaşma ve toplumsal farklılaşma kentsel mekanda da açıkça gözlenebilmektedir. Birbirinden farklı toplumsal tabakalarda bulunanların, kent mekanı içinde de birbirinden farklı mekanlarda yaşıyor olmaları, kent mekanında özellikle konut

alanlarında kendi içinde homojen alanların ortaya çıkması şeklinde kendini göstermektedir (Erkan, 2010: 62; Erder, 2006: 35).

Sanayileşmiş toplumlarda kırsal bölgelerden kentlere göç edenler, önce merkezi iş bölgelerine çok yakın, en az masrafla çalışma alanlarına ulaşabilecekleri geçiş bölgelerine yerleşmektedirler. Bu bölgelerdeki konutlarda kalma süreleri çok kısa olup sonrasında, şehrin ekonomisinin arz ettiği ücreti yüksek işlere girmekte ve süratle buralardan ayrılarak düzenli konut bölgelerine taşınmaktadır. Gelişen sanayinin sağladığı gelir, yeni gelen bu kırsal nüfusu nispeten buhransız olarak kent yapısına entegre etmektedir. Böylece hem köylü hızla hünerli sanayi işçisi ya da hünerli örgütlerde çalışan memurlar haline gelmekte hem de kentte bunun yansıması olarak düzenli konut bölgeleri gelişmektedir.(Kıray, 2007: 20).

3.2. SANAYİLEŞMEDEN BAĞIMSIZ KENTLEŞME

Bu ülkelerde sanayi ve sanayileşme gerçekleşmeden, kırsal alanın itmesi nedeniyle kentsel alanlara nüfus akınının sonucu olarak kentleşme meydana gelmektedir. Yani sanayi olmadan ve ondan önce kentleşme olmaktadır. Bu nedendir ki sanayileşmeden bağımsız olarak kentleşen bu ülkeler ekonomik gelişmelerini, tarım ekonomisinden, sanayi ekonomisine ve daha sonra da hizmet ekonomisine geçerek sürdüren sanayileşmeye bağlı kentleşen ülkelerden farklı olarak, tarım ekonomisi aşamasından, hizmet ekonomisi aşamasına atlamışlardır. Bu ülkelerin yerleşme alanları, belki nüfus açısından kent olarak kabul edilebilir; ancak buralarda yürütülen ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetler yönünden bunu söylemek mümkün değildir. Bu ülkelerde, öncelikle hizmet sektörü gelişmekte ve kentler yalnız nüfus bakımından kentleşme tanımına uygun düşmektedir. Sanayileşmeksizin kentleşen bu ülkelerde özellikle büyük kentler, bir tür “emme borusu” niteliği taşımaktadır(İspir, 1991: 18; Erkan, 2010: 68; Tolan, 1996: 162).

20.yüzyılda kentleşme ile tanışan bu ülkelerde, bir “aşırı kentleşme” olgusundan söz edilmektedir. Bu yargıya hangi analizlerden sonra varılırsa varılsın, esas olarak bu ülkelerde ekonominin tarım dışı kesiminde yeterli iş gücü talebi yaratılmadığı ve kentlere olan göçün, yaratılan iş imkanlarından daha hızlı olduğu, kentlerdeki yarı- işsiz ve işsiz grupların arttığı ve gecekondulaşmanın önlenemediği gözlemine dayanılmaktadır. Bu

ülkelerde, kentlere nüfus yığılması oranı, sanayileşme ve örgütlenme hızından çok fazladır. Topraktan kopup şehre gelen nüfus gereği gibi kentsel faaliyetlere girememekte, köylü kalamadıkları gibi tam kentli de olamamaktadırlar. Göçle gelen bu nüfus, üretime belirli bir katkısı bulunmayan dağınık, küçük servis işlerinde çalışmaktadır. Bu nedenle, kentlere gelen ve modern bir iş ve tabakalaşma düzenine giremeyen bu kimselerin mekanda yerleşmeleri de değişik olmakta ve birçok yeni sorunun doğmasına sebep olmaktadır. Özetle; geç sanayileşmiş toplumlarda, kente gelenlerin sayıları çok yüksektir ve şehre geldiklerinde edinebildikleri işler de bu kişilerin asimile olmalarını, kentle bütünleşmelerini engellemektedir(Tekeli, 1977: 45; Kıray, 2007: 21).

Cavit Orhan Tütengil bu ülkelerdeki kentleşme hareketinin özelliklerini şöyle açıklamaktadır: Birinci özellik; bu ülkelerde kentleşme, sanayileşmeden önce ilerlemektedir. İkinci özellik; köylerin itmesi faktörü, kentlerin çekmesinden daha çok rol oynamaktadır. Üçüncü özellik; gelişmekte olan ülkelerde kentler, sanayi merkezi olmaktan çok, ticari ve siyasi merkezler olmaktadır. Dördüncü özellik; kentlere akın eden insanlarda bir kentlilik şuuru/kentlilik bilinci mevcut olmamakta, taşralı gruplar belli mahallelerde oturmaktadır. Son özellik olarak; bu ülkelerdeki kentleşme deneyiminde, merkezi bir planlama yani devlet müdahalesi söz konusu olmaktadır(Tütengil, 1963: 7).

Yukarıda sayılan gerekçeler nedeniyle, bu ülkeler için kentlerin, ekonomik büyüme ve toplumsal değişimin itici öğeleri olabilmesini mümkün olamamaktadır. Bu bağlamda, kentleşme ile eşanlı olarak kullanılan kalkınmanın, bu ülkelerde kentleşme olayını açıklamakta yetersiz kaldığı söylenebilir(Erkan, 2010: 68-69).

3.2.1.Türkiye’de Kentleşme

Türkiye’de farklılaşmış, uzmanlaşmış, örgütlenmiş ve sonuçta sanayileşmiş, kentleşmiş bir yapının oluşmaya başlaması 1950’leri bulmuştur. Çünkü kilit sorun; basit teknolojili, kendi içine kapalı köylerin ve geleneklerine çok bağlı köylülerin topraktan kopmaması sorunu idi. Bu sorun ancak 1950’lerde yüzbinlerle ifade edilen sayıda traktör ve diğer teknolojik aletlerin tarıma girmesi ile çözülmeye başlamıştır. Kentleşme, nüfusun işçileşmesi, yeni meslek ve iş düzeninin ortaya çıkması, aile düzeninin büyük değişikliğe uğraması gibi geri dönülmez bir yapısal değişmeyi başlatmıştır(Kıray, 2007:7).

Türkiye’de başta kırsal ve kent kesiminin özümleyemediği hızlı bir nüfus artışı olmak üzere, yine kırsal kesimde tarımsal teknoloji ve üretim örgütlenmesi alanındaki köklü değişimlere bağlı olarak yerinden ayrılan nüfusun, içgöçler yoluyla kent merkezlerine yönelmiştir. 1948’den sonra Türkiye’nin tarımsal yapısının dönüşümünü hızlandıran iki önemli etken vardır. Bir taraftan tarımda insan ve hayvan gücünden, makine gücüne, başka bir deyişle organik enerjiden, organik olmayan enerjiye geçilmesi, diğer taraftan mahalli pazar için üretimden, ülke pazarı için üretime geçilmesidir. Böylece 1950’lerden başlayarak yoğun bir kentleşme olayına tanık olmuştur. Bu süreç, kentsel yerleşmelerde, özellikle belli merkezlerde yaşayan nüfusun hızla artmasına yol açmıştır(Sencer, 1979: XIX; Tekeli, 1977: 21).

Türkiye’de ki kentleşme olayının en önemli sorunu sanayi eksikliğidir. Öteki bir deyişle, Türkiye’nin sanayileşmemesi, sanayileşememe ile birlikte ihtisaslaşma ve örgütlenme eksikliğidir. Bu nedenle bu gün kentlere, ihtisaslaşmamış, örgütlenmemiş nüfus yığılmaktadır. Türkiye’de tarımdaki yapısal değişiklik nedeniyle doğmuş bulunan topraktan kopmanın sonucu olarak, kentte görülen nüfus yığılmalarını istihdam edecek sanayilerin kurulması sağlanamamış, kentler tarımsal yapıdaki değişmeye paralel bir gelişme gösterememiştir(Mimarlar Odası, 1971: 38-40).

3.2.1.1. Türkiye’de kentleşmenin nedenleri

Topraktan kopma olayı Türkiye’de kentleşmenin temel nedenidir. Topraktan kopmanın nedeni ise makinalaşma, toprak mülkiyetindeki kutuplaşma ve entansif tarıma geçiştir. Kısaca; tarımdaki değişimdir(Mimarlar Odası, 1971: 32-33). Türkiye’de kentleşmeye yol açan sebepler sınıflandırıldığında ilk sırada, yukarıda da değinildiği üzere, kırsal kesimde ortaya çıkan nüfusu buralardan iten nedenlerdir. İkinci sırada ise açığa çıkmış bu nüfusu kente çeken çekici nedenler bulunmaktadır. Bu ikisi arasında ise üçüncü bir unsur olarak iletici ya da aracı nedenler bulunmaktadır.

3.2.1.1.1. İtici nedenler

İtici nedenler, kırsal nüfusu yerleşim yerinden iten ve tarım kesiminin içinde bulunduğu olumsuz şartlardan kaynaklanan nedenlerdir. Türkiye’de, kırsal kaynaklanan

nüfusu kentlere yönelten nedenlerin kentin çekiciliğinden çok kırsal iticiliğine bağlı olduğu ve bu nedenle yapısal değişimin, öncelikle kırsal kesiminde oluşan etmenlerin oluşturduğu güçlerin etkisiyle doğduğu görülmektedir(Ertürk-Sam, 2009: 18; Sencer, 1979: 37).

Türkiye’de, traktör, biçer – döver vb. araçların tarımda kullanılmaya başlaması, nüfusun bir kısmının tarımda açığa çıkması sonucunu doğurmuştur. Açığa çıkan bu nüfus, geçim olanakları aramakta ve genellikle kente göç etmektedir. Diğer yandan, toprak mülkiyetinin dengesiz dağılışı ve mirasla toprakların parçalanması yüzünden, az topraklı durumda olan veya bu duruma sonradan düşen nüfus da kente göç etmek zorunda kalmaktadır. Öte yandan kırsal nüfusun hızla artmakta oluşu nedeniyle de bir nüfus fazlası ortaya çıkmakta ve artan nüfus kente göç etmek zorunda kalmaktadır. Bunlara ek olarak, köy yaşamının sönüklüğü, eğitim, eğlence vb. olanakların kısıtlı oluşu da köyden kente göç için itici bir neden olarak işlemektedir(Kartal, 1978: 7).

3.2.1.1.2. Çekici nedenler

Çekici nedenler arasında, kırsal nüfus fazlasını kente yönelten tüm nedenler yer almaktadır. Ertürk bu nedenlerin başlıcalarını, köy ile kent arasındaki gelir, farklılığı, daha iyi ve ileri eğitim olanağı, kentin cazibesi, iş bulabilme ümidi, daha ileri hayat standardı, çağdaş sağlık hizmetleri ve ulaşım olanakları olarak belirtmektedir(Ertürk-Sam, 2009: 9).

Nüfusun itici güçlerin etkisi altında kalması kentleşme için gerekli olmakla birlikte yeterli değildir. Kaynağından harekete geçen nüfusun bir başka yerleşmeye örneğin, köye ya da kasabaya değil de bir “kent”e veya bir başka kente değil de belli bir kente göçmesi için, ikinci bir etmenin, kentin çekiciliğinin işe karışmasına gerekir. Başka bir deyişle, koşullar nüfusu kökeninden koparacak bir iticiliğe sahip olmadığı halde, çeşitli nedenlerle kent koşullarının seçilmesine dayanan kentleşme hareketi, çekici güçlerden kaynaklanmaktadır(Sencer, 1979: 61-62)

En önemli çekici neden; iş olanakları sağlayan sanayi ve hizmet kuruluşlarının genellikle kentlerde bulunmasıdır. Sanayi kuruluşlarının “kuruluş yerleri” ile ilgili ulusal bir politikanın bulunmadığı Türkiye’de, bu kuruluşlar kar amaçlarına en uygun olan yerlere, genellikle de görece gelişmiş bölgelerin kentlerine ya da onların yakın çevresine yerleşmektedirler. Bu kuruluşlar hangi kente yerleşirse nüfus da oraya yani kentlere

akmaktadır. Bu nedenle yakından ilişkili olan bir başka çekici neden de, kentlerde elde edilebilen gelirin görece olarak köydekinden daha yüksek oluşudur. Bir başka çekici neden de, kent yaşamının canlılığı ve kentte eğlence, vb. olanakların görece üstünlüğü ve fazlalığıdır. Kentlerin eğitim olanaklarının fazlalığının, özellikle kentin kırsalından kente göçün en önemli çekici nedenlerinden biri olduğunu da eklemek gerekir. (Kartal, 1978: 8).

Çekici güçlerin doğrudan etkin olduğu kentleşme modelinin, daha çok Sanayi Devrimi sonrası Batı toplumlarında gözlenen duruma uygun düşmektedir. Türkiye’de ise, çekici güçlerin kentleşme olayındaki etkisinin sınırlı kaldığı görülmektedir. Bunun nedeni, kente doğrudan çekicilik özelliği kazandıracak iş ve geçim olanaklarının kaynağı olan endüstri’nin yeterince gelişmemiş olmasıdır(Sencer, 1979: 63).

3.2.1.1.3. Aracı nedenler

İtici ve çekici güçlerin yanı sıra kentleşme sürecinde etkin bir rol oynayan nedenlerden biri de “aracı güçler”dir. Buradaki anlamıyla aracı güçler, itici ve çekici güçlerden bağımsız olarak değil, onların etkinliğini engelleyen veya zorlaştıran ya da kolaylaştıran veya hızlandıran bir etmen olarak anlaşılmalıdır. Başka bir anlatımla kentleşme olayında aracı güçlerin rolü, itici veya çekici güçlere eşlik ederek onların nüfusu hareketlendirici bir işlev görmelerini sağlamaktır. Bu bağlamda haberleşme ve ulaşım olanaklarındaki gelişmeler, köyden kente göçü etkilemiştir (Sencer, 1979: 66; Kartal, 1978: 7).

Türkiye’de son otuz beş kırk yıl içinde ulaşım olanaklarında, kentleşmeyi hızlandırmaya yetecek bir değişim olmuştur. Taşıma araçları ile birlikte gelişen karayolları, köylü nüfusun kentlere göç etmesini kolaylaştırmıştır. Ulaşım ve taşıma alanlarında gerçekleştirilen kolaylıklar yanı sıra haberleşme alanında sağlanan ilerlemeler de kentleşmeyi etkileyen diğer bir ögedir. Kent yaşamı hakkında doğrudan haber alma, yazılı ve görsel haberleşme kolaylıkları, kentlerin imkanları hakkında köylünün bilinçlenmesine neden olarak kente göç üzerinde etkili olmuştur(Özer, 2004: 59).

3.2.1.1.4.Siyasal ve sosyo-psikolojik nedenler

İtici, çekici ve aracı nedenler dışında kentleşme sürecini etkileyen başka unsurlar da bulunmaktadır. Bunların arasında en önemlileri, siyasal nedenler ve sosyo-psikolojik nedenlerdir.

Türkiye’de, çeşitli dönemlerde özellikle sanayileşme, ulaşım, eğitim ve dış ilişkiler konularında benimsenen ve uygulanan politikaların kentleşme üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Diğer yandan yönetim yapısının özellikleri, çeşitli düzeylerde verilen siyasal kararlar kentleşme üzerinde etkili olan faktörlerdir(Ertürk-Sam, 2009: 21; Kartal, 1978: 8). Türkiye’de 2014 yılında yürürlüğe giren 6360 sayılı yasa ile, büyükşehir belediyelerinin sınırları il mülki sınırlarına kadar genişletilmiş, bu sınırlar içerisindeki tüm köyler mahalleye dönüştürülmüştür. Böylece, kırsal alanlar kentsel alan statüsüne geçmiş, ülkenin kentleşme oranı yükseltilmiştir.

Sosyo- psikolojik nedenler de kentleşme üzerinde etkili olmaktadır. Bu nedenler, tek başlarına ya da bağımsız olarak bir göç güdüsü oluşturmamakta, ancak kentleşme hareketini oluşturan diğer nedenlerin arasına karışarak onları hızlandırıcı ya da ağırlaştırıcı bir etkide bulunmaktadır. Örneğin; çoğu yer de köyden kente göç etmeye, belli bir toplumsal aşağılılık duygusunun silinmesine yol açan bir yükseliş gözü ile bakılabilmektedir. Kentlerin sağladığı geniş bir kümeye mensup olma duygusu, kentli olmanın gururu gibi etmenler de sosyo-psikolojik nedenler arasında gösterilmektedir(Özer, 2004: 60; Ertürk-Sam, 2009: 22).

3.2.1.2.Türkiye’de kentleşmenin niteliği ve sonuçları

Türkiye’de gözlenen değişimin önce tarımda başladığı, kentteki değişimin sonra geldiği bilinen bir gerçektir. Tarımdaki değişimler kentleşme olayının doğmasına neden olmakta, tarımdaki üretim teknolojisinin değişmesi ile birlikte topraktan kopma ortaya çıkmaktadır. Tarımsal olmayan üretim teknolojisinin değişmesi ile ise, topraktan kopan nüfusa iş bulma olanağı sağlanmaktadır. Tarımsal olmayan üretim teknolojisi, topraktan kopma hızına ayak uydurabilecek bir hızla değişmiyorsa, işsizlik sorunu ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de kentleşme kalkınmanın bir manivelası olacak yerde, işsizler ordusu oluşturarak onu engelleyen önemli bir faktör haline gelmektedir. Üstelik bu durum

sadece engelleyici bir ekonomik faktör olarak kalmamakta, birçok sosyal probleme de kaynaklık etmektedir.(Mimarlar Odası, 1971: 48; Sezal, 1992: 77).

Türkiye'deki kentleşme sanayileşme ile yakın ilişki içinde olmasına rağmen, sanayileşme ile orantılı ve sanayileşmenin doğurduğu ihtiyaçlara uygun olmadığı içindir ki sağlıksız ve düzensiz bir şekilde olmaktadır. Bunun sonucu olarak Türkiye'de bazı merkez kentler, diğer bütün kent ve bölgelerden daha fazla büyümektedir. Bu merkezlerin, ani olarak ve dengesiz büyümesi, hizmetlerin yetersizliğine ve kentsel organizasyonların yeterli ve zamanında kurulmaması gibi sorunlara sebep olmaktadır. Hızlı kentleşme, kentlerde mesken bunalımı ve gecekondulaşma gibi problemleri de beraberinde getirmektedir. Bilindiği üzere gecekondular; kırsal bölgelerden kente göç edenlerin, kamusal veya özel kişilerin toprakları üzerinde, onların bilgisi ve isteği dışında, imar mevzuatına, bayındırlık ve yapı kurallarına aykırı olarak, sağlık şartlarına uymadan, altyapı hizmetlerinden yoksun olarak alelacele inşa ettikleri derme çatma yapılarıdır(İspir, 1991: 39; Keleş, 1998 : 53; Demir-Acar, 2002: 165; Parlak, 2011: 256).

Tablo 1-1: Türkiye’de Kırsal ve Kentsel Nüfus(%)

Türkiye’de 1927-2013 Yılları Arasında Kırsal ve Kentsel Nüfus					
Yıl	Toplam	Kır	Kent	Kır (%)	Kent (%)
1927	13.648.270	10.342.391	3.305.879	75,8	24,2
1935	16.158.018	12.355.376	3.802.642	76,5	23,5
1940	17.820.950	13.474.701	4.346.249	75,6	24,4
1945	18.790.174	14.103.072	4.687.102	75,1	24,9
1950	20.947.188	15.702.851	5.244.337	75	25
1955	24.064.763	17.137.420	6.927.343	71,2	28,8
1960	27.754.820	18.895.089	8.859.731	68,1	31,9
1965	31.391.421	20.585.604	10.805.817	65,6	34,4
1970	35.605.176	21.914.075	13.691.101	61,5	38,5
1975	40.347.719	23.478.651	16.869.068	58,2	41,8
1980	44.736.957	25.091.950	19.645.007	56,1	43,7
1985	50.664.458	23.798.701	26.865.757	47	53
1990	56.473.035	23.146.684	33.326.351	41	59
2000	67.803.927	23.797.653	44.006.274	35,1	64,9
2010	73.722.988	17.500.632	56.222.356	23,7	76,2
2012	75.627.384	17.178.953	58.448.431	22,7	77,2
2013	76.667.864	10.179.759	66.488.105	13,3	86,7

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

Türkiye'deki "kentleşme" bir sınai temele oturtulmadığı için sektörler arası dengesizlikler problemi ortaya çıkmaktadır. Kent kesimi istihdamında sanayi-dışı sektörler ağırlık kazanmakta ve bilhassa enformel sektör büyük bir istihdam sektörü haline gelmektedir. Enformel sektör, verimli olmayan bütün serbest iş kollarını kapsamaktadır. Bu tarifi ışığında; işportacılık, hamallık, ayakkabı boyacılığı, piyango satıcılığı, kapıcılık, temizlikçi kadınlar, eskicilik, yazıhane ve büro müstahdemliği gibi işleri enformel sektörün iş kolları olarak sayılabilir(Sezal, 1992: 77-78).

Tablo 1-1'de görüldüğü üzere, Türkiye'de, 1927 yılında nüfusun yüzde 75,8'i kırsal, yüzde 24,2'si kentsel alanlarda yaşarken, bugün bu oran tam tersine dönmüştür. 2012 yılı itibariyle Türkiye nüfusunun yüzde 22,7'si (17.178.953) kırsal alanda (belde ve köyler) yaşarken, yüzde 77,2'si (58.448.431) kentsel (il ve ilçe merkezleri) alanlarda yaşamaktadır.

2014 yılında 14 kentin daha büyükşehir statüsü kazanması ile toplam büyükşehir sayısı 30 olmuştur.. Büyükşehir sınırlarının il sınırlarına kadar genişletilmesi ile birlikte 76.667.864 kişilik toplam nüfusun %86,7'si (66.488.105) kentsel(20.000 ve üstü nüfusun yaşadığı yerleşim yerleri) alanlarda yaşarken, sadece %13,3'ü(10.179.759) kırsal alanda (20.000'den az nüfusun yaşadığı yerleşim yerleri) yaşıyor. 6360 sayılı kanun ile 14 ilde büyükşehir belediyesi kurulması ve büyükşehir statüsündeki 30 ilde, belde ve köylerin ilçe belediyelerine mahalle olarak katılmasının önemli etkisiyle bu orana ulaşılmıştır.

3.2.2.Bursa'da Kentleşme

Bursa'da kentleşmenin nüfus yapısına bakıldığında, iki farklı boyutu olduğu görülmektedir. Bunlardan ilki yurtdışından göç etmek zorunda kalan soydaşlar için yerleşim merkezi olarak Bursa'nın belirlenmesi, ikincisi ise bir sanayi bölgesi olarak seçilmesi nedeniyle, başta kendi kırsalından olmak üzere Anadolu'dan işçi akımına uğramasıdır.

Bursa, 1950'lerin başlarıyla 1960'ların sonları ve 1970'lerin başlarında; son olarak da 1989'dan itibaren başta Bulgaristan olmak üzere Balkanlar'dan göç etmek zorunda kalan Müslüman Türklerin en fazla tercih ettikleri bölge olmuştur. Örneğin 1951 göçünde gelenlerin sayısı yaklaşık 154.000'i bulurken, 1968'de bu sayı 115.000 dolaylarındadır. 1989'daki zorunlu göç sırasında gelenlerin kesin sayısı, saptanmamakla birlikte, 200.000'i

aştığı sanılmaktadır. Diğer yandan, Bursa merkezinde bir Organize Sanayi Bölgesi'nin kurulması, 1960'ların başlangıcından itibaren hızlı bir sanayileşme sürecine girilmesine neden olmuştur. Sanayideki hızlı gelişme, 1980'den sonraki dönemde özellikle Bursa kent merkezinde bir nüfus patlamasına yol açmıştır(Akkılıç, 2002: 298-299).

Tablo 1-2: Bursa'ya Göç Eden Nüfusun İllere Göre Dağılımı

	Nüfusa Kayıtlı İl	İkamet Edilen İl(Bursa)		Nüfusa Kayıtlı İl	İkamet Edilen İl(Bursa)
1	Adana	7.791	42	Konya	21.693
2	Adıyaman	4.074	43	Kütahya	23.114
3	Afyonkarahisar	11.225	44	Malatya	12.175
4	Ağrı	25.915	45	Manisa	10.059
5	Amasya	9.989	46	Kahramanmaraş	7.544
6	Ankara	17.853	47	Mardin	13.526
7	Antalya	2.948	48	Muğla	1.645
8	Artvin	63.411	49	Muş	67.261
9	Aydın	3.817	50	Nevşehir	3.261
10	Balıkesir	49.108	51	Niğde	13.977
11	Bilecik	20.605	52	Ordu	14.920
12	Bingöl	8.382	53	Rize	13.221
13	Bitlis	20.754	54	Sakarya	10.104
14	Bolu	2.760	55	Samsun	77.482
15	Burdur	1.113	56	Siirt	10.138
16	Bursa	1.507.806	57	Sinop	6.041
17	Çanakkale	11.157	58	Sivas	21.183
18	Çankırı	3.417	59	Tekirdağ	6.526
19	Çorum	15.589	60	Tokat	19.945
20	Denizli	3.311	61	Trabzon	45.252
21	Diyarbakır	30.224	62	Tunceli	7.636
22	Edirne	10.038	63	Şanlıurfa	11.453
23	Elazığ	14.187	64	Uşak	2.225
24	Erzincan	11.184	65	Van	17.653
25	Erzurum	119.493	66	Yozgat	25.925
26	Eskişehir	17.083	67	Zonguldak	19.229
27	Gaziantep	6.238	68	Aksaray	5.643
28	Giresun	34.728	69	Bayburt	11.662
29	Gümüşhane	14.086	70	Karaman	1.367
30	Hakkari	665	71	Kırıkkale	5.360
31	Hatay	7.006	72	Batman	4.214
32	Isparta	3.735	73	Şırnak	2.028
33	Mersin	5.305	74	Bartın	1.803
34	İstanbul	20.938	75	Ardahan	27.013
35	İzmir	9.157	76	Iğdır	4.246
36	Kars	26.814	77	Yalova	6.162
37	Kastamonu	5.506	78	Karabük	2.862
38	Kayseri	8.091	79	Kilis	1.689
39	Kırklareli	6.301	80	Osmaniye	2.968
40	Kırşehir	6.700	81	Düzce	3.168
41	Kocaeli	6.502			2.718.379*

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

*Bu sayıya farklı ülkelerden gelip Bursa'da yaşayan yabancılar dahil edilmemiştir.

2013 yılı Türkiye İstatistik Kurumu(TÜİK) verilerine göre, Bursa'da yaşayan 2.740.970 kişiden, 1.210.573'ünün nüfusa kayıtlı olduğu il Bursa dışı illerdendir ve Bursa 80 ilin tamamından göç almıştır.

Bursa'da Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci Araştırması verilerine göre, Bursa'ya geliş sebepleri arasında ilk sırayı, “ekonomik(iş bulma, iş kurma, ticaret) sebepler” oluşturmaktadır(BBB, 2006: 85).

Tablo 1-2'de de görüldüğü üzere, Bursa'da yaşamakta olup da, nüfusa kayıtlı olduğu iller arasında en fazla sayıyı Erzurum oluşturmaktadır. İkinci sırada ise, Samsun nüfusuna kayıtlı olanlar yer almaktadır. Diğer yandan, Bursa'da yaşayanlar arasında, bütün coğrafi bölgelerden gelmiş kişilerin bulunduğu da ayrı bir dikkat çeken özelliktir.

Bursa, Cumhuriyet döneminin ilk nüfus sayımından bu yana kentsel nüfusu bakımından Türkiye ortalamasının üzerinde bir gelişme göstermektedir. Ayrıca özellikle sanayileşmenin yoğunlaşmasıyla birlikte, kentsel nüfusun toplam nüfus içindeki payı da sürekli artmakta özellikle 1970'den sonra önemli bir ivme kazanmış bulunmaktadır. Bursa'nın il çapında 1980 sayımından başlayarak kırsal nüfus artışında bir duraklama, hatta bir gerileme gözlenmektedir. Büyükorhan, Harmancık, Keles ve Orhaneli, gibi sanayileşmemiş ve tarımsal bakımdan yeterli olmayan ilçelerde, bu durum özellikle belirgin bir nitelik kazanmış bulunmaktadır(Akkılıç, 2002: 299).

18 Haziran 1987 tarihinde çıkarılan 3391 sayılı yasa ile Bursa “Büyükşehir” statüsüne girmiş olup, Bursa Ovası'nda bulunan birçok köy Bursa Büyükşehir Belediyesi sınırları içine alınmıştır. Kent merkezi de Yıldırım, Osmangazi ve Nilüfer olarak üç merkez ilçeye ayrılmıştır. 2005 yılında çıkarılan 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Yasası ile Büyükşehir sınırları genişletilmiş Gemlik, Mudanya, Kestel ve Gürsu ilçeleri de merkez ilçeler arasına katılmıştır(<http://www.bursa.bel.tr>).

Tablo 1-3: Bursa’da Kırsal ve Kentsel Nüfus(%)

Bursa’da 1927-2013 Yılları Arasında Kırsal ve Kentsel Nüfus Oranları					
Yıl	Toplam	Kent Nüfusu	Kent (%)	Kır Nüfusu	Kır (%)
1927	399.942	114.370	28,6	285.572	71,4
1935	442.760	133.699	30,2	309.061	68,8
1940	461.648	141.189	30,58	320.459	69,42
1945	491.899	154.720	31,46	337.172	68,54
1950	545.919	179.016	32,79	366.903	67,21
1955	598.898	215.428	35,97	383.470	64,03
1960	693.894	223.620	37,81	431.532	62,19
1965	755.504	335.048	44,35	420.456	55,65
1970	847.884	416.662	49,14	431.222	50,86
1975	961.639	507.106	52,73	454.533	47,27
1980	1.148.492	636.910	55,46	511.582	44,54
1985	1.324.015	840.094	63,45	483.921	36,55
1990	1.603.137	1.157.805	72,22	445.332	27,78
2000	2.125.140	1.630.940	76,75	494.200	23,25
2007	2.439.876	1.979.999	81,16	459.877	18,84
2008	2.507.963	2.204.874	87,92	303.089	12,08
2009	2.550.645	2.249.974	88,22	300.671	11,78
2010	2.605.495	2.308.574	88,61	296.921	11,39
2011	2.652.126	2.359.804	88,98	292.322	11,02
2102	2.688.171	2.402.012	89,36	286.159	10,64
2013	2.740.970	2.740.970	100	0	0

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

12 Kasım 2012 tarihinde kabul edilen 6360 sayılı yasa ile Bursa Büyükşehir Belediyesi’nin sınırları il mülki sınırları olarak değişmiştir. Böylece, İnegöl, Yenişehir, İznik, Orhangazi, Karacabey, Mustafakemalpaşa, Büyükşehir, Harmancık, Keles ve Orhaneli ilçeleri de Büyükşehir Belediyesi’nin sınırları içerisine dahil edilerek ilçe sayısı 17’ye yükselmiştir. Bursa, nüfus büyüklüğü itibarıyla, İstanbul, Ankara ve İzmir’den sonra Türkiye’nin 4. büyük kentidir.

TÜİK verilerine göre; 2013 Aralık ayı sonu itibarıyla Bursa’da yaşayan 2.740.970 kişinin tamamı kentsel alan içerisinde yaşamaktadır. 2012 yılında kabul edilen ve 30 Mart 2014 yerel seçimlerinden itibaren yürürlüğe giren 6360 sayılı kanun gereği, ülkemizdeki diğer büyükşehirlerle beraber Bursa Büyükşehir Belediyesi’nin sınırları da il mülki sınırları olarak değişmiştir. Bu çerçevede Bursa mülki sınırları içerisinde yer alan köy ve belde belediyelerinin tüzel kişiliği kaldırılmış, köyler mahalle olarak, belediyeler ise belde ismiyle tek mahalle olarak bağlı oldukları ilçenin belediyesine katılmıştır. Tablo 1-3’de

de görüldüğü üzere, kanunla kırsal alanlar kentsel alanlara dönüştürülmüş, bunun sonucunda Bursa'da tüm yerleşim alanları kentsel alan haline gelmiştir.

Sanayileşmede, sanayinin yer seçimi sorunu büyük önem taşımaktadır. Yer seçiminde çeşitli etmenlerin payı vardır. Türkiye 1950'lerden bu yana ulaşım ve enerji konularına ağırlık vermiştir. Bunun sonucunda ulaşım ağı gelişmiş, enerji olanakları arttırılmış ama sanayi belli noktalarda yoğunlaşmıştır. Sanayinin yoğunlaştığı yerler, İstanbul, Bursa, İzmir çevresidir(Mimarlar Odası, 1971: 80). Bursa'da 1933 yılında İpek-iş, 1938 yılında ise Merinos fabrikasının açılışı, kentin hayatında pozitif katkıları öne çıkarılan sanayi işletmeleridir. 1966 yılında Türkiye'nin ilk Organize Sanayi Bölgesi'nin Bursa'da açılması ile başlayan yeni dönemde, Renault, Sönmez Filament ve Nergis Tekstil fabrikaları kurulmasının yanında, bu bölgenin dışında Tofaş Otomobil Fabrikası, Yeşim Tekstil ve Karsan fabrikaları da açılmış, böylece Bursa bir sanayi kentine dönüşmüştür.

Bir başka anlatımla, Bursa'nın göç almasının ve hızlı kentleşmesinin temelinde, kentin bir sanayi bölgesi olarak planlanmış olmasının etkisi çok büyüktür. Öyle ki, bunun bir sonucu olarak, gerek yurt içinde farklı şehirlerden gerekse Bursa'nın kırsal yerleşim yerlerinden insanlar, sanayinin talebinden çok üzerinde kitlesel olarak Bursa kent merkezine göç etmişlerdir. Yapılan kent planları, gelen insanları sayısal fazlalığı nedeniyle işlevsiz kalmış, istihdam ve konut politikaları iflas etmiştir. Kendi çözümünü kendi oluşturan bu yeni kentliler, istihdam alanında "enformel sektörü", konut alanında ise "gecekondu" yu Bursa'nın gündemine sokmuşlardır. 1950'lerden başlayarak günümüze kadar devam eden göçler, Bursa'da bir çok köy arazisinin konut alanına dönüştürülmesine sebep olmuştur. Zamanında tarımsal üretimin yapıldığı verimli tarlalar, bugün bir kısmı ruhsatlı bir kısmı kaçak konutlardan oluşan mahallelere dönüşmüştür. Bu alanlardan biri de eski adıyla Soğanlı Köyü yeni adıyla Soğanlı Mahallesi'dir.

Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin üç ilçesinden biri olmak üzere 18 Haziran 1987 tarih ve 3391 sayılı kanunla kurulan Osmangazi ilçesi, Bursa'nın merkezi konumundadır. Kurulduğu tarihte aynı kanunla, köy olan bir çok yerleşim yeri mahalleye dönüştürülmek suretiyle Osmangazi ilçesine bağlanmıştır. Sanayileşmenin ve hızlı kentleşmenin en fazla etkilediği Osmangazi, 802.620 kişilik nüfusuyla Bursa'nın en büyük ilçesidir. İlçede, otomotiv yan sanayiden, mobilya sanayine, kimya ve tekstil sanayisinden gıda sanayine kadar çok farklı sektörlerde sanayi tesisleri

bulunmaktadır(<http://www.osmangazi.gov.tr>).2014 yılı öncesinde 108 mahalle ve 30 köyü bulunan Osmangazi'nin, 6360 sayılı yasa nedeniyle bazı köyleri birleştirilerek, bazı köyleri ise doğrudan mahalleye dönüştürülerek bugün 135 mahallesi bulunan bir ilçe olmuştur.

Bursa'da ki eski fabrikaların büyük bölümünü bünyesinde bulunduran Osmangazi, bu fabrikalara çalışmaya gelen ilk göçmenlerin de yerleştiği yer olması nedeniyle yapılaşmanın ve nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu, düzensiz ve çarpık kentleşmenin doruk yaptığı bir bölge konumundadır. Bu nedenlerle bugün Osmangazi'de, köhnemiş kent dokusunu, gecekondü bölgelerini, kent merkezindeki çöküntü bölgelerini yeniden Bursa'ya kazandırmak amacıyla yapılan kentsel dönüşüm projelerine tanık olunmaktadır. Kentsel dönüşüm projelerinin uygulanmak istendiği bölgelerden biri de Soğanlı Mahallesi'dir.

“Kentleşme sürecinde, ailenin değişimi” adlı çalışmanın bu bölümünde, “kentleşme” konusu incelenmiştir. Kentleşmeye ilişkin kavramsal çerçevenin çizildiği bölümde, ayrıca, dünyada, Türkiye’de ve Bursa’da kentleşmenin mevcut durumu tespit edilmiştir. Böylece, yapılacak alan araştırması için, ilk temel kavram bütün yönleriyle açıklığa kavuşturulmuştur. Bundan sonraki bölümde “aile” konusu ele alınacaktır. Kentleşme sürecindeki değişimden etkilendiği öne sürülen aile ile ilgili teorik çerçeve ortaya konulacak, ailenin geleceğine dair öngörüler paylaşılacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

AİLE İLE İLGİLİ TEORİK ÇERÇEVE

1.AİLE İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Aile, akrabalık ve evlilik, sosyoloji ile antropoloji bakımından temel önemi olan, birbirleriyle yakından ilişkili kavramlardır(Giddens, 2000: 179).Aile kavramı, evlilik ve akrabalık kavramları ile birlikte ele alındığı zaman daha açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Bu nedenle, ailenin tanımından sonra evlilik ve akrabalık kavramaları açıklanarak kavramsal çerçeve oluşturulacaktır.

1.1.AİLE

Aile, ilk insan toplumlarından itibaren var olan en kadim kurum ve bütün insan toplumlarında her zaman mevcut bulunmuş bir ilk gruptur. Dünya toplumlarını en fazla etkileyen dinlerin kutsal kitaplarına göre aile, ilkin Adem ve Havva'nın yaratılması ve birlikteliği ile kurulmuştur. Bu demektir ki aile ilk insan toplumunun temeli ve başlangıcıdır. Aile, insanlık tarihi boyunca ayakta kalmayı ve değişikliklere uyum göstermeyi başarmış, çok esnek bir toplumsal birimdir(Marshall, 1999: 7).İnsanoğlu, kendi türünün devamını, bir anne ve bir babaya bağlı olarak sağlamıştır ve tarih boyunca insanlar, ana ve babanın tanınmasını temel alan aileler içerisinde yaşamışlardır. Bu bağlamda, insanların insan olalı aileler halinde yaşadıkları söylenebilir. Tarihte, temel ya da çekirdek ailenin önemli olmadığı hiçbir insan topluluğu bulunmamakta ve çoğu kez bu aileler birlikte yaşayan toplulukları oluşturmaktadırlar(Balaman, 1982: 1; Homans, 1971: 135; Goody, 2004: 6).

Aile nedir? sorusu, öncelikle “aile ne değildir?” sorusuyla cevap bulmaktadır. Özellikle hayvan topluluklarına özgü olan birlikte olma(cohabitation)'nın aile olmadığını, ailenin insana özgü ve tamamen insani bir gelişme olduğunu söylemek gerekmektedir(Doğan, 1995: 125). Büyük Türkçe Sözlük'te aile “*Neseb ve evlilikle bir*

araya gelmiş, bir çatı altında bulunan topluluk”(Doğan, 1994: 13) şeklinde tanımlanmaktadır. Başka bir tanıma göre ise aile; kan, evlilik ya da evlat edinme yoluyla, iki veya daha fazla kişinin birlikte aynı evde ikamet etmesidir(Beaujot, 1992: 289).

Ozankaya ise aileyi, içinde insan türünün belli bir biçimde üretildiği, topluma hazırlanma sürecinin belli bir ölçüde ilk ve etkili biçimde karşılandığı, cinsel ilişkilerin belli bir biçimde düzenlendiği, eşler ve ana-babalarla çocuklar arasında belli bir ölçüde güven verici ilişkilerin kurulduğu, yine içinde bulunulan toplumsal düzene göre ekonomik etkinliklerin az ya da çok bir ölçüde yer aldığı bir toplumsal kurum(1996: 357) olarak tanımlamaktadır.

Başka bir açıdan ailenin birbirinden farklı iki anlamı olduğu belirtilmektedir. Bunlardan birincisine göre aile: *“Kan bağıyla veya evlilik bağıyla birbirine bağlı ve hayatlarının mühimce bir bölümünü aynı hanede, karşılıklı bağımlılık içinde geçiren insanlar arasındaki ilişki yumağı”*dır. İkincitanıma göre ise aile *“Kan bağına dayanan ve ana veya baba çizgisinden nesiller boyunca süren ve sosyal olarak kabul gören dâhil etme veya dışlama kurallarına yaslanan ilişkiler yumağı”*(Yayla, 2008: 11)dır.

DPT Türk Aile Yapısı Özel İhtisas Komisyonu Raporu’nda Türkiye koşulları da göz önüne alınarak, *“aile, kan bağılılığı evlilik ve diğer yasal yollardan aralarında akrabalık ilişkisi bulunan ve çoğunlukla aynı evde yaşayan fertlerden oluşan, fertlerinin cinsel, psikolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı, fertlerin topluma uyum ve katılımlarının sağlandığı ve düzenlendiği temel bir toplumsal birimdir”*(1989: 3)denilmektedir.

1.2.EVLİLİK

Evlilik, toplumsal olarak onaylanan bir cinsel birliktelik içinde, birlikte yaşayan iki insan arasındaki bir bağ olarak, yetişkin bir erkek ile yetişkin bir kadın arasındaki yasal geçerliliği olan, belirli hak ve yükümlülükler getiren bir ilişkidir(Giddens, 2000: 179; Marshall,1999: 223). Bir başka tanıma göre ise evlilik; kadın ve erkeğin, hem sosyal hem de hukuki açıdan, içinde yaşadıkları toplumda egemen olan kurallara uygun olarak karşılıklı yükümlülükler üstlenmek suretiyle hayatlarını birleştirmeleri ve aile kurup bir arada yaşamaya başlamalarıdır(Demir-Acar,2002:146). Bu bağlamda evlilik; bir taahhüt

olarak tanımlanabilir. Taahhüt hem kişisel hem toplumsal düzeyde olmaktadır. Kişisel düzeyde taahhüt, bu evliliğin önemli bir ciddiyetle üstlenildiği anlamına gelmektedir. Toplumsal düzeyde ise, evliliğin sürdürülmesi ya da bitirilmesini yöneten kuralların varlığı anlamında toplumsal bir sözleşmedir(Beaujot, 1992: 286).

Evlenme kurumunu düzenlememiş bir toplum yoktur. Evlenme düzeni iki kişinin ne gibi şartlarla hayatlarını bir aile halinde birleştirebileceklerini ve yine hangi şartlarla bu birliği ortadan kaldıracabileceklerini gösterir. Eşlerin birbirini seçmeleri bakımından batı toplumlarında flört modeli geçerlidir. Doğu toplumlarında ise evlenme iki aile arasında gerçekleşen bir olay olarak değerlendirilmektedir. Türkiye’de ise her iki evlenme biçimi de geçerlidir(Dönmezer, 1994: 198-199).

Diğer yandan evliliğe giden yol olarak görülen eş seçme süreci kültürden kültüre çeşitlilik göstermektedir. Örneğin geleneksel toplumlarda evlenme, bireylerden çok, aileleri birbirine bağlamaktadır. Bu nedendir ki, ailede evlenecek kişilerin kiminle evleneceğine karar verme yetkisi aile reislerine aittir. Buna benzer olarak her toplumun kendi kültürel norm ve değerleri eş seçme yönteminin belirleyicisi durumundadır. Genel olarak 3 türlü eş seçiminden söz edilebilir: Kaçırma yoluyla evlilik, anlaşmalı evlilik ve özgürce seçerek evlilik. *Kaçırma yoluyla evlilik*, erkeklerin eşlerini kaçırmakla evlenmesidir. Ailenin kız vermek istememesi veya erkeğin başlık parasından kurtulmak istemesi, bu parayı bulamayan gençleri kaçırma yoluyla evliliğe götürmektedir. *Anlaşmalı evlilik* ise, ailelerin işin içine girmesiyle kimi zaman zorlamaya dayalı bir evlilik olarak da değerlendirilmektedir. Bu eş seçin türünde kişiye din, ırk, etnik grup, sosyal sınıf ve yaş gibi konularda kendisine yakın kişilerle evlenmesi için sosyal baskı oluşturulmaktadır. *Özgürce seçerek evlilik* ise, bireyin kendisinin eşini seçmede en yetkili kişi olduğu eş seçme biçimidir. Genel olarak; eş seçme biçimlerinden kaçırma yoluyla evlilik, tüm dünyada büyük ölçüde azalmış ve hatta gelişmiş toplumlarda yok olmuştur denilebilir. Anlaşmalı evlilikler de azalmış olsa da kaçırma yoluyla evliliğe göre daha yaygın görülmektedir. Değişen dünya koşullarına paralel olarak özgürce eş seçme, bugün tüm ülkelerde en çok karşılaşılan eş seçme biçimi haline gelmiştir(Balaman, 1982: 27; Akkaya, 2012: 147-155).

1.3.AKRABALIK

Akrabalık; aynı kan bağından gelen ya da evlilik bağı ile oluşan yakınlık olarak tanımlanmaktadır. Aynı soydan gelen veya evlilik ilişkisi ile birbirine bağlanan kişiler arasında oluşan sosyal yakınlık ilişkisi olarak akrabalık, kültürel olarak kabul edilmiş toplumsal ilişkiler sistemidir. Biçimi ne şekilde olursa olsun, en sınırlı akrabalık, anne-baba ve çocuklardan oluşan yalın aile birimi içerisinde ve bu birim, akrabalığın temelini oluşturmaktadır. Buna göre akrabalık anne, baba, çocuk, kardeş, büyük baba, büyük anne, amca, dayı, hala, teyze ve dayı ile başlayan ve çevreye doğru gittikçe genişleyen yakınlık sistemidir(Demir-Acar,2002: 26; Bozkurt, 2009: 260; Balaman, 1982: 7; ASPB, 2011: 49).

Akrabalık, insan toplumunun temel düzenleyici ilkelerindedir.Akrabalık sistemleri, bireyler ile gruplar arasındaki ilişkileri, anne babalar ile çocuklar arasındaki, kardeşler arasındaki ve evli eşler arasındaki biyolojik ilişkiler modeline göre kurmaktadır. Anne babalar ile çocuklar ve daha da genişletecek olursak, büyükbabalar ve büyükanneler ile torunlar arasındaki ilişkilerinin yanı sıra miras biçimlerini belirlemektedir. Akrabalık ve yakınlık kuralları, oturma yerini, bireyler arasındaki ilişkileri, hitap biçimlerini ve başka iktisadi ve siyasal davranışları etkileyip belirlemektedir(Marshall, 1999: 12-13).

Günümüz toplumbilimcileri, akrabalık ilişkilerine, kendi konuları olan modern sanayi toplumlarının hayatında büyük bir yerleri olmaması nedeniyle, fazla ilgi göstermemektedirler. Oysa birçok araştırmanın gösterdiği gibi, sanayi kesimindeki emekçi sınıfta bireyin davranışlarının denetlenmesi ve yardımlaşma açısından akrabalık ilişkileri bugün de büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, akrabalık ilişkileri, günümüzdeki sanayi toplumlarındaki üst sınıflar ve çeşitli seçkinler grubu arasında dayanışma ve birliğin oluşturulmasında, hala önemli işlevler görmektedir. Fakat bütün bunların yanı sıra, belirtmelidir ki, modern toplumların toplumsal yapısı üzerinde akrabalık ilişkileri sisteminin aile yapısı üzerinde temel nitelikte çok fazla bir etkisi kalmamıştır. Sanayileşmemiş bu günkü toplumlarda akrabalık daha büyük bir önem taşımaktadır(Bottomore, 1998: 197-198).

Akrabalığa değer atfetme konusunda toplumdan topluma farklılıklar görülmektedir. Sözelimi, kimi toplumlarda kadınlara dayalı akrabalar unutulurken, erkeklere dayalı olanlar önemsenmekte ya da bunun tam tersi durumlar yaşanmaktadır. Bu sınırlamalar ve değerlendirmeler, akrabalık olgusu üzerinde kimi sistemler oluşturmuştur: Tek soylu

akrabalık sistemleri, çift soylu akrabalık sistemleri ve tercihli akrabalık sistemleri. Akrabalığın tanınmasını sınırlamak için ana ya da babadan biri yoluyla ilişkilerin vurgulandığı, tek soylu akrabalık sistemlerinde, içinde baba yoluyla akrabalığın önemsendiği “baba soylu akrabalık sistemleri” ve ana yoluyla akrabalığın vurgulandığı “ana soylu akrabalık sistemleri” bulunmaktadır. Çift soylu akrabalık sistemlerinde, babayanlı ve anayanlı ilkelerin her biri kendi özgün bağlamı içinde olmak üzere bulunmaktadır. Tercihli akrabalık sistemlerinde ise, kişinin annesinin mi yoksa babasının mı kümesine ait olduğunu kendisinin seçebileceği bir sistemdir. Ancak bu sistemde birey, aynı anda hem annesinin hem babasının kümesine ait olamamaktadır (Balaman, 1982: 5-6). Türkiye’de kişi hem annesinin hem de babasının kümesine aynı anda ait bulunmaktadır.

2. AİLE TÜRLERİ VE AİLENİN İŞLEVLERİ

İnsanlıkla birlikte var olan aile, dünyanın farklı ülkelerinde, hatta aynı ülkenin farklı bölgelerinde farklı aile türlerini ortaya çıkarabilmektedir. Aile türlerinin farklılaşması ve çeşitlenmesi, toplumsal anlamda üstlendikleri işlevleri de değiştirmektedir. İnsanların tümü bir aile birimi içinde yaşamaktaysa da ailelerin biçimi hem toplumdan topluma değişmekte, hem aynı toplum içinde zaman ve mekanboyutunda yöresel ve sınıfsal farklılıklar göstermektedir. Farklı aile türleri, farklı işlevleri yerine getirdiği gibi ailenin iç ilişkilerini de etkilemekte ve değiştirmektedir (Timur, 1972: 3).

2.1. AİLE TÜRLERİ

Aile bir kurum olarak evrensel olmasına karşın, evrensel bir aile türü bulunmamaktadır. Ailenin türü, içinde bulunduğu toplumun üretim biçiminden, sosyal ve kültürel yapısından etkilenmektedir. Bu bağlamda, ailenin tarihin farklı dönemlerinde ve farklı toplumlarında işlevleri de farklı olmuştur. Bu nedendir ki aile üzerinde yapılacak sınıflandırma çalışmaları ancak belli bir toplum için geçerli olabilmektedir. Literatürde, aile türleri belirlenirken hane halkı sayısı, otoritenin dağılımı, yerleşim yeri, ikamet esası ve evlilik biçimi gibi ölçütler kullanılmaktadır (Bal, 1995: 40-42).

2.1.1.Hane Halkı Ölçütüne Göre

Hane halkı sayısına göre aileler, geniş aile ve çekirdek aile olarak ikiye ayrılmaktadır.

2.1.1.1. Geniş aile

Anne, baba ve çocukların yanı sıra büyük anne, büyük baba, dayı, amca gibi veya bir kaçını da içine alan aileye *geniş aile* denilmektedir. Başka bir anlatımla geniş aile, birden çok ebeveynin ve evlenmemiş çocuğun(örneğin büyükanne ve büyükbaba, evli çocuklar, diğer akrabalar) aynı evde yaşamasıyla oluşan ailedir.Geniş aile tipinde akrabalık bağları güçlüdür. Özellikle gelişmemiş ve tarımla geçimini sağlayan topluluklarda görülen aile tipidir. Aile içinde en yaşlı üye aile reisidir. Bu modelde aile, kişilerden önce gelir ve kişinin hareketleri grubun kontrolü altındadır.Kırsal kesimde yaygın olarak görülen ve özellikle sanayi öncesi toplumlara özgü ortaya çıkan aile örneğidir. Babadan torunlara intikal eden yatay ve dikey, genişlilik içinde ortayaçıkabildiği gibi akrabaları da içine alabilecek bir genişliğe de ulaşabilmektedir Modern aileye ya da kent ve kasaba ailesine göre genç kuşaklar (çocuklar ve torunlar), uzun bir süre aile çatısı altında tutulurlar. Bu yüzden kuşaklar içinde meydana gelen evlilikler de aile çemberinde yer bulabilmektedir. Özetle; çekirdek aile dışındaki yakınlar, aynı evi paylaşıyorsa o zaman bu aile grubu bir geniş aile olarak adlandırılmaktadır(Demir-Acar, 2002: 24; Beaujot, 1992: 289; Bozkurt, 2009: 263; Doğan, 1995: 127-128; Coserv.dğr.,1983: 275-276).

2.1.1.2. Çekirdekaile

Geniş aile yapısının çözülmesi ile ortaya çıkan ve sadece anne, baba ve evlenmemiş çocukların bir arada yaşaması esasına dayanan aile tipine ise *çekirdekaile* veya *dar aile*denilmektedir.Çekirdek aileyi bir arada tutan en önemli unsur, anne ve babanın karşılıklı bağlarıdır. Bu aile modelinde, çocuklar belli bir yaşa geldiklerinde evden ayrılırlar. Özellikle endüstri toplumlarında artan toplumsal hareketlilik, büyük aile modelinden çekirdek aileye geçişi kolaylaştırmıştır. Bu toplumlar için çekirdek şu şekilde tanımlanmaktadır: *çekirdek aile, evli bir çiftin(ya da tek bir anne veya babanın) kendi çocukları ya da evlat edindikleri çocuklarıyla birlikte yaşamalarından oluşan ev halkıdır.*

Amerikan toplumunda, aileye bağımlı çocukların olduğu karı-koca ailesinden oluşan çekirdek aile hakim aile durumundadır. Günümüzde çocuk sahibi olmayan ailelerin sayılarında da bir artış gözlenmektedirÇocuk yapma ve psikolojik doyum çekirdek ailenin iki önemli işlevidir. Geleneksel aileye özgü diğer işlevleri ya tamamen ortadan kalkmış ya da etkisi azalmıştır. Çiftleri bir araya getiren karşılıklı kişisel tercih ve kabuller ailelerin giderek kendi içinde demokratikleşmesini de beraberinde getirmektedir(Bal, 1995: 48; Demir-Acar, 2002: 24; Parsons, 1954: 79; Giddens, 2000: 179; Bozkurt, 2009: 263; Doğan, 1995: 129).

Çekirdek aile, geniş ailenin yatay ve dikey bileşenlerinden arınmış olarak, en yalın bir aile tipini oluşturmaktadır. Bu nedenle, çekirdek aile, değişmeye elverişli olmayan, kararlı bir aile tipidir. Başka bir anlatımla, çekirdek aile, çözülmesi halinde kurum olarak ailenin varlığını ortadan kaldıracak temel birimdir(Sencer, 1979: 48).

RodericBeajout, çekirdek aile adı altında 5 farklı aile türünden daha bahsetmektedir: Çocuk olmadan, yalnızca karı ve kocadan meydana gelen*karı-koca ailesi*, bir ebeveyn ve bir veya daha fazla çocuktan meydana gelen *tek ebeveynli aile*, yasal olarak evli olmayan erkek ve kadından, çocuklu veya çocuksuz olarak meydana gelen*nikahsız birliktelik*, eşlerden birinin bir önceki evlilikten / birliktelikten çocuklarının bulunduğu karı-koca ailesi olarak *çözülmüş aile*ve son olarak birden fazla evlilik ya da birliktelikten çocukları içeren karı-koca ailesi olarak *karma aile*(1992: 289).

2.1.2.Otorite Ölçütüne Göre

Aile, güç ve otoritenin dağılımına göre üçe ayrılarak değerlendirilmektedir: Ataerkil aile, anaerkil aile ve eşitlikçi ailedir(Smith-Preston, 1977: 60). Bir erkek ya da kadının aile içerisinde karar verici konumda bulunması ailenin diğer fertlerini de etkileyen bir durumdur.

2.1.2.1. Ataerkil aile

Ataerkil ailede, karar verici mercide erkek bulunmakta, otoriteyi mutlak manada baba temsil etmekte ve evlilik, kadının erkek tarafına geçmesiyle gerçekleşmektedir. Bu aile türü, baba soyunun ve otoritesinin kesin egemenlik kurduğu, akrabalığın baba

tarafından geçtiği, mirasın ve tüm kültürel öğelerin sonraki kuşaklara baba tarafından aktarıldığı ailedir. Ataerkil ailede baba otoritesini dinden almaktadır; o atalarının kurmuş olduğu ocağı ve gelenekleri sürdürmekle yükümlüdür. Baba ailenin bütün mallarının sahibidir. Bu anlamda aile mülkü bölünmemekte ve baba bu mülkü dilediği gibi kullanma hakkına sahip olmaktadır. Ataerkil aile tipinde, her şey babanın kişiliği etrafında toplanmıştır ve mutlak ve tekelci bir yetki babaya aittir. Bu tip ailelerde kadın nadiren sosyal hayata karışabilmektedir (Iqbal, 1998: 30-31; Yıldırım, 2011: 77; Parlak, 2011: 38; Bozkurt, 2009: 262; Dönmezer, 1994: 201).

2.1.2.2. Anaerkil aile

Anaerkil bir aile tipi, kadınların güçlü olduğu ve otoriteyi temsil ettiği bir ailedir. Güç ve otoritenin anne tarafından kullanıldığı bir aile sistemi olmanın yanında annenin aile reisi olduğu ve soyun annelere göre belirlendiği ailedir. Bu aile türünde, ana soyundan gelenler ortak ev ortamını paylaşırlar. Baba misafir olarak eve zaman zaman gelmektedir. Başka bir anlatımla, kadının egemen bir siyasal rol oynadığı, adın, törelerin ve kültürel öğelerin anne tarafından aktarıldığı, mirasın kökeninde de annenin bulunduğu ailedir. Anaerkil aile yapısı içinde, bireylerin soyunun anayla belirlenmesinden dolayı, bu durum kadına o zamandan beri hiç görülmemiş olan bir ölçüde çok yüksek toplumsal önem kazandırmıştır. Anasoyluluk, toplumsal kuralların anaya ayrıcalık tanıdığını anlatır (Iqbal, 1998: 31; Marshall, 1999: 22; Yıldırım, 2011: 77; Parlak, 2011: 20; Bozkurt, 2009: 262; Ozankaya, 1996: 360).

2.1.2.3. Eşitlikçi aile

Otorite ölçüsüne göre ailenin üçüncü bir türü olarak, eşitlikçi aile, güç ve otoritenin karı koca arasında eşit olarak dağıtılmış olduğu ailedir. Bu ailede, çiftler kararları ortaklaşa almaktadırlar. Eşitlikçi aile modeli, son yıllarda tüm dünyada artış gösteren bir aile türüdür. Özellikle sanayi devrimiyle birlikte çalışma yaşamına ücretli olarak giren kadının, eğitim düzeyinin yükselmesi ailedeki konumunu da değiştirerek güçlendirmiş ve kadın-erkek eşitliğine dayanan eşitlikçi aile yapılarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Eşitlikçi aile türü, modern toplumlarda daha yaygın hale gelmektedir. 1962 yılında,

Michigan Üniversitesi araştırmacıları tarafından görüşülen Amerikalı kadınların %66'sı ailede kararların evin beyi tarafından verildiğini söylemişlerdir. Aynı araştırma 1980 yılında yapıldığında ise bu oran %28'e düşmüştür. Bu durum günümüze yaklaşıldıkça eşitlikçi aile modelinin artacağının bir göstergesi olarak yorumlanabilir((Iqbal, 1998: 31; Dündar, 2012: 47; Lightv.dđr., 1989: 459).

2.1.3.Yerleşme Ölçütüne Göre

Yerleşme esasına göre kurulan aileler üçe ayrılmaktadır; patrilokal aileler, matrilokal aileler ve neolokal aileler.

2.1.3.1. Patrilokal aile

Patrilokal aile, yeni evli çiftlerin mekansal olarak damadın ailesinin yanında yaşamasını ifade etmektedir. Burada, kadın erkeğin, ana-babasının oturduğu haneye ya da onların yanı başındaki ayrı bir haneye yerleşmektedir. Özellikle geleneksel aile düzeninin devam ettiği yerlerde en yaygın olanı patrilokal ailedir ve bu aile türünde, çift erkeğin/kocanın ailesinin yanına taşınmaktadır(Bozkurt, 2009: 264; ASPB, 2011: 52; Lightv.dđr, 1989: 459; McNall, 1971: 223).

2.1.3.2. Matrilokal aile

Matrilokal hanelerin temel alındığı düzenlemede, koca ailesini bırakır ve karısının ailesinin yanına taşınır. Bu aile türünde, yeni evli çift, daha doğrusu damat mekansal olarak gelinin ailesinin yanına taşınmaktadır. Bu durum, Türkiye'de "iç güveyi" deyiimiyle adlandırılmaktadır (ASPB, 2011: 52; Lightv.dđr., 1989: 459; Tolan, 1996: 216; McNall, 1971: 223).

2.1.3.3. Neolokal aile

Neolokal ailede ise, yeni evli çiftler ebeveynlerinin yanında kalmayarak ayrı bağımsız hatta onlardan uzak bir evde kalmaktadırlar. Ailenin bu türünde, çift kendi

ailelerinden farklı bir yerde kendi evlerini oluşturmaktadırlar Neolokal aile türünde, örneğin Amerika Birleşik Devletleri gibi sanayileşmiş ülkelerde olduğu gibi, çiftler hem kocanın hem karısının ailesinden ayrı, kendi evinde yaşamaktadır. Birçok çift için, ancak, ekonomik koşullar, konut durumu ve diğer hususlar en azından evliliğin başlangıcında, neolokal ikameti imkansız kılabilmektedir (Bozkurt, 2009: 264; ASPB, 2011: 52; Light- v.dğr., 1989: 459; Kendall, 2005: 497; McNall, 1971: 223).

2.1.4.Eş Sayısı Ölçütüne Göre

Evlenme biçimlerinin ayırt edilmesinde farklı ölçütler kullanılmaktadır. Bu ölçütlerden bir tanesinde evlenecek kimselerin sayısı ile ilişkilidir. Eş sayısı biçimine göre sınıflandırıldığı zaman aileler, poligami ve monogami olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

2.1.4.1. Poligami

Çok eşle evlenmenin uygulandığı sistemler poligami olarak adlandırılmaktadır. Poligami yani çok eşlilik, kadınlar ve erkeklerin birden fazla eşe sahip olmasıdır. Bunun iki türü vardır: Poliandri (çokkocalılık), kadının birden fazla kocayla evlenmesidir. Polijini (çokkarılılık) ise, erkeğin birden çok kadınla evlenmesidir. Çok karılılık, dünyanın farklı ülkelerinde bir dönem geniş bir dağılıma sahip olmasına rağmen, çok kocalılık yeryüzünde çok nadir olarak özellikle, kötü ekonomik şartlar içindeki toplumlarda kendisini göstermektedir (Tolan, 1996: 216; Yıldırım, 2011: 69-70; Iqbal, 1998: 36; Dönmezer, 1994: 200). İlkel toplumlarda, kabile ve aşiretlerde yağma suretiyle elde edilen kadınların çokluğunun çok karılı evlenme şeklini doğurduğu bilinmektedir. Başka bir sebep olarak ise özellikle, yakın dönemlere kadar Anadolu'da halı dokuyan kasabalarda çok karılı evlenmenin yaygınlaşmasının nedeni olarak ekonominin, yani buralarda her kadının ayrı bir halı tezgâhı işletmesinin olarak gösterilmektedir (Doğan, 1995: 149).

2.1.4.2. Monogami

Tek eşle evlenmenin uygulandığı sistemler monogami olarak adlandırılmaktadır. Bu bağlamda monogami, tek eşle yapılan evliliktir. Günümüzde monogami, hem kültürel

bir ideal olarak benimsenmekte hem de hukuk kuralları ve dini inanışlar tarafından desteklenmektedir. Çok karılılık sistemi, endüstrileşmenin başlaması, kadınların nefislerine olan saygı duyguları ve toplum içindeki haysiyet ve şerefleri, aynı adamın birden fazla karılarından birisi olarak yaşamalarına imkan vermez hale gelmeye başlayınca, yavaş yavaş ve kendiliğinden ortadan kalkmaktadır. Poligami ve çeşitleri, yeryüzünde tercih edilen durumlar değildir, sadece monogami yani tek eşlilik, tüm toplumlarda yaygın bir şekilde görülmektedir ((Dönmezer, 1994: 200; Tolan, 1996: 216; Yıldırım,2011: 69-70; Iqbal, 1998: 35).

2.1.5.Çevre Ölçütüne Göre

Bazı sosyal gruplar üyelerinin onun dışından evlenmelerine izin verirken bazı gruplar izin vermezler. Buna göre evlilikler exogami ve endogami olmak üzere ikiye ayrılır(Özkalp, 2010: 135).

2.1.5.1.Exogami

Bireyin kendi grubunun dışında bir kimseyle evlenmesidir. Her toplumda farklı bir biçim alan akrabalık ilişkileri, eş olarak seçilebilecek kimselerin saptanmasında temel ölçüttür(Tolan, 1996: 219). Endogami, Amerika Birleşik Devletleri'nde yaygın olmasına rağmen, daha fazla insan artık kendi grubu dışından evlenmektedir. Egzogami, kişinin kendi sosyal grup veya kategorisi dışından biriyle evlenme uygulamasıdır. Koşullara bağlı olarak, egzogami grup üyeleri tarafından hiç fark edilmeyebilir ya da kişinin, grubun diğer üyeleri tarafından alay edilmesine ya da dışlanmasına neden olabilir. Evlilikler için pozitif veya negatif yaptırımların en önemli üç kaynağı aile, din ve devlettir. Bu sosyal kurumlar bir "yabancı"nın, evlilik yoluyla kendi grubunun bir üyesi olmasına olumsuz bakabilir. Ancak, eğitim düzeyi medeni seçimlerin güçlü bir göstergesidir. Üniversite eğitilmiş insanlar, sosyal veya kültürel kökleri ile kendilerini tanımlamak için diğerlerine göre daha az heveslidirler. Dolayısıyla, kendi sosyal grup veya kategorileri dışından evlenme konusunda daha istekli olabilmektedirler(Kendall, 2005: 497).

2.1.5.2.Endogami

Evlenmede eşlerin aynı gruptan olmalarını gerektiren endogami, genellikle kast sistemi gibi çok kesin ve katı bir tabakalaşmanın geçerli olduğu toplumlarda görülmektedir. Bu bağlamda bazı dini ve etnik grupların, üyelerinin kendi üyeleri dışında evlenmelerine izin vermediği belirtilmelidir. Özellikle, geleneksel toplumlarda çokça rastlanan endogamiden amaç, grup içerisinde, düzenin korunması ve malların parçalanmamasıdır (Tolan, 1996: 220, Özkalp, 2010: 135, Dündar, 2012: 43). Endogami, kişinin kendi grubu içinden evlenme uygulamasıdır. Amerika Birleşik Devletleri'nde, örneğin, çoğu insan endogami uygulamaktadır. Onlar aynı sosyal sınıf, ırk-etnik grup, dini ve kendi sosyal grupları içinden gelen insanlarla evlenmektedirler (Kendall, 2005: 497).

2.1.6. Yerleşim Yeri Ölçütüne Göre

Yerleşim yerine göre sınıflandırıldığında aile; köy ailesi, kasaba ailesi, gecekondu ailesi ve kent ailesi olarak dörde ayrılabilir. Kırsal ve kentsel toplumlarda ailenin değişimini göz önünde bulundurarak ve gecekondu ailesi ve kasaba ailesini "geçiş durumunda aileler" olarak gören Ozankaya (1996: 369)'nın tasnifine sadık kalarak aile, kırsal aile, geçiş ailesi ve kentsel aile olarak ele alınacaktır. Ancak bir nokta unutulmamalıdır; Türkiye özelinde, köy ailesi özelliği taşıyan birçok aileye kentlerde, aynı şekilde kent ailesi özelliği taşıyan birçok aileye de köylerde rastlamak mümkündür (Doğan-Doğan, 2005: 20).

2.1.6.1. Kırsal aile

Kırsal aile, esas itibarıyla tarım ve hayvancılıkla uğraşan, üretimin hane içinde neredeyse bütün üyelerin katılımıyla yapıldığı, çocuk eğitimi konusunda tarım dışı işlere kaydırmak amacı güdüldüğü ailedir. Bu aile geleneksel olarak büyük aile, ataerkil geniş aile, bileşik aile biçiminde kavramlaştırılan aileyi karşılamaktadır (Meder, 2005 :15; Yıldırım, 2006:78; Bal, 1995: 43).

2.1.6.2. Kentsel aile

Kentsel aile veya kent ailesi ise; aile ve akrabaların birbirleri üzerindeki değer ve ahlak denetiminin çok az olduğu, eşlerin birbirlerini, kendi kararlarıyla seçtikleri, kadının da erkekle birlikte çalışma hayatına katıldığı, üretimden çok tüketimle betimlenen, karı-koca ve evlenmemiş çocuklardan oluşan çekirdek ailedir(Kongar, 1972: 15-16; Yıldırım, 2006: 91).

2.1.6.3. Geçiş ailesi

Geçiş ailesi, çatışmanın ve değişimin yaşandığı bir ailedir. Bu aile türünde, bir yanda değişim diğer yanda mevcut değerleri koruma birlikte bulunur. Geleneksel ve modern, kırsal ve kentsel tutum ve davranışların birlikte görüldüğü aile, diğer aile tiplerine göre istikrarsız bir özellik gösterir(Bal, 1995:45-47).

2.1.6.3.1. Gecekondu ailesi

Geçiş ailelerinin ilki gecekondu ailesidir. Gecekondu ailesi, şehir ailesinin bir takım maddi ve manevi yaşantı ve alışkanlıklarını benimseyen bunun yanında, köysel değer alışkanlıklardan bir takımını da kuşaklar boyunca koruyan kısaca, değer ve alışkanlıkları bakımından karma özellikler taşıyan çelişik davranışlı, kendisine özgü aile tipidir(Yasa, 1966: 229).

2.1.6.3.2. Kasaba ailesi

Geçiş ailelerinin ikincisi kasaba ailesidir. Kasaba ailesi, asıl olarak küçük esnaf ve zanaatkar, küçük tüccar, toprağını kendisi işlemeyen çiftçi, küçük memur ve bir ölçüde de işçi ailelerinden oluşur. Kasaba ailesinin çoğunluğunun kökeni kasaba ve köylerdir(Ozankaya, 1996: 368). Kasaba niteliğindeki yerleşim birimleri, köylere nazaran daha hızlı bir sosyal değişim içerisinde olduklarından, bu değişimin etkisi aile yapısı üzerinde de aynı gözlenmektedir. Bu bağlamda bu yerleşim birimlerinde, geleneğe dayalı aile yapısı gittikçe çözülmeye başlamıştır.Değerlerde değişimler olmakla birlikte, dini tutum ve inançların gücünü koruduğu görünmektedir(Yıldırım, 2006: 87-88).

Aile türlerinin özelliklerini böylece sıraladıktan sonra belirtmeliyiz ki; herhangi bir aile tipini ortaya çıkaran tek şey başlı başına herhangi bir toplumsal faktör değildir, olamaz.Örneğin ekonomik gerekçeler bir aile tipini oluştururken, diğer toplumsal faktörler olarak din, siyaset ve hukuk da o aile tipinin oluşmasında rol oynamaktadır(Çağan, 2011: 93).

2.2.AİLENİN İŞLEVLERİ

Aile, birey ve toplum arasında tampon vazifesi gören bir birincil grup olarak işlev görmektedir. En genel anlamda aile, toplumla kişi arasındaki bağı sağlama görevini yerine getiren bir sosyal kurumdur. Sosyolojik anlamda "kurum", toplumda belirli ihtiyaçları karşılayan ve bu ihtiyaçlara ilişkin kuşaktan kuşağa aktarılan anlam kodları ve davranış örüntüleridir. Devlet, ordu, eğitim, din, hukuk, ekonomi gibi aile de bir sosyal kurum olarak toplumda bireylerin ve grupların belirli ihtiyaçlarını karşılamak üzere vardır. Kurumların, bu ihtiyaçlara karşılık gelen görevlerine o kurumun işlevleri adı verilmektedir. Bu durumda "ailenin işlevleri" denildiğinde ailenin toplumda hangi ihtiyaçları karşıladığı anlaşılmalıdır. Evlenmelerle ortaya çıkan aile, yaşam biçiminin bir parçası olan toplumsal örgütün temel birimi olarak toplumun oluşmasında bir takım görevler ve işlevler üstlenmektedir(McNall, 1971: 224; DPT, 1989:2; ASPB, 2011: 28; Balaman, 1982: 25).

Aile temel sosyal bir kurumdur. Bu bağlamda ailenin işlevleri; cinsel yaşamı düzenleme işlevi, üreme işlevi, sosyalizasyon işlevi, sevgi işlevi, statü işlevi, koruma işlevi ve ekonomik işlevi (Horton-Hunt, 1976: 196,199,211)olarak sınıflandırılabilir. Bu tasnife, dini işlev ve boş zamanları değerlendirme işlevleri de eklenebilmektedir.

2.2.1.Cinsel Yaşamı Düzenleme İşlevi

Aile, toplumların, insanda var olan cinsel arzuların tatminini düzenlediği temel kurumdur. Tüm toplumlarda cinsel tatmine erişim, hem erkekler hem de kadınlar için evlilik ve aileye tanınan önemli haklardan biridir. Aile, bireylerin çok küçük yaştan başlayarak cinsel konulara ve toplumda bunları düzenleyen ölçülere “duyarlı” olacak biçimde yetişmelerini sağlamaktadır. Cinsel farklılaşma aile hayatının temel taşlarından biridir. Cinsel düzenlemelerin temel hedefi özellikle çocuk yapmak, akrabalık ve miras ile

ilgili olayları denetlemek ve sahip olunan toplumsal statüyü ve serveti korumaktır(Dönmezer, 1994: 202, Blitsten, 1963:5; Ozankaya, 1996: 358).

2.2.2. Üreme İşlevi

Öncelikle aile, cinsel faaliyetlerin meşrulaştığı bir kurum olarak fonksiyon sahibidir. Toplumda norm olarak kabul edilen belirli bir tarzda ailelerin kurulması için aile, gerek cinsel ihtiyaçların tatmini, gerekse toplumun çoğalması için meşru bir zemin hazırlamaktadır(DPT, 1989:2). Ailenin en önemli işlevlerinden biri insan neslinin devamını temin etmektir. Bu maksatla çocuk yapma işlevi, toplumsal bir onayla yalnızca aileye verilmiştir(Çağan, 2011:85-86, Dünder, 2012: 58).

2.2.3.Sosyalizasyon İşlevi / Eğitim İşlevi

Genel kültür mirasının ve ailenin kendi kültürünün aktarımı sosyalizasyon olarak adlandırılmaktadır. Sosyalleşmede ilk adımlar ev içinde başlamakta, diğer aktörlerin rolü daha sonra gelmektedir. Bu aktörler, zaten ailesi tarafından sağlanan zemin üzerine çocuğun karakterini inşa etmektedirler. Çocuk, toplumsal rolleri aile içerisinde öğrenmekte ve evlendiği zamanda onun sosyalleşme süreci neredeyse tamamlanmış olduğu için toplumsal rolünü oynamakta tereddüt etmemektedir.Sosyalleşme, çocuğun hayatta yaptığı her şeyle bağlantılı olduğundan, ailenin sosyalizasyon sürecindeki yeri çok önemli olmaktadır.Bu nedenlerden dolayı, aile çocuğun hayatındaki en kalıcı faktördür. Arkadaşlar, öğretmenler yıllar geçtikçe unutulurken, ailenin önemi muhafaza edilmektedir(Davis, 1949: 405-407).

Ailenin önde gelen fonksiyonlardan birisi de, ailenin eğitim fonksiyonudur. Geleneksel toplumda, bu fonksiyonun özellikle çocuklar için çok geniş kapsamlı olduğu bilinmektedir. Toplumsal bir varlık olan insan, hayatını sağlıklı bir biçimde sürdürebilmek için belli bir eğitimden geçmek zorundadır. Bu eğitim süreci, bir taraftan insanın toplumsallaşmasını sağlarken, diğer taraftan da toplumsal hayata uyum sağlamasını temin edecek kimi bilgileri, değerleri ve davranış örüntülerini edinmesini sağlamaktadır. İşte bu sürecin ilk okulu aile olmaktadır((DPT, 1989: 3; Çağan, 2011:87).

2.2.4. Sevgi İşlevi / Psikolojik Doyum Sağlama İşlevi

Aile, aile bireylerinin her birine yeterli psikolojik tatmin sağlamak gibi bir işleve sahiptir. Ailenin kendi üyelerine sağladığı psikolojik tatmini aile üyelerinin yalnızlık hissinden kurtulmalarına ve moral yönden güçlenmesine sebep olmaktadır(Çağan, 2011:86). Ailenin çocuğun ruhsal gelişmesi için uygun bir ortam oluşturması, ailenin diğer fertleri için de geçerlidir. Bu bağlamda eşler arasındaki psikolojik dengenin sağlanması ve ferdin kendine ait bir ailenin üyesi olarak ruhsal yönden sağlıklı hissetmesi, ailenin fert için sağladığı psikolojik görevler arasındadır(DPT, 1989:2).Anne- babanın çocuklarına duydukları karşılık beklemeyen sevgi, aile fertlerini birbirlerine kaynaştırmaktadır(Ozankaya, 1996: 358).

2.2.5.Statü İşlevi

Statü, kişinin toplumdaki konumunu başka bir ifadeyle, kişinin dünyanın gözündeki değerini ifade etmektedir(Botton, 2005: 7). Aile, daha doğuştan itibaren kişinin mevki, statü elde etmek ihtiyacını karşılamaktadır(Dönmezer, 1994: 202). Kişinin kendi çalışması ve gayreti neticesinde statüsünün oluşmadığı geleneksel toplumlarda aile statüsünün tek kaynağıdır.

2.2.6.Bakım ve Koruma İşlevi

İnsanlar, bebeklik ve erken çocukluk dönemlerinde, yiyecek, giyecek ve barınak için başkalarına tamamen bağlı bulunmaktadır. Bu nedenle aile, çocukluk dönemlerinde üyelerine bakım hizmeti sağlamaktadır. Buna ek olarak aile, hastalık, sakatlık ve yaşlılık durumlarında da aile üyelerinin bakımı ve korunması için sorumluluk üstlenmektedir(Lightv.dğr., 1989: 455).

Başka bir açıdan bu işlev, dışarıdan gelecek saldırılara karşı ailenin, bireyin yegane güvencesi olduğunu ifade etmektedir. Aile, geleneksel toplumlarda bir yardımlaşma ve toplumsal güvenlik kurumu olarak her türlü maddi ve manevi tehlikelere karşı üyelerini koruyarak, güvenliği sağlayıcı bir rol üstlenmektedir(Dündar, 2012: 50). Bu bağlamda ailenin özellikle, çocuklar ve yaşlılar için koruyucu bir güvenlik unsuru olduğunun altı çizilmelidir.

2.2.7.Ekonomik İşlevi

Özellikle “geçimlik üretimin” yaygın olduğu geleneksel toplumlarda, aile bir ekonomik üretim birimi olarak tanımlanmaktadır. Üretim süreci içerisindeki işbölümü, aile fertleri arasında yaş ve cinsiyete bağlı olarak gerçekleşmektedir. Ekonomik yapının ailedeki bu örgütlenme şekli yeni bir ekonomik fonksiyonu daha ortaya çıkarmaktadır ki bu da, ailenin “sosyal sigorta” sağlaması işlevidir. Bu bağlamda aile, ekonomik bakımdan faal olmaya fertlerin, ekonomik kazançtan pay almalarının düzenlendiği zemini oluşturmaktadır. Özellikle çocuklar ve yaşlıların üretimden veya gelirden pay almaları, aile içinde ahlaki bakımdan da meşrulaştırılmış bir düzenlilikle gerçekleşmektedir(DPT, 1989:2-3).

2.2.8.Dini İşlevi

Dini değer ve alışkanlıkların ilk edinildiği ve aktarıldığı yer, aile ortamıdır. Aile büyükleri dini değer ve alışkanlıkları kuşaktan kuşağa aktarmakla yükümlüdür. Özellikle geleneksel toplumlarda aileler kendi üyelerine sadece dini eğitim vermekle kalmamakta, aynı zamanda dini eğitimin oluşturduğu pratik durumu denetlemeyi de görev edinmektedirler(Dündar, 2012: 59).

2.2.9.Boş Zamanları Değerlendirme İşlevi

Aile, kendi üyelerine birlikte eğlenme ve dinlenme imkânı sunmak gibi bir işleve de sahiptir. Geleneksel toplumlarda özellikle doldurulması lazım gelen boş zaman kavramının olmaması, eğlenme ve dinlenmenin de gündelik iş yaşamının ayrılmaz bir parçası olarak aile tarafından karşılanmasını gerektirmektedir(Çağan, 2011:88-89).

Ailenin işlevleri söz konusu olduğunda iki husus büyük önem taşımaktadır. Öncelikle bu işlevler arasında karşılıklı sıkı bağlantılar bulunmaktadır. Bu yüzden bir ailenin herhangi bir işlevinde meydana gelen zayıflama ve güçlenme diğer işlevlerini de etkilemektedir.İkinci olarak bu işlevler veya işlevlere yüklenen anlamlar zaman içinde değişmektedir(ASPB, 2011: 29). Tarih boyunca ailenin işlevlerinde kimi değişimler

yaşanmıştır. Hatta bazı işlevlerinin zayıfladığına ya da büsbütün ortadan kalktığına, ortadan kalkan bu işlevlerin başka toplumsal kurumlarca üstlenildiğine tanıklık edilmiştir(Çağan,2011: 84). 19. yüzyıl ailesinin fonksiyonlarından çoğu günümüzün yaygın modern ailesinde bulunmamaktadır. Gerçi bugün de aile, sosyalleştirme, kişilikleri geliştirme, çocuğa mevki ve şans sağlama fonksiyonunu koruyor olmakla birlikte, bu işlevlerin yerine getirilmesine çeşitli yeni kuruluşlar, bürokratik örgütler ortak olmaktadır(Dönmezer, 1994: 204).

3. AİLENİN ÇÖZÜLMESİ VE BOŞANMA

Modernleşme ve kentleşme süreciyle birlikte ekonomik temelli bir ortaklık olan ve toplumsal statü elde etmenin önemli bir aracı olarak görülen evlilik, yerini giderek bireysel istek ve arzuların hakim olduğu bir birlikteliğe bırakmaktadır. İstek ve arzular keyfi ve göreceli olduğundan, kadın ve erkek arasında karşılıklı olarak örtüşmediği ve karşılanmadığı zaman evlilik ilişkisi tehlikeye girmekte ve çoğu zaman boşanmayla sonuçlanmaktadır. Bireyselleşmenin ve keyfiliğin yanı sıra, artan hukuki haklar, ahlaki ve kültürel değerlerin değişmesi ve boşanmanın toplumsal kabulü de boşanmaların artmasında önemli bir faktör olarak görünmektedir(Timurturkan, 2012: 201-202; Bozkurt, 2009: 275).

Boşanma, evlilikte taraflardan kadın veya erkek birinin veya her ikisinin iradesi ile toplumda geçerli olan örf ve adetlere, dolayısıyla hukuk kurallarına göre, evlilik birliğinin sona erdirilmesidir.Başka bir ifadeyle, boşanma, hukuksal olarak kurulmuş bir evliliğin, yine resmi yasalar nezdinde, taraflardan her ikisi de sağken ortadan kalkmasıdır. Çağdaş toplumlarda boşanmaların arttığı görülmektedir. Bu artış eğiliminin temel nedenini, eski aileyi güçlü kılan ekonomik, dinsel ve eğitsel bağların zayıflamış ve değerini yitirmiş olmasında aramak gerekmektedir.Son yirmi yılı aşkın dönemde ABD’de ve İngiltere’de boşanma oranlarının doğurduğu kaygılar, ahlaki bir panik boyutuna ulaşmıştır. Şu andaki boşanma oranlarının devam etmesi halinde,gelecekte yapılacak her üç evlilikten en az birinin boşanmayla sonuçlanacağı belirtilmektedir(Tolan, 1996: 220-221; Marshall, 1999: 79, Demir-Acar, 2002: 79).

Geleneksel toplumlarda boşanma yaygın olarak görülmezken, özellikle endüstrileşmiş ve kentleşmiş toplumlarda çok sık görülmektedir. Bu durumun temel

nedeni, bahsi geçen toplumlarda ailenin birçok işlevini başka kurumlara devretmesi ile ailenin görevlerinin azalmış olmasıdır. İşlevleri azalan aile, üyeleri arasındaki duygusal bağları güçlü tutamamakta ve giderek zayıflayan aile ilişkileri ailenin parçalanmasına neden olmaktadır. Kadınların çalışma hayatına girip, gelir elde etmesive ekonomik bağımsızlığa sahip olması da, uyumsuz bir evliliği sürdürmektense boşanma tercihinindevreye sokulmasına sebep olmaktadır.Çalışan kadın oranının yükselmesiyle eş zamanlı olarak, boşanma oranlarında, artışlar meydana gelmektedir Arada bir neden-sonuç ilişkisi olup olmadığı hala tartışılmaktadır. Ancak şurası açıktır ki, ayrı bir gelire sahip olma kadının bağımsızlığını ve kendine güvenini geliştirmiştir. Kadınlar ekonomik bakımdan daha bağımsızlaştıkça, evlilik giderek eskisine oranla daha az zorunlu bir ekonomik ortaklık olarak görülmektedir(Özkalp, 2010: 141;Bozkurt, 2009: 275; Goody, 2004: 192-193).

Ülkeler bazında boşanmalarla ilgili durum, Birleşmiş Milletler İstatistik Bölümü'nden alınan bilgiler yardımıyla oluşturulan Tablo 2-1'de görülmektedir.

Tabloda, tüm yıllarda her ülke ile ilgili verilerin sağlanmamış olması nedeniyle, bütün ülkelerin karşılaştırılması mümkün görünmemektedir. Tüm yıllar için verileri sağlanmış olan, Türkiye, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Macaristan, Hollanda, Norveç, Polonya, Rusya, İsveç ve İsviçre arasında, kaba boşanma hızının en fazla olduğu ülke Rusya görünmektedir. Rusya 2007'den 2011 yılı dahil bütün yıllarda, neredeyse kendi dışında en yüksek hızda(4,5 ile 5,0 arasında) olan ülkelerin yaklaşık iki katı hızında boşanmaya sahiptir.

Türkiye ise, 1,6'lık oranla en düşük ülke olarak görünmektedir.2009, 2010 ve 2011 için Türkiye'nin bu oranının değişmediği, ancak bu oranın 2007 yılında 1,3 ve 2008 yılında 1,4 olduğunu belirtmek gerekmektedir.Türkiye'yi 1,7'lik oranla Polonya takip etmektedir. Avrupa ülkeleri arasında, boşanma oranının en yüksek olduğu ülke ise, 2011 yılındaki 2,9'luk oranıyla Belçika'dır. Diğer Avrupa ülkelerinin oranları ise, 2,0 ile, 2,6 arasında değişmektedir.

EUROSTAT verilerine göre ise, 27 Avrupa ülkesinde, 2009 yılı için kaba boşanma oranı 1,9 olmuş ve 1 milyon boşanma gerçekleşmiştir(eurostat.ec.europa.eu). TÜİK 2013 verilerine göre ise, 2013 yıl sonu itibariyle Türkiye'de kaba boşanma hızı 1,65 olarak gerçekleşmiştir(tuik.gov.tr).

Tablo 2-1: Ülkeler Bazında Boşanma Sayısı ve Kaba Boşanma * Oranları: 2007-2011

BOŞANMA SAYILARI VE KABA BOŞANMA ORANLARI: 2007-2011										
ÜLKE	Sayı					Oran				
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
Kanada		70.226	2,1
Brezilya	180.455	188.090	174.747
Çin	2.098.000	2.270.000	2.470.000	2.680.000	...	1,6	1,7	1,9	2,0	...
İran	99.852	110.510	125.747	1,4	1,5	1,7
İsrail	13.105	13.488	13.233	1,8	1,8	1,8
Japonya	254.832	251.136	253.353	251.378	...	2,0	2,0	2,0	2,0	...
Türkiye	94.219	99.663	114.162	118.568	119.343	1,3	1,4	1,6	1,6	1,6
Avusturya	20.516	19.701	18.806	17.442	...	2,5	2,4	2,2	2,1	...
Belçika	30.081	35.366	32.606	28.903	31.500	2,8	3,3	3,0	2,7	2,9
Danimarka	14.066	14.695	14.940	14.460	14.484	2,6	2,7	2,7	2,6	2,6
Finlandiya	13.224	13.471	13.474	13.567	13.469	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5
Fransa	131.316	129.379	127.578	2,1	2,1	2,0
Almanya	187.072	191.948	185.817	187.027	...	2,3	2,3	2,3	2,3	...
Macaristan	25.160	25.155	23.820	23.873	23.200	2,5	2,5	2,4	2,4	2,3
Hollanda	31.983	32.236	30.779	33.723	33.453	2,0	2,0	1,9	2,0	2,0
Norveç	10.280	10.158	10.235	10.224	10.207	2,2	2,1	2,1	2,1	2,1
Polonya	66.586	65.475	65.345	61.300	64.041	1,7	1,7	1,7	1,6	1,7
Rusya Fed.	685.910	703.412	699.297	639.321	669.421	4,8	5,0	4,9	4,5	4,7
İsveç	20.669	21.377	22.211	23.593	23.441	2,3	2,3	2,4	2,5	2,5
İsviçre	19.882	19.613	19.321	22.081	17.566	2,6	2,6	2,5	2,8	2,2
İngiltere	143.857	135.995	126.496	2,4	2,2	2,0
Avustralya	47.963	47.209	49.448	50.240	...	2,3	2,2	2,3	2,3	...

Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Bölümü

*Kaba boşanma, aynı yıl içinde belirli bir coğrafi alanda 1.000 kişilik nüfus başına, meydana gelen boşanmaların sayısını ifade etmektedir(<http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=493>, 21.07.2014).

Geçmişte Avrupa’da, bir kadının boşandıktan ya da ayrıldıktan sonra ayakta durabilme yeteneği, esas olarak yeni bir eş bulmasıyla mümkündür. Bağımsız bir gelir ya da önceki eşten, akrabalarından ya da devletten sağlanan gelir desteğiyle, bugün bu tür sınırlamalar artık ortadan kalkmış gözükmektedir. Dahası, bir an önce evlenmeleri yönündeki toplumsal baskıların azaldığı hatta ortadan kalktığına şahit olunmaktadır. Avrupa ülkelerinde, devlet yardımı boşanan kadınlar için, bütün diğer seçeneklerin önüne geçmiş bulunmaktadır. Bir kadının artık çocuğunu bir hayır kurumuna vermesi ya da kendi anne-babasının veya eski eşinin cömertliğinden faydalanmak için bir

zorlamaya girmesi ya da gayri resmi bir evlilik yapması gerekmemektedir(Goody, 2004: 193-194).

Başka bir açıdan, özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra özgürlüğe yönelik hareketin bir parçası olarak Batıdaki boşanma kanunları çok kolaylaştırılmış ve iki taraftan birinin hatalı olmasının ortaya konmasını gerektirmez hale gelmiştir. Ayrıca son yıllarda boşanmaya karşı, Batı ülkelerindeki toplumsal bakışında izin verici hale gelmiş olduğu da bir gerçektir. Tüm bu gelişmeler, beklenileceği üzere boşanma oranlarında büyük artışlara sebep olmuştur(Thornton, 2010: 47).

Türkiye'de özellikle 1950'li yıllardan itibaren, büyük bir şehirleşme akımı içinde olduğu bilinmektedir. Köylerden şehirlere büyük göç, hiç kuşkusuz toplumu değiştirmekte ve kültür çatışmalarını ortaya çıkarmaktadır. Bu sürecin boşanmalar üzerinde etkisi olmasına rağmen, Türkiye'de boşanmaların artma eğilimi, dünyadaki oranlar içerisinde alt seviyelerde görülmektedir(Dönmezer, 1994: 206).

Ülke genelinde 2006 ve 2011 yıllarında yapılan iki araştırmanın verilerinden hareketle oluşturulan Tablo 2-2'de, Türkiye'de ki boşanmış aile oranları görünmektedir. Bu verilere göre, 2006 yılında boşanmış aile oranı %1,5 iken, 2011 yılında %2,2 oranına yükselmiştir. Yani, 5 yıllık bir süreçte boşanan ailelerin oranı %50 oranında artmıştır.

Tablo 2-2: Türkiye'de Ailelerin Medeni Duruma Göre Dağılımı: 2006-2011(%)

Medeni Durum	2006	2011
Bekâr	19,5	21,5
Evli	74,0	69,8
Boşandı	1,5	2,2
Dul	5,1	5,9
Ayrı yaşıyor	0*	0,6

Kaynak: ASPB Türkiye Aile Yapısı Araştırması, Tespitler Öneriler, s.199.

*2006 araştırmasında "ayrı yaşama" seçeneğine yer verilmemiştir.

Türkiye'de evliliği düzenleyen 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu, boşanma sebepleri olarak; zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, terk, akıl hastalığı ve evlilik birliğinin sarsılmasını saymaktadır(Ülgen, 2014: 40-42). Boşanma sebeplerini araştıran Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2006 ve 2011 yıllarında yapmış olduğu iki araştırma ile ülke genelinde boşanma sebeplerini tespit etmiş bulunmaktadır.

Tablo 2-3: Cinsiyete Göre Türkiye’de Boşanma Nedenleri: 2006 (%)

2006*	Kadın	Erkek
İçki ve kumar	11,7	3,9
Dayak, kötü muamele	17,2	0
Evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama	1,3	1,6
Aldatma	20,5	28,7
Aldatılma	10,7	4,6
Aile içi cinsel taciz	0	0
Sorumsuz ve ilgisiz davranma	21,1	17,8
Terk etme/edilme	9,6	24
Çocuk olmaması	1,5	0,5
Ailedeki çocuklara karşı kötü muamele	0,3	1,5
Eşlerin ailelerine karşı saygısız davranması	3,9	16
Eşin ailesinin aile içi ilişkilere karışması	0,7	0
Eşin tedavisi güç bir hastalığa yakalanması	0,3	0,5
Hırsızlık, dolandırıcılık, gasp taciz gibi suçlar	1,1	1

Kaynak: ASPB Türkiye Aile Yapısı Araştırması, Tespitler Öneriler, s.204.

* Boşanma ile sonuçlanan ilk evlilikte boşanma nedeni

2006 yılındaki araştırmada Tablo 2-3’de de görüldüğü gibi, boşanma sebepleri olarak, erkekler ilk sırada %28,7 ile “aldatma”yı göstermektedir. Kadınlar içinse ilk sırada, “sorumsuz ve ilgisiz davranma” %21,1’lik oranda yer almakta, hemen ardından ise %20,5 ile “aldatma” gelmektedir. “Dayak ve kötü muamele” kadınlar için %17,2’lik bir oranla boşanma sebepleri arasında üçüncü sırada gelmektedir. Erkekler için boşanma sebeplerinin ikinci sırasında %24’lük bir oranla “terk etme/edilme” gelmekte onu “sorumsuz ve ilgisiz davranma” %17,8’lik oranla izlemektedir. Araştırma verileri, erkek ve kadınların vermiş olduğu cevapların oranları toplandığında, ailenin yıkılmasında “aldatma”nın baş aktör olduğunu söylemektedir. Bu tespit, Türkiye’de aile üzerinde geleneksel değerlerin etkisinin azaldığını ve bireysel, keyfi tercihlerin ön plana çıktığını göstermektedir.

Melezzya’da yapılan bir araştırmada da evliliğin bitirilme sebepleri arasında ilk sırada “partnerlerden birinin evlilikdışı ilişkisi” yani “aldatma”nın yer alması dikkate değerdir. Aynı araştırmada evliliğin sona erdirilme sebepleri arasında sırasıyla; “çiftler arasında paraya dair tartışmalara sebep olan ekonomik kaygılar, aile içi şiddet ve cinsel istismar, akrabaların müdahalesi, uyumsuzluk ile alkolizm ve madde bağımlılığı” gelmektedir(Hew, 2003: 9).

Tablo 2-4: Cinsiyete Göre Türkiye’de Boşanma Nedenleri: 2011 (%)

2011*	KADIN	ERKEK
İçki ve kumar	14,1	1,2
Dayak, kötü muamele	12,3	0,5
Evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama	8,3	6,1
Aldatma	9,6	4,8
Aldatılma	0	0
Aile içi cinsel taciz	0,6	0
Sorumsuz ve ilgisiz davranma	14,7	18,4
Terk etme/edilme	4	4,9
Çocuk olmaması	2,2	1,5
Ailedeki çocuklara karşı kötü muamele	0,2	0,6
Eşlerin ailelerine karşı saygısız davranması	4,6	10,2
Eşin ailesinin aile içi ilişkilere karışması	4,7	5,8
Eşin tedavisi güç bir hastalığa yakalanması	1,3	1,6
Hırsızlık, dolandırıcılık, gasp taciz gibi suçlar	0,7	0,5
Diğer	22,6	43,9

Kaynak: ASPB Türkiye Aile Yapısı Araştırması, Tespitler Öneriler, s.204.

* Araştırma tarihinde medeni hali boşanmış olan kişilerin son boşanma nedeni

Tablo 2-4’de görüldüğü üzere,2011 yılı araştırma verileri, hem erkek(%18,4) hem kadın(%14,7) için boşanma sebeplerinin ilk sırasına “sorumsuz ve ilgisiz davranmayı” koymaktadır. Bu tespit ailenin günümüzde değişen işlevlerini akla getirmektedir. Geleneksel ailenin işlevlerinden farklı olarak modern ailelerde, eşler arasında ailenin psikolojik tatmin işlevi öne çıkmaktadır. Bu verilerden hareketle Türkiye’deki ailelerde de modern ailelerdeki beklentilerin karşılık bulduğunu, dolayısıyla geleneksel aile yapısından uzaklaşıldığını söylemek mümkündür. Geleneksel ailelerde, yukarıda çıkan verideki sebebin boşanma sebebi olamayacağı açıktır.

ASAGEM, tarafından yapılan “boşanma nedenleri araştırması”nda, katılımcılara, boşanma kararını kimin verdiği sorulmuştur. Alınan cevaplara göre, kadınları %58,0’i kararı kendilerinin verdiklerini belirtmişlerdir. Boşanmada kararı kendilerinin verdiğini söyleyen erkeklerin oranı ise %31,6’dır. Kadınların cevaplarıyla ilgili olarak araştırmacı, evlilik süresince ailede bütün sorumlulukları üstlenen ve ailevi sorunlarla baş etmeye çalışan kadın, boşanma sürecinde de net bir kararla evliliğini bitirebilmekte yorumunu yapmaktadır(2009: 127).

4. AİLEYE ALTERNATİF YAŞAM BİÇİMLERİ VE AİLENİN GELECEĞİ

Bir yanda ailedeki yüksek boşanma oranları, diğer yanda bireydeki hedonik özgürlük talepleri, bilinen aile kavramını sorgulanır hale getirmektedir. İnsanlığın en kadim kurumlarından biri olan ve en yalın haliyle bir erkek bir kadın ve bir çocuktan oluşan aile yerine, alternatif ortak yaşam biçimleri insanlığın gündemine girmiş bulunmaktadır.

Ailenin alternatifinin olduğu düşüncesi, gelecekte ailenin ortadan kalkacağına dair tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Özellikle Batı da ailenin yaşadığı bozgun, ailenin sonu kavramının ileri sürülmesine sebep olmaktadır. Bu aile bozgunu trendi, diğer ülkelerle birlikte Türkiye'de de yaşanmakta, ancak henüz Batı ülkeleri ile kıyaslanacak boyutlar da bir erezyon yaşanmamaktadır(Yıldırım, 2010: 116).

4.1. AİLEYE ALTERNATİF YAŞAM BİÇİMLERİ

Gelişen ve değişen dünya içerisinde oluşan yeni toplum ve kültür biçimleri, yeni kurumlar doğurmaktadır. Oluşan bu yeni toplum ve kültür, çok farklı işlevlerle donatılmış yeni bir aile kurgusunu da gündeme getirmektedir. Nitekim Amerikan, İngiliz ve İsveç toplumlarını kapsayan bazı araştırmalar, ailenin giderek bir “hane” biçimine dönüştüğünü, evliliğin yerini “birlikte yaşama”nın aldığını, ana, baba ve aynı ana-babadan olma çocukların oluşturduğu aile tipinin kısa bir süre sonra azınlıkta kalacağını göstermektedir. Bu yeni “hane”nin biyolojik bir temele dahi dayanmadığı, eşcinsellik örnekleri dışında, yeni birlikte yaşama türlerinin doğduğu görülmektedir. (Tolan, 1996: 222).

Başka bir açıdan evlilik, artık yetişkinliğin bir işareti ve bağımsız yaşamının bir gerekliliği sayılmamaktadır. Çoğu kimse için evliliğin kurumsal özelliği ortadan kalkmakta, gelecekte belirsiz bir zamanda, rüyalardaki eş, yüksek gelir ve çok güzel bir eve ulaşıldığı zaman yapılacak, değerli fakat gereksiz bir durum olarak görülmeye başlanmaktadır. Artık çocuk sahibi olmak için evlenmek de gerekmediği için, o da opsiyonel hale gelmekte ve evliliklerdeki gerekliliği de ortadan kalkmış görünmektedir(Thornton, 2010: 46)

Geleneksel geniş ailenin parçalanması sonucu ortaya çıkan ve daha fazla bölünemeyeceği düşünülerek “çekirdek” olarak adlandırılan aile de parçalanmaktadır. Parçalanmış modern çekirdek yeni aile türlerine, yaşam biçimlerine yol açmaktadır. Ancak bu yeni aile türleriyle birlikte ailenin bilinen tanımları da kökten değişmektedir (Yıldırım, 2011: 78).

4.1.1. Tek Ebeveynli Aile

Boşanmanın yükselişiyle beraber, tek ebeveynli aile tarzı ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda evliliğin getirdiği sorumluluklardan uzaklaşmada, tek ebeveynli aileyi meydana getiren başka bir olgudur. Evlilik dışı birliktelikler ve bu birlikteliklerden doğan çocuklar da tek ebeveynli aileleri meydana getiren başka bir etkidir. Tek ebeveynli ailelerin ezici bir çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır. Bunlar içerisinde, sayıları az da olsa evlenmeden veya bir erkeğin yardımı ve desteği olmadan çocuk sahibi olan kadınlarda bulunmaktadır. Gelir sahibi, eğitilmiş ve kentli kadınlar arasında “tek anne olmayı seçme” eğilimi daha fazla görülmektedir. Bu gün yalnız anne sayısı, yalnız baba sayısından çok daha yüksektir. Bu, bir noktaya kadar kocası ölmüş olmanın ama daha çok boşanmaların ya da tek başına anne olma olgusunun bir sonucudur. Batı toplumlarında tek ebeveynli aileler artık daha çok kabul görmekte ve bu kabul toplumsal kültür üzerinde kalıcı ve büyük bir etki bırakmaktadır. Kanada’da tek ebeveynli ailelerin tüm çocuklu aileler içindeki oranı 1961’de % 11.4 iken bu oran 2006 yılında % 25.8’e çıkmıştır. (Yıldırım, 2011:79; Dünder, 2012:53-54; Goody, 2004:202; Mamzer, 2010: 190; Beaujot, 2010:340).

4.1.2. Üvey Aile

Boşanan çiftlerin yeniden evlenerek ve çocuklarını bir araya getirerek oluşturdukları ailedir. Bu aile, boşanma ve sonrasındaki yeniden evlenmelerin oluşturduğu bir aile tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Boşanmış bir eş veya eşler yeniden evlendiklerinde önceki evlilikten gelen çocuklarını da beraberinde getirebilmekte ve yeni çocukları ile birlikte yaşamayı tercih edebilmektedirler. Boşanmaların yükseldiği modern

kent ailesinde yeniden evlenmeler ve üvey ailelerin oluşması gittikçe yaygınlaşmaktadır. (Dündar, 2012: 53; Yıldırım, 2011: 80).

4.1.3.Birlikte Yaşama

Birlikte yaşama (cohabitation), yasal açıdan evli olmayan çiftlerin karı koca olarak birlikte yaşadığı bir yaşam biçimidir. Evliliğe alternatif olarak birlikte yaşama, daha fazla özgürlüğe izin veren, bitirilmesi daha kolay bir ilişki olarak görülmektedir. Batı ülkelerinde özellikle gençler, evliliğin getirdiği sorumluluk ve yükleri almak yerine birlikte yaşama yolunu tercih edebilmektedirler. Birlikte yaşam, kişilere evliliğin getirdiği evlilik bağlarından uzak durmayı ve ekonomik bağımsızlıklarını sürdürmeyi sağlamaktadır. Diğer yandan, Avrupa'da görülen evlilik dışı çocuklardaki artışın, büyük çoğunluğunun bekâr annelerden değil, birlikte yaşayan çiftlerin doğumlarından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Batılı ülkelerde, insanlar geçmişe oranla daha fazla oranda birlikte yaşamayı tercih etmektedirler. Şüphesiz bu artışta, evlenmeden birlikte yaşamının ayıp ve yanlış olduğuna ilişkin algının giderek zayıflamasının da etkisi vardır. Örneğin Kanada'da, 1976 yılında nikahsız beraber yaşayan çiftlerin oranı, tüm çiftlere oranla %1'den az iken, bu oran 2006 yılında % 18,6'ya çıkmıştır (Marshall, 1999: 75; Adak, 2012: 223-242; Dündar, 2012: 55; Yıldırım, 2011: 80; Beaujot, 2010: 39).

4.1.4.Bekâr Kalma

Tarihsel açıdan, evliliğin tek gerçek alternatifi olarak bekarlık görünmektedir. Evlenmeyi düşünmeyen insanların önündeki tek seçenek olarak görülen bekar kalma, dinin de etkisinin olduğu bir durumdur. Dini öğretilerin bireysel çileciliği merkeze alan yaşam anlayışı ile insanlar, dünyanın zevklerinden uzaklaşmak adına bekar kalmayı tercih edebilmektedirler. Geleneksel toplumlarda daha fazla görülen bu durum istisnai olarak günümüzde de devam ettirilmektedir. Geleneksel toplumlar bağlamında bekar kalmanın sebeplerinden biri de, maddi imkansızlıklar olmaktadır. Modern toplumlarda ise evlilik oranlarının azalması, boşanma oranlarının artması gibi nedenlerle geleneksel evlilik kurumuna alternatif olarak bireyler bekâr kalmayı tercih etmektedirler. Başka bir açıdan

bekâr yaşamının getirdiği bağımsızlık duygusu, bekar kalmayı tercih sebepleri arasında yer almaktadır (Adak, 2012: 223; Dündar, 2012: 56).

4.1.5.Eşcinsel Birliktelikler

Yapay dölleme tekniklerinin gelişmesiyle birlikte, eşcinsellerin, heteroseksüel birliktelik olmadan dahamile kalmaları sağlanmış bulunmaktadır. Bu durum, eşcinsel anne babalardan oluşan yeni yaşam biçimlerinin oluşmasına neden olmaktadır. Batıda eşcinsel ilişkiler, 1970 ve 1980'lerde haber sayılabılırdi ama artık oturmuş kavramlar olarak görünmektedir. Şimdi haber olan, eşcinsel eğilimli insanların haklarının genişlemesi olmaktadır. Özgürlük ve eşitlik ilkelerinin de desteği ile kısa zamanda aynı cinsten iki kişi arasındaki cinsel faaliyetler suç olmaktan çıkarılmakta ve yasal hale getirilmektedir. Eşcinseller cinsel tercihleri konusunda, günümüzde daha açık ve pek çok yerde kabul edilir konuma gelmiş bulunmaktadır. Bu hareket o kadar büyük olmuştur ki, pek çok Avrupa ülkesi, Kanada ve ABD'deki bazı eyaletler aynı cinsiyetler arasındaki evliliği resmen tanırl hale gelmişlerdir. Dünyanın her yerinde olmasa da, eşcinsel birliktelikler, yasal olarak tanınıp bir takım hakları koruma altına alınmış ve eşcinsel aileler, bir gerçeklik olarak küresel gündemde yerini almış görünmektedir. Böylece, artık aile, salt heteroseksüel bir örgütlenme olmaktan çıkmış bulunmaktadır. Aynı cinsiyetten birlikteliklerin yasal olarak tanınması veya bu ilişkilere evlilik hakkının verilmesi, insanlık tarihi açısından bir kırılma noktasıdır. Bu durum, beşeriyetin geleneksel olarak örfünün üzerinden devam ettirdiği aileye bir alternatiftir ve insanlığın sonunu beraberinde getirecek olan hayli vahim bir teşebbüstür (Dündar, 2012: 57; Thornton, 2010: 47; Ertan, 2012; 248-257; Bulaç, 2010: 30).

Aileye alternatif yaşam biçimleri konusunda, Japonya, Kore Cumhuriyeti, Tayland, ABD, Fransa ve İsveç'te, 0-12 yaş arası çocuklarıyla birlikte yaşayan anne babalardan her ülkeden seçilmiş 1,000 kişi üzerinde uygulanan anketin sonuçları tablo 2-5'de gösterilmektedir.

Anket sonuçlarından hareketle, 6 ülke arasında aile normları konusunda büyük farklılıklar olduğunu belirtmek gerekmektedir. Çeşitlilik gösteren alternatif yaşam

düzenlemeleri, Fransa ve İsveç'te çoğunlukla kabul edilebilmekteyken Kore'de en yüksek düzeyde olarak kabul edilmemektedir (Watanabe, 2010: 408).

Tablo 2-5: Anne Babaların Çocuklarında İstemediği Yaşam Tarzları*(%)

		Japonya	Kore	Tayland	ABD	İngiltere (1994) Fransa (2005)	İsveç
Homoseksüel çift olarak beraber yaşamak	1994	80.4	96.4	79.9	75.6	59.2	67.7
	2005	76.0	96.5	87.8	65.2	36.5	32.2
Evlilik dışı çocuk sahibi olmak	1994	61.2	94.8	52.1	63.9	33.4	22.9
	2005	62.3	93.5	66.0	61.6	5.1	17.6
Evlenden karşı cinsle beraber yaşamak	1994	52.3	95.1	47.0	48.5	12.8	9.9
	2005	45.9	91.8	70.9	45.4	6.6	7.0

Kaynak: Aile Konferansı Tebliğleri kitabı, s.407

*1994 ve 2005 yılı arasındaki kıyaslama

Bütün bu bilgilerin ışığında aileyi değerlendiren Yıldırım, Batıdaki sosyal bilimlerin partner yaşamaları ve aynı cinsten beraberlikleri aile olarak tanımlamaya yönelmesini, aile kavramını büyük ölçüde görelileştirdiğini söylemektedir. Bu gelişmeler içinde ailenin hiçleşmekte ve bunun yerine geçmek üzere her şeyin aile olarak algılanabilecek hale gelmekte olduğunu belirtmektedir. Özellikle, eşcinsel birlikteliklerin, aile olarak tanımlanma girişimlerinin bunun en çarpıcı örnekleri olduğunu, bunların aileyi tersyüz eden, görelileştiren ve anlamsızlaştıran tanımlamalar olduğunu dile getirmektedir. Bütün bunlar, aileden başka bir şeydir, ama bu olguların ve ilişkilerinin aile içinde tanımlanmak istenmesinin sebebi, bu ilişkilere toplumsal ve hukuksal meşruiyet kazandırma çabası olarak görülmelidir yorumunu yapmaktadır (2010: 126).

4.2. AİLENİN GELECEĞİ

Aile, birkaç on yıl boyunca sürekli bir düşüş durumu içerisindeydi. Ailede ebeveyn otoritesinin ortadan kalktığı görülmekte, eşlerin birbirine güveninin yok olduğu gözlemlenmekte, kadınların kocalarına karşı isyan ettiği görülmektedir (Goode, 1976: 513). Modern dünyanın taleplerinin çoğu, sadakati olmayan bir aşk hikayesine benzemektedir. Bu yüzden ki yoğun duyguların ateşi söndüğü ve insanlar birbirlerinden

bıktıkları zaman birliktelikler parçalanmaktadır.İşte bu tür birliktelik ve cinsellikler ailenin varlığının ve devamlılığının düşmanı durumundadırlar(Birute, 2010:398).

Artık evlilikler politik veya ekonomik kazançlar için yapılmamakta ve çocukların sanayi devriminin başlangıç dönemlerinde olduğu gibi aile gelirine katılımı ve katkısı beklenmemektedir. Günümüzde insanlar eşlerini aşk üzerine seçmektedir. Aşkın bu artan rolü, toplumsal bir değişime işaret etmektedir. Bu değişim de doğal olarak aile, kurumunu zayıflatmaktadır(Mamzer, 2010: 190).

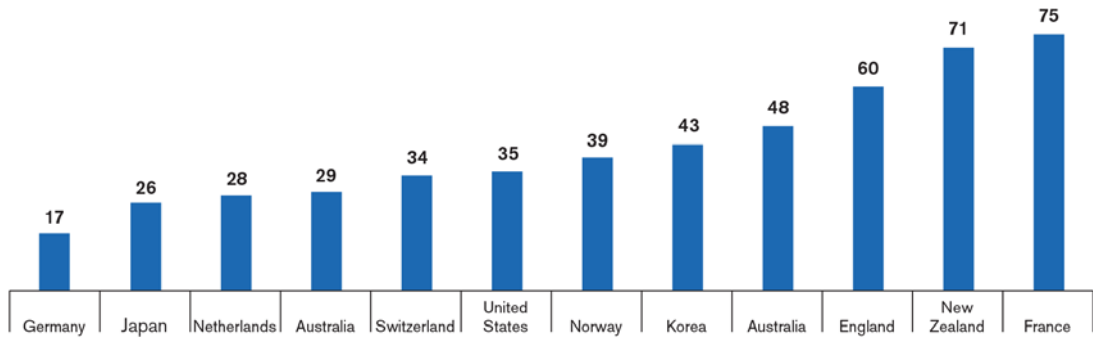
Günümüz Batı toplumlarında, aile yaşamının keskin bir şekilde değişmesinin sonuçlarından birisi de “çift” olma olgusunun, neredeyse yok olması gösterilmektedir. Artık Batı toplumlarında, “çift” denildiğinde hem heteroseksüel hem homoseksüellerin kast edildiği anlaşılmaktadır. Bu toplumlarda, ölümsüz aşkların yerine artık “bir süreliğine” ya da “sürdüğü kadar” ilişkilerin aldığına şahitlik edilmektedir. "Kocam", "karım" "sevgilim" sözlerinin pek kullanılmadığını, onların yerine "partnerim" in tercih edildiğine tanıklık edilmektedir.“Aileninölümü”nden söz etme sıklığı, cinsel kimlik arayışlarının her geçen gün daha yoğunlaşması ve meşrulaşması yüzünden artmaktadır(Göka, 2010:144).

Ailenin ölümünün yakınlaşmakta olduğuna dair tahminler neredeyse tarih kadar eskidir. Fakat ailenin ortadan kalkıp yerine alternatif yaşam tarzlarının geçmesi yerine, ailenin değişerek ve entegre olarak gelecekte de varlığını sürdüreceği görülmektedir. Aileye alternatif yaşamların, aile üzerinde kalıcı bir etkiye sebep olmayacağı düşünülmektedir(Horton-Hunt, 1976: 211-212).

Yukarıdaki bilgilerin ışığında ailenin geleceğine yönelik üç farklı görüşün ortaya çıktığı görülmektedir. “Aile alternatif yaşam biçimleri karşısında varlığını sürdürebilecek mi?” sorusuna verilen cevaplardan ilki, evet aile varlığını sürdürecektir. Çünkü aile alternatif yaşam biçimlerine göre çok daha kalıcıdır şeklindedir. Bu soruya verilen ikinci cevap, evet aile yaşayacak ve var olmaya devam edecektir. Ancak giderek meşrulaşmış olan alternatif yaşam biçimlerinin yanında ve onlarla birlikte var olacaktır şeklindedir. Üçüncü cevap ise, hayır aile varlığını devam ettiremeyecektir. Çünkü aile, alternatif yaşam biçimlerinin karşısında önemini yitirecek ve varlığını sürdüremeyecektir şeklindedir(Köse, 2012: 33-35).

OECD verilerinden hareketle ailenin geleceğine ilişkin daha fazla bilgi sahibi olunabilir. OECD'nin 2030 yılını baz alarak yapmış olduğu çalışmalarda gelecekte, “tek kişilik haneler”in sayısında öngörülen artış oranı, tüm haneler içerisinde “tek kişilik haneler”in öngörülen payı, “tek ebeveynli haneler”insayısında öngörülen artış oranı, tüm haneler içerisinde “tek ebeveynli haneler”in öngörülen payı, “çocuksuz çiftler”in ve “çocuklu çiftler” sayılarında öngörülen artış miktarları yer almaktadır.

4.2.1. Tek Kişilik Haneler

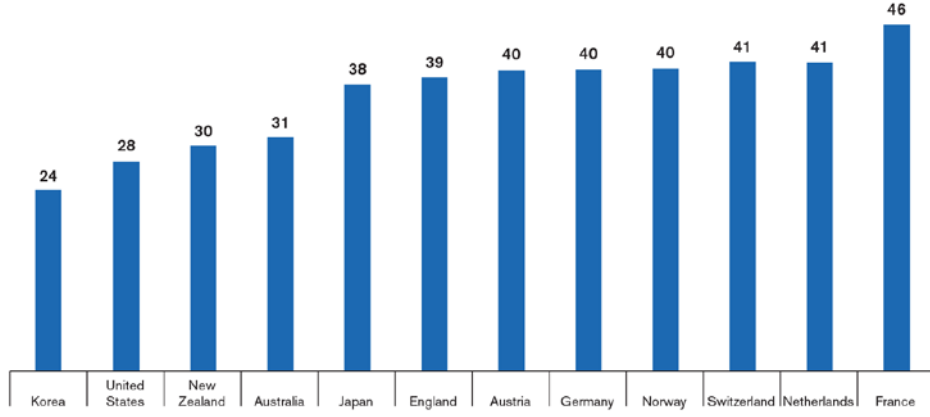

Şekil 2-1: Seçilmiş OECD Ülkelerinde Tek Kişilik Hanelerde Öngörülen Artış(%)

Kaynak: OECD Ailenin Geleceği 2030 Sentez Raporu

Değişikliklerin, ülkeler bazında tahmin edildiği dönemler şunlardır: Avustralya (2006-2026), Avusturya (2007-2030), Fransa (2005-2030), Almanya (2007-2025), Japonya (2005-2030), Kore (2007-2030), Hollanda (2009-2030), Yeni Zelanda (2006-2031), Norveç (2002-2030), İsviçre (2005-2030), İngiltere (2006-2031) ve Amerika Birleşik Devletleri (2000-2025). Bu tarih aralıkları bundan sonraki OECD tabloları için de geçerli tarihlerdir.

Şekil 2-1'deki veriler, 2030 yılında, tek kişilik hanelerin %75'lik bir oranla en fazla Fransa'da artacağını göstermekte, %71'lik oranla Yeni Zelanda Fransa'yı takip etmektedir. En düşük artış ise %17'lik bir oranla Almanya'da görünmektedir.

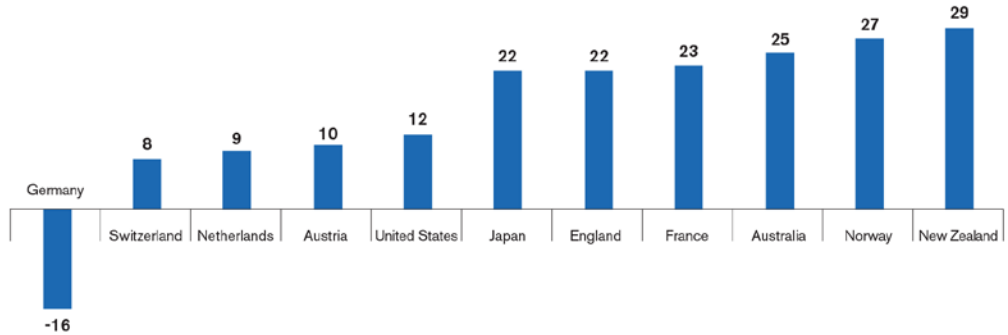
Şekil 2-2: Tek Kişilik Hanelerin 2025-2030 Yılları İçin Öngörülen Payı(%)

Kaynak: OECD Ailenin Geleceği 2030 Sentez Raporu

Şekil 2-2’de görüldüğü üzere, tüm haneleri içerisinde, “tek kişilik haneler”in en yüksek orana ulaşacağı tahmin edilen ülke yine Fransa’dır. Fransa’nın oranı %46’dır. Bir önceki tabloda son sırada yer alan Almanya’nın oranı ise %40 gibi yüksek bir orandır. Haneleri içerisinde “tek kişilik haneler”in en düşük oranda olacağı öngörülen ülke ise %24’lük oranla Kore’dir.

4.2.2. Tek Ebeveynli Aileler

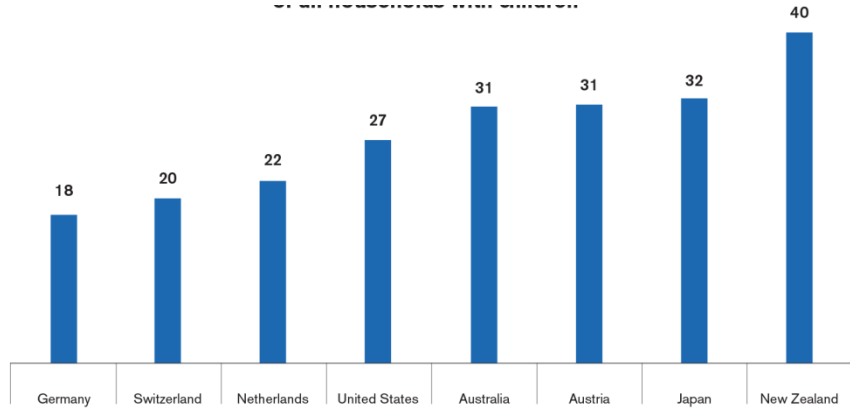
“Tek ebeveynli haneler” için en fazla artışın öngörüldüğü ülke, şekil 2-3’de görüleceği üzere, %29 ile Yeni Zelanda’dır. Onu %27 ile Norveç ve %25 ile Avustralya takip etmektedir. Almanya’da ise “tek ebeveynli haneler”in oranında %16’lık bir azalma görüleceği tahmin edilmektedir.

Şekil 2-3: Seçilmiş OECD Ülkelerinde Tek Ebeveynli Hanelerde Öngörülen Artış(%)

Kaynak: OECD Ailenin Geleceği 2030 Sentez Raporu

Şekil 2-4'teki verilere göre, tüm haneler içerisinde, “tek ebeveynli hanelerin” en yüksek orana ulaşacağı ülke %40’lık bir oranla Yeni Zelanda görülmektedir. Almanya ise %18’lik bir oranla, bir önceki tabloda olduğu gibi burada da “tek ebeveynli hanelerin” en az artacağı ülke konumundadır.

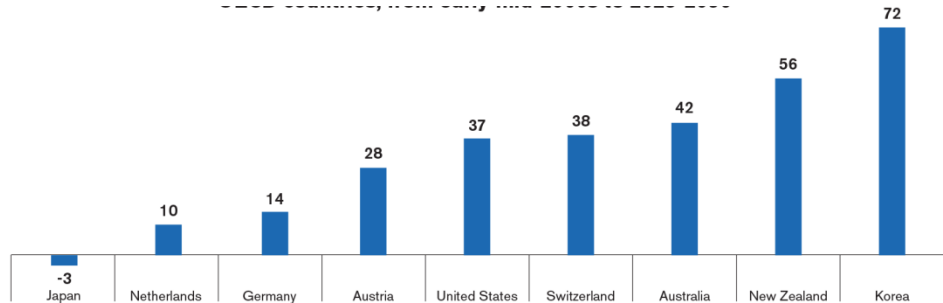

Şekil 2-4: Tek Ebeveynli Hanelerin 2025-2030 Yılları İçin Öngörülen Payı(%)

Kaynak: OECD Ailenin Geleceği 2030 Sentez Raporu

4.2.3.Çocuksuz Çiftler

Şekil 2-5'te görüldüğü üzere, “çocuksuz çiftler”in sayısında en fazla artışın öngörüldüğü ülke %72’lik bir oranla Kore’dir. Kore’yi %56’lık oranıyla Yeni Zelanda izlemektedir. “Çocuksuz çiftler”in artma yerine, %3’lük bir oranla azalma göstereceği tahmin edilen bir ülke olarak Japonya dikkat çekmektedir.

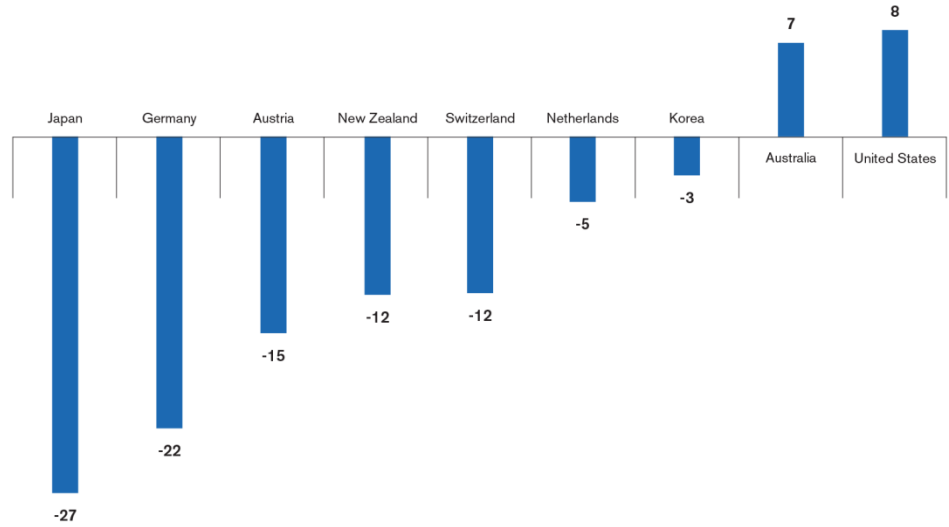

Şekil 2-5: Seçilmiş OECD Ülkelerinde Çocuksuz Çiftlerde Öngörülen Artış(%)

Kaynak: OECD Ailenin Geleceği 2030 Sentez Raporu

4.2.4. Çocuklu Çiftler

Şekil 2-6'daki veriler, "çocuklu çiftler" konusunda sadece ABD(%8) ve Avustralya(%7)'da bir artışın öngörüldüğünü söylemektedir. En fazla Japonya(%27)'da olmak üzere, Almanya(%22), Avusturya(%15), Yeni Zelanda(%12), İsviçre(%12), Hollanda(%5) ve Kore(%3)'de "çocuklu çiftler" in sayısında bir azalma olacağı görülmektedir.

Şekil 2-6: Seçilmiş OECD Ülkelerinde Çocuklu Çiftlerde Öngörülen Artış(%)

Kaynak: OECD Ailenin Geleceği 2030 Sentez Raporu

Aile, beşeriyetin yeryüzüne adım atmasıyla başlamış olup, tarihte ilk günden bugüne kadar alternatifi olmayan beşeri bir teşekküldür. Aile çağlar boyunca değişerek devam etmiş bir kurumdur. Bu evrimi belirleyici etken, insanların duydukları gereksinimler ve bunları karşılama biçimleri ile bu amaçla aralarında kurdukları toplumsal ilişkilerin niteliğidir. Aile oluşumuna gerekçe olan şey, "biyolojik" boyutu aşan "psiko-sosyal" bir gerçekliktir. Eğer aile böyle bir gerçekliğe ulaşmasaydı, kendi dışındaki beraberlik örneklerinden farklılaşarak, çağlar boyunca insan toplumlarına temel olan, etki ve gücünü devam ettirmesi mümkün olmazdı. Ailenin büyüklüğü, şekli, mensupları ya da biçiminde ne tür değişiklikler görülürse görülsün, geçmişteki deneyimlere bakarak, ailenin gelecekte de varlığını korumaya devam edeceğini söylenebilir(Bulaç, 2010: 29; Ozankaya,

1996: 359; Doğan, 1995:126;Canatan, 2011: 21; Dönmezer, 1994: 194-195; Marshall, 1999: 9).

Goody, ailenin sonunun gelmediğini belirtmektedir. Ona göre; hala, insanlığın çok geniş bir kesimi için cinsel çiftleşme ve çocuk bakımı hayati bir önem taşımaktadır. Ailenin sonunu getireceği söylenen yeni üreme tekniklerinin de, insanlığın büyük bir çoğunluğu için cinsel zevkin yerini alması oldukça zor görünmektedir. Üremeyen aileler geçmişe göre kesinlikle günümüzde daha olağandır, ancak başka ülkeler de olduğu gibi, Avrupa'da da azınlıkta bulunmaktadır(Goody, 2004: 5).

5.TÜRKİYE'DE AİLE

Ailenin biçiminde zaman içinde açıkça bir süreklilik görülmekle birlikte, aile yaşamının çeşitliliğini dikkate almak gerekmektedir. Farklı etnik ve dinsel grupların tamamen farklı değerlerle dini inançları bulunmaktadır. Bu farklılıklar hem toplumsal cinsiyete yüklenen rolle ilgili anlayışları, aile içi işbölümünü, otorite paylaşımını ve çocuk yetiştirme tarzını, hem de çalışmaya ve diğer toplumsal kurumlara karşı tutumlarını etkilemektedir(Marshall, 1999: 8). Bu bağlamda Türkiye'de ailenin, kendine özgü bazı özelliklerinin bulunduğunu, bu özelliklerinin onu alışlagelmiş aile sınıflandırmalarının öngördüğu aile tipolojilerinden farklılaştırdığını dile getirmek gerekmektedir.

5.1.TÜRKİYE'DE AİLENİN KENDİNE HAS ÖZELLİKLERİ

Endüstri-kent toplumlarında, aile ve akrabalık bağlarının endüstrileşmeye bağlı olarak giderek azaldığı vurgulanırken, endüstrileşmekte olan toplumlarda ailenin geçirdiği, dönüşüm farklı özellikler taşımaktadır. Ailenin yeni koşullara kendini uyarlama biçimleri, bu toplumlarda salt endüstriyel üretimin değil, aynı zamanda tarımsal üretimin de etkileri ile şekillenmektedir. Bu durum, özellikle kentleşme ve hızlı bir kırsal-kent göçünü yaşayan Türkiye'de çok belirgin olarak görülmektedir(Özen, 1991: 2).

Sanayileşme, modernleşme ve kentleşme sürecine paralel bir biçimde Türkiye'de aile yapısının da değişime uğradığı dile getirilmektedir. Ancak bu değişimin, geleneksel aileye ilişkin değerlerin tümüyle çözülmesi şeklinde olmadığı belirtilmektedir. Aile değerleri

açısından değişim kadar sürekliliğin de Türkiye’de ailenin, önemli bir kültürel karakteristiğini oluşturduğu tespiti yapılmaktadır(Bozkurt, 2009: 276).

Günümüz Türkiye’inde, kentlerde biçimsel olarak çekirdek aile özelliği taşıyan ancak gerçekte geleneksel ailenin davranış kalıplarını içinde barındıran çok fazla aileye rastlanmaktadır. Bu yapısal düalizmin nedeni geçmişten getirilen Türk-İslam kültür sentezinin, tam anlamıyla çözümlenmesinin neredeyse imkansız olmasından kaynaklanmaktadır. Türkiye’de aile, dünyadaki gelişmelere paralel olarak gelişimini sürdürmektedir. Bu süreçte, çözümler görülse de Türk aile kültüründe, İslamiyet’in ve onun değerlerinin koruyucu etkisi devam etmektedir. Türkiye’de ailenin, diğer birçok ülkeden farklı çizgide seyretmesinin temel nedeniniburada aramak gerekmektedir(Meder, 2005: 4-5).

Türkiye genelinde çekirdek aile gün geçtikçe çoğalmaktadır. Aile; anne ve babanın ortak çalıştığı, kadın ve erkeğin geleneksel tip aile anlayışını terk ederek birbirine yardımcı oldukları, bir karaktere bürünmüş bulunmaktadır. Kent merkezlerindeki çekirdek aile yaygınlığına rağmen, hala geniş ailenin bazı özelliklerini muhafaza etmekte olduğu görülmektedir. Anne-baba, Batılı ülkelerden farklı olarak 18 yaşını geçmiş olsa bile, çocuklarıyla bir arada aynı çatı altında yaşamını sürdürmeye devam etmektedir. Türkiye’de ailelerde, nerede bulunursa bulunsunlar, ailenin bütün fertlerinin irtibat halinde olduğu ve hastalık, ölüm, afet gibi kriz anında derhal birleştikleri dikkat çekmektedir. Bilhassa olağandışı durumlarda, geniş aile düzeninin çoğu zaman duygusal ihtiyaçları karşılamak üzere devreye girdiği görülmektedir(Yıldırım; 2006: 92-94).

Türkiye’de kentlerdeki ailenin değişiminin Batı’daki gelişim sürecinden farklı olduğu dile getirilmektedir. Türkiye’de kırsal kesim, geleneksel yapının izlerini taşıırken bu yapının özelliklerinin kentteki çekirdek ailede de görmenin mümkün olduğu belirtilmektedir. Örneğin, çalışan kadınların çocuklarına büyükannenin bakması gibi, içinde geleneksel dokular bulunduran davranış örüntülerine Türkiye’de kentte yaşayan birçok ailede rastlamanın sık görülen durumlardan olduğu tespiti yapılmaktadır(Meder, 2005: 15-16).

Türkiye’de büyük kent merkezlerinde, çok farklı koşullardan gelen kadınların geniş bir yelpazesi bulunmaktadır. Bu yelpazenin bir ucunda gecekondulu kadınlar, diğer ucunda ise eğitimleri, işten beklentileri, evlilik kalıpları ve boş zaman uğraşları modern kültürel

kalıplara uygun olan üst orta sınıf kadınları yer almaktadır. Bununla birlikte, hangi toplumsal kategoriden olurlarsa olsunlar, kentte yaşayan kadınların toplumsal ve ekonomik uyumunun ortak özelliği; erkek rollerine hiçbir biçimde meydan okumamaları, aile işleyişinin geleneksel düzenini bozmayışları, özetle, geleneksel aile anlayışını devam ettiriyor olmalarıdır(Kandiyoti: 2011: 51).

Türkiye'nin kentlerinde, akrabalık ilişkilerinin hala önemli bir işlevi yerine getirdiği belirtilmektedir.Örneğin, kırdan kente göç eden insanların buraya uyum sorunlarının giderilmesinde akrabalık ilişkilerinin, önemli bir rol üstlenmekte olduğu tespiti yapılmaktadır.Aynı aileden gelenlerin çoğukez aynı semtlere yerleşmeleri bu yargının açık bir delili olmaktadır. Aile burada, akrabalık bağı bulunan bu yeni gelenlere; iş ve ev bularak, kritik durumlarda gerekli moral desteği sağlayarak, katkıda bulunmaktadır. Kente yeni gelenlere, aile ve akrabalık bağları, verdiği moral destekle kentteki yalnızlığın giderilmesini ve kültür şokunun atlatılmasını sağlamaktadır(Aydın, 2014: 98).

Literatürde yer alan geniş aile ve çekirdek aile yapısı ayrımının, Türkiye'de çok net olarak birbirinden ayrılmadığı söylenmektedir. Tarihsel süreç içerisinde de aynı durumun görüldüğü, geçmişte geniş aile idik, şimdi çekirdek aileye döndük yaklaşımının bu anlamda sığ kaldığı belirtilmektedir. Türkiye'de aile yapısının ne tam olarak çekirdek aileye ne de geniş aileye benzemediği dile getirilmektedir. Türkiye'de aile yapısının; çekirdek aile formunda, geniş aile ile ilişkili olan bir sisteme sahip olduğu belirtilmektedir.Bu ailenin özelliği olarak ise; en az iki çocuklu çekirdek ailenin varlığının tanımladığı akraba ilişkilerinde yatmakta olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda Türkiye'de aile modeli, "geniş aile ile ilişik çekirdek aile modeli" olarak tanımlanmaktadır(Gürcan, 2010: 68-69).

5.2.RAKAMLARLA TÜRKİYE'DE AİLE

Türk toplumunda geleneksel ataerkil aile tipi özelliklerinin, son yüzyılda gerçekleşen çeşitli sosyal değişmelere rağmen, esasta korunduğu belirtilmektedir. Ancak sanayileşme ve bunun sonucu şehirleşme devam ettikçe bu tip ailenin biçimini değiştireceği de muhakkaktır. Esasen Türkiye'de, geniş aile tipinin kırsal bölgelerde bile

gittikçe ortadan kalktığı ve çekirdek ailenin hakim aile tipi olmaya başladığı tespiti yapılmaktadır(Dönmezer, 1994: 204-205). 2006-2011 yıllarını kapsayan araştırmalardan elde edilen bulguların paylaşıldığı tablo 2-6’da bu tespiti doğrular niteliktedir.

Tablo 2-6: Yerleşim Yerine Göre Türkiye’de Aile Yapısı, 2006-2008-2011 (%)

	2006		2008		2011	
	Kent	Kır	Kent	Kır	Kent	Kır
Çekirdek Aile	75,9	67,7	72,3	62,5	71,2	66,8
Çocuksuz Çekirdek Aile	13,3	20	13	18,4	14,9	23,5
Çocuklu Çekirdek Aile	62,6	47,7	59,4	44,1	56,3	43,2
Çocuklu Çekirdek Aile-1 Çocuklu	20,1	13,2	19,4	12,4	18,2	11,7
Çocuklu Çekirdek Aile-2 Çocuklu	24,7	15,9	23,4	14,7	23,5	15,3
Geniş Aile	10,9	21,1	13,1	24,3	11	15,8
Dağılmış Aile	13,2	11,2	14,6	13,2	17,8	17,4
Tek Kişilik Aile	6,3	6	5,9	7,5	8,4	11,3
Tek Kişilik Aile-Erkek	1,6	1,8	2	1,7	3,3	3,9
Tek Kişilik Aile-Kadın	4,7	4,3	3,9	5,7	5,1	7,4
Tek Ebeveynli Aile	4,4	3,4	5,6	4,2	5,1	3,4
Tek Ebeveynli Aile-Erkek	0,3	0,7	0,6	0,8	0,5	0,4
Tek Ebeveynli Aile-Kadın	4,1	2,7	5	3,4	4,5	3,1

Kaynak: ASPB Türkiye Aile Yapısı Araştırması, Tespitler Öneriler, s.31

Tablo 2-6’da dikkat çeken hususlardan biri, “çocuksuz çekirdek aile” oranının kentte 2006 yılında %13,3’ten 2011 yılında %23,5’e yükselmiş olmasıdır. Bu durum kentte yaşayan çiftlerin, çocukların kendilerine getireceği sorumluluğu taşımak istememeleri şeklinde yorumlanacağı gibi, neslin devam ettirilmesi anlamındaki ailenin en temel işlevinin öneminin azaldığı şeklinde de yorumlanabilir.

Tablo 2-6’deki verilerde, “dağılmış aile” oranının hem kırdaki hem kentte sürekli artış gösteriyor olması anlamlıdır. 2006 yılında kırdaki “dağılmış aile” oranı %11,2 iken, 2011 yılında bu oran %17,4’e yükselmiştir. Aynı şekilde kentte 2006 yılında %13,2 olan oran, 2011 yılında %17,4 oranına çıkmıştır. “Dağılmış aile” oranları, dünyada bir salgın gibi yayılan boşanmanın, Türkiye’ye de sıçramış olduğunu ve bir hayli ilerlemiş olduğunu göstermektedir.

Tablo 2-7’deki verilerden hareketle, Türkiye’de “çekirdek aile”nin sürekli yükselerek en yaygın aile modeli haline geldiği söylenebilir. Öyle ki, 1978 yılında %58 olan oran, 2011 yılında %70 düzeyine çıkmıştır. Çekirdek ailenin bir çeşidi olan “çocuksuz

çekirdek aile” oranlarının da artış gösterdiğini, 1978 yılında%8,3 olan oranın, 2011 yılında %17,1 oranına yükselmiş olduğu görülmektedir.

Tablo 2-7: Türkiye’de Aile Yapısının Değişimi, 1978-2011 (%)

	1978	1988	1998	2006	2008	2011
Çekirdek Aile	58	63,4	68,4	73	69,9	70
Çocuksuz Çekirdek Aile	8,3	9,9	13,5	15,7	14,3	17,1
Çocuklu Çekirdek Aile	49,3	57,4	54,9	57,4	55,5	52,9
Çocuklu Çekirdek Aile-1 Çocuklu	9,5	12,1	13,3	17,6	17,7	16,5
Çocuklu Çekirdek Aile-2 Çocuklu	12,7	19,1	18,7	21,6	21,2	21,4
Geniş Aile	33,9	25,5	19,5	14,5	15,9	12,3
Dağılmış Aile	8,1	11,1	12,2	12,5	14,3	17,7
Tek Kişilik Aile	3	4,3	5,2	6,2	6,3	9,2
Tek Kişilik Aile-Erkek	1	1,7	1,9	1,7	2	3,5
Tek Kişilik Aile-Kadın	2	2,6	3,3	4,5	4,4	5,7
Tek Ebeveynli Aile	4,8	5,4	5	4	5,2	4,6
Tek Ebeveynli Aile-Erkek	0,5	0,7	0,6	0,4	0,6	0,5
Tek Ebeveynli Aile-Kadın	4,3	4,7	4,4	3,6	4,6	4,1

Kaynak: ASPB Türkiye Aile Yapısı Araştırması, Tespitler Öneriler, s.30.

Sürekli yükselen diğer bir aile türü de “dağılmış aile”dir. Bu ailenin 1978’de %8,1 olan oranı 2011 yılında %17,7’ye yükselmiştir. Aynı şekilde “tek kişilik ailelerde %3,0’den %9,2’ye yükselmiş bulunmaktadır.“Geniş aile”nin ise sürekli kan kaybettiğini ve 1978’de %33,9 olan oranının 2011 yılı itibariyle %12,3’e düştüğünü belirtmek gerekmektedir.

Tablo 2-8’deki veriler değerlendirildiğinde, Türkiye’de ailenin önce “geleneksel aile”den “çekirdek aile”ye doğru değiştiğini, sonrasında ise “çekirdek aile”den “tek kişilik aile”ye ve “dağılmış aile”ye doğru evrildiğini göstermektedir. Bu değişim sürecinin, - Türkiye’de aile ile ilgili olarak daha önce bahsedilen kendine has özellikleri göz ardı edilmeden- Batılı ülkelerdeki ailelerin değişim süreciyle paralellik gösterdiğini belirtmek gerekmektedir.

Tablo 2-8: Türkiye’de Aile Yapısının Değişimi, 1968-2011 (%)

TARİH	ÇEKİRDEK AİLE	GENİŞ AİLE	DAĞILMIŞ AİLE
1968	59,6	32,1	8,3
1973	59	32,4	8,6
1978	58	33,9	8,1
1983	61,6	27,9	10,5
1988	63,4	25,5	11,1
1993	67,6	23,5	8,9
1998	68,2	19,5	12,3
2003	69,3	16	14,7
2006	73	14,5	12,5
2008	69,8	15,9	14,3
2011	70	12,3	17,7
1968-2011 Değişim Yüzdesi	+11,1	-137,8	+ 57,4

Kaynak: ASPB Türkiye Aile Yapısı Araştırması, Tespitler Öneriler, s.29.

Çalışmanın bu bölümünde, “aile” konusu ele alınıp incelenmiştir. Çalışmanın iki temel kavramından biri olan aile ilgili, hem kuramsal çerçeve ortaya konmuş, hem de konuyla ilgili olacağı düşünülen alt başlıklar detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bu çerçevede, aile ve aile ile ilgili kavramların tanımları, aile türleri, ailenin işlevleri, ailenin çözülmesi ve boşanma konuları incelenmiştir. Ayrıca, aileye alternatif yaşam biçimleri ve ailenin geleceği tartışılmıştır. Bölüm, Türkiye’de ailenin özelliklerinin, sosyolojik ve istatistiksel olarak ortaya konulmasıyla tamamlanmıştır. Bir sonraki bölümde, çalışmanın iki temel kavramı olan “kentleşme” ve “aile” konusunun birbirleriyle olan ilişkileri tartışılacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KENTLEŞME VE AİLE

1.KENTLEŞME VE AİLE İLİŞKİSİ

Kentleşme sürecinde ortaya çıkan kent ve aile, birey üzerinde dış bir baskı oluşturabilen, belirli bir toplum çerçevesinde genellik taşıyan, insanlık tarihinin iki önemli toplumsal olgusudur. Aile, yüz yüze gelme çerçevesinde bir “birincil ilişki” alanıdır. Birincil grup, yüzyüze ilişki kuran, dayanışma duygusuna sahip, ortak sosyal değerlere yakından bağlı kişilerin sıkı birlikteliğidir. Yüzyüze gruplar kişi açısından önemli olduğundan birincil olarak adlandırılmaktadırlar. Buna karşılık kent, birbirlerine yabancı, yan yana yaşamak zorunda olduğu halde yeterince tanımadığı kişilerle kurduğu bir “ikincil ilişkiler” dünyasıdır. Kişi, ikincil ilişkilere gönüllü, amaçlı ve genellikle "sözleşmeli" olarak girer. Bu ilişkiler yasa ve kurallarla, resmi kural ve anlaşmalarla düzenlenmiştir. İkincil ilişkiler, çoğunlukla hesaplı ve çıkar gözetilen ilişkilere (Durkheim, 1994: 49; Fichter, 1990: 56; Aydın, 2014: 83-91).

Kişilerin bir yerden diğerine göç etmesi göçmenlerin kendileri üzerinde ve taşındıkları grup ve yapı üzerinde çeşitli etkilerde bulunmaktadır. Göç, kültürel ve coğrafi olarak izole kişiler arasında temas ve iletişime yol açmakta, davranış kalıpları değiş-tokuş edilmekte, yeni fikirler oluşturulmakta ve yaygınlaştırılmaktadır. Diğer yandan, göçmenler genellikle "kendi cinsinden" olanların bulunduğu yerlere göç etmektedirler. Bu sebeple kentsel komşuluklarda etnik, dini veya benzeri diğer ortaklıklar oldukça etkili olmaktadır. Kentleşme sürecinin ilk aşamalarında, göçmen hiçbir zaman ne yeni ne de eski çevresine tümüyle yabancı bir durum içerisinde bulunmamaktadır (Fichter, 1990: 144).

Aile, toplumda kendi başına bağımsız bir kurum olmadığı gibi, başka kurumlarla ilişkisi içinde anlaşılması gereken bir birim durumundadır. Bu yapının kendisi, başka kurumları etkilediği gibi kendisi de başka toplumsal gelişmeler ve kurumlar tarafından etkilenmektedir. Eğer aile olgusunu kent ve kentleşme bağlamı içinde araştırıyorsak, kentin sosyal bağlamıyla birlikte düşünmek zorundayız (Canatan, 2011: 19).

1.1.TOPLUMSAL DEĞİŞME BAĞLAMINDA KENTLEŞME VE AİLE

Bir sistem olan toplumun tümünde gerçekleşen yapısal farklılaşmaları ifade eden *toplumsal değişme, temelinde teknolojik değişimin yattığı, insanlararası ilişkilerin değişmesidir*. Bu farklılaşmalar üretim biçiminde, kurumlarda, ilişkilerde kısaca, sosyal ve kültürel sistemde kendini göstermektedir. Altında, insanoğlunun tüm birikiminin bulunduğu toplumsal değişme, hem üretim ve mülkiyet ilişkisinin değişmesine, hem de anlamların, değerlerin ve kuralların değişmesine sebep olmaktadır(Kongar, 2013: 23-24; Bal, 1995: 9).

Kentleşme olgusunun en belirgin özelliklerinden biri, bir toplumsal değişme süreci olmasıdır. Kentleşme, her şeyden önce, farklı toplumsal-ekonomik özellikler taşıyan iki ayrı yerleşim çevresi arasındaki bir nüfus hareketidir. Bu duruma bağlı olarak kentleşme, geleneksel topluluktan kent çevresine doğru bir toplumsal değişme sürecini ifade etmektedir Kentleşme sürecinde nüfus, geliştirdiği yeni toplumsal ilişkiler, kurallar ve örgütlenmeyle beraber giderek yeni bir topluma dönüşmektedir(Sencer, 1979: 3,543-544).

Kentleşme, toplumların değişiminin en göze çarpan yönü olarak belirtilmektedir. Her şeyden önce nüfusun büyük oranının tarımdan ve topraktan kopup, tarım dışı alanlarda, örneğin sanayide çalışmaya başlaması dolayısıyla, kentlerde hayatlarını kazanmaya ve yaşamaya başlamalarını ifade etmektedir. Toplumsal değişimler, her tür insan ilişkisinin yeniden düzenlenmesini, değişmesini de içermektedirler. Böyle bir değişikliğin, örneğin işyeri ya da konut yapıları gibi fizik yönü kadar, kişilerinin davranışlarını ve düşünce tarzlarını da değiştirmesi anlamına gelmektedir(Kıray, 2007: 141).

Toplumsal değişmeyi belirleyen birçok faktör bulunmasına karşılık, en temel etkenin, üretim araçlarının ve buna bağlı olarak da üretim ilişkilerinin değişmesi olduğu dile getirilmektedir. Çağımızda üretim biçimlerinin kentleşme üzerinde; kentleşmenin de üretim biçimi üzerinde belirleyici bir etkisi bulunmaktadır. Bu bağlamda, kentleşme ile birlikte, toplumsal yapıyı oluşturan bütün faktörlerin değişmekte olduğu belirtilmektedir. Başka bir açıdan toplumbilimsel anlamda kentleşme, yalnızca bir nüfus birikim süreci değil aynı zamanda kentlerde yaşayan insanlarda kentlere özgü davranış değişikliğinin

meydana gelmesi olarak tanımlanmaktadır. İnsanların yaşam alanlarının değişmesi, yaşam biçimlerini de değiştirmektedir. Yaşam biçimlerinin değişmesi; aile yapısının, kültürel değerlerin, siyasi davranış biçimlerinin değişmesi anlamına gelmektedir(Erkan, 2010: 223-224).

Kentleşmeye eşlik eden bu değişme sürecinin, etkilerinin en belirgin olduğu alan “aile” olmaktadır. Bu anlamda, aile, toplumsal değişimin konusu ve taşıyıcısı konumundadır. Bunun nedeni, kentleşen nüfusun kaynaklandığı kırsal çevrede ailenin, geleneksel topluluğunun küçük boyutlu bir örneği olması ve bütün toplumsal – ekonomik ilişkilerin ailede karşılığını bulması olarak gösterilmektedir(Sencer, 1979: 325).

Geleneksel değerlerin yerini modern değerlerin alması anlamında bir toplumsal değişme süreci olan kentleşme, dünyada ülkeler arasındaki gelişmişlik düzeyinin belirlenmesinde de temel ölçülerden biri konumundadır. Kırsal nüfusuna kıyasla kentsel nüfusunun fazla olduğu ülkeler gelişmiş ülkeler sınıfında yer alırken, tersi bir durum gelişmemişlik olarak adlandırılmaktadır. Bu bağlamda toplumsal değişme, ilerlemeyle eş değer bir anlama gelmektedir.

Marshall, 19.yüzyıldaki değişimi ilerlemeyle eşit sayan bu eğilimlerin 21.yüzyılda artık yaygın bir kabul görmediğini belirtmektedir. Değişimin, geriye dönük ve yıkıcı da olabileceğini dile getirmektedir. Günümüzde, kentleşmiş, ileri sanayi toplumlarının giderek, riskle birlikte anılan toplumlar olmaya başladığını da eklemektedir (Marshall, 1999: 138).

1.2.MODERNLEŞME BAĞLAMINDA KENTLEŞME VE AİLE

Toplumsal değişme ile modernleşme arasında bir ilişki bulunmaktadır. Azgelişmiş ülkeler yönünden toplumsal değişme, modernleşme anlamına gelmektedir. Çünkü modernleşme bir anlamda insanoğlunun geri kalmış toplumlarının, kendileriyle eş zamanlı olan ileri toplumlara yetişmesini ifade etmektedir. Bu çerçevede toplumsal değişimin özel bir türü olan “modernleşme” çeşitli biçimlerde tanımlanmakla birlikte en genel anlamıyla “geçmişteki endüstrileşmemiş toplum tipinden, günümüzde ileri düzeyde endüstrileşmiş toplum tipine doğru bir değişmedir”(Kongar, 2013: 194, 246: Sencer, 1979: 30).

Modernleşme, batılı toplumbilimciler tarafından, bütün gelişmekte olan toplumların, batı toplumlarına benzer aşamalardan geçecekleri anlayışından hareketle oluşturulmuş bir kavramdır. Bu anlamıyla modernleşme, toplumsal değişimin özel bir görüşü olan batılı görüşe göre, az gelişmişlerin değişmesinin ifadesi olmaktadır. Bu bağlamda modernleşme, insanoğlunun gelişmesi yönünde bir ilerlemeyi değil bir eşitleme sürecini anlatmaktadır(Kongar, 2013: 227, 304).

Modernleşmeyle bağlantılı bir kavram olan *modernlik* ise; genel olarak bir uygarlığın kendi gelişim çizgisi içinde görece en son dönemde geliştirdiği, özel olarak da Batı uygarlığının kültürel değer ve sosyal ilişkilerin özümsemesi ile ortaya çıkan yaşam tarzını ifade etmektedir. Bu cümleden hareketle *modern olmak*, zamanın bölünmüşlüğüne ve yeniliğin farkında olmayı, geleneklerden kopmayı ve “şimdi”ye tabi olmayı gerekli kılan bir yaşam tarzını ifade etmektedir. *Modern toplum* ise, geleneksel toplumun karşıtı olarak, üretimin sanayi ve hizmetler sektörü ağırlıklı olduğu, aile yapısı, kentleşme oranı ve kültürel değerleriyle geleneksel toplumdaki sanayileşme ve modernleşme süreci sonrasında oluşan toplum olarak tanımlanmaktadır(Demir-Acar, 2002: 291; Parlak, 2011: 535).

Modernleşme ile ilgili bir başka kavram ise “modernizasyon”dur. Modernizasyon, eskimiş teknoloji ve toplumsal kurumların yerine daha ileri, güncel veya daha etkin olanlarının kullanılmasını ifade etmektedir. Bu bağlamda modernizasyon, sadece yeniliği değil, aynı zamanda üstünlüğü de içermektedir(Seyidoğlu, 1992: 592).

Modernleşmenin temelinde kentleşmenin yattığı ifade edilmektedir. Bu bakış açısına göre, toplumdaki gönüllü kentleşme oranı %25’i geçtiği zaman artık modern üretimin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Modern üretim yönteminin ortaya çıkmasıyla da modernleşme başlamış olmaktadır(Lerner, 1964: 44). Başka bir açıdan modern toplumların yüksek düzeyde uzmanlaşmış ve farklılaşmış yapısının, şehirlerde, şehirler üzerinden ve şehirler aracılığıyla yapılandırılan bir değişim sürecinin sonucu olduğu vurgulanmaktadır(Arılı, 2005: 286-287).

Geleneksel toplum içerisinde, iş-güç çeşitlerinin ve buna bağlı olarak mesleklerin sınırlı olması geleneksel üretim biçimiyle de paralellik göstermektedir.Modern üretim yöntemlerinin kullanılmasıyla birlikte, daha fazla ve hızlı üretim mümkün hale gelmekte, buna bağlı olarak meslekler çeşitlenmekte ve farklılaşmaktadır.

Kentler, her şeyden önce, en üst düzeyde işbölümünün mekanları olarak tanımlanmaktadır. Diğer yandan kent yaşamı bireyi, bir başkasının çabucak yerini alamayacağı bir işlev konusunda uzmanlaşmaya zorlamaktadır. Başka bir açıdan, kentleşmiş modern toplum, “sanayi toplumu” olarak adlandırılmakta ve bu toplumda işletmenin köklü biçimde evden ve aileden ayrıldığı vurgulanmaktadır(Simmel, 1996: 87-87; Aron, 1997: 65).

Batı tipi modernleşme modelinde, geleneksel toplumdan modern topluma doğru bir ilerleme öngörülmesine rağmen, modernleşme süreci, beklendiği gibi yaşanmamakta ve beklenen sonuçlar ortaya çıkmamaktadır. Bu çerçevede, modernleşme tek bir doğrultuda ilerleyen türdeş bir gelişim süreci izlememektedir. Bir çok ülkenin modernleşme deneyimi, kendi özgünlükleriyle ortaya çıkmaktadır. Batı-dışı toplumların modernliğe ters düşen geleneksel anlam kodları ve normları tümüyle değişmemektedir. İlginç olan nokta ise değişmekte olan ülkelerde, çözülmekte olan geleneksel yapı ile modern yapının bir arada yaşadığının gözlenmiş olmasıdır. Özetle, sosyo-kültürel gerçekliğin Batı tipi modernleşmenin geçerliliğini yanlışlamış olduğu belirtilmekte ve “çoklu modernlik”lerden söz edilmektedir (Aytaç, 2012: 118; Kongar, 2013: 242; ASPB, 2011:32).

2.KENTLEŞMENİN AİLEYE ETKİLERİ

Kent ve aile gibi iki önemli sosyal olgu, her beşeri oluşum gibi karşılıklı olarak birbirlerini etkilemişlerdir. Gerçi kentlerin üzerinde ailenin rolü yok değildir. Ama daha belirgin olan etki, kentlerin aileye etkileridir. Kentlerin, başlı başına doğal dönüştürücü bir dinamiğe sahip olduğu dile getirilmektedir. Bu bağlamda iki beşeri oluşum arasındaki ilişkiyi, çalışılan konu açısından kentlerin aileye etkisine öncelik vererek ele almak gerekmektedir. Esasen sosyolojide yer alan kentleşme kuramlarına göre de kentlilik yalnızca kentte oturmak anlamına gelmemekte, kendine özgü bir hayata uyum sağlamayı da kapsamaktadır. Bu bağlamda kent, bir yaşam biçimini dikte etmekte, bireysel ve ailesel pek çok şeyi etkilemektedir. Şüphesiz ki aile, mutlak bir kent olgusu değildir ama ona bağlı olarak farklı biçimler almıştır. Kentleşmenin, modern toplumdaki etkisi, kültürün kentleşmesi şeklinde olmuştur. Kentsel ailelerin, kırsal ailelerden daha küçük olduğu, kentteki doğum oranlarının da kırdan daha düşük olduğu dile getirilmektedir(Fichter, 1990:56; Aydın, 2014: 83-91).

Şehre göçle birlikte şehirdeki koşullar, kadının ev dışında çalışması ve yeni değer yargıları ile karşılaşmasına sebep olarak, ailenin yapısında birtakım değişimler meydana getirmektedir. Bunlardan ilki, şehre göçle birlikte “büyük aile”nin parçalanması ve “çekirdek aile” eğiliminin kuvvet kazanmasıdır. Kadının ev dışında çalışması ve “nakdi bir gelir sağlaması onu erkekle eşit olmaya doğru götürmektedir. Kentte, kişilerin bekarlık tercihinin yanı sıra, “az çocuklu aile” eğilimi de ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, şehre yerleşenlerin, çocuklarının yetişmesini kendilerine baş kaygı yaptıkları ifade edilmektedir(Tütengil, 2013: 175).

Sanayileşme ve kentleşme sürecinde, en fazla değişim geçiren kurum aile olmuştur. Geleneksel aile yapısı, genellikle mal birliği ve ortak iş ve üretime dayalı, geniş aile fertlerinin bir çatı altında oturduğu bir özellik göstermektedir. Sanayileşme- kentleşme ile toplumların dışa açılması aileyi parçalamış, ailede ekonomik birlik azalmış, aile fertlerinin farklı işler yapması ve ayrı ev kurması yaygınlaşmıştır. Hatta çok uzak kentlerde ücretli iş bularak, geniş aileden ayrılma olayı yaygınlaşmıştır. Ayrıca, dünya genelinde hızlı kültür değişimleri, aile anlayışları ve tutumlarında büyük farklılaşmalar meydana getirmiştir. Kentleşme-modernleşme sürecinin etkisiyle, yaygınlaşan kapitalist toplum ilkelerinin dayattığı bireysel yaşam tarzları, ailenin kurulmasını ve sürdürülmesini, bireysel özgürlük alanlarının daraltılması olarak algılanmaktadır. Kişi bu durumda, kendini yaşamın merkezine almakta ve bu yaşam felsefesiyle birey kendini ailenin dışında tanımlamaktadır. Dolayısıyla geleneksel yapıların bireyden ziyade aileyi ve aile etrafında kurulan toplumsal bağları merkeze alan doğası değişmektedir(DPT, 1992: 3; ASAGEM, 2010: 32).

2.1.KENTLEŞMENİN AİLE YAPISINA ETKİLERİ

Toplumların hızla değişip dönüştüğü günümüzde aile bütün bu dönüşümlerin merkezinde yer almaktadır. Ailenin yapısı da toplumsal değişimlere paralel olarak dönüşüme uğramaktadır. Aile yapısındaki değişim, bir toplumsal değişim süreci olan kentleşmenin aileyi nasıl etkilediğini göstermesinin yanında, toplumsal değişimin niteliği ve niceliği hakkında da bilgi vermektedir(Adak, 2012: 13; ASPB, 2011: 29).

2.1.1.Aile Büyüklüğüne Etkisi

Geleneksel kırsal toplumlarda ailenin bir üretim birimi olarak örgütlenmesi, boyutça genişlemesini gerektirmiştir. Aralarında akrabalık bağı bulunan ve aynı işletmeden geçinen bu aileler birliği, en genel anlamıyla, geniş aile olarak adlandırılmaktadır. Aile toprağının başlıca geçim aracı olduğu bu koşullarda, baba ocağı ve aile işletmesine olan bağımlılık süregeldiği için yeni kuşaklar evlendikten sonra da aynı toprak üzerinde yaşamaya devam etmektedir. Kentleşme sürecinin etkisiyle oluşan kent ailesi ise, boyutça küçük bir ailedir. Bir yandan ailenin ekonomik işlevinin nitelik değiştirmesi, öte yandan, iş bölümünün gelişmesine bağlı olarak toplumsal farklılaşma, iş –güç çeşitlenmesi, yetenek kazanma ve uzmanlaşma alanlarının belirmesi, aralarında kan bağılılığı bulunan çeşitli kuşakları, aynı üretim sürecinde birlikte çalışmak ve birlikte yaşamak zorunluluğundan kurtarmıştır. Kent çevresinde en egemen tip olarak beliren bu aile, çekirdek ailedir(Sencer, 1979: 330-332, 347-348).

Kentleşmenin ailenin hareket kabiliyetini arttırdığı ve aileyi özgürleştirdiği dile getirilmektedir. Sanayileşmeye bağlı olarak ortaya çıkan kentleşme, iş vaadiyle aileleri köklerinden kopararak kent merkezlerine taşınmalarına neden olmaktadır. Kırsaldan kent merkezine hareketlilik, ancak ailelerin parçalanmasıyla mümkün olduğu gibi, sanayileşmenin ihtiyaç duyduğu işgücü de ailelerin küçülmesini gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla kırsaldaki geniş aile, kente taşınırken ve kentte küçülmek durumundadır. Çekirdek aile, birbirini özgürce seçen eşlerce, ana-baba ailelerinden bağımsız bir yerde kurulmakta ve daha geniş akrabalık çerçevesinden oldukça yalıtılmış bir görünüm taşımaktadır. Hareketli bir işgücüne gerek duyan ve statünün akrabalık ilişkilerine değil, kişisel yetenek ve becerilere göre elde edildiği endüstrileşmiş-kent toplumlarında bu aile tipi egemendir(Kandiyoti, 1984:17).

Çekirdek aile ya da kente yerleşmiş olması nedeniyle kentsel aile; aile ve akrabaların birbirleri üzerindeki değer ve ahlak denetiminin çok az olduğu, eşlerin birbirlerini, kendi kararlarıyla seçtikleri, kadının da erkekle birlikte çalışma hayatına katıldığı, üretimden çok tüketimle betimlenen, karı- koca ve evlenmemiş çocuklardan oluşan bir ailedir(Kongar, 1986: 27-28; Yıldırım, 2006: 91).

Yeniçağ ailesi olarak da adlandırılan çekirdek aile, çok genel olarak yeniçağı temsil eden endüstri devrimi ve kentleşmenin etkisiyle meydana gelen ailedir. Kentleşme ve

modernleşme süreçleriyle birlikte aile yeni bir kurum, model ve değerler alanı olarak yapılandırılmıştır. Bu nedenle yeniçağın ailesi endüstrinin ve kentleşmenin ailesidir. Çekirdek aile, ideal bir aile modeli olarak tipleşerek hem gerçekliği hem de ütopyayı içermektedir. Eşitlik, özgürlük, kadının büyüyen konumu, erkek egemenliğin sonu, bireylerin özerkliği gibi özellikleriyle ideal tip ailesine dönüşen çekirdek aile, bütün dünyada egemen aile tipi haline gelmektedir. Batı modernliğinin yayılışı ve kentleşmenin etkisiyle beraber, Türkiye'de de çekirdek aile, kırdan kente gidildikçe artış göstererek ülkede en yaygın aile modeli haline gelmiş bulunmaktadır(Ergün, 2010: 115).

Türkiye’de en göze çarpan hususlardan biri, kentleşme oranlarının ve kentlerde çekirdek ailelerin sayılarının artmasıdır. Kentlere taşınan ailelerin sayısında yaşanan artışa paralel olarak kent ve kır ailesi şeklinde bir ayrım daha da derinleşmektedir. Zira kır ailesi daha geleneksel ve geniş aile şeklinde varlığına devam ederken, kent ailesi ise modern ve çekirdek aile olarak hayatıyet kazanmaktadır(ASAGEM, 2010: 31).

Kentleşme sürecinde, Türkiye’de kırsal ve kentsel nüfusun son 50 yıl içerisindeki değişimini ve yine aynı süreçte, Türkiye’de aile yapısında meydana gelen değişimi gösteren tablo 3-1 ve tablo 3-2, bu durumu özetler niteliktedir.

Tablo 3-1: Kentleşme Sürecinde Türkiye’de Kırsal ve Kentsel Nüfus(%)

Türkiye’de 1960-2013 Yılları Arasında Kırsal ve Kentsel Nüfus		
Yıl	Kır (%)	Kent (%)
1960	68,1	31,9
1965	65,6	34,4
1970	61,5	38,5
1975	58,2	41,8
1980	56,1	43,7
1985	47	53
1990	41	59
2000	35,1	64,9
2010	23,7	76,2
2012	22,7	77,2
2013	13,3	86,7

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

Tablo 3-1'deki veriler, incelendiğinde görülen ilk şey, kırsal nüfusun sürekli azalmasına zıt bir şekilde kentsel nüfusun sürekli artmasıdır. Tablo 3-2'de dikkat çeken nokta ise, geniş ailenin azalma oranlarının aksi istikametinde çekirdek ailenin sürekli artmasıdır. İki tablodaki tarihlerin birbirinin aynı olmamasını çok dikkate almadan çıkarılabilecek en temel sonuç, kentsel nüfus arttıkça ona paralel bir şekilde çekirdek aile oranının da arttığıdır. Çıkarılabilecek ikinci sonuç ise, kentsel nüfus oranı arttıkça, geniş aile oranının düştüğüdür.

Tablo 3-2: Kentleşme Sürecinde Türkiye’de Aile Yapısı: 1968-2012

Türkiye’de 1968-2012 Yılları Arasında Aile Yapısı			
Yıl	Çekirdek Aile	Geniş Aile	Dağılmış Aile
1968	59,6	32,1	8,3
1973	59	32,4	8,6
1978	58	33,9	8,1
1983	61,6	27,9	10,5
1988	63,4	25,5	11,1
1993	67,6	23,5	8,9
2003	69,3	16	14,7
2006	73	14,5	12,5
2008	69,8	15,9	14,3
2011	70	12,3	17,7
2012	69,8	13,5	16,7

Kaynak: ASPB Türkiye Aile Yapısı Araştırması: Tespitler, Öneriler s.29’dan uyarlanmıştır.

İki tabloya birden bakıldığında, 2013 yılında kırsal nüfus oranı %13,3 iken, 2012 yılında geniş aile oranı %13,5’tir. Aynı şekilde, 2013 yılı verilerine göre, kentsel nüfus oranı toplam nüfusun %86,7’sine ulaşmışken, 2012 yılında çekirdek aile ve dağılmış ailelerin toplam oranı %86,5’tir. Bu veriler düz bir mantıkla okunduğunda; kırsaldaki nüfusun oranı ne ise geniş ailenin oranı o kadar, kentsel nüfus oranı ne kadar ise çekirdek ve dağılmış ailenin toplam oranı o kadardır denilebilir. Oysa bilinmektedir ki, kırsalda çok sayıda çekirdek aile olduğu gibi, kentsel alanlarda yaşayan çok fazla geniş aile bulunmaktadır.

İki tablodaki veriler ayrı ayrı değerlendirildiğinde ise, ilk tablo şunu söylemektedir; ülke nüfusunun %86,7’si kentsel alanlarda yaşamaktadır. Yani Türkiye, artık bir “kent

toplumu” olmuştur. İkinci tablo ise, ailelerin %69,8’inin çekirdek aile olduğunu, dolayısıyla endüstri-kent toplumu ailesi olarak adlandırılan çekirdek ailenin Türkiye’nin egemen aile modeli olduğunu dile getirmektedir. İkinci tablo ikinci bir şey daha söylemektedir; geniş ailenin bölünmesi/parçalanması sonucu ortaya çıkan çekirdek ailede parçalanmış ve %16’7 düzeyine ulaşmıştır.

Geleneksel aileye dönüş artık mümkün değildir. Bu olanaksızlık yalnızca, geleneksel ailenin genellikle olduğu düşünülen biçiminin hiçbir zaman varolmaması yüzünden değildir. Ya da geçmişteki ailelerin bugün için bir model olarak kullanılamayacak derecede çok fazla baskıcı yönlerinin bulunması yüzünden de değildir. Bu olanaksızlığın temel nedeni, ailenin eski biçimlerini dönüştürmüş olan toplumsal dönüşümlerin, çoğunlukla tersine çevrilemez olmasından kaynaklanmaktadır. Kadınlar, uzun çabalar sonucu kendilerini kurtarmayı başardıkları ev içindeki duruma artık yeniden dönmeyeceklerdir(Giddens, 2000: 178).

2.1.2.Aile’de Çocuğa Bakışa Etkisi

Geleneksel ailelerde yani kırsalda,ailenin, bir tarımsal işletme örgütlenmesi olmasına bağlı olarak edindiği ilk nitelik, çok çocukluluk olmaktadır. Çoğu geçimlik bir düzeyde bulunan tarımsal aile işletmelerinde, başlıca üretim unsuru insan gücü olmaktadır. Bu türlü bir işletmecilikte ailenin denetiminde olan yegane üretim unsurunun, işgücü olması nedeniyle tarımsal üretimi artırabilmenin yolu, işgücünü çoğaltmak olmaktadır. Bu durum, kırsal topluluklarda aileyi, yüksek bir doğurganlıkla çok çocuk sahibi olmaya sürüklemektedir. Kırsal aileye, belli bir sayıya kadar yarar sağlayan çok çocukluluk, kent ailesi için ağır bir harcama yükü, önemli bir gider konusu olmaktadır. Çocuğun, ekonomik bir etkinlik ögesi olmadığı kentte, yetiştirilmesi, eğitim ve toplumsallaştırılmasının aile bütçesine yüklediği ağırlık, kent ailesini elden geldiğince sınırlı sayıda çocuk sahibi olmaya zorlamaktadır Kentteki ailede, çocuk sayısı azaldıkça çocuğun sevgi sağlayıcı ve aileyi tamamlayıcı işlevi ön plana çıkmaktadır. Böylece geleneksel aile içinde çocuk, sağladığı maddi yarar bakımından değer taşırken, kent ailesinde çocuğun psikolojik değeri önemli olmaktadır (Sencer, 1979: 327, 345-346; Kağıtçıbaşı, 1984: 136).

Başka bir açıdan üretimde erkeğin fizik gücüne duyulan gereksinme ve soyu devam ettirmede erkek çocuğuna tanınan ayrıcalık, geleneksel kırsal ailelerde kız çocuklarının

ihmaline neden olmaktadır. Kentsel bir toplum olarak nitelenen, günümüz Türkiye'sinde durumun geçerliliği azalmaktadır. Ülke genelinde yapılan Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması'nda, "tek çocuk olsa istenen çocuğun cinsiyeti" sorusuna "fark etmez" cevabı verenlerin oranı kırsalda %73,7 ve kentte %70,2'dir. "Erkek" tercih edenler ise kırsalda %16,7 iken kentte %15,3'tür. Dikkat çekici olan ise "kız" tercih eden katılımcıların oranı kırsalda %9,6 iken, kentte bu oranın %14,5'e yükselmiş olmasıdır. Bu veri, kız ve erkek çocuk konusundaki bakışın değişmesi anlamında, önemli bir gösterege olarak yorumlanabilir. Gelecekte bu oranın kız çocuk lehine dönebileceği dile getirilmektedir. Bunun işaretlerinden biri olarak da aynı araştırmada, çocuk ile ilgili düşüncelerde "kız çocuk aileye daha yakın olur" ifadesine katılımın % 82,8 olması gösterilmektedir(Balaman, 1984: 188; ASPB, 2011: 266,391).

2.1.3. Aile İçi Rollere Etkisi

Geleneksel kırsal aile ile kent ailesi arasındaki temel farklardan biri, aile üyelerinin rol ve statülerinde görülmektedir. Çekirdek aile de baba, geleneksel ailedeki merkezi, otoriter ve rol model konumunu kaybetmekte, evde eski güçlü konumunu muhafaza etmemektedir. Buna karşın anne, çekirdek ailede her açıdan daha önemli bir konum edinmiş bulunmaktadır. Artık anne salt ev işlerini gören ve çocukların bakımını üstlenen biri olmaktan çıkmaktadır. O hem ev içinde hem de ev dışında görevler üstlenen çok fonksiyonlu bir aktör haline gelmektedir(Çağan, 2011: 91)

Her şeyden önce kentte, kadınların önemli bir kısmı ev dışı ücretli bir işte çalışmaktadır. Bu da kadına yeni sorumluluk ve roller yüklemektedir. Çalışan kadın evde ev işleri için, ücretli birini çalıştırmıyorsa geleneksel kadın rollerini sürdürmeye devam etmektedir. Özellikle kadının, ücretli işlerde çalıştığı ailelerde, erkeklerin ev işlerine yardım etme oranı giderek artmaktadır. Bazan da kadının çalıştığı kent ailelerinde, kadının en geleneksel görevi kabul edilen yemek hazırlamak kadının görevi kalmakla beraber, bu işlevin çok önemli bir bölümü, ailenin ve evin dışına çıkmaktadır(Erkan, 2010: 227; Kıray, 1984:75).

Günümüzde, kocanın karısına tek başına bakmak zorunda olduğu varsayımı geçerliliğini yitirmektedir. Çoğu çift artık her iki tarafında aile gelirine katkıda bulunması

beklentisiyle evlenmektedir. Aslında kent hayatında, bir ailenin tek bir maaş ile geçinmesinin giderek daha zor bir hal alması, ailenin geçimini iki kişinin sağlamasını bir kural haline getirmektedir. Kadının çalıştığı kent ailesinde, kır ailesinin tam tersine, kadın ve erkek eşit maddi ve toplumsal koşulları paylaşan aile üyeleri konumundadırlar. Aile içinde, herşeyden önce, cinsler arasında belirmeye başlayan eşitlikçi ilişkiler, kent ailesinde tüm aile yapısında karşılığını bulmaktadır. Başka bir anlatımla, çağdaş kent ailesinde kadın ve erkek rolleri birbirine çok yaklaşmaktadır(Adak, 2012: 42-43; Sencer; 1972: 348; Dönmezer, 1994: 204).

Farklı bir fikir olarak, geleneksel kültürdeki erkek rolünü eleştirenleri eleştiren Bulaç, erkek egemen kültürde erkeğin mutlak hakim olması değil; koruyucu, gözetleyici ve sorumluluk üstlenen rol oynaması demektir. Erkek, evin reisi rolünü vasfını tekrar kazanmadıkça, modern ailenin sağlıklı olarak rolünü oynamasının mümkün olmadığını iddia etmektedir(Bulaç, 2010: 35).

2.2.KENTLEŞMENİN AİLE İŞLEVLERİNE ETKİSİ

Ailedeki yapısal dönüşümün en önemli belirleyicisi, sanayileşme bağlamında ortaya çıkan kentleşme ve yeni toplumsal ilişkilerdir. Kentleşme, sanayileşme ve kapitalistleşme süreci içinde, tüm toplumlarda benzer işlevleri olduğu kabul edilen ailenin, önemli bir değişime uğradığı, işlevlerinin pek çoğunu yitirdiği görüşü yaygın bir biçimde tartışılmaktadır (ASAGEM, 2010: 29; Özbay, 1984: 36)

Ataerkil geniş aile biçiminin, üretim, tüketim, eğitim, sosyal güvenlik, koruma, üreme ve psikolojik tatmin gibi çok çeşitli işlevleri kendi bünyesinde topladığı vurgulanmaktadır. Kentleşme süreçleri içerisinde, ekonomik, dini, eğitim ve eğlence işlevleri gibi ailenin tarihsel işlevlerinin kaybolduğu belirtilmektedir. Kentleşen sanayi toplumu'nda ailenin işlevleri ise; üreme işlevi, cinsel aktivitenin düzenlenmesi işlevi, sosyalizasyon /toplumsallaştırma işlevi, aile statüsünün devredilmesi işlevi, sevgi ve arkadaşlık işlevi olarak ifade edilmektedir(Kandiyoti, 1984:17; Smith-Preston, 1977: 60-61).

2.2.1. Üreme İşlevine Etkisi

Ailenin varlığını koruyan, neslin devamını sağlayan biyolojik işlevi üremedir. Üreme işlevi, ailenin en temel işlevidir. Bu bağlamda aile, toplumun devamını sağlayan, yeni üyelerin üretilmesi ihtiyacını karşılayan temel örgüttür. Aile, toplumlarda gerek cinsel ihtiyaçların tatmini, gerekse toplumun çoğalması ve neslin devamı için meşru bir zemin olmaktadır. Başka bir ifadeyle aile, üreme yoluyla, toplumun işleyişini ve sürekliliğini sağlamaktadır. Sosyal ve ekonomik ortam hangi yapıda olursa olsun, üreme ya da nüfusun idamesi konusu, esas olarak aile kurumundan beklenmektedir (ASAGEM, 2010: 26; Dönmezer, 1994: 202; DPT, 1989: 2; Meder, 2005: 7; ASPB, 2011: 65).

Kentleşme, modernleşmeyi, modernleşme bireyselleşmeyi, bireyselleşme keyfilğe ve hazcılığa dayalı bir özgürlük anlayışını beraberinde getirmektedir. Günümüz modern ailesinde cinsel faaliyetle çocuk yapma faaliyeti birbirinden ayrıldığından, eş, üreme işlevi için değil de sadece aşk için başvurulmuş kadının rolünü almaktadır. Diğer yandan üreme teknolojisindeki gelişmelerin, biyolojik ebeveynliğin aşılması sanılan sınırlarının, gelecekte daha da sarsılacağını göstermektedir (Dönmezer, 1994: 203; Köse, 2012: 36).

Ayrıca üremenin sonuçlarının, artık sadece aile tarafından üstlenilmek zorunda olmadığı dile getirilmektedir. Feminist hareketlerin güçlü etkisinin, kadınların bağımsızlığını, özellikle de mali özgürlük alanını arttırdığı belirtilmektedir. Dolayısıyla, bu durum tek başına annelik yapmayı kolaylaştırmakta ve pek çok ülkede (özellikle de Batıda) kadınları eşlerine bağımlı olmaktan çıkarmaktadır (Mamzer, 2010: 190).

Şu günlerde bazı ülkelerde, eşcinsel evliliklerin yasal statüye kavuşması, hatta evlat edinme haklarının gündemde olması, ailenin evrensel tanımının sorgulanmasına neden olmaktadır. Başka bir ifadeyle, sanayi-kent toplumunda aile, üretim işlevinden soyutlanmakla kalmamakta, evrensel tek işlevi olan üreme işlevini yerine getirme sorumluluğundan da kaçmaktadır (Kandiyoti, 1984: 29).

Günümüzde, erkeklere de rahim monte edilerek doğurma imkânlarının araştırılması, doğurganlığın kadının ya da ailenin elinden alınması anlamına geldiği gibi, bazılarınca kadın ve erkeğin eşitlik idealine yaklaştırılması olarak da yorumlanmaktadır (Yıldırım, 2011: 76).

Bulaç'a göre, ontolojik manada kadın ve erkek birbirine eşit değildirler. Çünkü Allah onları farklı ve birbirlerini tamamlamak üzere yaratmıştır. Kadın ve erkeğin birbirine eşitlenmesi, yaratılışa aykırı olduğu gibi mümkün de değildir. Mümkün olmadığı için de, ya kadın erkeğe ya da erkek kadına dönüşecektir ki, şuanda genel gidiş, erkeğin kadına dönüşme sürecine girmiş bulunduğudur. Bu durumda erkek, önce kadına özenmekte sonra da "üçüncü cins" kavramına yönelmektedir. Ancak ontolojik olarak üçüncü cins mümkün olmadığından, erkek kadına dönüşmekte, kadınlaşmaktadır(Bulaç, 2010: 31).

2.2.2.Ekonomik İşlevine Etkisi

Ailenin önemli işlevlerinden biri de, yüklendiği ekonomik görevlerdir. Aile, ilkel toplumların çoğunda temel ekonomik bir ünedir. Özellikle modern öncesi toplumlarda aile, önemli bir üretim ve tüketim birimi durumundadır. Bütün aile üyeleri (kadınlar ve çocuklarda dâhil olmak üzere), belli bir iş bölümü çerçevesinde ailenin işlerini (çiftlikte, tarlada vs.) yapmakta ve üretime katkıda bulunmaktadır(Dönmezer, 1994: 202; Çağan, 2011: 86).

Geleneksel topluluklarda üretimin nesnel koşullarından ötürü, geçim uğraşları aile düzeyinde örgütlenmek durumunda kalmaktadır. Üretim uğraşlarının geniş ölçüde insan emeğine dayanması, başka bir deyişle bir üretim ögesi olarak işgücünün başlıca insan kaynağından sağlanması, ailenin bir bütün olarak üretim sürecine katılmasını gerekli kılmaktadır. Böylelikle, işgücünün doğrudan ve en ucuz bir kaynağı olarak aile, aynı zamanda bir üretim birimi özelliği kazanmaktadır(Sencer, 1979: 2, 34, 326).

Geleneksel toplumlarda ekonomi, tarımsal faaliyetlere dayanmaktadır. Bu faaliyet türlerinde, aile bir arada çalışmakta, beraber çalışmak ve zaman geçirmek ise, aile üyelerini birbirine sıkıca bağlamakta ve aile üyeleri üzerinde daha güçlü bir sosyal kontrol sağlamaktadır. Kentleşme sürecinde, metropollerin ve şehirlerin büyümesi geleneksel toplumlardaki en önemli şeylerden birini, yani sosyal kontrolü ortadan kaldırmaktadır(Mamzer, 2010: 186-188).

Kentleşme ve modernleşmeyle birlikte ailenin maddi ihtiyaçlarının üretimiyle ilgili görevlerinin bir kısmı, zaten toplumda temel bir kurum olan ekonomiye aktarılmaktadır. Bu süreçte aile bir üretim birimi olmaktan çıkmaktadır. Bu ister tarımsal (çiftlik ailesi),

ticari (küçük esnaf) ya da artizan karakterli olsun, ister bahçıvanlık/bahçecilik ve ev dışı çalışma karışımını ifade eden proto-endüstriyel işçiye ait olsun, tüm ailelerin başına gelen bir değişimdir(Goody, 2004;191)

Sanayileşme, kentleşme ve kapitalistleşme ile birlikte, üretim ailenin tekelden çıkararak, daha büyük, kar amaçlı işletme birimlerinde yapılmaya başlanmaktadır. Bu süreçte bireyler, ücretli işçiliğe geçmekte, emek satılabilir bir meta haline dönüşmektedir. Kırsalda, aile başkanının yönetiminde "aile işçisi" sıfatı ile çalışan üyeler, aile dışında emeklerini satabilir hale gelmektedirler. Bu gelişme, aile ile işyeri arasındaki ilişkiyi değiştirmekte, daha doğrusu aile ile işyeri arasında mesafeyi belirgin hale getirmekte, ev ile işyerini birbirinden ayırmaktadır. Öte yandan, aile işletmelerinin tamamen ortadan kalkması ile üyelerin bir kısmı, bütünüyle, ekonomik etkinliklerin dışında kalmaktadır. Bu durum, aile üyeleri arasında ücretli olanlara, ataerkil düzende bulunmayan yeni bazı ayrıcalıkların tanınmasını, diğerlerinin ise daha alt konumlara itilmesini gerektirmektedir(Canatan, 2011: 17; Özbay, 1984: 36-38).

Özellikle kadınlar bu süreçte ilk kez ev dışında ücretli çalışmaya başlamaktadırlar. Kentleşme ve ona bağlı olarak eğitim süreciyle doğrudan ilgili olan kadının bu yeni konumu, kadına yeni roller ve yeni statüler, bu sayede de erkekle eşit bir konum kazandırmaktadır. Günümüz toplumlarında kadının çalışma hayatında yer alması ile aileye para getiren olarak görev ve sorumluluklar üstlenmesi, aile içindeki rol ve otoritenin paylaşımında esaslı bir farklılaşmayı ortaya çıkarmaktadır. Böylece ailede karar alma mekanizması ile tüketim eğilimleri de değişmektedir. Modern kent toplumlarında çocuklarsa, geleneksel aileden farklı olarak iş yaşamının dışında bir yerde konumlanmaktadır (ASAGEM, 2010: 26; Çağan, 2011: 87).

2.2.3. Eğitim ve Sosyalleşme İşlevine Etkisi

Kırsal alanda daha çok, insan-doğa ilişkisine ve etkileşimine dayanan bir üretim ilişkisinin var olması, uzmanlaşma ve belli bir bilgi birikimine dayalı olmaktan öte, emek yoğun bir üretim biçimini egemen kılmaktadır. Bu süreçte insanlar becerilerini önceki kuşakların deneyimlerinden kazanmakta ve bir anlamda uzmanlaşmaktan öte, tarım sektöründe her işi yapacak kadar yüzeysel becerilere sahip olmaktadır. Aynı şekilde

kentleşmenin, yoğun olmadığı küçük kent ve kasabalarda uzmanlaşma, genellikle usta-çırak ilişkisi yoluyla olmaktadır. Kısaca, geleneksel toplumlarda kişiler, yetişkin rollerini yerine getirmede gereken bilgi ve beceriyi belli bir örgün ya da yaygın eğitim kurumları olmaksızın gerçekleştirmektedirler. Dolayısıyla geleneksel toplumlarda, modern kent toplumlarında olduğu gibi, kurumsallaşmış bir eğitim sistemi bulunmamaktadır(Erkan, 2010: .231).

Geleneksel toplumlarda ailenin eğitim işlevine, çocuklara belli meslekler edindirmesinin de dahil olduğu dile getirilmektedir. Bu toplumlarda ayrıca aileler, verdikleri eğitimle çocuklara belli bir hayat tarzını da öğretmek durumundadırlar. Kentleşmiş modern toplumlarda ise, çocukların meslek edinmeleri bürokratik örgütlere devredilmiş durumdadır. Buna rağmen modern toplumlarda da çocukların eğitilmesinin en önemli kurumlarından birinin aile olduğu ifade edilmektedir. Ancak aile modern toplumlarda, eğitimin yürütüldüğü tek kurum olmamakta, özellikle örgün eğitim kurumları çocukların eğitilmesinde önemli işlevler üstlenmektedirler. Kent toplumlarında, arkadaş grupları, okullar, fabrikalar, çeşitli dernek ve gruplar, büyük ölçüde ailenin sosyalizasyon fonksiyonunu paylaşmaktadırlar(Çağan, 2011: 88; Kongar, 1986: 40).

Ücretli emeğin verimli üretim yapabilmesi için, geleneksel toplumlarda önemli olan demografik özelliklerinden çok, bilgi ve becerileri önem kazanmaktadır. Bu durumda, ailenin üyelerine verdiği eğitim, onları yeni düzende bilgili kılmak için yetersiz kalmaktadır. Bu durumda, kentsel toplumun bürokratik örgütleri devreye girmektedir. Gençlerin daha çocuk yaşlarda aile dışındaki kurumlarda eğitim görmeleri, ailenin sosyalizasyonla ilgili işlevlerini zayıflatmaktadır. Aile, toplumsal değerleri genç kuşaklara aktararak toplumun yeniden üretilmesindeki önemli rolünü, okul vb. başka kurumlarla paylaşmak durumunda kalmaktadır(Özbay, 1984: 38).

Özellikle modern toplumda aile, genci toplumsallaştırmak olan geleneksel sorumluluğunu bırakmak zorunda kalınca, eğitim kurumu, resmi toplumsallaştırma rolünü üzerine almaktadır. Gençlik, kent toplumunun gerektirdiği uzmanlaşma için, uzun süre okula devam etmek durumunda olunca, hayatında zamana bağlı bir çok şey aksamaktadır. Kendilerini başarı yönelimli, yüksek derecede yarışmalı iş piyasasına girmeye hazırlamaları için evliliklerini ve çalışma yaşamları geciktirmektedirler(Tezcan, 1984: 163-164).

2.2.4.Bakım ve Koruma İşlevine Etkisi

Ataerki geniş ailenin, sürekli bir yaşayış biçimi olarak değil, ilişkiler biçimi olarak önemli olduğu ifade edilmektedir. Burada esas olan, ailenin yeniden üretilmesi sırasında ve yaşlıların bakıma muhtaç olduğu dönemde üyelerin birbirine yardımcı olma geleneğinin devam ediyor olmasıdır(Özbay, 1984: 52).

Geleneksel ailede, ana-baba ve çocuk arasında karşılıklı bağımlılık ilişkisi bulunmakta, bu ilişki zaman içinde değişmektedir. Şöyle ki, önce çocuk küçükken ana babasına bağımlı bir konumda bulunmakta; sonra ise bağımlılık ilişkisi devam etmekte fakat yön değiştirerek yaşlı ana-babanın yetişkin evlada bağımlılığı şeklini almaktadır. Bu bağımlılık ilişkisi, geleneksel sosyo-ekonomik yapı içinde, başka yaşlılık güvencelerinin yokluğunda ve çocuğun aileye gerçek katkısının önemli olduğu aile-toplum ortamında yaygın olarak görülmektedir. Gelişmiş kent toplumlarında ise buna zıt bir durum görülmektedir. Kağıtçıbaşı'nın yapmış olduğu bir araştırmada, bir çocuk isteme sebebi olarak "yaşlılıkta güvenilecek birinin olması"ni önemseyenler A.B.D. ve Almanya'da sadece %7-8 iken, Türkiye'de hem kadınlar, hem erkekler arasında %77 olarak bulunmuştur. Bu toplumlarda yaşlılara bakım işlevi, birincil gruplardan ikincil gruplara aktarılmış durumdadır. Başka bir açıdan geleneksel ilişkilerin devam ettiği toplumlarda, ana-babalar yetişkin evlatlarıyla beraber oturmayı, en azından onlara yakın olmayı yeğlemekte, yaşlıların aile dışına yaşlılara ait kurumlara gönderilmesi ise toplumca hoş görülmemektedir. Böylece yaşlılar, yaşamları boyunca ailenin bir bireyi olarak aile içinde işlevselliklerini devam ettirmektedirler(Kağıtçıbaşı, 1984: 134-137).

Her toplumda, ailenin, hiç kaybolmayan, gizli ya da açık, sürüp giden işlevi olarak aile üyelerine güvence sağlaması olarak belirtilmektedir. Türkiye'de büyük kent yaşamında da bu işlevin hala sürmekte olduğu dile getirilmektedir. Büyük kentte güvence için birçok örgütlü, anonim kurum kurulmuş, hastalık için hastaneler, yaşlılık için huzur evleri gibi yerler belirmişse de, aile, güvenceyi hala kendi üyeleri arasındaki yardımlaşmada aramaktadır(Kıray, 1984: 78).

Batı toplumlarında ise, ailenin üyelerini koruyucu fonksiyonunda gerilemeler olduğu ifade edilmektedir. Bugün artık ailenin ihtiyaçlar için bir sığınak olmak,

malülüyelere bakmak fonksiyonunu sağlık kuruluşlarının almış olduğu vurgulanmaktadır. Ailenin koruyucu fonksiyonlarından çoğu, artık diğer sosyal kurumlara aktarılmış bulunmaktadır(Dönmezer, 1994: 203-204).

Kentleşmenin aileye etkilerinin anlatıldığı, yukarıdaki bilgileri özetleyici bir durum tablo 3-3'te aşağıda sunulmaktadır. Geleneksel ve modern ailenin karşılaştırıldığı tablo, hem ailenin yapısı hem de işlevleri konusundaki farklılıkları ortaya koymaktadır.

Tabloda da görüldüğü üzere, geleneksel ailede, aile türü geniş ailedir ve akrabalık ilişkileri önemli ve belirleyicidir. Modern ailede ise, aile türü çekirdek aile olmakta ve akrabalık belirleyici özelliğini kaybetmektedir. Geleneksel ailede, ev ve işyeri aynı iken, aile aynı zamanda üretimin merkezi konumundadır. Modern ailede ise, ev ve işyeri birbirinden ayrılmıştır ve aile bir tüketim birimine dönüşmüştür.

Tablo 3-3: Geleneksel ve Modern Aile Türlerinin İşlevleri

Geleneksel		Modern	
1	Akrabalık, toplumun organize edici ilkesidir.	1	Akrabalık, sosyo-ekonomik ve politik alanlardan ayrıdır.
2	Geniş aile, ikamet birimidir ve işlevlerin temel birimidir.	2	Çekirdek aile, ikamet yeridir ve işlevlerin temel birimidir.
3	Ev ve iş bir bütündür ve hane üretimin merkezidir.	3	Ev ve iş ayrıdır ve hane tüketim merkezidir.
4	Coğrafi ve sosyal hareketlilik düşüktür; çocuklar ebeveynlerinin statü ve rollerini miras alırlar.	4	Coğrafi ve sosyal hareketlilik yüksektir; çocuklar konumlarını ve rollerini kendileri elde ederler.
5	Özellikle bebeklik döneminde, yüksek doğurganlık ve yüksek ölüm oranları vardır.	5	Özellikle bebeklik döneminde, düşük, kontrollü doğurganlık oranları ve düşük ölüm oranları vardır.
6	Akrabalık bağları, bireysel başarı üzerinde önceliğe sahiptir.	6	Akrabalık bağları, bireysel başarı lehine çekilmiştir.
7	Görev, gelenek ve otoriteye bireysel teslimiyet ve ailenin ihtiyaçları vurgulanmaktadır.	7	Bireysel haklar, eşitlik, kendini gerçekleştirme ve mutluluk peşinde olmak vurgulanmaktadır.
8	Çocukların ebeveynlerine itaat ve bağlılıkları onlar yaşadıkları sürece devam etmesine rağmen, çocuklar duygusal varlıklarından çok ekonomik varlıklarıyla görülürler.	8	Çocuğun gelişimi ve gelecekteki potansiyeli büyük bir endişe kaynağıdır, yetişkinliğe erişimde çocuk ebeveyn otoritesine keskin bir ara verilmektedir.
9	Ev ve toplum arasındaki sınırlar bulanıklaşmıştır; toplumsal ortaklık yüksek derecededir.	9	Ev ve dış dünya arasında keskin bir çizgi vardır: ev özel bir alan olarak görülmekte ve aile mahremiyetine daha fazla vurgu yapılmaktadır.

Kaynak:Lightv.dğr., 1989, Sociology, s.463.

Sosyal hareketliliğin düşük olduğu geleneksel ailede, çocuklar rol ve statülerini ebeveynlerinden miras almaktadırlar. Sosyal hareketliliğin yüksek olduğu modern

ailede ise, çocuklar statülerini kendileri oluşturmak durumundadırlar. Yüksek doğurganlık ve özellikle bebeklik döneminde yüksek ölüm oranlarına sahip geleneksel ailede, bireysel başarılarında, akrabalık bağları önemini korumaktadır. Düşük ve kontrollü doğurganlık ile bebeklik döneminde düşük ölüm oranlarına sahip modern ailede, bireysel başarı için akrabalık bağlarının önemi kalmamaktadır.

Geleneksel ailede, yükümlülükler, gelenekler ve ailenin ihtiyaç ve beklentileri önemli iken, modern ailede, bireysel beklenti ve mutluluk ile bireyin kendini gerçekleştirme özelliği önemli hale gelmektedir. Geleneksel ailede, çocuklar duygusal varlıklarından daha çok ekonomik varlıkları ile ön plana çıkarken, modern ailede, çocuğun duygusal varlığı ekonomik varlığının önüne geçmektedir. Son olarak; geleneksel ailede, ev ile toplum arasındaki sınırlar belirsiz ve içi içe geçmiş iken, modern ailede sınırlar çok keskindir. Modern ailede, ev özel alan olarak tanımlanmakta ve mahremiyete özel vurgu yapılmaktadır.

Kentleşme, modernleşme ve kapitalizmin gelişmesi ile birlikte ekonomik işlevlerin aile biriminden soyutlanması evliliğin dışsal işlevlerini azaltmış, evliliğin, her şeyden evvel, duygusal doyuma ve anlaşmaya dayanan bir kurum haline gelmesini sağlamıştır. Böylelikle evlilik, giderek kişisel mutluluğun bir aracı, bir duygusal ve cinsel tatmin kaynağı olarak şekil ve anlam değiştirmeye başlamıştır(Kandiyoti, 1984: 19).

Geleneksel toplum, bireyi, hiçbir zaman toplumun önemli bir üyesi olarak görmemiştir. Birey, sadece sosyal grubun bir parçası olarak önemlidir. Bireyin ihtiyaç ve arzularının artan rolü, sanayileşme sonrası toplumlarda önemli bir rol oynamaktadır. Kentleşmiş toplumlar, merkezi öge olarak bireye odaklanmaktadır. Bir mutluluk hissi ve bireysel olarak algılanan refah şeklinde tanımlanan bireysel tatmin, önemli hale gelmektedir. Bireysel olarak tanımlanmış mutluluk üzerindeki bu odak, değerler yapısını değiştirmekte ve ailenin yerini tekrar konumlandırmaktadır. Aile, toplumu oluşturmak ve devam ettirmek için önemli bir sosyal kurum olmaktan çıkmakta ve çeşitli türlerdeki şahsi arzuların tatmin edildiği bir yapı haline gelmektedir(Mamzer, 2010: 187-189).

Dünya çapında aile konusunda ortaya çıkan değişimlerin en önemlileri şunlardır:Geniş aileler ve öteki akraba gruplarının etkileri azalmaktadır, eşin özgürce seçilmesi yönünde genel bir eğilim bulunmaktadır, hem evliliğin başlatılması hem de aile içindeki kararların verilmesi bakımından, kadın hakları daha çok tanınır hale gelmektedir,

akraba evlilikleri yaygınlığını yitirmektedir, daha yüksek cinsel özgürlük düzeyleri, oldukça kısıtlayıcı nitelikteki toplumlarda da gelişmektedir ve son olarak, çocuk haklarının genişletilmesi yönünde genel bir eğilim bulunmaktadır(Giddens, 2000: 151).

2.3.AİLENİN ÇÖZÜLMESİ VE BOŞANMAYA ETKİSİ

Evlilik ile oluşturulan her aile, yavruların doğuşu ile mükemmel hale gelmekte, ölüm ile veya başka bir evlilik ile sona ermektedir. Aile kendini oluşturan kişilerin hayatlarında büyük değişimlerden sorumlu olan dayanıklı bir grup durumundadır. Fakat her zaman bir ömür boyu süren daimi bir grup olamamaktadır.Kentleşmenin, modernleşmenin etkisiyle meydana gelen sosyal ve demografik değişiklikler, bir çok küçük ailenin ve buna paralel olarak aile içinde daha fazla istikrarsızlığın ortaya çıkmasına sebep olmuştur(Davis, 1949: 404; Thorns, 2004: 46-47).

Modern teknolojiyi kullanma olanaklarından yoksun, kendi kendine yeterli olması açısından kullanım değeri yaratmayla ilgili ekonomik çaba veren, geleneksel tarımcılığın ve hayvancılığın egemen olduğu kırsal yaşamda cins ayrımı gözetilmeksizin fizik güçlerine gereksinme duyulmaktadır. Bu gereksinme, yaşamlarını sürdürebilmeyi amaçlayan kırsal kesim insanlarını zorunlu olarak birbirlerine bağlamaktadır. Her yaştaki ve cinsteki bireye duyulan gereksinme, geçimsizlik ve benzeri gibi sudan nedenlerle boşanma yoluyla ailenin bozulmasına, dağılmasına izin vermemektedir.Köylerde dulluk, boşanmayla değil ölümle gerçekleşmektedir.Kırsal yaşamda boşanmayı meşrulaştıran en önemli etken kadının kısırlığı olmaktadır.Aile ekonomisine dayalı tarımsal üretim uğraşlarında bireylerin tek tek ekonomik özgürlüklerine sahip olmamaları, boşanmaları da bireysel karar olmaktan çıkartmakta ve bireysel istekler uygulama alanı bulamamaktadır(Balaman, 1984: 186-188).

Kent çevresi, yeni boşanma gerekçeleri oluşturmaktadır. Bunlar arasında önemli orana ulaşanları, % 20.1'le “eşler arasındaki geçimsizlik” ve % 18.9'la “geçim sıkıntısı”dır. Geçimsizlik, genel olarak eşler arası farklılaşmaya bağlı uzlaşmazlıklardan doğmaktadır. Bu nedenle, kentleşmenin yarattığı kişisel değişmelerin, bazı durumlarda aileyi çözülmeye kadar sürükleyebildiği anlaşılmaktadır. Geçim sıkıntısının, bir boşanma nedeni olarak taşıdığı ağırlık, güç yaşama koşullarının, dayanışmalı bir nitelik taşıyan kır koşullarının tersine, kent çevresinde eşleri ayrılmaya kadar götürebilecek bir etmen olarak

belirdiğini göstermektedir. Kentleşme sırasında, öncelikle moral temele dayanan boşanma nedenlerinin, giderek yerini maddi gerekçelere bırakma eğiliminde olduğu görülmektedir. (Sencer, 1979: 446-449).

3. TÜRKİYE’DE KENTLEŞME SÜRECİNDE DEĞİŞEN AİLE VE ÖZELLİKLERİ

Türkiye'deki kentleşme olgusu ile gecekondulaşma olgusu özdeş nitelikte görünmektedir. Türkiye'de kentleşme (ya da gecekondulaşma), Batıda olduğu gibi doğrudan doğruya endüstrileşmenin bir sonucu olmamakta, kentleşmede kentlerin çekimi kadar, hatta ondan daha önemli olarak köylerin itimi rol oynamaktadır. Kentlerde yaşayan gecekondulu ailesi, değişmeye oldukça açık görünmekte, bu değişme eğilimlerinin ardında yatan en önemli öğelerden biri referans gruplarının değişmesi olarak kabul edilmektedir. (Kongar, 2013: 333).

Büyük kent, örgütlü işyerlerinde ücret karşılığı çalışmayı gerektiren, işyerinin konuttan uzakta olduğu, ailenin eskiden kendi içinde yaptığı birçok iş ve faaliyet için özel kurumlar, örgütler oluşturduğu farklı bir çevre durumundadır. Kent yaşamına uyum, aile için değişme anlamına gelmekte ancak her şey birden değişmemektedir. Son bir, bir buçuk kuşaklık büyük kent yaşamı henüz ailenin iç dinamiklerini oluşturan kadın-erkek-çocuk ve diğer üyelerin ilişkilerinde çok büyük yenilikler getirmemiş gibi görünse de büyük kentlerdeki aileler artık o eski aileler değildir (Kıray, 1984: 69).

Toplumsal değişmeler ister evrimle yavaş yavaş, ister devrim hareketlerinde olduğu gibi birdenbire olsun, hiçbir toplumda eskiyi büsbütün yok ederek, tamamen yepyeni bir düzen kurmak mümkün olamamaktadır. Türkiye gibi, toplumlarda, hem eski kasaba toplumuna ait hem de modern kentlere ait norm ve değerlerin yan yana, beraber bulunmalarını ve çatışmalarını doğal olarak kabul edilmektedir (Başaran, 1984: 145).

Batılı anlamda tasnif dışı bu aile tipleri, özellikle sanayileşmeden bağımsız olarak kentleşen ülkelerdeki ailelere karşılık gelmektedir. Kimilerine göre bu aile “geçiş ailesi”¹,

¹BAL Hüseyin (1995), **Turizmin Aile İlişkilerine Etkisi**, İstanbul: Doğa-İnsan Yayınları.

kimilerine göre “eklemlenmiş aile”², kimilerine göre ise “geniş aile ile ilişik çekirdek aile”³dir. Literatürde yer alan geniş aile ve çekirdek aile yapısı ayrımı Türkiye’de çok net olarak birbirinden ayrılmamaktadır. Bu aile türlerinin oluşmasında, kentleşmenin etkisi olsa da başka bazı faktörlerin, özellikle dinin belirleyici bir etkisi bulunmaktadır. Bu aileler, bir yanıyla geleneksel bir yanıyla modern, bir yanıyla kırsal, bir yanıyla kentsel bir ailedir.

Meriç, aile sosyolojisinde geniş kabul gören ve realitedeki çeşitliliği açıklamaktan uzak kaldığı için terk edilen “evrimci” modelin, bugün Türkiye’de geçerliliğini sürdürdüğünü söylemektedir. Bu modele göre diyor Meriç; yani inanılıyor ki sanayileşme ve şehirleşme ile beraber geniş aileden, çekirdek aile yapısına geçilmektedir. Halbuki araştırmalar dünyanın çeşitli toplumlarında ve bu arada Türkiye’de insanlar arası ilişkilerin ve aile türlerinin çeşitliliğini göstermektedir. Dolayısıyla aileler, modernleşme kuramının beklentisi yönünde, aynı doğrultuda (Batı modeline doğru) değişmemektedir. Bu nedenle, aile türlerindeki çeşitliliğin “geçici” değil, “sürekli” bir olgu olabileceği ortaya çıkmaktadır (Meriç: 2012: 196). Türkiye’de kentte yaşamaya başlayan ailelerde görülen özellikler de, Meriç’in bu tespitini doğrular niteliktedir.

Meriç’e benzer bir açıklama Alan Duben’den gelmektedir. Ona göre de; Türkiye’de, ki veriler bizi kente göçün, hane yapısına sınırlı etki ettiği çıkarımına götürmektedir Yani göçmenlerin kentleşme sürecine paralel olarak, kırsal kesimde var olduğu düşünülen, geniş aile hanesinden, kentli çekirdek aile hanesine doğru bir değişimin gerçekleştiğini gösteren kanıt pek bulunmamaktadır. Son zamanlarda Türkiye’deki hane türünde yaşanan belki en önemli değişim, üst gelir grubuna mensup eski kentlilerde görülmüş ve grubun hane tipi, geniş aileden çekirdek aileye dönüşmeye başlamıştır. Başka bir tespit olarak ise Duben; Türkiye’de, gerek kırsal gerekse kentsel bölgelerde çekirdek aile oranı yüksek olduğu halde, geniş aile ve geniş akrabalık ilişkileri, bütün toplumsal sınıflar için daima son derece önemli bir durumdur. Bu bağlamda, kentleşme ve

²ÖZEN Sevinç (1991), **Sanayi Kasabasında Yaşam Biçimi ve Aile Yapısında Meydana Gelen Değişmeler Soma Örneği**, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

³GÜRCAN Ayşen (2010), “Türkiye Aile Modeli: Geniş Aile İlişik Çekirdek Aile Modeli”, **Din Gelenek ve Modernite Bağlamında Bir Değer Olarak Aile Konferans Tebliğleri Kitabı**, 26-27 Kasım- Antalya.

sanayileşmenin gittikçe artması, akrabalık ilişkilerinin önemini pek değiştirmemiştir (Duben, 2002: 97-98). Yapılan araştırmalarda Türkiye’de, kırsaldan kente göç eden aileler arasında akrabalık ilişkilerinin azalması bir yana artmakta olduğunu göstermekte veDuben’in tespitlerini doğrulamaktadır.

Kentte, kırsaldan daha fazla geniş ailenin bulunduğuna, başka bir anlatımla kentleşme sürecinde beklenenin aksine kentte, geniş ailelerin sayısının arttığına dair bulgular da bulunmaktadır. Giddens, Filipinler’de aile için şu tespiti yapmaktadır; kentsel alanlarda, kırsal alanlara kıyasla daha yüksek bir geniş aile oranının bulunduğu görülmektedir. Bu aileler, yalnızca geleneksel geniş ailelerden ortaya çıkmamışlardır; yeni bir şeyi temsil etmektedirler. Kırsal alanları terk eden kuzenler ve yeğenler, oradaki iş olanaklarından yararlanmak için kentlerde yaşayan akrabalarının yanına göçmekte, böylece yeni bir geniş aile türü ortaya çıkmaktadır(Giddens, 2000: 151-152). Türkiye’de özellikle gecekondu aileleri üzerine yapılan araştırmalar, kentte bu ailelerin genişlediğini göstermektedir. Genişleyen bu aile, Giddens’ın da belirttiği gibi geniş ailenin klasik tanımları içerisine sokulamamakta, ancak hanede yaşayan fert sayısı bunu zorunlu kılmaktadır.

Toplumbilimciler arasındaki yaygın genel kanının aksine, Türkiye’de ait ampirik verilerde, bir çok toplumda olduğu gibi, kent-endüstri bileşimi ile bağımsız çekirdek aileye geçiş arasında zorunlu bir bağıntı olmadığını göstermektedir. Ataerkil geniş aile ve çekirdek aile gibi farklı aile biçimlerini oluşturan ve sürdüren temel etmen, evli oğulun aile mülkünden bağımsız “ücretli iş bulma” olanağı olmaktadır. Aile işletmesinin dışında bulunan bu iş, baba ocağındaki geniş aileyi bir “üretim birliği” olmaktan çıkarmaktadır. Bu durumda ise, ister kentte ve endüstri kesiminde olsun, evli oğul baba ocağından ayrılarak karısı ve çocuklarıyla birlikte kendi çekirdek ailesini kurmaktadır. Oğul mesleğinin aile mülkü ve aile işletmesine bağlı durumlarda ise, köyde de, kentte de geniş aile ilişkileri sürdürülmektedir(Timur, 1972: 120).

Sonuç olarak, kentleşme bir toplumsal değişme süreci olarak, aile üzerinde etkili olmakla birlikte her toplum için geçerli aile tipleri ortaya çıkarmamaktadır. Bazı toplumlarda kentleşme, ailenin hem yapısında hem de fonksiyonlarında paralel bir değişime sebep olmaktadırken, kentleşmenin çok hızlı olduğu toplumlarda ailenin yapısı değişirken fonksiyonları aynı kalabilmektedir. Batılı bilim insanları tarafından geliştirilen

aile tipleri, batı toplumları için geçerli olurken, batı dışındaki toplumlarda karşılığını bulamamaktadır. Dolayısıyla sanayileşme ve kentleşme sonucunda ailenin, hem yapı hem de işlevleri açısından “geleneksel geniş aile”den “modern çekirdek aile” ye dönüşeceği yaklaşımı tüm dünya toplumları için geçerli olamamaktadır. Türkiye örneğinde olduğu gibi, her toplumun kendi özelliklerine göre, bazen geleneksel işlevlerin öne çıkıp modern işlevlerin arka planda kaldığı, bazen de modern öğelerin ön plana çıkıp geleneksel işlevlerin arka planda kaldığı çok farklı aile tiplerine rastlanılmaktadır.

Kentleşme ve aile ilişkisinin teorik çerçevesinin çizildiği bu bölümden sonra, bu ilişkinin “kır” ve “kent” karşılaştırmalı perspektifte analiz edileceği “alan araştırması” bölümüne geçilecektir. Teoride anlatılanların uygulama alanındaki karşılıklarının, Bursa’da bir mahalle ve 4 köy bağlamında ele alınacağı alan araştırması, nicel araştırmanın nitel verilerle de desteklendiği bir araştırma durumundadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KENTLEŞME SÜECİNDE AİLENİN DEĞİŞİMİ ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

1.ARAŞTIRMANIN TANITIMI VE ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

Bu bölümde; araştırmanın problemi, araştırma alanı, araştırmanın konusu ve amacı ile araştırma metodolojisi konusundaki bilgiler paylaşılacaktır. Araştırma bulguları, analizleri ve yorumları ile bölüm sonlandırılmış olacaktır.

1.1.ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Sosyal olgular çok yönlüdür ve onlar hakkında sınırsız sayıda soru sorulabilir. Fakat, pratik ve entelektüel sınırlamalar yüzünden bir araştırmacı, bunlardan bir tanesiyle, verilen belli bir zamanda ilgilenebilir. Bu nedendir ki araştırmacı çalışmak için bir araştırma problemi seçmek durumundadır(Denker, 2002: 80). Bu bilgiden hareketle, çalışma konusu olan kentleşme ve aile konusunda da çok sayıda soru sorulabileceğini, bunlardan bazılarının sorulmuş olduğunu ama sorulmamış binlerce soru, çalışılmamış yüzlerce konu bulunduğunu bilmek gerekmektedir.

Dünyada ve Türkiye’de kentleşme ve aile üzerine çalışmalar her geçen gün artmaktadır. İnsanlığın en kadim kurumlarından olan aile, bireysel özgürlük talepleri karşısında savunmaya geçmiş durumdadır. Özellikle Avrupa’da aileye alternatif yaşam tarzlarının yaygınlığı, ailenin gelecekte ortadan kalkacağı tartışmalarını da beraberinde getirmektedir. Özgürlüklerin mekanı olarak adlandırılan kentleri ortaya çıkaran kentleşme süreci, acaba aileyi nasıl etkilemektedir? Kentleşme sonucu kırdan ayrılıp kente göç eden aileler bu süreçte değişmekte midir? Aile kompozisyonunda, ailenin çocuğa ve yaşlıya bakışında, iş-güç çeşitlerinde, akrabalarla ilişkilerde vb. değişim olmakta mıdır? Eğer ailede değişim varsa ortaya yeni bir aile türü mü çıkmaktadır?

Bütün bu soruların özeti mahiyetinde bu araştırmanın problemi; kentleşme sürecinde ailede değişim olmakta mıdır? cümlesidir.

1.2.ARAŞTIRMA ALANI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Araştırma alanı olarak, son elli-altmış yılda büyük oranda iç göçler yoluyla nüfusu yaklaşık 4 kat artan Bursa seçilmiştir. Türkiye’de ki 80 ilin tamamından göç almasının yanısıra, kendi kırsalından ve özellikle dağ ilçeleri olarak adlandırılan Büyükorhan, Harmancık, Keles ve Orhaneli’den Bursa kent merkezine yoğun göç nedeniyle çalışma alanı olarak seçilmiştir. Türkiye’de kentleşme sürecinin de 1950’li yıllarda hız kazandığı hatırlandığında, kentleşme sürecinin ailenin değişimine etkilerini araştırmak için Bursa’nın tam bir laboratuvar işlevi göreceği düşünülmüştür. Bursa nüfusunun dolayısıyla hane sayısının fazlalığı yanında kentın kırsalından gelen ailelerin kentleşme sürecinden nasıl etkilendikleri araştırma konusu seçildiğinden örnek olarak bir mahalle ve bu mahalleye göç veren dört köy araştırma sahası olarak belirlenmiştir.

1.2.1.Soğanlı Mahallesi

Kentsel alan olarak seçilen “Soğanlı Mahallesi” eski bir vakıf köyüdür. Verimli bir soğan üretim yeri olması dolayısıyla “Soğanlı” adı verilen bu köy, özellikle Bursa kırsalından göçler sonucu nüfusu hızla artarak kent merkezinde bir mahalleye dönüşmüştür(Akkılıç, 2002: 1510). Bu mahalleye son 50 yıl içerisinde o kadar göç olmuş ve nüfusu o kadar hızla artmıştır ki, tamamı göçlerle oluşmuş bir mahalle dense yeridir. 1907 tarihinde 50 hane olarak kayıtlı olan köy 2013 yıl sonu itibariyle 6.821 hanelik bir mahalle olmuştur. 1955 yılında 938 kişi olan nüfusu bugün 24.476 kişiye ulaşmıştır.

Soğanlı Mahallesi, Bursa’nın kuzeyinde, Alemdar ve Çiftehavuzlar mahalleleri arasındadır. Aslında Çiftehavuzlar, Etibank, Zincirlikuyu mahalleleri de eskiden bu köyün arazisi içindedir.1987’de belediye sınırları içine alınmasıyla 730 dönüm köy merası belediyenin tasarrufuna geçmiştir. Bursa'nın yeni Hayvanat veBotonik Parkı işte bu arazi içinde yapılmıştır. Köyde çok sayıda geniş çiftlik vardır. Bugün mahallede çoğunlukla Bulgaristan'dan gelen göçmenlerle, dağ köylerinden gelenler yaşamaktadır(Kaplıanoğlu, 2001: 254).

Mahallede, 4 ilköğretim okulu ve 1 lise bulunmaktadır.Özellikle dağ ilçelerinin köylerinden gelenler tarafından kurulmuş 6 köy derneği faaliyet göstermektedir.

Kaynak kişilerden alınan bilgilere göre, mahalleye ilk göçler, TOFAŞ ve Renaultotomobil fabrikaları açıldıktan sonra, 1970’li yıllardabaşlamış. İkinci göç dalgası ise 1980 ihtilalinden sonra, Özal Dönemi’nde yaşanmış. Üçüncü göç dalgası ise 1990-2000 yılları arasında yaşanmış. Şu an göçle gelen 4.kuşağın mahallede yaşadığı, 2000 yılından sonra göçlerin neredeyse bittiği belirtilmiştir.

Mahallede erkekler, boş zamanlarında, ya kahvehanede oyun oynar ya da birahaneye gider. Tam sayıyı muhtarında bilmediği mahallede onlarca kahvehane bulunmaktadır.Soğanlı Mahallesi’nde biri Diyanet’in olmak üzere iki adet kuran kursu bulunmaktadır: Zincirlikuyu Cami Kuran Kursu ve İkizler Cami/Vakfı Kuran Kursu. Kaynak kişilerden edinilen bilgilere göre; öğrenciler için yatılı bölümü de bulunan ve mahallede yaklaşık 2.000 kişinin doğrudan ya da dolaylı olarak bağlantılı olduğu İkizler Kuran Kursu, Soğanlı Mahallesi’nde yaşayanların sosyo-kültürel ve dini hayatı üzerinde etkili bir yapı durumundadır.

1987 yılında köy statüsünden Bursa Belediyesi bünyesinde bir mahalleye dönüşen, Soğanlı Mahallesi, kentleşme sürecinde ailenin değişimi konusunda araştırmacıya eşsiz fırsatlar sunmaktadır. Bu mahallenin seçilmesindeki diğer bir neden de bu mahallenin 6306 sayılı afet riski altındaki alanların dönüştürülmesi hakkında kanun⁴ kapsamında bir kısmının riskli alan⁵ bir kısmının ise rezerv yapı alanı⁶ ilan edilmesidir. Osmangazi Belediyesi’nde alınan bilgilere göre; Soğanlı Mahallesi’nde, rezerv yapı alanı ve riskli alan olarak ilan edilmiş yaklaşık 42 ha’lık alanının 34 ha’lık kısmını rezerv alan kapsamaktadır.

⁴Bu Kanunun amacı; afet riski altındaki alanları ve alanlardaki riskli yapıların bulunduğu ars ve arazilerde, fen ve sanat norm ve standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşamaya çevrelerini teşkil etmek üzere iyileştirme, tasfiye ve yenileme tedbirlerini almak ve esasları belirlemektir (www.csb.gov.tr/).

⁵Riskli alan: Zemin yapısı veya üzerindeki yapılaşma sebebiyle can ve mal kaybına yol açma riski taşıyan, Bakanlık veya İdare tarafından Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının görüşü de alınarak belirlenen ve Bakanlık teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca kararlaştırılan alanı (www.csb.gov.tr/) ifade etmektedir.

⁶Rezerv yapı alanı: Bu Kanun uyarınca gerçekleştirilecek uygulamalarda yerleşim alanı olarak kullanılmak üzere, TOKİ’nin veya İdarenin talebine bağlı olarak veya esasen, Maliye Bakanlığının müydegörüşü alınarak Bakanlıkça belirlenen alanları (www.csb.gov.tr/) tanımlamaktadır.

“Soğanlı Mahallesi Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projesi” adı altında uygulanacak proje ile, kentin diğer bölgelerinden geri kalmış bu alanın tüm kentin gelişmede örnek alacağı bir mekân olacağı dile getirilmektedir. Bu projeye başlamadan önce saha araştırması yapılmış, insanların neden bu mahallede ve ne zamandan beri oturdukları tespit edilmeye çalışılmıştır. Buna göre; mahallede yaşayanların %16.1’i 1-10 yıl aralığında, %18.5’i 11-20 yıl aralığında, %22.1’i 21-30 yıl aralığında ve %3.2’lik kısmı da 30 yılı aşkın süredir bu bölgede yaşamaktadır. Bu durum işe yakınlık, zamanla oluşan komşuluk ve aidiyet duygularının oluşmasıyla birlikte halkın bu bölgeden uzak bir alana gitmek istememesine sebep olmaktadır. Mahallede yaşayanların %25.2’si işyerlerine yakınlıktan dolayı bu bölgeyi seçmiştir. İşe yakınlık gidiş-geliş süresiyle ters orantılı olarak yaşam kalitesini etkilediği için bu bölgede yaşayanlar 11-15 yıl aralığında, %9.6’lık kesiminde 15 yılın üzerinde bu bölgede işyerlerinin olduğu belirlenmiştir. Uzun yıllar aynı bölgede iş yapan esnaf ve üreticiler sahip oldukları müşteri potansiyelini terk edip başka bir muhite geçmek istememektedir(www.csb.gov.tr).

Sonuçta bakanlık kararı alınmış ve uygulanacak projeye Soğanlı Mahallesi bir dönüşüme tabi tutulacaktır. Bunun anlamı; bu süreç nedeniyle bir süre sonra burada yaşayanların başka yerlere taşınacakları ya da en azından aynı yaşam tarzında aynı sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel özellikleriyle mahallenin aynen devam etmeyeceği gerçeğidir.

1.2.2.Araştırma Yapılan Köyler

Soğanlı Mahallesi’nde uygulanan anket sonuçlarından hareketle en fazla göç veren Bursa’nın dört ilçesinden dört köy; Akçapınar Köyü(Keles), Akpınar Köyü(Harmancık), Danaçalı Köyü(Büyükorhan) ve Süleymanbey Köyü(Orhaneli) araştırmanın kırsal alanı olarak belirlenmiştir. Yeri gelmişken köylerle ilgili bir bilgiyi paylaşmak konumuz açısından büyük önem taşımaktadır. Büyükşehir Belediye Yasası’nda değişiklik yapan 6360 Sayılı Kanun⁷ ile Bursa il sınırları içerisindeki tüm köyler mahalleye dönüşecektir. Dolayısıyla köyler statü değiştirecektir. Bu özel durum nedeniyle bu yasa uygulamaya

⁷ Bu kanunagöre; illerebağlı ilçelerin mülk sınırları içerisinde yer alan köy ve belde belediyelerinin tüzel kişiliği kaldırılmış, köyler mahalle olarak, belediyeler ise belde ismiyle tek mahalle olarak bağlı oldukları ilçenin belediyesine katılmıştır(<http://www.resmi-gazete.gov.tr/>).

geçmeden Bursa köylerinde bir araştırma yapmak bir daha yapılamayacağı göz önüne alındığında araştırmayı farklı kılmaktadır.

1.2.2.1.Akçapınar köyü

Keles ilçesine bağlı olan Akçapınar Köyü, ilçe merkezine 13 km Bursa'ya 70 km uzaklıktadır. Bir Yörük köyü olan Akçapınar, Bursa'nın güneydoğusunda, Uludağ'a güneyden bakan yamaçlarda kurulmuştur. Köyün geçim kaynakları; meyvecilik, tarım ve hayvancılığa dayalıdır. Genel itibariyle karasal ve sert bir iklim hâkim olduğundan ancak bu iklim şartlarına uygun ürünler yetiştirilebilmektedir. Arazinin dağlık ve engebeli olması tarımda verimi azaltmaktadır. Yetiştirilen ürünlerin başında tahıl ürünleri ve baklagiller gelmektedir. Köyde okul binası bulunmadığından, 15 civarında çocuk taşınmalı sistemle Keles'te eğitimden yararlanmaktadır. Köyün kanalizasyon şebekesi bulunmaktadır. Köye ulaşımı sağlayan yol asfalt olup elektrik ve sabit telefon mevcuttur. 1907 tarihinde 49 hane olarak kayıtlı olan köy, aradan geçen bir yüz yıla rağmen bugün 72 hanedir. Köyün, 1955'te 426 ve 1990 yılında 592 kişi olan nüfusu 2013 yıl sonu itibariyle 195 kişiye düşmüş olup göç vermeye devam etmektedir (Kaplanoğlu, 2001: 13; Akkılıç, 2002: 61; BBB, 2014: 24-27). Köy muhtarı, köyden Bursa'ya göç etmiş olanların yazın köylerine gelmeleri nedeniyle nüfusun arttığını ve kış gelince kente dönmeleri sebebiyle nüfusun azaldığını belirtmiştir. Kentte iş bulmaları halinde köyün tamamının boşalacağı da muhtarın ifadeleri arasında yer almaktadır.

1.2.2.2.Akpınar köyü

Akpınar, Harmancık ilçesine bağlı bir köy olup ilçe merkezine 12 km uzaklıktadır. 1990 yılında 205, 1997 yılında 154 kişi olan nüfusu 2013 sonu itibariyle 88 kişiye düşmüş olup hane sayısı ise 45'tir. Ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalı olan köy, göç vermeye devam etmektedir (Akkılıç, 2002: 70). Köylüler, alışverişlerini haftada bir gün Harmancık'ta kurulan pazardan karşılamaktadırlar.

1.2.2.3.Danaçalı köyü

Danaçalı, Bursa ili Büyükorhan ilçesine bağlı bir köydür. Bursa'ya 99 km, Büyükorhan'a 14 km uzaklıktadır. 1907 tarihinde 25 hane olarak kayıtlı köyde, bugün 66

hane bulunmaktadır. Ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalı olan köyün, 1955'te 287 ve 1990 yılında 407 olan nüfusu 2013 yıl sonu itibariyle 180 kişiye düşmüş olup göç vermeye devam etmektedir(Akkılıç, 2002: 506).Köy Yörük- Manav kültürünün izlerini taşımaktadır. Köyün geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Eskiden köyde anason, ipekböcekçiliği ve dokumacılık da yapılmış. Günümüzde köy halkı, sadece kendi ihtiyaçlarını karşılayan tarım faaliyetleri ve hayvancılık yapmaktadır. Çilek önemli bir gelir kaynağıdır.Köyde ilköğretim okulu vardır fakat bu ilköğretim okulu 2009 yılında öğrenci sayısının yetersizliği nedeniyle kapatılmış oluptaşımali eğitimden yararlanılmaktadır. Köyün hem içme hem kanalizasyon şebekesi vardır. Köye ulaşımı sağlayan yol asfalt olup köyde elektrik ve sabit telefon mevcuttur. Köy nüfusu 180 kişiden oluşmaktadır(BBB, 2014: 98).

Köy muhtarı, 1960'lı yıllarda köyde 600'den fazla kişinin yaşadığını söylemektedir. Şu an köyde yaşayanların istisnalar hariç, başka hiçbir seçeneği olmadığı için zorunlu olarak yaşadıkları muhtarın söyledikleri arasındadır. Köyde yaşayanların çalışabilecek durumda olanlardan bir kısmı, yılın belli aylarında ailelerini köyde bırakarak yalnız başlarına büyük kentlere çalışmaya giderek geçimlerini sağlamaktadırlar.

1.2.2.4.Süleymanbey köyü

Halk arasında Bey Köyü olarak da bilinen Süleymanbey Köyü araştırma yapılan dördüncü köydür. Köy, kısmen düzlük kısmen yamaç ve engebeli bir arazi yapısına sahip olmakla hem ormanlık hem de tarım arazileri olan bir köydür. Süleymanbey, Orhaneli'nin ekonomik açıdan gelişmiş olmasının yanı sıra doğal güzelliklere de sahip olan bir köyüdür. Köyün ekonomisi daha çok tarıma giderek azalan şekliyle de hayvancılığa dayalıdır. Köyde sulanabilir bahçe ve tarlalarda çilek ve meyve tarımı ile çiçekçilik yapılmaktadır. İçme suyu şebekesi mevcut olup, köye ulaşımı sağlayan yol asfaltdır(Dikmen, 2012: 196-197).

Orhaneli ilçe merkezine 29 km uzaklıktadır. 1907 tarihinde 45 hane olarak kayıtlı olan köyde bugün 108 hane bulunmaktadır. Nüfusu ise, 1955'te 373 ve 1990 yılında 395 kişidir(Akkılıç, 2002:1528). 2013 yıl sonu itibariyle nüfusu 261 kişidir. Araştırma yapılan köyler içerisinde en gelişmiş köy bu köydür.

1.3.ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI

Araştırmanın konusu; kentleşme sürecinde ailenin değişimidir. Araştırmanın amacı ise; kentleşme sürecinde ailenin yapısında, işlevlerinde ve aile içi ilişkilerde bir değişme olup olmadığı, eğer bir değişim varsa ne tür değişimler olduğunun tespit edilmesidir. Bu bağlamda araştırmanın metodolojisi betimleme (descriptive) metodunun kapsamına girmektedir. Dolayısıyla araştırma bir durum tespiti yapmak için düzenlenmiştir.

Bu çalışmada, nüfusu büyük oranda kentlerde yaşayan ülkemizin 4.büyük kenti olan Bursa'ya, kendi kırsalından göç etmiş aileler üzerinde kentleşme sürecinin etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda kente göç ederek yerleşen aileler ile kente göç veren köylerdeki aileler karşılaştırmalı olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Başka bir anlatımla bu araştırma, kentleşme sürecinin, kentsel ve kırsal karşılaştırmalı perspektifte ailenin değişimine etkisini incelemeyi amaçlamaktadır.

1.4.ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

1.4.1.Araştırmanın Ön Hazırlıkları

Araştırma konusuyla ilgili yapılan okumalar ve sahada yapılan gözlemler “alan araştırması”nın sadece kentsel alanda yapılmakla amacına ulaşamayacağını göstermiştir. Kentleşme sürecinin ailenin değişimi üzerindeki etkilerinin daha somut olarak görülmesi ancak hem kentsel hem de kırsal alanda saha çalışması yapıldığında görülebilecektir. Bu nedenle kente göç eden ailelerin göç ettikleri kırsal alanda da araştırma yapma gereği ortaya çıkmıştır. Böylece alan araştırması, kentsel alan olarak Bursa'nın kendi kırsalından göçlerle oluşmuş bir mahallesi, kırsal alan ise Bursa'ya göç veren dört ilçenin dört köyü olarak belirlenmiştir.

Mahalle olarak “Soğanlı Mahallesi” seçilmiştir. Köyler ise, Soğanlı Mahallesi'nde uygulanan anket sonuçlarından hareketle en fazla göç veren Bursa'nın dört ilçesinden dört köy; Akçapınar Köyü(Keles), Akpınar Köyü(Harmancık), Danaçalı Köyü(Büyükorhan) ve Süleymanbey Köyü(Orhaneli) olarak belirlenmiştir.

Bu çerçevede Soğanlı Mahallesi'ne 2013 yılı Nisan ayından itibaren gidilerek yerinde incelemeler ve gözlemler yapılmıştır. Veri toplamak için anket yönteminin uygulanmasına karar verilmiş, ayrıca kaynak kişiler olarak kimlerle görüşüleceği noktasında tespitler yapılmıştır. Bu bağlamda 20 Nisan 2013 tarihinde o dönemin mahalle muhtarı ile ilk görüşme gerçekleştirilmiştir. Mahallenin tarihi, nüfusun demografik yapısı, ailelerin özellikleri, mahallede yaşayanların iş ve istihdam şekilleri vb. konularda genel bilgiler alınmıştır.

Daha önce yapılmış benzer çalışmalardan hareketle anketin hanelerde uygulanmasına karar verilmiştir. Bu nedenle TÜİK'ten Soğanlı Mahallesi ile ilgili istatistiki bilgiler temin edilmiştir.

1.4.2.Araştırma Araçlarının Belirlenmesi

Araştırmada niceliksel ve niteliksel yöntem birlikte kullanılmıştır. Araştırmanın nicel verileri standartlaştırılmış soru/görüşme formu ile, yüz yüze anket tekniği kullanılarak toplanmıştır. Bu çalışmada yüz yüze anket tekniğinin kullanılmasının nedeni, araştırmaya konu olan kişilerin özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Hem köylerde hem de Soğanlı Mahallesi'nde muhtarlarla yapılan görüşmeler ve sahada yapılan gözlemlerde, bilgi alınacak kişilerin eğitim seviyesinin düşük olduğu kanaatine ulaşılmıştır. Bu nedenle yapılandırılmış bir soru formu aracılığıyla, bilgilerin alınmasının daha yararlı ve sağlıklı olacağı düşünülmüştür. Görüşme sırasında anlaşılmayan noktalar araştırmacı tarafından açıklanmış, görüşme tekniği sayesinde, bireylerin doğru ve güvenilir yanıtlar verip vermedikleri de gözlenmeye çalışılmıştır.

Görüşme formunu/cetvelini oluşturan soruların hazırlanması çok yoğun bir çalıştırma gerektirmiştir. Her şeyden önce konuyla ilgili onlarca kaynak taranmış, uygulamalı araştırmalar incelenmiş, ilgili sorular saptanmış ve bazı karşılaştırmalar yapabilmek için benzer araştırmalar⁸da kullanılan sorulara da yer verilmiştir. Soru

8Benzer araştırmaları için bkz.: Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2010), Aile Yapısı Araştırması 2006, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayını, İstanbul., Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması 2011, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayını, Ankara., YASA İbrahim (1966), Ankara'da Gecekondu Aileleri, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara., DOĞAN Said-Cihangir DOĞAN (2005), Modernleşme Sürecinde Türk Köy Ailesi Araştırması, Kızılelma Yayıncılık,

kâğıtlarının düzenlenmesi sırasında bu konularda daha önce yapılmış araştırmalarda kullanılan yirmi civarında yerli ve yabancı soru kâğıdı incelenmiştir. Bütün bu çalışmaların sonucunda; kentsel alan⁹ için 63, kırsal alan¹⁰ için 59 sorudan oluşan görüşme formları hazırlanmıştır. Ancak sorulara son şekil, araştırmacının daha önce yapmış olduğu araştırmalardan elde etmiş olduğu birikimin ışığında ve mevcut araştırma sahasındaki gözlemlerinin sonunda verilmiştir.

Bu tür araştırmalarda, anketten beklenen sonucun alınması soru sayısı ile birlikte cevaplama süresinin uzunluğu konusunda optimum noktanın yakalanmasına da bağlıdır. Bu bağlamda 200 soruyu aşan benzer araştırmalar olduğu göz önünde tutularak, anket uygulamasında soru sayısının, kişilerin sabrını zorlamayacak düzeyde olmasına ve anket süresinin çok uzun olmamasına özen gösterilmiştir. Görüşme formunda yer alan soruların, şahıslarda mahremiyet kaygısı uyandırmayacak ve rahat cevap verilen sorular olmasına dikkat edilmiştir.

Bilindiği üzere nicel yöntemin uygulanması ve analizi sonucunda sayısal verilere ulaşılır. Bu sayısal verilerden çıkan sonuçları daha anlamlandırabilmek için bu araştırmada ayrıca nitel araştırma yöntemi de kullanılmıştır. Belli sayıda katılımcıyla görüşme/mülakat yapılmıştır. Kullanılan bu yöntemin yanı sıra tamamlayıcı bir unsur olarak gözlem tekniğine de başvurulmuştur.

İstanbul.,MEDER Mehmet(2005), MesleklereGöreAileYapısı, Aziz AndaçYayınları, Ankara., MERTER Feridun (1990), 1950-1980 YıllarıArasındaKöyAilesindeMeydanaGelenDeğişmeler(Malatya Örneği), AileAraştırmaKurumuBaşkanlığıYayınları, Ankara.,SENCER Yakut(1979), Türkiye'deKentleşme, KültürBakanlığıYayınları, Ankara., ERDOĞMUŞ Zeki (1978), KırsalBölgelerden Ankara, Kıbrıs-BayraktarİlkokuluGecekonduBölgesineGöçveGöçedenlerinKentlileşmesi, HacettepeÜniversitesiYayınları, Ankara., KOCACIK Faruk (1997), Sivas'taKentselAile, DilekMatbaacılık, Sivas., BAL Hüseyin (1995), TurizminKırsalToplumdaAileİçilişkilereEtkisi, Doğa-İnsanYayınları, İstanbul., ÖZEN Sevinç (1991),SanayiKasabasındaYaşamBiçimiveAileYapısındaMeydanaGelenDeğişmeler Soma Örneği, EgeÜniversitesiEdebiyatFakültesiYayınları, İzmir., ALVER Köksal(2007),SiterilHayatlar, HeceYayınları, Ankara., KARTALS. Kemal(1978), Kentleşmeveİnsan, TürkiyeVeOrtaDoğuAmmeldaresiEnstitüsüYayınları,Ankara., KARTALS. Kemal(1983), EkonomikveSosyalYönleriyleTürkiye'deKentleşme, Yurt Yayınları,Ankara., TÜTENGİL CavitOrhan(1963), KöydenŞehireGöçMeselesi, İktisatFakültesiNeşriyatı, İstanbul., TÜTENGİL CavitOrhan(1978), AileveEvlilikAraştırmasıSonuçları, İstanbul Matbaası,İstanbul., ÖZER İnan(2004), Kentleşme, KentlileşmeveKentselDeğişme, EkinKitabevi, Bursa., KONGAR Emre (1972), İzmir'deKentselAile, TürkSosyalBilimlerDerneğiYayınları, Ankara., KIRAY Mübeccel B.(2000), EreğliAğırSanayidenÖnceBirSahilKasabası, 3.b., BağlamYayınları, İstanbul., YILMAZ Sinan (2012), Türkiye'deAileninDönüşümü, Divan Kitap, Ankara., IQBAL Musarrat(1998), The Impact of Urbanization on The Structureand Functions of Urban Family in Pakistan, Karachi ÜniversitesiSosyolojiBölümü (YayımlanmamışDoktoraTezi), Karachi.

⁹Nüfusu, 20.000 'den fazlaolanyerleşimyerleridir(ASPB, 2011: 51).

¹⁰Nüfusu, 20.000 'den azolanyerleşimyerleridir(ASPB, 2011: 51).

Başka bir açıdan, kentleşme ve aile gibi toplumsal olguların kompleks yapıları gereği, onlara ilişkin bilgilerin toplanmasında farklı tekniklerin kullanılması daha fazla fayda sağlamaktadır. Yalnızca bir tekniğin, örneğin sadece anket ya da sadece gözlem ile elde edilen veriler toplumsal olgunun niteliğini tam olarak yansıtmayabilir. Bu nedenle özellikle sosyal bilimlerde farklı tekniklerin kullanılması, araştırılan konuyla ilgili bütünün kavranmasında araştırmacıya büyük fayda sağlar. Tüm bu nedenlerle konunun kavranması ve daha net bilgilere ulaşılması amacıyla bu çalışmada araştırmacı, imkanları çerçevesinde farklı teknikleri kullanmaya çalışmıştır.

1.4.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklem Oluşturulması

Kentleşme sürecinde ailenin değişimini konu alan böyle bir araştırmanın evreni, kentleşmenin tanımı gereği, başka yerleşim yerlerinden, yerleşmek amacıyla araştırma alanına göç ederek gelen ailelerden oluşmaktadır. Başka bir anlatımla, kentsel alan için araştırma yapılacak evren, araştırma yapılan yerin yerlisi olmayıp başka yerlerden ayrılarak göç etmiş kişilerin oluşturduğu bir yerleşim yeri olmak durumundadır. Karşılaştırma yapılması amacıyla seçilen kırsal alan için araştırma evreni ise, bunun tersi olarak, araştırma yapılan yerin orada doğup büyüyen ve halen orada yaşayan insanların oluşturduğu köy yerleşim yeri olmak durumundadır.

Bu bilgilerin ışığında araştırmanın evrenini kentsel alanda; Bursa'nın dağ ilçelerinden (Büyükorhan, Harmancık, Keles, Orhaneli) ve bu ilçelerin köylerinden göç ederek Soğanlı Mahallesi'ne yerleşen aileler meydana getirmektedir. Araştırma birimi olarak hane alınmış ve hanede bulunan evin beyi veya hanımı anket uygulanacak kişi olarak kabul edilmiştir. Daha önce yapılan benzer araştırmalarda aile ile ilgili olarak soru formları aileyi temsil etmek üzere ve aile reisi olması nedeniyle evin beyine uygulanmıştır.¹¹ Bu çalışmada evin beyi veya hanımına soru formlarının uygulanmasının sebebi ise; 1 Ocak 2002 yılında yürürlüğe giren Yeni Türk Medeni Kanunu'nun kadın-

¹¹ Araştırmalara örnek olarak bkz.: DOĞAN Said-Cihangir DOĞAN (2005), **Modernleşme Sürecinde Türk Köy Ailesi Araştırması**, Kızılelma Yayıncılık, İstanbul., KIRAY Mübeccel B. (2000), **Ereğli Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası**, 3. b., Bağlam Yayınları, İstanbul., **Kırsal Bölgelerden Ankara, Kıbrıs-Bayraktar İlkokulu Gecekondu Bölgesine Göç ve Göçedenlerin Kentleşmesi**, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara., SENCER Yakut (1979), **Türkiye'de Kentleşme**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

erkek eşitliğinin sağlanması adına "aile reisi kocadır" ibaresinin değiştirilerek "evlilik birliğini eşler beraber yönetirler" ibaresinin getirilmiş olmasıdır.¹²

Araştırma, iki farklı yerleşim biriminde yaşayan aileler arasında karşılaştırma yapmayı öngörmesi nedeniyle, iki kütleden de belli sayıda ailenin kapsam içine alınması yeterli görülmüş yani evreni temsil edecek şekilde örnekleme yöntemine başvurulmuştur.

Örnekleme tespitinde ise; araştırma, her iki(kentsel-kırsal) kesimden belli sayıda örneklem alınmasını gerektirmiştir. Bunun için kentsel kesimde; örneklem tespitinde Soğanlı Mahallesi'ndeki tüm sokaklarının örnekleme dahil edilmesi sağlanmıştır. Sokaklardan alınacak örneklemin Soğanlı Mahallesi'nin tamamını temsil edeceği varsayılmıştır. Muhtarlık kanalıyla elde edilen sokak listesinden hareketle, her sokaktan basit rassal/tesadüfi örneklem yöntemiyle seçilen bir haneden bir kişiye anket uygulanmasına karar verilmiştir. Seçilen hanenin yukarıda belirtilen dört dağ ilçesi ve köylerinden göç edenlerden olmaması durumunda o sokakta anket yapılmayıp bir sonraki sokağa geçilmesi bir ilke olarak kabul edilmiştir. Toplam 240 sokağı bulunan Soğanlı Mahallesi'nde 240 kişi ile anket yapılması öngörülmüştür.

Kırsal alandaki köylerin seçimine gelince, önce Soğanlı Mahallesi'nde anket yapılmış bu anketler incelendikten sonra en fazla hangi köylerden göç varsa, dört dağ ilçesi baz alınarak her ilçeden en fazla göç veren dört köy seçilmiştir. Yani kırsal kesimin evreni seçilecek olan bu dört köydeki aileler yani hanelerde yaşayan evin beyi veya hanımı olacaktır. Bu köylerde de, köydeki hane ve nüfus sayısı dikkate alınarak orantısal olarak anket yapılacak kişi sayısı belirlenmiştir. Burada dikkat edilen nokta, köylerde anket yapılacak kişi sayısı ile kentsel alanda anket yapılan kişi sayısının farklı olduğudur. Köylerin, kentlere göre daha homojen bir yapıya sahip olmaları, farklılaşmanın kentte yaşayanlara göre daha az olması nedeniyle böyle bir yol tercih edilmiştir¹³. Bu sebeple, yaklaşık olarak kırsal kesimde örneklem sayısı kentsel kesiminin yarısı olarak alınmıştır. Yani; kırsal kesimde anket uygulanacak hane sayısı 120, kentsel kesimde ise 240 olacak şekilde planlanmıştır.

¹²Bkz.22.11.2001 tarihinde kabul edilen 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu(<http://www.tbmm.gov.tr/>).

¹³Benzeryönteminkullanıldığı bir araştırma için bkz.: Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (1992), **Türk Aile Yapısı Araştırması**, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayını, Ankara.

Kentleşme sürecinde ailenin değişimini karşılaştırarak incelemek için, Soğanlı Mahallesi'ndeki aileler temel araştırma birimi olarak ele alınmıştır. Karşılaştırma amacıyla ailelerin geldikleri yörelerde de araştırma yapılacağı için en fazla göç veren 4 köy de araştırmanın içine dahil edilmiştir. En fazla göç veren köylerin alınmasının nedeni ise, göç veren köylerde kentleşmeye dair bilgi ve etkileşimin daha yoğun olacağı, dolayısıyla karşılaştırma açısından daha sağlıklı ve doyurucu yanıtlar alınacağı, düşüncesinden kaynaklanmaktadır.

1.4.4. Alan Uygulaması

Araştırmada nicel verilerin toplanması, 2014 yılı mart ayı içerisinde gerçekleştirilmiştir. Uygulama sırasında örnekleme giren kişilerle bir görüşme formu aracılığı ile yüzyüze görüşmeler yapılarak bilgiler toplanmıştır.

Soğanlı Mahallesi'nde planlanan anket sayısı 240 olduğu halde, örneklemin oluşturulması bölümünde anlatılan gerekçelerle ve bazı sokaklarda hiçbir konutun bulunmaması yani sokağın boş olması nedeniyle 37 eksiği ile 203 olmuş, bunlardan 9'u eksiklikleri nedeniyle iptal edilince, işlenen anket formu sayısı 194 olarak gerçekleşmiştir.

Köylerin seçimine gelince; ankete katılan 194 kişinin geldiği köyler sıralanmıştır. En fazla hangi köylerden Soğanlı Mahallesi'ne gelindiği bulunmuş ve bu köylerden 4'ü seçilmiştir. Çünkü özellikle 4 köyün en fazla göç verdiği belirgin olarak görülmüştür. Bu köylerin 2013 yıl sonu itibariyle nüfusları Türkiye İstatistik Kurumu'ndan temin edilmiştir. Ayrıca köylerin muhtarlarıyla iletişime geçilerek hane sayıları tespit edilmiş ve 4 köyün toplam hane sayısına göre orantı kurularak her köyden kaç hane alınacağı tespit edilmiştir. Buna göre, Akçapınar: 24, Akpınar: 15, Danaçalı: 22, Süleymanbey: 36, hane olmak üzere toplam 97 hane alınmıştır. Köylerde planlandığı şekilde, anket sayısı 97 olarak gerçekleşmiştir.

Soru kağıtlarının doldurulması ortalama olarak 20-25 dakikalık bir zaman almıştır. Saha araştırmalarına başlamadan Soğanlı Mahallesi için muhtarlıktan izin yazısı alınmış, uygulama esnasında bu belge büyük kolaylıklar sağlamıştır. Köylerde ise böyle bir belgeye ihtiyaç duyulmamış, köy muhtarları saha uygulaması esnasında halkla birebir iletişim kurarak bizzat destek olmuşlardır.

Nitel veriler için ise mülakatlar/görüşmeler ve gözlemler araştırma alanının tespit edildiği 2013 yılı nisan ayından başlayarak zamana yayılmış bir şekilde 2014 yılı Temmuz ayı başına kadar sürdürülmüştür. Görüşmelerde, anketten farklı olarak araştırmacı aktif bir şekilde yer almakta ve görüşme için önceden hazırlanmış soru örnekleri bulunmaktadır. Ancak sorular esnek, görüşmenin gelişmesine göre sorular şekillenebilmekte, yeni sorular üretilebilmektedir. Her katılımcı ile yaklaşık, bir ile bir buçuk saat arasında değişen süreler içinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada ayrıca gözlem tekniğine de başvurulmuştur. Araştırma bölgesinde yer alan mahalle ve köyler, görüşmelere başlamadan önce ve görüşmeler tamamlandıktan sonra gezilmiş, konut tipleri, mahallelerin fiziksel yapıları, sosyal özelliklerine, genel yaşayış biçimlerine ilişkin gözlemler yapılmıştır. Araştırmacı, araştırma alanlarındaki kahvehanelerde, camilerde, parklarda da gözlemler yapmış, burada bulunan kişilerle sohbet etmiştir.

Alan araştırmasında elde edilen bilgilerin tamamı kullanılmamıştır. Konumuz açısından gerekli olan verilerin yorumuna ağırlık verilmiştir.

1.5. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Araştırmanın ana hipotezi; “kentleşme sürecinde, aile değişmektedir” düşüncesidir. Bu temel hipotezle bağlantılı olarak araştırmanın alt hipotezleri şöyledir.

Bir toplumsal değişme ve modernleşme süreci olarak kentleşme, sadece kente göç eden aileleri değil, bununla bağlantılı olarak köyde kalan aileleri de etkilemekte ve değişimine sebep olmaktadır. Kentleşme sürecinde aileler, bir hanede yalnız bir ailenin yaşadığı, çekirdek/küçük ailelere dönüşmekte, her iki yerleşim türünde de hakim aile türü haline gelmektedir.

Kentleşme sürecinde, ailede kadının ve erkeğin konumlarında değişimler olmaktadır. Geleneksel toplum ailelerinde görülen, erkeğin ailedeki sorgulanamaz ve karar verici konumu değişmekte, aileler, kadının da karar verme sürecinde yer aldığı daha demokratik bir yapıya bürünmektedir.

Kentleşmenin, akrabalık ilişkilerini çözücü bir işleve sahip olduğu bilinmektedir. Bununla beraber, kentte araştırma yapılan alanın, köyden kente göç edenlerin ilk

yerleştikleri yer olması nedeniyle akrabalık ilişkilerinin öneminin azalmayacağı hatta daha sıkılaşacağı beklenmektedir.

Kentler, dünyada evlilik konusundaki modern yaklaşımların, karşılık ve hayat bulduğu merkezlerdir. Kentleşme süreciyle birlikte, bu değerlerin toplumda yaygınlaşacağı kabul edilmektedir. Bu bağlamda, evliliğin gerekliliğine duyulan inancın azaldığı Batı toplumlarındaki yansımaların, araştırma yapılan kentsel alanlarda karşılığının olacağı düşünülmektedir.

Kentleşme süreci, aileye dair bir kısım modern değerleri taşıyarak aile yapısını modernleştirirken, ailenin sahip olduğu geleneksel bazı değerler ailede yaşamaya devam etmektedir. Bu bağlamda geleneksel ve modern değerlerin birlikte bulunduğu ve işlevsel olduğu, bir aile türünden bahsetmek mümkün olmaktadır. Başka bir ifadeyle; kentleşmenin etkisiyle değişen aile yapısı ve işlevleri sonucunda yeni bir aile türü ortaya çıkmaktadır. Kentleşme sonucunda ortaya çıkan yeni aile türü; hem kentsel hem de kırsal aile türlerinin bazı özelliklerini üzerinde taşıyan yeni bir aile türü olmaktadır.

1.6. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Kentleşme sürecinin, aile üzerindeki etkileri ile ilgili çalışmalar her geçen gün artmaktadır. Bu durum sosyal bilimler açısından önemli olmakla birlikte, yapılan çalışmalarda kentleşme; şehirlerarası göçlerin bir sonucu olarak ele alınmakta, gelişmemiş kentlerin kır ve kent merkezlerinden gelişmiş kent merkezlerine, özellikle büyük kentlere göçün etkisiyle oluşan kentleşme bağlamında ele alınıp incelenmektedir. Bir kentin kendi kırsalından kent merkezine göçün oluşturduğu kentleşme konusu ihmal edilmektedir. Bu çalışmada, kendi kırsalından kopan nüfusun kent merkezine gelmesiyle oluşan kentleşme deneyimi ve bu deneyimin aile üzerindeki etkilerinin üzerinde durulacak olması çalışmayı önemli kılan bir özelliktir.

Kentleşme sürecinde ailenin değişiminin daha somut olarak görülmesi, ancak hem kentsel hem de kırsal alanda saha çalışması yapıldığında görülebilecektir. Bu nedenle, araştırmanın kırsal ve kentsel karşılaştırmalı perspektifte sunuluyor olması, ortaya çıkacak sonuçlar açısından ayrı bir önem taşımaktadır

Kentleşmenin toplumsal değişmeye olan etkileriyle ilgili çalışmalar yapılıyor olsa da, spesifik olarak kentleşme sürecinin ailenin değişimine etkisi istisnai çalışmalar dışında araştırılmış değildir. Bu çalışmada, ülkemizin kentleşme sürecinin ailenin yapısında ne tür değişim ve dönüşümlere sebep olduğunun anlamaya/açıklanmaya çalışılacak olunması araştırmayı önemli kılan bir diğer özelliktir.

Araştırma için seçilen Soğanlı Mahallesi'nin, "6306 sayılı afet riski altındaki alanların dönüştürülmesi hakkında kanun" kapsamında bir kısmı riskli alan bir kısmı ise rezerv yapı alanı ilan edilmiştir. Bakanlık kararı alınmış ve uygulanacak projeyle Soğanlı Mahallesi bir dönüşüme tabi tutulacaktır. Bunun anlamı; bu süreç nedeniyle bir süre sonra burada yaşayanların başka yerlere taşınacakları ya da en azından aynı yaşam tarzında aynı sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel özellikleriyle mahallenin aynen devam etmeyeceği gerçeğidir. Araştırma yapılan köyler açısından ise; "Büyükşehir Belediye Yasası'nda değişiklik yapan 6360 Sayılı Kanun" ile Bursa il sınırları içerisindeki tüm köyler mahalleye dönüşecektir. Dolayısıyla araştırma yapılan köyler de statü değiştirecek ve kentin bir parçası olacaklardır. Gelecekte ortadan kalkmış veya statüsü değişmiş olacak yerleşim yerlerinde araştırmanın yapılıyor olması da bu araştırmayı önemli hale getiren bir başka özelliktir.

Başka bir açıdan, hem kamu yönetimi hem de sosyoloji bilim dallarının kesişme alanı olan konu, disiplinlerarası bir çalışma niteliği taşıyacağından ilgili literatüre katkı yapacağı düşünülmektedir.

2. ARAŞTIRMA BULGULARI VE ANALİZLERİ

Araştırmanın analizi nicel (anket çalışması) ve nitel (görüşme/mülakat) araştırmaların bulgularına göre iki ayrı başlık altında incelenecek ve değerlendirilecektir.

2.1. NİCEL ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE ANALİZİ

Araştırmanın analizinde SPSS 17(Statistical Package for Social Sciences, Version 17.0) programı kullanılmıştır. Analiz yapılırken Soğanlı Mahallesi ve araştırma yapılan köyler ayrı ayrı analiz edilmiştir. Verilerin karşılaştırılabilmesi adına, her bir sorunun yanıtı kent ve köy verileri olarak excel programında tek bir tabloda bir araya

getirilmiştir. Böylece, sonuçların daha kolay karşılaştırılması sağlanmıştır. Ayrıca, sorular belli başlıklar altında tasnif edilerek, araştırmanın daha kolay incelenmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

Analiz yapılırken; analizin anlaşılır olmasına özen gösterilerek, lüzumsuz şekil ve tablolardan kaçınılmış, herkesin anlayabileceği açık, sade ve somut çıktı odaklı bir yöntem tercih edilmiştir. Örneğin, nicel veriler, ilk bakışta anlaşılacak şekilde frekans ve yüzde(%) sütunları halinde basit tablolara dönüştürülmüştür. Araştırma bulguları değerlendirirken Soğanlı Mahallesi “kent”, kırsal kesimde anket yapılan yerleşimler ise “kır” olarak adlandırılmıştır.

2.1.1. Demografik Özellikler

Tablo 4-1: Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımı

Yaş	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
20-29	4	4,1	21	10,8
30-39	11	11,3	52	26,8
40-49	28	28,9	54	27,8
50-59	22	22,7	34	17,5
60+	32	33	33	17
TOPLAM	97	100	194	100

Araştırmaya katılanların yaşlarına bakıldığında Tablo 4-1’de görüldüğü üzere; kentte yoğunluk, 30-39 ile 40-49 yaş aralığındayken, köylerde 60 yaş üzerinde toplanmaktadır. Sadece bu veri bile köylerin, yaşlı nüfusun yaşadığı yerleşim yerlerine dönüşmeye başladığını gösterdiği söylenebilir.

Tablo 4-2: Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

Medeni Durum	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Evli	87	89,7	171	88,1
Bekar	1	1	8	4,1
Boşanmış	1	1	3	1,5
Eşi ölmüş	8	8,2	12	6,2
TOPLAM	97	100	194	100

Tablo 4-2’de görüldüğü üzere, ankete katılanların köylerde %89,7’si, kentte %88,1’i evlidir. Boşanmış olanların ve bekar oranının hem köy hem de kentte düşük olduğu, kalan kesimin ise eşi ölmüş kişilerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 4-3: Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Kadın	32	33	94	48,5
Erkek	65	67	100	51,5
TOPLAM	97	100	194	100

Tablo 4-3’deki verilere göre; köylerde %33 kadın %67 erkek, kentte ise %48,5 kadın %51,5 erkek olmak üzere ankete katılım gösterilmiştir. Anket yapılırken erkek ya da kadın tercihi yapılmayıp, aileyi temsil edebilmesi dikkate alınarak evin beyi veya evin hanımına anket uygulanmıştır.

Tablo 4-4: Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Okuma-yazma bilmiyor	20	20,6	6	3,1
Okuma-yazma biliyor	6	6,2	7	3,6
İlkokul	44	45,4	102	52,6
Ortaokul	22	22,7	32	16,5
Lise	5	5,2	32	16,5
Üniversite	0	0	14	7,2
Diğer	0	0	1	0,5
TOPLAM	97	100	194	100

Hem kırsal hem de kentsel kesimde bireylerin büyük çoğunluğu ilkokul mezunudur. Tablo 4-4’deki verilere göre, bu oran köylerde %45,4, kentsel alanda ise %52,6’dır. Okuma-yazma bilmeyenler, köylerde %20,6 iken, kentte bu oran %3,1’e düşmekte, benzer şekilde kırsalda üniversite mezunu bulunmazken kentte %7,2’lik bir üniversite mezunu bulunmaktadır.

Tablo 4-5: Katılımcıların Mesleklerine Göre Dağılımı

Meslek	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
İşçi	8	8,2	44	22,7
Memur	0	0	7	3,6
Küçük Esnaf	11	11,3	13	6,7
Serbest Meslek	3	3,1	5	2,6
Evhanımı	27	27,8	82	42,3
Emekli	10	10,3	31	16
Çiftçi	34	35,1	5	2,6
İşsiz	2	2,1	2	1
Diğer	2	2,1	5	2,6
TOPLAM	97	100	194	100

Hem köylerde hem kentte ev hanımı olanların büyük bir oranda olması kadının ev dışında çalışmasının araştırma alanı içerisinde henüz yaygınlaşmadığını göstermesi açısından önemlidir. Tablo 4-5’de görüldüğü gibi, meslek olarak ise kentte yaşayanlar arasında işçi olmak %22,7 ile ilk sırada yer alırken, köylerde %35,1 ile çiftçilik ilk sırada yer almaktadır.

Tablo 4-6: Katılımcıların Toplam Aile Gelirlerine Göre Dağılımı

Ailenin Toplam Geliri	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
1000 TL’den az	54	55,7	71	36,6
1000 – 1999 TL	36	37,1	93	47,9
2000 – 2999 TL	0	0	20	10,3
3000 – 3999 TL	0	0	4	2,1
4000TL ve üzeri	0	0	6	3,1
Cevapsız	7	7,2	0	0
TOPLAM	97	100	194	100

Gelir açısından bakıldığında köylerde aylık gelir %55,7’lik bir oranla en fazla 1.000TL’den az gelir grubunda toplanırken, kentsel alanda yoğunluk %47,9’luk oranla 1.000-1.999TL’lik grupta toplanmaktadır. Tablo 4-6’da dikkat çeken bir durum ise, köylerde 2.000TL’nin üzerinde aylık geliri olan hiç kimse bulunmazken kentsel alanda toplamda %15,5 lik bir kesimin kazancının 2.000TL’nin üzerinde olmasıdır.

Tablo 4-7: Katılımcıların Konut Mülkiyeti Durumlarına Göre Dağılımı

Konut Mülkiyeti	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Ev sahibi	93	95,9	130	67
Kiracı	4	4,1	64	33
TOPLAM	97	100	194	100

Tablo 4-7’de görüldüğü üzere, oturlan konutun ev sahipliği her iki kesimde de en yüksek orandadır; köylerde %95,9, kentte %67. Kiracı olanlar, kentte köye kıyasla çok yüksek olup %33 oranındadır.

2.1.2.Aile Kompozisyonu

Tablo 4-8: Hanede Kimlerle Birlikte Oturulduğu

Hanenizde halen kimlerle beraber oturuyorsunuz?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Baz				
Yalnız yaşıyorum	10	10,3	16	8,2
Eşimle ikimiz yaşıyoruz	39	40,2	35	18
Eşim ve Çocuklarımla	43	44,3	129	66,5
Eşim Çocuklarım, Annem ve Babamla	4	4,1	8	4,1
Eşim çocuklarım, annem, babam ve evlenmemiş kardeşlerimle.	0	0	2	1
Diğer	1	1	4	2,1
TOPLAM	97	100	194	100

Tablo 4-8’de de görüldüğü üzere, anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan çekirdek aile; kırsalda %44,4, kentsel alanda ise %66,5 ile en fazla görülen aile türüdür. Yine çekirdek ailenin bir türü olarak tanımlanan “iki kişilik çekirdek aile”, kırsalda %40,2, kentte ise %18 ile ikinci en fazla görülen aile tipidir. Bu iki aile türünü bir arada düşündüğümüzde hem kırsal alanda hem de kentsel alanda ailelerin %84,5’i çekirdek ailedir. Tek kişilik hane” ise, köylerde %10,3 kentsel alanda %8,2 oranında görülmektedir. Çekirdek aileye büyükanne ve büyükbabanın da eklenmesiyle oluşan, kırsal veya geleneksel geniş aile olarak tanımlanan aile türü hem kırsalda hem de kentte %4,1’lik bir

oran ile temsil edilmektedir. Bu aileye evlenmemiş kardeşlerin de eklenmesiyle oluşan aile türüne ise, kırsalda hiç rastlanmazken, kentsel alanda %1'lik bir oranda rastlanmaktadır.

Alan Duben, 1950'li yıllardan bu yana, Türkiye'de kentleşmenin aile ve hane üzerindeki etkisini ele aldığı "Türkiye kentlerinde aile ve akrabalığın önemi" başlıklı makalesinde benzer bir tespiti yapmaktadır. Ona göre; yaygın kanaatin aksine, Türkiye'de büyük kentlere göç eden çoğu insan göç etmeden önce, memleketlerinde de, nispeten küçük çekirdek aile hanelerinde yaşamaktadır(2002: 14- 15).

Ülkemizde yapılan aile yapısı araştırmalarından birinde de; kentlerde yaşayan ailelerin %83'ünün ve kırsal kesimdeki ailelerinde %76,2'sinin çekirdek aile olduğu görülmüştür. Aynı araştırmada tek kişilik haneler; kentte %6,2, kırsalda %5,8 olarak tespit edilmiştir. Geniş ailelerin oranı ise kentte %10,3 ve kırsalda %17,9'dur(ASAGEM, 2006: 17).Sevinç Özen tarafından bir kasaba olan Soma'da madenci aileler üzerine yapılan bir araştırmada ise, ailelerin %98'inin çekirdek aile, %2'sinin ise geleneksel geniş aile türüne sahip olduğu görülmüştür(1991: 131).Kentsel aile üzerine Sivas'ta yapılan bir araştırmada ise çekirdek aile oranı %78,11, geçici ve geleneksel geniş aile oranı ise toplamda %18,38 olarak tespit edilmiştir(Kocacık, 1997: 42).

300 kişi üzerinde yapılan Modernleşme Sürecinde Türk Köy Ailesi Araştırması'nda ise, 252 kişi(%84) "eşi ve çocukları ile", 23 kişi(7,6) "eşi, çocukları ve anne-babası ile", 13 kişi(%4,3) " eşi, çocukları, anne-babası, kardeşleri ve akrabaları ile" birlikte yaşadıklarını belirtmişlerdir. Araştırmada "başka" diye adlandırılan 12 kişi(%4) muhtemeldir ki yalnız yaşayan bireylerin oluşturduğu ailelerden oluşmaktadır. Buna göre köyde yaşayan ailelerin yaklaşık %85'inin çekirdek aile, yaklaşık %10'unun ise geleneksel geniş aile veya geçici geniş aile yapısında olduğu tespiti yapılmıştır(Doğan-Doğan, 2005: 48).

Bütün bu araştırmalardaki veriler, bu çalışmadaki alan araştırması bulgularıyla paralellik göstermektedir. Bu bilgilerden hareketle, aile kompozisyonu bakımından Türkiye'de hem kırsalda hem kentte, egemen aile türünün, anne-baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan "çekirdek aile" olduğu söylenebilir. Türkiye'de ki ailelerin, aile kompozisyonu açısından, çekirdek aile özelliği gösterdiğini özellikle belirtmek gerekmektedir. Çünkü çekirdek aile türü, literatürde sadece ailedeki kişi sayısı ile değil, ailenin işlevleri açısından da farklı bir aileye karşılık gelmektedir. Türkiye'deki ailelerin

çoğu, ilerleyen sayfalarda da değinileceği üzere, işlevsel açıdan çekirdek aileden farklılaşmaktadır.

Tablo 4-9: Evliliğin Gerçekleşme Biçimi

Eşinizle evliliğiniz nasıl gerçekleşti?*	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Görücü usulü ile	67	69,8	108	58,1
Kendimiz tanışıp anlaşarak	27	28,1	69	37,1
Kaçma/kaçırılma yoluyla	2	2,1	7	3,8
Diğer	0	0	2	1,1
TOPLAM	96	100	186	100

*Bu soruya köyde 1 kişi ve kentte 8 kişi cevap vermemiştir.

Köylerde %69,8 ve kentte %58,1 ile en yüksek oranda evlenme biçimi “görücü usulü” ile evlenmedir. “Kendi tanışıp evlenenler” kentte kırsala göre artmakta ve köydeki %28,1’lik oran %37,1’e yükselmektedir. Tablo 4-9’da görüldüğü üzere, “kaçma/kaçırılma yoluyla evlilik” çok azalmış olsa da kentte %3,8 ve kırsalda %2,1 oranında devam etmektedir. Eşleriyle tanışarak evlenmek bağlamında, kentler köye kıyasla daha fazla imkan sunmaktadır. Özellikle, köylerin sosyal kontrol açısından daha sıkı bir işlev gördüğü dikkate alınır, kentte bu durumun gevşemiş olduğu dile getirilebilir.

Köylerde yapılan bir araştırmada da, görücü usulü ile evlenenlerin oranı %39 olarak bulunmuştur(Doğan-Doğan, 2005: 39-40).Kasabadaki aileler üzerine yapılan bir araştırmada ise görücü usulü ile evlenenlerin oranı%52 olarak tespit edilmiştir(Özen, 1991: 135).

İstanbul metropolitan alanında yapılan bir araştırmada ise görüşülenlerin % 74.2’si, eşlerin seçilmesiyle ilgili kararın aileleri tarafından alındığını belirtmişlerdir.Evlenmenin kişilerin özgür seçmelerine bırakıldığı örneklerin oranı ise % 17.3’tür.Aynı araştırmada, eşini kaçırma yoluyla evlenenlerin oranı % 4.6 çıkmıştır. Sencer bu durumun, evlilik konusundaki yaygın ve etkin aile denetiminin, çapraz baskılara ve aykırı davranışlara yol açabildiğinin göstergesi olduğunu belirtmektedir. Ayrıca eşin kaçırılmasının, bazı durumlarda aile tercihiyle bireysel tercih arasındaki bir çatışmanın anlatımı olarak da görülebileceğini söylemektedir(1979: 373).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın ülke genelinde yaptırdığı araştırmada ise kaçma/kaçırılma yoluyla evlilik; kentlerde %3,6 ve kırsalda %5,8 olarak görülmüştür(2011: 198).2006 yılında ise bu oranlar sırasıyla kentte %4,8 ve kırsalda %7,6 olarak tespit edilmişti(ASAGEM, 2006: 34).

Tablo 4-10: Evliliğin En İyi Gerçekleşme Biçimi

Size göre evliliğin en iyi gerçekleşme biçimi nedir?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Görücü usulü ile	31	32	60	30,9
Tanışıp anlaşarak	65	67	117	60,3
Kaçma/kaçırılma yoluyla	1	1	2	1
Diğer	0	0	15	7,7
TOPLAM	97	100	194	100

Evliliğin gerçekleşme biçimi veya evlilik kararının verilme tarzı konusunda yukarıdaki soruya ek olarak katılımcılara en iyi veya ideal evlilik tarzı sorulduğunda; Tablo 4-10'daki verilere göre; köylerde %67, kentte ise %60,3 oranında tanışıp anlaşarak seçeneği çıkmıştır. Görücü usulü ile evlenmeyi, evlenmenin en iyi tarzı olarak görenlerin oranı ise ikinci sırada olarak önemini korumaktadır. Görücü usulünün ağırlığını devam ettirdiği görülse de, nitel araştırmalardan hareketle, bu görücü usulünün, evlenecek kız ve erkeğin birbirini hiç görmeden evlenmesini kapsamadığı anlaşılmaktadır. Burada görücü usulü ile, anne-baba önermiş olsa da, kız ve erkeğin birbirini görmesi ve onayıyla gerçekleşmesi anlamında kullanılmaktadır.

Araştırma yapılan köylerde görüşülen köylülere biri, kendisinin görücü usulü ile evlendiğini ve çok mutlu olduğunu belirtmiştir. Aynı köylü, büyük oğlunu da görücü usulü ile evlendirdiklerini ancak eşinden iki çocukları olmasına rağmen oğlunun mutsuz olduğunu, bu nedenle gelininden ayrıldığını dile getirmiştir. Küçük oğlunun ise, kendisinin eşiyile tanışıp evlendiğini, kızın beklenti ve talepleri nedeniyle onların evliliğinin de uzun sürmeyeceği tahmin ettiğini anlatmıştır.

2010 yılında, İstanbul, Ankara, Bursa, İzmit, Sakarya ve Muğla şehirlerinde yaşayan 96 muhafazakar aile ile yapılan araştırmada ailelere; “Çocuğunuzun hangi usulle evlenmesini isterdiniz?” sorusu sorulmuştur. Bu soruya ailelerin %16,7'si “görücü usulüyle”, %32,3 “aracılar vasıtasıyla” ve %51'i ise “kendisi tanışarak evlensin” cevabı

vermişlerdir(Kılıç, 2010: 20). Bu veriler, birlikte değerlendirildiğinde, tanışarak evlenmenin gittikçe artan bir şekilde öne çıktığı, ancak görücü usulü ile evlenme tercihinin de bir karşılığı olduğu görülmektedir.

Tablo 4-11: Erkekler İçin İlk Evlenme Yaşı

Evlendiğinizde siz kaç yaşlarındaydınız?*	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
14-17	13	13,5	34	18,3
18-21	63	65,6	81	43,5
22-25	19	19,8	50	26,9
26-29	1	1	18	9,7
30+	0	0	3	1,6
TOPLAM	96	100	186	100

*Bu soruya köyde 1 kişi ve kentte 8 kişi cevap vermemiştir.

Erkeklerde gerçekleşen ilk evlenme yaşı; kırsal ve kentsel alanlarda en yüksek olarak 18-21 yaş aralığında toplanmaktadır. Tablo 4-11'e göre; sırasıyla köylerde %65,6, kentte %43,5'lik kesim 18-21 yaş aralığında evlenmiştir. 4721 sayılı Medeni Kanun'un 124.maddesine göre “ *Erkek veya kadın onyediyi yaşını doldurmadıkça evlenemez*”. Bu kanundan hareketle, yasanın öngördüğü evlenme yaşının altında evlenenlerin oranı kırsalda %13,5 ve kentte %18,3'tür. 22-25 yaş aralığında evlenenler köylerde %19,8, kentsel alanda %26,9'dur. 26-29 yaş aralığında evlenenler ise kırsalda %1 iken, kentte bu oran %9,7'ye yükselmektedir. Diğer yandan köylerde 30 yaşın üzerinde hiç kimse yokken kentte bu oran %1,6'dır. Son üç veri birlikte değerlendirildiğinde kırsaldan kente doğru gidildikçe ilk evlenme yaşının yükselmiş olduğu ifade edilebilir.

Timur'un Türkiye'de Aile Yapısı araştırmasında ise erkekler için ortalama ilk evlenme yaşı 21,7 olarak bulunmuştur(1972: 98). 3 köyde 300 kişi ile yapılan bir araştırmada, aile reislerinin %4,3(13 kişi)ünün 15-17 yaşlarında, %26,3(79 kişi)ünün 18-20 yaşlarında, %33(99 kişi)ünün 21-23 yaşlarında, %31(93 kişi)inin 24-26 yaşlarında ve %5,3(16 kişi)ünün 27+ yaşlarında evlendiği görülmüştür(Doğan-Doğan, 2005: 52). Bir kasaba olan Soma'da maden işçilerinin ailelerini inceleyen araştırmacı, madencilerin %13'ünün 18 yaşından önce, %14'ünün 19-21 yaşlarında, %40'ının 22-24 yaşlarında, %25'inin 25-27 yaşlarında, %7'sinin 28-30 yaşlarında ve %1'inin 33+ yaşlarında evlendiği tespitini yapmıştır(Özen, 1991: 133). Kocacık'ın kentsel aile araştırmasında ise, erkeklerde

ilk evlenme yaşı en yüksek oranda %24,05 ile 23-24 yaş aralığında yoğunlaşmaktadır. 30 yaş ve üzeri ise %10 düzeyindedir(1997: 45). Yapılan araştırmalardaki yerleşim yeri, tarih ve yaş ölçütlerinin farklılıkları nedeniyle net bir yaş tespiti yapılamasa da, Türkiye’de erkekler için evlenme yaşının giderek yükseldiği söylenebilir.

Tablo 4-12: Kadınlar İçin İlk Evlenme Yaşı

Evlendiğinizde eşiniz kaç yaşlarındaydı?*	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
14-17	32	33,3	26	14
18-21	54	56,3	80	43
22-25	10	10,4	63	33,9
26-29	0	0	15	8,1
30+	0	0	2	1,1
TOPLAM	96	100	186	100

*Bu soruya köyde 1 kişi ve kentte 8 kişi cevap vermemiştir.

Tablo 4-12’de dikkat çeken en önemli nokta; yasanın öngördüğü evlenme yaşının altında evlenen kadınların oranının kırsalda %33,3’e yükselmiş olmasıdır. Kadınlar için yasal evlenme yaşının 2002 tarihinde yürürlüğe giren 4721 sayılı Medeni Kanun ile 17’ye yükseltildiğini, daha önce geçerli olan 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi’nde “*Erkek on yedi, kadın on beş yaşını ikmal etmedikçe evlenemez*” hükmünün bulunduğunu hatırlamak bu oranın açıklanmasında faydalı olabilir. Kırsaldaki bu oran kentte %14’e düşmektedir. Kadınlar içinde ilk evlenme yaşının hem kırsalda hem kentte 18-21 yaş aralığında toplandığını ve kentte kırsala kıyasla ilk evlenme yaşının kadınlarda da yükseldiği tablodan görülmektedir.

2011 yılında yapılan araştırmada ise, kentlerde erkekler için ilk evlenme yaşı ortalama 24, kadınlar içinse 20,1 olarak bulunmuştur. Kırsalda ise, erkekler için 22,5 ve kadınlar için 19,2 tespiti yapılmıştır(ASPB, 2011: 183).Türkiye’de Aile Yapısı araştırmasında ise kadınlar için ortalama ilk evlenme yaşı 17,1 olarak tespit edilmiştir(Timur, 1972: 98).Özen, madenci eşlerinin, %43’ünün 18 yaşından önce, evlendiğini tespit etmiştir(1991: 133). Kocacık’ın kentsel aile araştırmasında ise, kadınların en fazla %25,14’lük bir oranla 21-22 yaş aralığında evlendikleri belirtilmektedir(1997: 45).

Tablo 4-13: Erkekler İçin Uygun Bulunan İlk Evlenme Yaşı

Size göre erkek için en uygun ilk evlenme yaşı ne olmalıdır?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
14-17	0	0	0	0
18-21	29	29,9	34	17,5
22-25	59	60,8	109	56,2
26-29	8	8,2	41	21,1
30+	1	1	8	4,1
Cevap yok	0	0	2	1
TOPLAM	97	100	194	100

Tablo 4-13'de görüleceği üzere, erkekler için uygun bulunan ilk evlenme yaşı kırsalda da kentte de 22-25 yaş aralığında yoğunlaşmaktadır. Oranlar kırsalda %60,8 ve kentte %56,2'dir. Kırsalda ikinci sırada %29,9 ile 18-21 yaş aralığı gelirken, kentte %21,1 ile 26-29 yaş aralığı gelmektedir. 30 yaş üzerini uygun bulanlar kırsalda yalnızca %1 iken bu oran kentte %4,1'e yükselmektedir. Tabloyu özetleyecek olursak erkekler için uygun bulunan ilk evlenme yaşı, kırsaldan kente doğru gidildikçe yükselmektedir.

Tablo 4-11 ile tablo 4-13 birlikte değerlendirildiğinde, en fazla evliliğin görüldüğü 18-21 yaş aralığının, ideal evlilik yaşında 22-25 yaş aralığına yükseldiği görülmektedir. Bu bulgular erkekler için, ilk evlenme yaşının yükselme eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Tablo 4-14: Kadınlar İçin Uygun Bulunan İlk Evlenme Yaşı

Size göre kadın için en uygun ilk evlenme yaşı ne olmalıdır?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
14-17	5	5,2	4	2,1
18-21	49	50,5	78	40,2
22-25	41	42,3	93	47,9
26-29	1	1	14	7,2
30+	1	1	2	1
Cevap yok	0	0	3	1,5
TOPLAM	97	100	194	100

Hem kentte hem köyde kadınlar için uygun bulunan ilk evlenme yaşları arasında, 17 yaş altının bulunmuş olması manidardır. Oranlar sırasıyla kırsalda %5,2 ve kentte %2,1'dir. Diğer yandan, bu oranların tablo 4-12'deki oranların çok altında olduğunu da belirtmek gerekmektedir. Öte yandan kırsalda en yüksek oran %50,5 ile 18-21 yaş

aralığında toplanırken, kentte yoğunluk 47,9 ile 22-25 yaş aralığındadır. Kadınlar için uygun bulunan ilk evlenme yaşında köylerde 30 yaş üzeri yokken, kentte bu oran %1'dir. Tablo 4-12'ye göre, kadınlar için evlenme yaşında köyde 18-21 yaş aralığında ki yoğunlukta bir değişme olmazken, kentte kadınlar için ilk evlenme yaşının, tablo 4-14'te de görüldüğü üzere 22-25 yaş aralığına çıktığı görülmektedir.

2006 yılı araştırmasına göre Türkiye'de erkekler için uygun bulunan ilk evlenme yaşı; kentte %54,1'lik oranla 25-29 yaş aralığında ve kırsalda ise %52,6'lık oranla 20-24 yaş aralığında yoğunlaşmaktadır. Kadınlar için ise hem kentte %60,3'lük oranla ve hem de kırsalda %64,2'lik oranla 20-24 yaş aralığında toplanmaktadır(ASAGEM, 2006:26-28). 2011 araştırmasında ise erkekler için uygun bulunan ilk evlenme yaşı; hem kentte %51,2'lik oranla hem de kırsalda %44,8'lik oranla 25-29 yaş aralığında yoğunlaşmaktadır. Kadınlar için ise, kentte %61,2 ile ve kırsalda %78,9 ile 18-24 yaş aralığı en uygun ilk evlenme yaşı olarak görülmektedir(ASPB, 2011: 185-188).

Özetle; kadınlarda erkeklerden daha düşük yaş aralığı olmak üzere, hem kadınlar hem erkekler için, hem kırsalda hem de kentsel alanlarda yaşayanlar için, ilk evlenme yaşının yükselmekte olduğu ifade edilebilir.

Çiftçilik ve turizmle geçimini sağlayan köylerdeki aileleri karşılaştırmalı olarak incelediği kitabında Bal; kırsal bölgelerde kentlere göre erken yaşlarda evliliklerin yaygın olduğunu, evlenme yaşının yükselmesinin kentsel bir değer / tutumun benimsenmesi olduğunu belirtmektedir(1995: 117-121). Kentleşen dünyanın iş için gerektirdiği uzmanlaşma, daha fazla ve uzun eğitim sürecini gerekli kılmaktadır. Oysa kırsalda, işle ilgili gerekliliklerin ayrı bir eğitim süreci gerektirmemesi ve daha fazla insan gücü için evlenip çocuk sahibi olmanın gerekliliği erken yaşlarda evliliği zorunlu hale getirmektedir.

Tablo 4-15: Başlık Verilme Durumu

Evlenirken başlık verdiniz mi?*	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Evet	1	1	6	3,2
Hayır	95	99	180	96,8
TOPLAM	96	100	186	100

*Bu soruya köyde 1 kişi ve kentte 8 kişi cevap vermemiştir.

Başlık; evlenecek bir erkeğin yakınının, evleneceği kadının yakınına vermekle yükümlü olduğu kabul edilen maddi bedeldir(Demir-Acar, 2002: 63).Tablo 4-15’de de görüldüğü üzere, köyde yaşayanların sadece %1’i ve kentte yaşayanların ise %3,2’si evlenirken başlık vermiş görünmektedir. Geri kalanların başlık vermediği düşünüldüğünde, başlık geleneğinin hem kentte hem de köyde pek karşılığının olmadığı söylenebilir. Nitel araştırma sonuçlarından hareketle, araştırma yapılan alan içerisinde, başlık geleneğinin geçmişte de zaten olmadığı dile getirilmiştir. Dolayısıyla, hiçbir zaman yaygınlaşmamış başlık geleneğinin, bugün de karşılığının olmadığı söylenebilir.

Diğer yandan, Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler adlı çalışmada, Malatya köy ailelerinde yapılan evliliklerin %54’ünde, başlık geleneğinin uygulandığı tespit edilmiştir(Merter, 1990: 184-185).Ankara Gecekondu Aileleri üzerinde yapılan çalışmada ise, aileler arasında “başlık” başka deyimlerle “ağırılık” veya “kalm” vermeksizin evlenenlerin sayısının pek az olduğu tespiti yapılmaktadır(Yasa, 1966: .88).

Geleneksel topluluklarda, evliliğin genel olarak ailenin denetiminde olması veya ilgili aileler arası karara bağlı bulunması nedeniyle evlilik, bir tür pazarlık ve alışveriş mekanizmasına dönüştürülmüştür. Geleneksel ailede bütün bireyler, aynı zamanda işletmenin işgücü unsurları olduğu gibi ailenin kızları da bu üretim sürecinin bir parçasıdır. Aileye evlilik yoluyla bir işgücünün katılması sırasında, gelinin ailesi, bu işgücünün kaynağı ve sahibi olarak damat ailesinden iş gücü kaybına karşılık başlık, adı altında maddi bir talepte bulunmaktadır. “Başlık” uygulamasını sürdüren toplumlarda kadının verimli, çocuk doğuran, çalışan bir değer olduğu inancı egemendir(Sencer, 1979: 378-380; Dönmezer, 1994: 198).

Tablo 4-16: Başlık Vermenin Gerekliliği

Sizce başlık verilmeli midir?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Evet	1	1	0	0
Hayır	96	99	194	100
TOPLAM	97	100	194	100

Bir önceki soruyla bağlantılı olarak sorulan; “Sizce başlık verilmeli midir?” sorusuna cevap verenler incelediğinde, tablo 4-16’ya göre, kırsal alanlarda, sadece bir kişi

“evet başlık verilmelidir” cevabını vermiştir. Kentte yaşayanlar ise, başlığı gereksiz ve anlamsız bulduklarını belirtmişlerdir.

Faruk Kocacık tarafından yapılan bir araştırma da ise kentsel alanda yaşayanların %95,68’sinin başlık vermediğini, buna karşılık %2,16’lık bir kesimin başlık verdiğini tespit etmiştir. Bu verilerden hareketle Sivas merkezde az da olsa başlık verme geleneğinin devam ettiğini söylemektedir(1997: 46). Köylerde 300 kişi ile yapılan bir araştırmada ise; başlık verenlerin sayısı 179, vermeyenlerin ise 121 olduğu tespiti yapılmıştır(Doğan-Doğan, 2005: 57). Merter’in yapmış olduğu araştırmada ise, araştırmaya katılanların, %46’sı evlenirken başlık vermemiştir. Aynı araştırmaya göre; “sizce başlık verilmeli midir?” sorusuna katılımcıların %8’i evet başlık verilmelidir derken, %92 hayır başlık verilmemelidir yanıtını vermişlerdir(1990: 184-185).

İstanbul’da yapılan bir araştırmada ise, başlık verenlerin oranı %39,1 olarak tespit edilmiştir(Sencer, 1979: 381). Serim Timur’un Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması’na göre ise; kentlerde başlık verenlerin oranı%41,1, kasabalarda %47,4 ve köylerde %53,1’dir. Buna göre Timur, yerleşim yerlerine göre evlenirken başlık verilen kadınların oranının, büyük kentlerden köylere gidildikçe arttığı tespitini yapmaktadır(1972: 82-83).

Başlık geleneğinin, Türkiye’nin doğusundan batı bölgelerine ve kırsaldan kentlere gelindikçe azaldığı söylenebilir. Diğer taraftan, evlenirken kendisi başlık verenlerin büyük bir kısmının da, başlık vermeyi artık gerekli görmediği tespiti yapılabilir.

Tablo 4-17: Evlenirken Yapılan Nikah Türü

Eşinizle evlenirken ne tür nikâh yaptınız?*	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Sadece resmi nikâh	11	11,5	4	2,2
Sadece dini nikâh	4	4,2	2	1,1
Hem resmi hem dini nikâh	81	84,4	180	96,8
TOPLAM	96	100	186	100

*Bu soruya köyde 1 kişi ve kentte 8 kişi cevap vermemiştir.

Tablo 4-17’ye göre; resmi ve dini nikahın birlikte yapılması kentte %96,8 ve köylerde %84,4 ile ilk sırada yer almaktadır. Sadece dini nikahın yapılması köyden kente gidildikçe azalmaktadır.

Türkiye’de Aile Yapısı araştırmasına göre; Türkiye’de evliliklerin %35’i medeni nikah, %49’u hem medeni hem imam nikahı birlikte, % 15’i, de yalnız imam nikahı ile kurulmuştur(Timur, 1972: 91).Malatya Köyleri’nde yapılan araştırmada ise sadece dini nikah yaptıranların oranı %1, sadece resmi nikah yaptıranların oranı %33,3 ve hem resmi hem de dini nikah yaptıranların oranı % 65,7 olarak bulunmuştur(Merter, 1990: 190). Başka bir araştırmada ise 300 kişinin 12 kişisi sadece resmi nikah, 103 kişisi sadece dini nikah ve 185 kişisi ise hem resmi hem de dini nikah yaptırmıştır(Doğan-Doğan, 2005: 59). Ereğli Araştırması verilerine göre ise, evlenenlerin %16,5’i sadece dini tören, %9,5’i sadece resmi tören ve %68,8’i ise hem resmi hem dini tören yapmışlardır(Kıray, 2000: 155). Sivas’ta Kentsel Aile araştırmasında, örnekleme giren ailelerden, sadece resminikah kıydıranların oranını % 33.24, sadece dini nikah kıydıranların oranını% 7.30, hem medeni nikah hem de dini nikah kıydıranların oranını % 59.19 olarak tespit etmiştir. Verileri yorumlayan yazar, az da olsa geleneksel tutumların devam ettiği tespitini yapmıştır(Kocacık, 1997: 44).

Türk ailesinde meydana gelen değişim ile dinin bu değişim süreci içerisindeki rolünü konu alan ve İstanbul’da yapılan bir araştırmada sorulan katılımcılara “Evlenirken medeni nikahın yanı sıra dini nikah da yaptırılmalıdır” düşüncesine katılıp-katılmadıkları sorulmuştur. Bu soruya katılımcıların %79,7’si “katılıyorum”, %11,0’i “kısmen katılıyorum” ve %9,3’ü “katılmıyorum” cevabı vermiştir(Yılmaz, 2012: 150).Gecekondu Aileleri üzerine çalışan Yasa, gecekondu ailelerinin evlenirken birbirine yaklaşık oranlarda hem resmi, hem de dini nikâh yaptırdıklarını belirtmektedir. Köy ailelerinde olduğu gibi gecekondu ailelerinde de, evlenmede dini nikâhın esas olarak görülmekte olduğunu, resmi nikâha, “izinname” olarak bakılması nedeniyle resmi nikah kıyıldıktan sonra dini nikâh yapıldığını anlatmaktadır. Ancak “nikâhta keramet vardır” sözünün eskiden dini nikâh için söylendiği halde bugün birçok ailelerin bu kerametın resmi nikâhta olduğunu tecrübe ettiklerini söylemektedir. Önceliğin dini nikahtan resmi nikaha doğru bu değişme eğiliminin, yalnız gecekondu aileleri için değil, birçok kasaba ve köy aileleri içinde geçerli olduğu tespitini yapmaktadır(1966: 97).

Resmi ve dini nikahın birlikte yapılmasının bütün yerleşim yerlerinde en yüksek oranda çıkmış olması, birlikte nikahın, Türkiye’deki aile yapısının temel bir özelliği haline

geldiğini göstermektedir. Bunun anlamı, ailelerin hem modern hem de geleneksel değerleri, birbiriyle çatışmaya sebep olmadan bir arada devam ettirmekte olduğudur.

2.1.3. Ailede Otorite Paylaşımı ve Kadının Konumu

Tablo 4-18: Ailen Reisiğine Bakış

“Ailenin reisi/başkanı erkektir” fikrine katılı yor musunuz?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Evet katılıyorum	75	77,3	133	68,6
Hayır katılmıyorum	22	22,7	61	31,4
TOPLAM	97	100	194	100

Tablo 4-18’deki sonuçlara göre; “ailenin reisi erkektir” düşüncesine katılanlar köylerde kentten yüksek olmak üzere kentte %68,6 ve köylerde %77,3’tür. Diğer yandan bu düşünceye katılmayanların oranı kentte daha yüksek olmakla birlikte köylerde de büyük bir yekün teşkil etmektedir. “Ailenin reisi erkektir” fikrine katılmayanların oranı sırasıyla kentte %31,4 ve köylerde 22,7’dir. Yani neredeyse kentte yaşayanların üçte biri ve köyde yaşayanların dörtte biri evin başkanının erkek olduğu düşüncesine katılmamaktadır.

Soğanlı Mahallesi’nde görüşülen katılımcılardan biri, “evin reisi erkektir fikrine kesinlikle katılmıyorum” diye çok net bir cevap verince nedenini sorduk. Cevabı manidardı; bizim evi ele alalım örneğin dedi; eşim benden daha akıllı, daha düşünceli ve daha iş bitirici. Bu evde evin reisi erkektir demenin bir anlamı var mı? Yukarıda ki tabloda bu katılımcının düşüncelerini destekler mahiyette. Özetle; ailede reisin erkek olduğu fikri gün geçtikçe kan kaybetmekte ve kadının ev içindeki konumu güçlenmektedir.

Tablo 4-19: Ailede Kadının Görevi

“Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir” fikrine katılı yor musunuz?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Evet katılıyorum	65	67	102	52,6
Hayır katılmıyorum	32	33	92	47,4
TOPLAM	97	100	194	100

Kadının asıl görevinin çocuk bakımı ve ev işleri olduğu düşüncesine katılanlar, tablo 4-19’deki verilere göre; kentte %52,6 ve köyde %67 oranındadır. Bu düşünceye

katılmayanlar ise, köylerde %33, kentte %47,4'tür. Bir önceki tabloyla birlikte değerlendirdiğimizde; “kadının asıl görevinin çocuk bakımı ve ev işleri” olduğu düşüncesine katılmayanların oranı, “ailenin reisi erkektir” fikrine katılmayanların oranından her iki yerleşim yerinde de %10'dan fazla olarak daha yüksektir. Bu veriler bize şunu söylemektedir: 1.Ailede erkeğin geleneksel statüsü kan kaybetmekte ve geleneksel ataerkil anlayış sorgulanmaktadır. 2.Ailede kadına yüklenen anlam ve aile içi rol radikal denebilecek bir biçimde değişmektedir.

Ailede kadının konumundaki değişimi daha iyi anlamak adına, 1986 yılında Özen'in Soma'da madenci aileler üzerine yapmış olduğu araştırmada; “annenin aile içi işbölümü içindeki yeri”nin %86 oranında “ev işleri ve çocuk bakımı”(1991: 138) olarak çıkmış olduğu belirtilmelidir. Ülke genelinde yapılan başka bir araştırmada katılımcılara “kadınlar neden çalışmamalıdır?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılar bu soruya ilk sırada, %63,2 ile “kadının asli görevi çocuk bakımı ve ev işleridir” cevabını vermişlerdir. İlginç olan nokta ise aynı soruya kadınların %65,7 ile erkeklerden(%61,6) daha yüksek bir oranda “kadının asli görevi çocuk bakımı ve ev işleridir” cevabını vermiş olmalarıdır(ASAGEM, 2006: 99).

Tablo 4-20: Ailenin Mal Varlığının Mülkiyeti

Ailenizin sahip olduğu mal varlığının mülkiyeti kimin üzerindedir?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Erkek üzerine	56	57,7	118	60,8
Kadın üzerine	6	6,2	7	3,6
Erkek-kadın müşterek	35	36,1	54	27,8
Fikri yok/Cevap yok	0	0	15	7,7
TOPLAM	97	100	194	100

Tablo 4-20'den de görüleceği üzere ailenin sahip olduğu mal varlığının mülkiyeti köyde%6,2 ve kentte %3,6 olmak üzere, yani yok denecek düzeyde kadının üzerindedir. Bu alanda erkek egemenliği kentte %60,8 ve köylerde %57,7 ile devam etmektedir. Dikkat çekici bir durum ise hem köyde(%36,1), hem de kentte(%27,8) mal varlığının mülkiyetinin erkek-kadın müşterek seçeneğinin yüksek olmasıdır. İlginç olan bir durum ise, mal

varlığının sadece kadının üzerine olduğu ve erkek-kadın müşterek olduğu oranların köylerde kentten daha yüksek olmasıdır.

DPT tarafından 1992 yılında yapılan Türk Aile Yapısı Araştırması'nda ki verilere göre; gayrimenkulü olan ailelerde bu mülkün büyük bölümü erkek üzerinedir. Kırdaki oran %77,96 ve kentte % 68,34'tür. Kentte gayrimenkulün mülkiyetinin kadın-erkek müşterek olması durumu da kırdaki göre daha yaygındır. Oranlar sırasıyla kentte %7,44 ve kırdaki %3,79'dur. Mülkiyetin kadının üzerine olduğu durum ise kırdaki %4,66 ve kentte %12,71'dir(1992: 76).

1992 DPT araştırması ile kıyaslanınca, Bursa'da yapılan bu alan araştırmasında, ailenin mal varlığının mülkiyetinin "erkek-kadın müşterek" seçeneğinin, köylerde %30'dan kentte ise %20'den fazla olarak arttığı görülmektedir. Bu durum hem kentte, hem köyde aile yapısının daha demokratik ve eşitlikçi bir duruma geldiği şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 4-21: Ailede Kararları Kimin Verdiği

Bir konuda karar vermek gerektiğinde ailenizde kararları genellikle kim verir?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Ben karar veririm	14	14,4	36	18,6
Eşim karar verir	6	6,2	19	9,8
Eşimle birlikte karar veririz	75	77,3	114	58,8
Ailecek karar alırız	2	2,1	24	12,4
Ailemizin büyükleri karar verir	0	0	1	0,5
TOPLAM	97	100	194	100

"Eşimle birlikte karar veririz" seçeneği, tablo 4-21'de görüldüğü üzere, hem köyde(%77,3) hem kentte(%58,8) en yüksek orandadır. "Ailecek karar veririz" seçeneği kentte %12,4 ile köyler(%2,1)den olarak çok yüksek görünmektedir. Ailecek karar vermenin demokratik bir yöntem olduğu dikkate alındığında, kentlerde demokratik değerlerin daha hızla yerleştiği söylenebilir. Öte yandan ailede kararları eşlerin birlikte vermesi, iki yerleşim türünde de aile yapısında, kadının konumunun güçlenmesinin göstergesi olarak okunabilir.

Malatya köylerinde yapılan bir araştırmada, katılımcıların %54.6'sı kararları evin reisinin verdiği, %45,4'ü ise kararları eşiyle birlikte verdiklerini belirtmişlerdir(Merter, 1990: 215). Modernleşme Sürecinde Türk Köy Ailesi Araştırması'nda; "ailede önemli kararların kimin verdiği" sorusuna; "aile reisi tek başına karar verir" cevabı %14,6 oranında ve "eşiyle birlikte karar verir" cevabı %85,4 oranında karşılık bulmaktadır. Cevapları değerlendiren araştırmacı, bu sonuçların köylerde aile içinde önemli ölçüde demokratik aile yapısına yaklaşıldığı tespitini yapmaktadır(Doğan-Doğan, 2005: 69). Özen'in araştırmasına göre ise; kasabada yaşayan madencilerin aile yapısında, aileyi ilgilendiren önemli konularda karar verme büyük oranda(%60) hane reisine aittir. Maden işçisi ve eşinin birlikte karar alma oranı %28'dir. Tüm aile bireylerinin ortak karar alma oranı ise %11'dir(1991: 145).Sivas'ta Kentsel Aile araştırmasında ise, örnekleme giren ailelerin % 34.86'sında kararlar hane halkı reisi tarafından ve % 32.16'sında da hane halkı reisi ile eşi tarafından birlikte alınmaktadır. Tüm ailenin bir arada karar alma oranı % 30.27, hane halkı reisinin eşinin karar alması oranı % 2.70'dir(Kocacık, 1997: 56).

Tüm bulgular birlikte yorumlanacak olursa, günümüze doğru gelindikçe, yerleşim yeri fark etmeksizin "eşiyle birlikte karar verme" oranı yükselmektedir. "Ailece karar verme" durumunun ise, özellikle kentlerde daha fazla karşılık bulunduğu söylenebilir.

Tablo 4-22: Ev İşlerinde Kadına Yardım

Eşinize ev işlerinde yardımcı olur musunuz?*	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Evet	60	62,5	100	53,8
Hayır	36	37,5	86	46,2
TOPLAM	96	100	186	100

*Bu soruya köyde 1 kişi ve kentte 8 kişi cevap vermemiştir.

Tablo 4-22 bize ev işlerinde kadına yardımcı olmanın hem köyde(%62,5), hem de kentte(%53,8) erkekler tarafından aşıldığını ve geleneksel bir anlayışın daha çöktüğünü göstermektedir. Yardımcı olmadığını söyleyenler, hem köyde(%37,5), hem de kentte(46,2) ile yüzde ellinin altına düşmüştür.

Özen tarafından bir kasabada yapılan araştırmaya göre ise; maden işçilerinin büyük çoğunluğu ev işlerinde kadına yardımcı olmak gerekliliğini düşünmektedir. Madencilerin % 45'i alışveriş, yemek, bulaşık, çamaşır, temizlik, sofranın kurma, çocuk bakımı, misafir

ağırlama, badana, odun-kömür taşıma gibi işlere yardım ettiklerini belirtmişlerdir. Madencilerin % 20'si ev işlerinde eşe kesinlikle yardım etmemek gerektiğini, %41'i yardım etmek gerektiğini, %38'i ise arada sırada yardım edilebileceğini belirtmektedirler(1991: 140).

Yapılan araştırmadaki kır ve kent verilerine, yukarıdaki kasaba verileri de eklenerek yorumlanırsa ortaya şöyle bir durum çıkmaktadır: Kasaba'da yapılan araştırmanın tarihini bir an için gözden uzak tutarak, sadece verilerden hareketle, kasabadaki erkeklerin Bursa'da yapılan araştırmada ki hem köy hem de kentte yaşayan erkeklerden daha az bir oranda eşlerine yardımcı olduğu görülmektedir. Başka bir açıdan ise, ev işlerinde kadına yardımcı olmak konusunun, tüm yerleşim türlerinde aşılmış bir durum olduğu söylenebilir.

Tablo 4-23: Ailenin Geçimini Sağlama Görevi

Sizce ailenin geçimini sağlamak kimim görevidir?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Erkeğin	61	62,9	119	61,3
Kadının	0	0	1	0,5
Her ikisinin	36	37,1	74	38,1
TOPLAM	97	100	194	100

Birbirine yaklaşık oranlarda köyde %62,9 ve kentte %61,3 ile ailenin geçimini sağlamanın erkeğin görevi olduğu seçeneği ilk sırada çıkmaktadır. Kadın ve erkeğin birlikte ailenin geçiminden sorumlu olduğunu düşünenler yine birbirine yakın oranlarda olmak üzere köylerde %37,1 ve kentte %38,1 düzeyindedir. Yani araştırmaya katılanların üçte birinden fazlası, ailenin geçiminden erkek ve kadını birlikte mesul tutmaktadırlar. Günümüz Türkiye'sinde, özellikle büyük kentlerdeki ekonomik zorlukların, kadın erkek birlikte çalışmayı zorunlu kıldığı söylenebilir. Köylerde ise, kadınlar zaten ekonomik hayatın içerisinde yer almaktadırlar. Bu iki tespit nedeniyle, ailenin geçimini sağlamanın "kadın-erkek her ikisinin" görevidir seçeneğinin en yüksek oranda çıkmasını sağladığı söylenebilir.

Tablo 4-24: Eşin Çalışma Durumu

Eşiniz çalışıyor mu?*	Frekans	Yüzde
Evet	87	46,8
Hayır	99	53,2
TOPLAM	186	100

*Bu soruya kentte 8 kişi cevap vermemiştir.

Bu soruyu biraz açmak gerekirse, eşin çalışmasından maksat, kadının ev dışında gelir getirici bir işte çalışmasıdır. Dolayısıyla tabloda sadece kentteki aileler veri olarak alınmıştır. Çünkü köylerde kadın, zaten tarımsal uğraşın bir parçası olarak çalışma hayatının içerisinde yer almaktadır. Tablo 4-24'te görüldüğü üzere kadınların %46,8'i çalışmakta, %53,2'si çalışmamaktadır. Tablo 4-19'da "Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir" fikrine katılanlar kentte %52,6, katılmayanlar ise %47,4 idi. İki farklı soruya verilen cevaplar, aynı zamanda, kadının ailede ki konumunun tespit edilmesi açısından bir sağlama görevi görmüştür. Yani, kadının asıl görevini ev işleri ve çocuk bakımı olarak görenlerin eşleri de çalışmamakta, kadının asıl görevini ev işleri ve çocuk bakımı olarak görmeyenlerin eşleri ise çalışmaktadır.

Soğanlı Mahallesi'nde görüşülen katılımcılardan biri, eşi çalışmaya başladığı zaman evde huzursuzluğun da başladığını anlatmaktadır. O güne kadar evde para konusu hiç geçmezken, eşinin çalışmaya başlayıp ilk aylığını aldığı anda "benim param, senin paran" mevzularının olmaya başladığını belirtmektedir. Çocukları doğduğunda karısının çocuğun bakımı için işten ayrıldığını ve bir daha dönmediğini kaydeden katılımcı, böylece aile huzurunun tekrar geri geldiğini belirtmektedir.

Tablo 4-25: Kadının Çalışmasına Bakış

Sizce kadın çalışmalı mıdır?	Frekans	Yüzde
Evet	133	68,6
Hayır	61	31,4
TOPLAM	194	100

Sadece kentteki ailelere sorulan bu soruya, tablo 4-25'te görüldüğü üzere; araştırmaya katılanların %68,6'sı kadınların çalışması gerektiğini, %31,4'ü çalışmaması gerektiğini söylemiştir. Aile Yapısı Araştırması'nda da yukarıda sorulan soruya benzer şekilde “Kadınların ücretli bir işte çalışmasını uygun buluyor musunuz?” sorusu sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplara göre bireylerin % 84'ü kadınların çalışmasını uygun bulmakta, %16'sı ise uygun bulmamaktadır. Kadınların ücretli bir işte çalışmasını uygun bulanların oranı kentsel alanlarda(%85,4), kırsal alanlara(%81) göre biraz daha fazladır(ASAGEM, 2006:98).

2011 yılında yapılan araştırmaya göre ise; kadınların ücretli işlerde çalışmasını Türkiye genelinde olumlu karşılayanların oranı yüzde 80,6'dır. Kent ve kır ayrımı yapıldığında, kentte yaşayan katılımcıların yüzde 82,6'sı; kırdaki yaşayanların da yüzde 75,5'i kadınların ücretli bir işte çalışmasını uygun bulmaktadır(ASPB, 2011:282).

Görüldüğü üzere yukarıda bahsedilen iki araştırmadaki veriler, bu çalışmada bulunan verilerden daha yüksektir. Bunun temel nedeni; özellikle araştırma yapılan kentteki ailelerin büyük oranda kırsal özelliklerini koruyor olmasının yanı sıra, ayrıntıları ilerleyen sayfalarda açıklanacağı üzere, bu mahallede yaşayanların büyük bir bölümünün dini hassasiyetle kadın konusuna yaklaşıyor olmasında aramak gerekmektedir. Bu üç araştırma verisinden hareketle, kadının ev dışında ücretli bir işte çalışmasının, artık toplumun çoğu tarafından kabul gördüğü söylenebilir.

2.1.4. Aile ve Akrabalık

Tablo 4-26: Eşle Akrabalık

Eşinizle aranızda akrabalık bağı var mı?*	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Evet	15	15,6	31	16,7
Hayır	81	84,4	155	83,3
TOPLAM	96	100	186	100

*Bu soruya köyde 1 kişi ve kentte 8 kişi cevap vermemiştir.

Tablo 4-26'ya göre; araştırmaya katılanların kentte %16,7'si ve köylerde %15,6'sı eşleriyle akrabadır. 1992 araştırmasına göre bu oranlar kırdaki %21,49 ve kentsel alanlarda %13,97'dir(DPT, 1992: 106). 2006 araştırmasında ise eşleri ile aralarında akrabalık bağı olanlar kırdaki %25,4 ve kentsel alanda %19,8'dir(ASAGEM, 2006: 41). Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması'na ise akrabası ile evli olanlar, kırdaki %28,2 ve kentlerde %21,1 olarak tespit edilmiştir(ASPB, 2011: 211). Bu oranlar ülkemizde evlenirken akraba olma tercihinin düz çizgisel bir seyir yerine, inişli çıkışlı bir grafik izlediğini göstermektedir. Her halükarda, akrabalığın, eş tercihinde bir ölçü olma vasfını kaybetmediği görülmektedir.

300 kişi üzerinde yapılan Modernleşme Sürecinde Türk Köy Ailesi Araştırması'na göre, eşiyile arasında akrabalık bağı bulunanların oranı %35,3 ve eşiyile arasında akrabalık bağı bulunmayanların oranı ise %64,6'dır(Doğan-Doğan, 2005: 56). Malatya Köy Aileleri üzerinde yapılan bir araştırmada ise, eşiyile akraba olanlar %40,2 ve eşiyile akraba olmayanlar %59,8 olarak tespit edilmiştir(Merter, 1990: 182).

Timur'un yapmış olduğu Türkiye'de Aile Yapısı araştırması verilerine göre, Türkiye'de akraba olan eşlerin oranı %29,2'dir. Eşlerin akraba olma oranı köylerden büyük kentlere gidildikçe azalmaktadır. Köylerde %35,7 olan oran, kasabalarda %21,3'e, kentlerde %19,4'e ve İstanbul, Ankara ve İzmir'de %17,1'e düşmektedir(1972: 79).

Sencer'in yapmış olduğu araştırmada ise; görüşülenlerin % 31,3'ünün, eşleriyle akrabalık bağları bulunduğu tespit edilmiştir. Sencere'e göre kentte evlenenler arasında, akrabalığın bir eş seçme ölçütü olma özelliği gittikçe azalmaktadır. Çünkü kent çevresinde ailenin kuruluş biçimi ve temel işlevlerini değiştirmesine bağlı olarak kentte yaşayanlar için akrabalık artık bir eş seçme çerçevesi olmaktan çok, bir dayanışma aracıdır (1979: 379).

Tablo 4-27: Çocukların Evliliğinde Akraba Tercihi

Çocuklarınızın akrabalarınızdan biriyle evlenmeleri ile ilgili ne düşünüyorsunuz?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Olumlu karşılarım	18	18,6	12	6,2
Olumsuz karşılarım	69	71,1	151	77,8
Farketmez	10	10,3	29	14,9
TOPLAM	97	100	194	100

*Bu soruya kentte 2 kişi cevap vermemiştir.

Bir önceki soruyla bağlantılı olarak sorulan “Çocuklarımızın akrabalarınızdan biriyle evlenmeleri ile ilgili ne düşünüyorsunuz?” sorusuna, eşiyle akraba evliliği yapanların oranından da yüksek olarkköyde yaşayanların %18,6’sı olumlu karşılarmı cevabını vermiştir. Tablo 4-27’de görüldüğü üzere; kentte yaşayanlarda ise eşiyle aralarında akrabalık bağı olanlardan çok düşük olarak %6,2’lik bir oran bu soruya olumlu cevap vermiştir. %71,1 ile köyde ve %77,8 ile kentte çocukların akraba ile evlenmeleri olumlu bulmamaktadır. Akraba evliliğini kentte olumlu karşılayanların, köydekilere oranla üçte iki oranında daha az olması, kentleşmenin geleneksel ilişkileri çözmesi olarak yorumlanabilir.

Ülke genelinde 2006 yılında yapılmış olan bir araştırmada, akraba evliliğini uygun bulanların oranı, kırdan %15,7 ve kentte %11,9 olarak tespit edilmiştir(ASAGEM, 2006: 45). Ülke genelinde yapılan bir başka araştırmada ise akraba evliliğini uygun bulanların oranı, kırdan %16,3 ve kentsel alanlarda %13,6 olarak bulunmuştur(ASPB, 2011: 216).

Veriler birlikte değerlendirildiğinde, kentten kıra doğru gidildikçe akraba evliliğine olumlu bakışın bir miktar artış gösterdiği söylenebilir. Başka bir açıdan ise, ailelerin hem kırdan hem kentte, en az %70’i akraba evliliğine olumlu bakmamaktadır.

Tablo 4-28: Ailece En Sık Kimlerle Görüşüldüğü

Ailece en sık kimlerle görüşürsünüz?*	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Akrabalarımızla	43	44,3	120	61,9
Hemşehrilerimizle	2	2,1	1	0,5
Komşularımızla	32	33	43	22,2
İş arkadaşlarımızla	0	0	19	9,8
Diğer	20	20,6	5	2,6
TOPLAM	97	100	188	96,9

*Bu soruya kentte 6 kişi cevap vermemiştir.

Tablo 4-28’e göre, hem köy hem de kentte en sık akrabalarla görüşülmektedir. Oranlar kentte köylerden yüksek olarak %61,9’dur. “Yabancılarla karşılaşılan yer” olan kentte, akrabalık bağları dayanışmanın, yardımlaşmanın ve güvenlik ihtiyacının bir gereği olarak kentle, henüz tam olarak bütünleşmemiş ailelerin en önemli sığınacağıdır. Bu bağlamda kentte araştırma yapılan mahallenin, köyden göç edenlerin kentte ilk yerleştikleri yer olmasının, oranın bu kadar yüksek çıkmasında önemli bir paya sahip olduğu

düşünülebilir. En sık görüşülenler arasına kentte iş arkadaşlarının(%9,8) eklenmiş olması, kentleşmenin etkisiyle ailenin kendini duruma entegre etmesinin bir işareti olarak okunabilir.

Bursa’da Osmangazi, Yıldırım ve Nilüfer ilçelerini kapsayan, 2005 yılında yapılmış bir araştırmada, katılımcılara benzer bir soru yöneltmiştir. Alınan cevaplara göre, ilk sırada %37,4 ile “komşularla”, ikinci sırada %32,5 ile “arkadaşlarla” ve üçüncü sırada %25,8 ile “akrabalarla” cevabı çıkmıştır(BBB, 2006: 110). Aynı araştırmada katılımcılara “Bursa’ya ilk taşındıklarında ikamet edecekleri yerleri seçerken göz önüne aldıkları hususların neler olduğu” sorulmuştur. Alınan cevaplara göre “akrabalarıma yakın bir yer olmasını” cevabı %39,5’lik bir oranla ilk sırada yer almıştır(BBB, 2006: 71).

Tablo 4-29: Hemşehri Derneğine Üyelik

Memleketinize/köyünüze ait hemşehri derneğine üyeliğiniz var mı?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Evet	12	12,4	38	19,6
Hayır	85	87,6	156	80,4
TOPLAM	97	100	194	100

Tablo 4-29’da da görüldüğü üzere; hemşehri derneğine üyelik oranı kentte(%19,6) köyden(%12,4) daha yüksektir. Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından yaptırılmış olan Bursa’da Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci Araştırması’nda ise bu oran % 4,7 olarak bulunmuştur(2006: 97).

Araştırmada bulunan verilerin, özellikle kent bulgularının Bursa genelinin 4 katından fazla olması, araştırma yapılan bölgeyle ilgili hemşehri derneklerinin etkinliği ile açıklanabilir. Araştırma köylerini de kapsayan ve Bursa’nın sosyal, siyasal ve kültürel hayatında önemli bir yeri olan Orhaneli-Keles-Büyükorhan-Harmancık ve Osmangazi’ye Bağlı Dağ Köyleri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği(DAĞ-DER)nin varlığı bunda en büyük etkindir. Dernek amacını; *“Orhaneli, Keles ,Büyükorhan, Harmancık yöresinde ikamet eden; ...üyeler ve hemşeriler arasında birlik, beraberlik ve iletişimi sağlamak, ekonomik,kültürel, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı gerçekleştirmek için çalışmak ve*

faaliyetlerde bulunmaktır”(www.dagder.org.tr)şeklinde açıklamaktadır. Fakat derneğin etki alanı o kadar büyüktür ki, Bursa’da belediye başkanlarının ve milletvekillerinin belirlenmesinde DAĞ-DER belirleyici aktörlerden biridir.

2.1.5. Ailede Çocuk

Tablo 4-30: Ailede Çocuk Sayısı

Kaç çocuğunuz var?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Yok	2	2,1	15	7,7
1	8	8,2	30	15,5
2	28	28,9	65	33,5
3	39	40,2	53	27,3
4+	20	20,6	31	16
TOPLAM	97	100	194	100

Köylerde en yüksek oranda %40,2 ile 3 çocuk dikkati çekerken, tablo 4-30’da görüldüğü üzere, kentte yoğunluk %33,5 ile 2 çocukta toplanmaktadır. Tersine bir durum olarak köylerde ikinci sırada %28,9 ile 2 çocuk gelirken, kentte ikinci sırada %27,3 ile 3 çocuk gelmektedir. Önemli bir nokta ise çocuğu olmayanların köylerde %2,1 oranına karşılık, kentte %7,7’ye yükselmiş olmasıdır.

300 aile üzerinde 3 köyde yapılan bir araştırmada, 86 ailenin “3-4 çocuk”, 81 ailenin “5-6 çocuk”, 63 ailenin “1-2 çocuk”, 43 ailenin “7-8 çocuk” ve 16 ailenin 9 ve daha fazla çocuk” sahibi olduğu belirlenmiştir(Doğan-Doğan, 2005: 46).

Mübeccel Kıray Ereğli’de, ailelerin %27.0 ile birinci sırada “iki çocuklu” ve %26.3 ile ikinci sırada “üç çocuklu” ailelerden oluştuğu tespitini yapmaktadır. Kıray’ın araştırmasında, “hiç çocuğu olmayan” ailelerin oranı %15.5’tir. Bunu %14.6 ile “bir çocuklu”, %10,5 ile “dört çocuklu”, %3.6 ile “beş çocuklu” aileler izlemektedir. “Altı ve daha fazla çocuklu” ailelerin oranı ise sadece %2,4’tür(2000: 61).

Kuştepe Araştırması’nda ise ilk sırayı %32,1 ile “2 çocuk”, ikinci sırayı %25,3 ile “1 çocuk” ve üçüncü sırayı %19,5 ile “3 çocuk” almaktadır. Bu araştırmada çocuksuz ailelerin oranı %9, çocuk sayısının 3’den fazla olduğu aileler %14,1 olarak bulunmuştur. Araştırmacı bu verilerden yola çıkarak, aynı çatı altında yaşayan ailelerin 4 kişi civarında olmasının, kentsel aile yapısını belirleyen çekirdek aile türünün Kuştepe’de egemen olduğu yorumunu yapmaktadır(Kazgan, 1999: 62). Yasa, Ankara’da Gecekondu aileleri için ortalama çocuk sayısını 3.37 olarak tespit etmiştir(Yasa, 1966: 110).

Bursa genelinde yapılan bir araştırmada çocuğu olmayan ailelerin oranı %7,7 olarak bulunmuştur(BBB, 2006: 46). Ülke genelinde yapılan bir araştırmada ise çocuğu olmayanların oranı %6,4 olarak tespit edilmiştir. Tüm ülke bazında kır-kent ayrımı dikkate alındığında ise kırsalda çocuğu olmayan ailelerin oranı %5,0 ve kentsel alanda %7,4 olarak bulunmuştur(ASAGEM, 2006: 85).

Bursa’da yapılan bir araştırmada çocuk sayısı %41,9 ile 2 çocukta yoğunlaşmakta, 3 çocuk ise %21,3 ile çok geriden olarak onu takip etmektedir(2006: 46). Tüm ülkeyi kapsayan bir araştırmada ise ilk sırayı %27,9 ile 2 çocuk alırken, %21,3 ile 3 çocuk onu izlemektedir(ASAGEM, 2006: 85). Bursa genelindeki araştırmada 4 veya daha fazla çocuk ise toplamda %16,7 olarak tespit edilmiştir(BBB, 2006: 46) ki, bu çalışmada bulunan %16’lık kentsel alandaki orana çok yakındır.

Türkiye’de muhafazakar aileler üzerine yapılan bir araştırmada ise, ailelerin çocuk sayısında ilk sırayı %38,7 ile “3 çocuk” almakta, onu %22,6 ile “2 çocuk” takip etmektedir. Aynı araştırmada “4 çocuk” %16,1, “5 çocuk” %12,9, “6 ve üstü çocuk” %3,2 olarak tespit edilmiştir. Muhafazakar ailelerde “tek çocuğu” olan ailelerin oranı ise %6,5 olarak bulunmuştur(Kılıç, 2010: 19-20).

Tablo 4-31: İdeal Çocuk Sayısı

Sizce ideal çocuk sayısı kaçtır?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Çocuk olmamalıdır	0	0	0	0
1	0	0	12	6,2
2	30	30,9	81	41,8
3	54	55,7	85	43,8
4+	13	13,4	16	8,2
TOPLAM	97	100	194	100

Araştırmaya katılanlar, tablo 4-31’den anlaşıldığına göre, kırsal alanda ideal çocuk sayısını birinci sırada, sahip olunan çocuk sayısı ile paralel bir şekilde %55,7 ile 3 çocuk olarak belirtmişlerdir. Kentte ise ideal çocuk sayısında ilk sırayı %43,8 ile 3 çocuk almıştır. Hemen arkasında ise %41,8 ile 2 çocuk gelmektedir. Dikkat çeken bir nokta ise 4 veya daha fazla çocuğu ideal olarak görenlerin oranının, sahip olunan çocuk oranları ile karşılaştırıldığında görülen farktır. Kırsalda oranlar %20,6’dan %13,4’e ve kentte %16’dan

%8,2'ye düşmüştür. Tek çocuk sahibi olmayı ideal olarak görme kırsalda hiç bulunmazken kentsel alanda oran %6,2 düzeyindedir. Diğer bir önemli husus ise; kentte ve kırsalda hiç çocuk sahip olmamayı ideal olarak gören ailenin bulunmamasıdır.

2006 yılı araştırmasında ise “istenen çocuk sayısı” şeklinde sorulan soruya kırsalda ilk sırada %42,9 ile ve kentsel alanda %49,4 ile 2 çocuk almıştır. 3 çocuk isteme oranı ise kırsalda %27,9 ve kentte %25,8 ile ikinci sırada gelmektedir. Hiç çocuk istemeyenlerin oranı hem kırsalda hem kentsel alanda %0,8 olarak tespit edilmiştir(ASAGEM, 2006: 88). Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması’nda ise; kentsel alanda bireylerin yüzde 38,1’i 2 çocuk sahibi olmak isterken kırsal alanda 2 çocuk sahibi olmak isteyen bireylerin oranı yüzde 28,9’dur. Kentsel alanda 3 çocuk sahibi olmak isteyenlerin oranı, 2 çocuk sahibi olmak isteyenlerin oranından daha düşüktür, kırsal alanda 3 çocuk sahip olmak isteyenlerin oranı 2 çocuk sahibi olmak isteyenlerin oranından daha yüksektir. 2 çocuk sahibi olmak isteyen aileler kentte %32,0 ve kırsalda %33,7’dir. Bu araştırmada çocuk sahibi olmak istemeyen ailelerin oranı kentte %0,5 ve kırsalda %0,6’dır(ASPB, 2011: 263-264).

Araştırma sonuçları birlikte değerlendirildiğinde, Türkiye’de ailelerin sahip olduğu çocuk sayısının 2-3 çocukta yoğunlaştığı, hatta bu sayıların giderek bir norm haline geldiği görülmektedir. Başka bir tespit ise, ailelerde çocuk sayısında, kırların kentlerden daha fazla çocuğa sahip olduğu gerçeğidir. Diğer bir vakıa ise, çocuksuz ailelerin Türkiye’nin bir gerçeği olduğunun artık kabul edilmesi gerektiğidir. Çocuksuz aileler, bir ideal olarak benimsenmese de, kentte kırsaldan daha fazla bir oranda bulunmakta, her iki yerleşim yerinde de, yeni bir aile modeli olarak ortaya çıkmaktadır.

Tablo 4-32: İstenen Çocuğun Cinsiyeti

Tek çocuğunuz olsaydı kız mı erkek mi olsun isterdiniz?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Erkek	31	32	32	16,5
Kız	17	17,5	31	16
Farketmez	49	50,5	131	67,5
TOPLAM	97	100	194	100

Tablo 4-32’deki verilerde tek çocuk sahibi olan ailelerin oranı, kırsalda %8,2 ve kentte %15,5 olarak tespit edilmişti. Yine bu verilerde ideal çocuk sayısını tek çocuk olarak gören ailelerin oranı kırsalda hiç bulunmazken kentte %6,2 olarak belirlenmişti. Bu

bilgiler ışığında “Tek çocuğunuz olsaydı kız mı erkek mi olsun isterdiniz?” sorusu sorulmuş, alınan cevaplar incelendiğinde kız ve erkek fark etmez yanıtı hem kentte %67,5 hem de köylerde %50,5 ile ilk sırayı almıştır. Erkek olsun isteyenlerin oranı ise kırsalda(%32) kentin(16,5) yaklaşık iki katıdır. Tablo bize erkek çocuk tercihinin hayati derecede önemli olduğu, geleneksel toplum anlayışından keskin bir kopuş olduğunu, bununla beraber kırsal alanda erkeğin kıza tercih edilme durumunun devam etmekte olduğunu göstermektedir. Kentte ise, erkek(%16,5) ve kız(%16,0) tercihi neredeyse eşitlenmiş durumdadır. Kentsel yaşamın, çocuğun ekonomik varlığının değil, duygusal varlığının önemli olduğuna dair temel görüşünün, ailelerde karşılığını bulduğu söylenebilir. Bu bakış ve anlayışta, erkek çocuğun kız çocuğa bir üstünlüğü olmadığı gibi, kız çocuğun da erkek çocuğa bir üstünlüğü bulunmamaktadır.

DPT'nin yapmış olduğu Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması’nda ailelere sorulan “Sadece bir çocuk sahibi olsalar, bunun cinsiyetinin ne olmasını isterlerdi” sorusuna % 62,42’si “fark etmez” cevabını verirken, % 32,52’si erkek, % 4,94’ü kız cevabını vermiştir. Bu oranlar kır ve kent ayrımında büyük fark göstermektedir. Kırsal erkek çocuk isteyenlerin oranı % 42,15 iken, kentte % 25,27’dir. Farketmez diyenlerin oranı da kırsal % 58,13, kentte % 68,22’dir. Bu verilerden hareketle yapılan yorumda; özellikle, kentlerde cinsiyet farkı fazla önemli değil gibi gözüküyorsa da, toplumda genel eğilimi erkek çocuğu isteme yönündedir denilmektedir(DPT, 1992: 148). 2011 araştırma verilerine göre de “kız veya erkek fark etmez” seçeneği hem kırsal(73,7) ve hem de kentsel alanda(%70,2) ilk sırada çıkmıştır. Bu araştırmada erkek tercihi kırsal %16,7 ve kentsel alanda %15,3, kız tercihi ise kırsal %9,6 ve kentte %14,5 olarak tespit edilmiştir(ASPB, 2011: 266).

Merter’in araştırmasında aile reislerine sorulan benzer bir soruya katılımcıların %70,5’i “erkek”, %2,1’ i “kız” cevabı vermişlerdir. “Ayrım yapmam” diyenlerin oranı ise %27,4’tür. Merter, bu sonuçlardan hareketle, Malatya köy ailelerinde erkek çocuğuna kız çocuğundan daha fazladeger veren geleneksel anlayışın hala devam etmekte olduğunu belirtmektedir. Geleneksel anlayışta;erkek çocuk, hane reisleri tarafından babasoyunu sürdürdüğü için değer kazanmakta, hane reislerinin eşleri için ise, bir bakıma yaşlılık sigortası olarak algılanmaktadır(Merter, 1990: 226-227).

Erkek ya da kız fark etmez cevaplarının, her iki yerleşim yerinde de ilk sırada çıkıyor olması, Türkiye açısından, erkek çocuğun üstün kabul edilip tercih edildiği

geleneksel bir anlayışın daha çökmekte olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 4-33: Mirasın Çocuklar Arasında Paylaştırılması

Size göre miras çocuklar arasında nasıl paylaştırılmalıdır?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Kız ve erkek çocuklara eşit olarak	90	92,8	180	92,8
Kız çocuğa daha fazla	2	2,1	0	0
Erkek çocuğa daha fazla	5	5,2	14	7,2
TOPLAM	97	100	194	100

Tabloda 4-33'te görüldüğü üzere mirasın “kız ve erkek çocuklara eşit olarak” paylaştırılması seçeneği %92,8’lik bir oranla hem kırdan hem kentte birinci sırada gelmektedir. Mirastan “Erkek çocuğa daha fazla” pay verilmesi kentte(%7,2) kırdan(%5,2) yüksek olarak görülmektedir. Bu tabloda en dikkat çeken husus; mirastan “kız çocuğa daha fazla” pay verilmelidir seçeneğinin kentte hiç bulunmamasına karşılık köyde %2,1 oranında bulunmasıdır.

Mirastan erkek çocuğa daha fazla pay verilmesine dayalı geleneksel anlayışın, araştırma alanı açısından geçerliliğini neredeyse tamamıyla yitirdiği söylenebilir. Sahada yapılan gözlem ve sohbetlerden edinilen bilgilere göre, kız çocukları anne-babasına karşı daha sadık ve bağlı olarak değerlendirilmektedir. Bu nedendir ki, gelecekte mirastan “kız çocuklarına daha fazla pay verilmelidir” seçeneğinin artacağı söylenebilir. Kanuni zorunluluklar nedeniyle, çocuklar arasında eşit pay esas olsa da anne-babaların kendilerine saygıda kusur etmeyen evlatlarını önceleyeceği söylenebilir.

Tablo 4-34: Erkek Çocuk İçin Evleneceği Kızla Görüşmesi

Erkek çocuğunuzun evlenmeden önce, evleneceği kız ile görüşüp konuşmasını ve tanışmasını nasıl karşılırsınız?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Normal karşılıyorum	97	100	164	84,5
Olumsuz karşılıyorum	0	0	24	12,4
Farketmez	0	0	6	3,1
TOPLAM	97	100	194	100

Tablo 4-34'teki cevaplara göre, “erkek çocuğunuzun evlenmeden önce, evleneceği kız ile görüşüp konuşmasını ve tanışmasını nasıl karşılırsınız?” sorusuna “Normal

karşılarım” cevabını verenler köylerde %100, kentte ise %84,5 ile açık ara ilk sırada yer almaktadır. Kentlerde rastlanılması beklenmeyen “olumsuz karşılarım” cevabı %12,4 civarındadır. İlginç olan ise köylerde “olumsuz karşılarım” yanıtının hiç olmamasıdır.

Modernleşme Sürecinde Türk Köy Ailesi Araştırması’nda da benzer bir soru sorulmuştur. Alınan cevaplara göre; katılımcıların %69,6’sı “normal karşılarım” cevabını verirken %22,6’sı “kötü karşılarım” yanıtını vermiştir. %7,6 oranında ise “başka” cevaplar verilmiştir(Doğan-Doğan, 2005: 73).

Bu iki araştırma verilerini kıyasladığımızda, birinin 2014 yılında ve Bursa köylerinde diğerinin 2005 yılında Adıyaman, Malatya ve Antalya’nın birer köyünde yapıldığı farkını göz ardı etmeksizin şu yorum yapılabilir. Aradan geçen yaklaşık 10 yıllık süreçte köylerde, erkek çocuğun evlenmeden önce evleneceği kızla görüşüp, tanışmasını “normal karşılarım” diyenlerin oranı %69,6’dan %100 oranına yükselmiştir.

Soğanlı Mahallesi’nde yapılan görüşme ve sohbetlerde, babalar, çocuklarının evleneceği kişiyle tanışması ve görüşmesine karşı çıkmaktan daha çok, flört etmelerine karşı çıktıklarını belirtmişlerdir. Kentte çıkan “olumsuz karşılarım” oranını, bu gözle değerlendirmek gerekmektedir.

Tablo 4-35: Kız Çocuk İçin Evleneceği Erkekle Görüşmesi

Kız çocuğunuzun evlenmeden önce, evleneceği erkek ile görüşüp, konuşmasını ve tanışmasını nasıl karşılırsınız?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Normal karşılarım	85	87,6	140	72,2
Olumsuz karşılarım	9	9,3	46	23,7
Farketmez	3	3,1	8	4,1
TOPLAM	97	100	194	100

Bir önceki tabloya benzer biçimde tablo 4-35’te de görüldüğü üzere, “normal karşılarım” seçeneği köylerde %87,6 ve kentte %72,2 ile ilk sıradadır. Kız çocuğunun evlenmeden önce, evleneceği erkek ile görüşüp, konuşmasını ve tanışmasını olumsuz karşılayanların oranı ise kentte(%23,7) ile kırdan(%9,3) çok yüksek olarak tespit edilmiştir. Bu veriler, kent-kır dikotomisi çerçevesinde yapılan değerlendirmelere aykırı bir durum olarak görünmektedir; kırdan görülmesi gereken veriler kentte, kentte görülmesi gereken veriler kırdan görünmektedir.

Tablo 4-34 ile tablo 4-35 birlikte değerlendirildiğinde, erkek çocuklarla, kız çocukları arasında bu konuda bir ayrım yapıldığı görülmektedir. Örneğin erkek çocuğun evlenmeden önce, evleneceği kişiyle görüşüp tanışmasına köylerde olumsuz bakan hiç kimse yokken, kız çocuğunda %9,3'e ulaşmıştır. Kentteki olumsuz bakış oranı ise, %12,4'ten %23,7'e yükselmiştir.

2005 yılında yapılan Modernleşme Sürecinde Türk Köy Ailesi Araştırması'nda da aynı soru sorulmuştur. Alınan cevaplara göre; katılımcıların %46.0'sı "normal karşılarım" cevabını verirken %45,3'ü "normal karşılamam" yanıtını vermiştir. %8,6 oranında ise "başka" cevaplar verilmiştir (Doğan-Doğan, 2005: 73).

Bursa köylerinde verilen cevaplarla bu araştırmanın bulgularını kıyasladığımızda ortaya çıkan tablo şu şekilde okunabilir. "Kız çocuğunun evleneceği erkekle önceden görüşüp tanışması"nın, ebeveynleri tarafından normal karşılanması oranı %46,0'dan %87,6'ya yükselmiştir. Olumsuz karşılayanların oranı ise %45,3'ten %9,3'e düşmüştür.

Tablo 4-36: Erkek Çocuk İstenen İçin Eğitim Düzeyi

Erkek çocuğunuzun öğretim düzeyinin hangi seviyede olmasını istersiniz?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Hiç okumamalı	0	0	1	0,5
İlköğretimi bitirmeli	0	0	0	0
Liseyi bitirmeli	0	0	4	2,1
Üniversiteyi bitirmeli	34	35,1	105	54,1
Okuyabildiği yere kadar okumalı	63	64,9	84	43,3
TOPLAM	97	100	194	100

Erkek çocuk için istenen öğretim düzeyi tablo 4-36'daki verilere göre, kırdaki %64,9 ile "okuyabildiği yere kadar okumalı" seçeneği ilk sırada çıkarken, kentte %54,1 ile ilk sırada "üniversiteyi bitirmeli" seçeneği yer almaktadır. Dikkat çekici bir veri ise; kentte 0,5'lik bir kesimin "hiç okumamalı" seçeneğini belirtmiş olmasıdır.

Hane Halkı Reisleri'ne uygulanan DPT araştırması verilerine göre ülke genelinde aile reislerinin %73,66'sı, erkek çocukların okuyabildiği yere kadar okumasını istemektedir. Yani, belirli bir sınır konulmamalı, mümkün olan en yüksek seviyeye kadar çocuklar

okutulmalıdır düşüncesi yaygındır. Bu oran kentte biraz daha yüksektir(%75,50) ve kırdada(%71,23)tür(1992: 199-200).

Merter tarafından yapılan “Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler” adlı araştırmada, ailelerin erkek çocukları için istedikleri öğrenim düzeyi %85,5’lik bir oranla ilk sırada “yüksek okul mezunu” gelmektedir. İkinci sırada %9,3 ile “ilkokul mezunu”, sonra sırasıyla %3,1 ile “ortaokul mezunu” ve %2,1 ile “lise mezunu” cevapları verilmektedir(Meter, 1990: 229).

Farklı araştırmalardaki cevapların farklılığının sunulan seçeneklerden kaynaklandığı söylenebilir. Bir araştırmada son seçenek “üniversite mezunu” konulurken, başka bir araştırmada “yüksek okul” mezunu, diğer bir araştırmada ise “okuyabildiği yere kadar okumalı” seçeneği konabilmektedir. Bu farklılığı görmezden gelirse, erkek çocuk için “yüksek öğrenim görmesi gerekir” tercihinin ilk sırada yer aldığı ifade edilebilir.

Tablo 4-36’daki sonuçlar aslında köy ve kent arasındaki farklılığın, giderek ortadan kalkmaya başladığının, başka bir ifadeyle eğitimin, kişinin hayatında fark oluşturabilmenin önemini köyde daha fazla olmak üzere, her iki yerleşim biriminde de anlaşıldığının göstergesi olarak görülebilir. Köylerden Bursa’ya göçün en önemli sebeplerinden birinin, çocukların eğitimi konusu olduğu hatırlandığında bu tablodaki veriler daha iyi anlaşılabilir.

Tablo 4-37: Kız Çocuk İstenen İçin Eğitim Düzeyi

Kız çocuğunuzun öğretim düzeyinin hangi seviyede olmasını istersiniz?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Hiç okumamalı	0	0	0	0
İlköğretimi bitirmeli	1	1	1	0,5
Liseyi bitirmeli	5	5,2	10	5,2
Üniversiteyi bitirmeli	32	33	96	49,5
Okuyabildiği yere kadar okumalı	59	60,8	87	44,8
TOPLAM	97	100	194	100

Tablo 4-37’de görüldüğü üzere, kız çocukları için istenen öğretim düzeyi erkek çocuklarla paralellik göstermekte ve ilk sırayı kırdada %60,8 ile “okuyabildiği yere kadar okumalı”, kentte ise %49,5 ile “üniversiteyi bitirmeli” seçeneği yer almaktadır. Kızlarda hem kırsalda hem de kentte “hiç okumamalı” diyen kimse bulunmamaktadır. Araştırma

alanı çerçevesinde velilerin, eğitim konusunda erkek-kız ayrımı yapmadıkları görülmektedir.

DPT araştırmasında, kız çocukları için görüşler farklılık göstermekte; hane halkı reislerinin % 11,23'ü kız çocuklarının ilkokulu bitirmesini yeterli görmektedir. Bu oran kırsal kesimde % 17,11'e çıkmakta, kentte ise % 6,80'e düşmektedir. Ülke genelinde, % 63,54'lük kesim kızların okuyabildiği yere kadar okuması gerektiği görüşündedir. Diğer yandan bu görüş kırsalda %56,79'a düşmekte, kentte ise %68,62'ye yükselmektedir(DPT, 1992: 199-200).

Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler” adlı araştırmada da benzer bir soru sorulmuştur Alınan cevaplara göre, kız çocuğu için istenen öğrenim düzeyinde ilk sırayı %55,4 ile “yüksek okul mezunu” almaktadır. “İlkokul mezunu” cevabı %40,9 ile ikinci sırada yer almaktadır. “Lise mezunu” diyenlerin oranı %1,9 ve “ortaokul mezunu” cevabını verenlerin oranı %1.8'dir(Merter, 1990: 230).

Ankara'da Gecekondu Aileleri üzerine araştırma yapan Yasa, ailelerin kız ve erkek çocukların okuması ile ilgili farklı düşüncelere sahip olduğunu tespit etmiştir. Onun araştırmasına göre, ailelerden erkek çocuğunu okutmak isteyenlerin oranı %97 iken, kız çocuklarını okutmak isteyenlerin oranı %80'dir. Bu durumu yorumlayan Yasa, gecekondu aile reislerinin kız ve erkek çocuklarının gelecekları hakkında eşit düşüncelere sahip olmadıklarını belirtmektedir. Gerek eğitim-öğretimde, gerekse iş-güçlerin çeşitlerinde tercihlerin kızların aleyhine olduğu tespitini yapmaktadır(1966: 113-114).

Türkiye geneli için eğitim konusunda, kentten kıra doğru gidildikçe, erkekler lehine görülen erkek-kız ayrımının, bu çalışma kapsamında yapılan araştırma alanı çerçevesinde karşılığının bulunmadığı söylenebilir.

Tablo 4-38: Evli Kızı/Oğlu İle Aynı Evde Oturma Konusundaki Düşünce

Evlendikten sonra kızınızın /oğlunuzun sizinle birlikte oturmasını ister misiniz?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Evet	30	30,9	51	26,3
Hayır	67	69,1	143	73,7
TOPLAM	97	100	194	100

“Evlendikten sonra kızınızın /oğlunuzun sizinle birlikte oturmasını ister misiniz?” sorusuna tablo 4-38’te görüldüğü üzere, kırdaki %69,1 ve kentte %73,7 ile “hayır” cevabı verilmektedir. Birlikte oturmaya “evet” diyenler kırdaki kentten biraz daha yüksek olarak sırasıyla %30,9 ve %26,3’tür.

Sencer’in araştırmasında, görüşülenler içinde, evli kızlarıyla birlikte oturmak isteyen aileler oranca % 3.2’yi aşmazken, % 84.4’ünün kızlarının evlenince aileden ayrılmasından yana olduklarını belirtmişlerdir. Evli oğullarını yanına almak isteyen aile oranı % 41.2’yle yüksek bir düzeydedir. Görüşülenlerin yarıya yakını ise (% 48.6’sı) evlenen erkek çocuğun aileden ayrılması gerektiği yönünde görüş belirtmişlerdir (1979: 435-436).

Timur’un Türkiye’de Aile Yapısı araştırmasında ise; tüm yerleşim yerlerinde evlendikten sonra kızlarıyla birlikte oturmak isteyen babaların oranı %15,2’dir. Bu oran köylerde %20,4’e çıkarken, kasabalarda %11,7’ye, kentlerde %6,5’e düşmektedir. Aynı araştırmada, evlendikten sonra oğluyla birlikte oturmak isteyen babaların tüm yerleşim yerlerinde ki oranı %73.0’tür. Bu oran köylerde %88,7’ye çıkmakta, kasabalarda %65,6’ya ve kentlerde %32,5’e düşmektedir (1972: 64-65).

Araştırma bulguları, evlendikten sonra kızıyla/oğluyla aynı evde oturma konusunda, temel yaklaşımın, aynı evi paylaşmamak noktasında yoğunlaştığını göstermektedir. Ancak birlikte oturma talebinin de, Türkiye’deki ailelerin tamamı baz alındığında, 1/4 ile 1/3 civarında bir karşılığı olduğu görülmektedir.

Tablo 4-39: Evlendikten Sonra Anne-Baba İle Birlikte Oturmuş Olma Durumu

Siz evlendikten sonra anne -babanızla birlikte oturmaya devam etmiş miydiniz?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Evet	40	41,7	88	47,3
Hayır	56	58,3	98	52,7
TOPLAM	96	100	186	100

Bir önceki soruyla bağlantılı olarak sorulan “Siz evlendikten sonra anne -babanızla birlikte oturmaya devam etmiş miydiniz?” sorusuna kırdaki %58,3 ile ve kentte %52,7 ile

“hayır” cevabı ilk sırada yer almaktadır. Tablo 4-39’a göre, evlendikten sonra anne-babasıyla birlikte oturmaya devam etmiş olanların oranı kentte %47,3 ve kırdan %41,7’dir. İki tablo karşılaştırıldığında; kentte yaşayanlardan daha önce kendisi evlendiğinde anne-babasıyla birlikte oturmaya devam etmiş olan %47,3’lük kesimin, kendi çocuğu evlendiğinde birlikte oturma isteği %26,3’e düşmektedir. Benzer şekilde kırdan da evlendiğinde anne-babasıyla birlikte oturmaya devam etmiş olan %41,7’lik kesimin, kendi çocukları evlendiğinde birlikte oturma isteği %30,9’a düşmektedir. Birlikte oturma isteğindeki düşüş, kentte kırdan yaklaşık iki kat yüksektir. Bu sorunun bulguları, ailelerin artık geniş aile diye adlandırılan, bir hanede birden çok ailenin yer aldığı aile türüne sıcak bakmadıklarını göstermektedir. Dahası, bulgular, hem köyde hem kentte bu durumun birbirine paralellik gösterdiğini, dolayısıyla köyle kent arasındaki farkın ortadan kalkmaya başladığını göstermekte ve günümüze yaklaşıldıkça geleneksel aile düşüncesinden uzaklaşıldığını göstermektedir.

Köylerde yapılan bir araştırmada, evlendikten sonra anne-babasıyla birlikte oturmuş olan aile reislerine baba evinden ayrılma gerekçeleri sorulmuştur. Alınan cevaplarda ilk sırayı %45 ile “geçim zorluğu” almış, %24 ile “babanın ölümü ikinci sırayı, %14 ile “toprak yetersizliği” üçüncü sırayı, %9 ile “baba-oğul geçimsizliği” dördüncü sırayı ve %8 ile “kayınvalide-gelin geçimsizliği” son sırayı almıştır (Doğan-Doğan, 2005: 56).

Tablo 4-40: Ailede Bakımı Yapılması Gereken Çocuk

Hanenizde bakımı yapılması gereken küçük çocuk var mı?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Evet var	11	11,6	34	18,9
Hayır yok	84	88,4	146	81,1
TOPLAM	95	100	180	100

Tablo 4-40’den de anlaşılacağı üzere kırdan ailelerin %11,6’sının ve kentte %18,9’unun hanesinde bakımı yapılması gereken çocuk bulunmaktadır.

Tablo 4-41: Bakımı Yapılması Gereken Çocuğun Bakımı

Varsa gündüz bakımını kim/kimler yapıyor?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Annesi bakıyor	10	90,9	28	82,4
Anne-baba birlikte bakıyor	0	0	4	11,8
Anneannesi/Babaannesi bakıyor	1	9,1	2	5,9
TOPLAM	11	100	34	100

Bakımı yapılması gereken çocukların bakımı, tablo 4-41'e göre, kırdan %90,9 ve kentte %82,4 ile annesi tarafından yapılmaktadır. Anne ve babanın birlikte çocuk bakımını yaptığı haneler, kırdan hiç bulunmazken kentte %11,8 düzeyindedir. Çocuk bakımının anneanne/babaanne tarafından yapıldığı ailelerin oranı kırdan %9,1 ve kentte %5,9'dur.

Tablo bir bütün olarak değerlendirildiğinde, hem kırdan hem de kentte çocuk bakımı açısından, geleneksel anlayışın hakim tek anlayış olduğu görülmektedir. Dolayısıyla özellikle kentte, ailenin bazı fonksiyonlarının bürokratik örgütlere devredilmek durumunda olacağına dair görüşün, çocuk bakımı konusunda karşılığı bulunmamaktadır. En azından araştırma alanına giren kentte yaşayan aileler için bu tespit yapılabilir.

2.1.6. Ailede Yaşlı

Tablo 4-42: Ailede Bakıma Muhtaç Yaşlı

Hanenizde bakıma muhtaç yaşlı var mı?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Evet var	14	14,4	10	5,2
Hayır yok	83	85,6	184	94,8
TOPLAM	97	100	194	100

Tablo 4-42'de görüldüğü üzere, kırsalda ailelerin %14,4'ünde ve kentte %5,2'sinde bakıma muhtaç yaşlı bulunmaktadır. 2006 yılında ülke genelinde yapılan araştırmaya göre, hanelerin %5,3'ünde sürekli bakıma muhtaç yaşlı bulunmaktadır. Bakıma muhtaç yaşlı oranı, kırsal alanlarda yaşayan haneler arasında (% 8) kentsel alanlarda yaşayan hanelere göre (% 3,8) daha yüksektir(ASAGEM, 2006: 131). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

tarafından 2011 yılında yaptırılan araştırmada ise, Türkiye'de hanelerin yüzde 6,3'nde bakıma muhtaç yaşlı bulunduğu saptanmıştır. Bakıma muhtaç yaşlı bulunan hanelerin kentlerdeki oranı %5'dir. Kırsalda ise bu oran % 9,5'a çıkmaktadır(ASPB, 2011: 358-359). Araştırma verileri birlikte değerlendirildiğinde, kırsalda bakıma muhtaç yaşlı bulunan hanelerin oranının kentlerden çok yüksek olduğu görülmektedir.

Araştırma köylerinde yapılan gözlemler de araştırma bulgularını doğrular niteliktedir. Köylerdeki bir çok hanede ya sadece yaşlı kadın veya erkek ya da karı-koca yaşlılar yaşamaktadır. Köyler, istisnalar dışında iş bulanların kente göç ettiği, yaşlıların ise başka çareleri olmadığı için yaşamak zorunda kaldıkları bir yerleşim yerlerine dönüşmüş durumdadır.

Tablo 4-43: Bakıma Muhtaç Yaşlının Bakımı

Varsa kim/kimler bakıyor?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Eşim bakıyor	6	42,9	2	20
Eşimle ben birlikte bakıyoruz	5	35,7	5	50
Bakıcısı bakıyor	0	0	0	0
Bakımevi/Huzurevinde bakılıyor	0	0	0	0
Fikrim yok	3	21,4	3	30
TOPLAM	14	100	10	100

Bir nceki soru ile bağlantılı olarak “hanenizde yaşlı varsa bakımını kim/kimler yapıyor?” diye sorulmuştur. Tablo 4-43'teki cevaplara göre, kırsalda ilk sırayı %42,9 ile “eşim bakıyor” ve ikinci sırayı %35,7 ile “eşimle ben birlikte bakıyoruz” cevabı alırken, kentte “eşimle ben birlikte bakıyoruz” seçeneği %50 ile ilk sırada ve %20'lik oranla “eşim bakıyor” seçeneği ikinci sırada yer almaktadır.

Tablo bir bütün olarak değerlendirildiğinde hem kırsalda hem de kentte yaşlı bakımı açısından geleneksel anlayışın, tek anlayış olduğu görülmektedir. Dolayısıyla özellikle kentte ailenin bazı fonksiyonlarının, örneğin huzurevi, bakımevi vb. bürokratik örgütlere devredilmek durumunda kalacağı görüşü doğrulanmamaktadır. En azından araştırma alanımıza giren kentte yaşayan aileler için bu tespit yapılabilir. Bu tespit, araştırma yapılan ailelerin ekonomik koşullarının yetersizliğinden kaynaklanıyor olacağı gibi, yaşlılara bakımı dini bir görev olarak gören anlayışın bir tezahürü de olabilir.

Tablo 4-44: Yaşlılık Dönemiyle İlgili Yaşam Tercihi

Kendinize bakamayacak kadar yaşlandığınızda nasıl yaşamayı düşünüyorsunuz?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Oğlumun yanında kalırım	34	35,1	63	32,5
Kızımın yanında kalırım	15	15,5	16	8,2
Evimde bakım hizmeti alırım	8	8,2	55	28,4
Huzurevinde kalırım	13	13,4	19	9,8
Fikrim yok	27	27,8	41	21,1
TOPLAM	97	100	194	100

“Kendinize bakamayacak kadar yaşlandığınızda nasıl yaşamayı düşünüyorsunuz?” sorusuna tablo 4-44’te de görüldüğü üzere, hem kırsalda(%35,1) hem kentsel alanda(%32,5) “oğlumun yanında kalırım” seçeneği ilk sırada yer almaktadır. “Kızımın yanında kalırım” seçeneği kırsalda(%15,5) kentte yaşayanların oranının(%8,2) yaklaşık iki katıdır. Her iki seçenek toplandığında kırsalda%50,6 ve kentte %40,7 ile insanlar yaşlandığında çocuklarının yanında kalmak istemektedir. “Evimde bakım hizmeti alırım” seçeneği kentte %28,4 ile kırsaldaki %8,2’lik orandan çok yüksektir. “Huzurevinde kalırım” seçeneği ise kırsalda(%13,4) kentin(%9,8) yaklaşık bir buçuk katıdır. Araştırma bulguları, yaşlandıkları zaman insanların, kırsalda kentten ve oğul tercihi kızıdan daha fazla olmak üzere, ilk sırada çocukları ile birlikte yaşamak istediklerini göstermektedir. Tablo 4-38’deki sonuçlarla birlikte ele alındığında, evlendikten sonra, oğluya ya da kızıyla birlikte aynı evde oturmak isteyenlerin oranından çok daha yüksek bir oranda, yaşlılık döneminde oğlu ya da kızıyla birlikte yaşama isteğinin ortaya çıktığı görülmektedir. Diğer yandan, yaşlı bakımı ile ilgili, bürokratik örgüt tercihinin de seçenekler arasında önemli bir yer tuttuğu dikkatlerden kaçmamalıdır. Kentte bu tercih daha fazla olmakla birlikte, köylerde de toplamda % 20’yi geçen bir orana ulaştığı görülmektedir.

2006 araştırmasına göre; ülkemizde bireylerin çoğunluğu yaşlılıklarında %57,2’lik bir oranla ilk sırada çocuklarının yanında yaşamak istemektedirler. Bunun yanı sıra bireylerin %17,5’i “evimde bakım hizmeti alırım”, % 9,1’i “huzurevine giderim” cevabını vermişlerdir. Kentsel alanlarda yaşayanların %11,1’i, kırsal alanlarda yaşayanların ise %6’sı “huzurevine giderim” cevabını vermişlerdir. Çocuklarının yanında kalmak isteyenler kentte %51 iken kırsalda bu oran artarak % 66,8 olmaktadır. “Evimde bakım hizmeti alırım”

diyenlerin oranı da kentte yaşayanlar arasında(%19,4) kırsal alanlarda yaşayanlara(%14,6) göre daha fazladır(ASAGEM, 2006: .135)

2011 yılında yapılan araştırma verilerine göre ise; ülke genelinde katılımcıların %28,9'u oğlu ile kalabileceğini ifade ederken, kız evlatlarıyla kalabileceklerini söyleyenlerin oranı %10,3'tür. Yaşlandığında huzurevinde yaşamak istediğini söyleyenlerin oranı % 9,1 ve evinde bakım hizmeti almak isteyenler % 18,4'tür. Kentsel alanda “oğlumun yanında kalırım” diyenlerin oranı %24,9 ve kırsalda %40,6'dır. “Kızımın yanında kalırım” seçeneği ise kentte %9,9 ve kırsalda %11,5 düzeyindedir. Oğlumun yanında kalırım ve kızımın yanında kalırım seçeneklerini birlikte düşündüğümüzde; kentte çocukları ile yaşamak istediklerini söyleyenlerin oranı toplamda %34,8 ve kırsalda %52,1'dir. Kentsel alanlarda yaşayanların yüzde 10,7'si "huzurevine giderim" cevabı verirken, kırsalda yaşayanların sadece yüzde 4,6'sı "huzurevine giderim" demiştir. Evlerinde bakım hizmeti almak isteyenler ise kentte yüzde 19,4 iken; kırsalda 15,4'tür(ASPB, 2011: 362-363).

Merter'in Malatya köylerinde yapmış olduğu araştırmaya göre ise; “oğlumla oturmak isterim” diyenlerin oranı %70,5 ile ilk sırada yer almaktadır. “Kızımla oturmak isterim” diyenlerin oranı ise sadece %2,1'dir. “Yalnız oturmak isterim” diyenler ise %15,6'dır(1990: 228). Kocacık'ın Sivas'ta yaptığı araştırmada ise; “oğlumla birlikte oturacağım” diyenlerin oranı %14,05, “kızımla birlikte oturacağım” diyenlerin oranı %4,05'tir. “Hiçbiriyle oturmayacağım” cevabını verenler ise %61,35'tir(1997: 57).

2.1.7.Aile Ekonomisi

Tablo 4-45: Ailede Gelir Getiren Bir İşte Kimlerin Çalıştığı

Hane halkından gelir getiren bir işte kimler çalışmaktadır?	Frekans	Yüzde
Sadece evin beyi	150	77,3
Evin beyi ve hanımı	17	8,8
Evin beyi, hanımı ve erkek çocukları	7	3,6
Evin beyi, hanımı, erkek ve kız çocukları	7	3,6
Diğer	13	6,7
TOPLAM	194	100

Bu soru sadece kentte yaşayan ailelere sorulmuştur. Kırsalda aile aynı zamanda bir üretim birimi olması nedeniyle, ailenin tüm fertlerinin doğal olarak üretim süreçlerinde yer aldığı kabul edilmektedir. “Hane halkından gelir getiren bir işte kimler çalışmaktadır?” sorusuna tablo 4-45’e göre, “sadece evin beyi çalışmaktadır” cevabı %77,3’lük bir oranla ilk sırada yer almaktadır. “Evin beyi ve hanımı” seçeneği %8,8 ile ikinci sırada yer alırken, “Evin beyi, hanımı ve erkek çocukları” seçeneği ile “Evin beyi, hanımı, erkek ve kız çocukları” seçeneği %3,6’lık oranlarla eşit miktarda temsil edilmektedir. Araştırma alanına giren kentsel bölgenin, kırsaldan gelenlerin yerleştikleri ilk yer olması dolayısıyla, ailelerde kente karşı tanınamaktan kaynaklı bir güvensizlik durumunun oluşmasına neden olabilmektedir. Yeni duruma, ailenin tümüyle entegre olması zaman gerektirmektedir. Bu nedenle, çalışma hayatına sadece erkeklerin girmiş olması doğal karşılanmalıdır. Diğer yandan, kentteki işlerin gerektirdiği, uzmanlığın, göç etmiş ailelerin kadın üyelerinde bulunamayacağı ve bu nedenle de çalışma hayatının dışında kaldıkları söylenebilir. Sahada yapılan gözlemler ve görüşmelerde, kadınların özellikle, evlere temizliğe gittikleri veya el işi alıp yaparak aile bütçelerine katkı yapmaya çalıştıkları tespit edilmiştir.

Gelir getirici bir işte çalışmayı, dolayısıyla evin geçimini sağlamayı erkeğin görevi olarak gören, kadını çalışma hayatının dışında tutan ve kadını ekonomik olarak kocasına bağımlı kılan bu anlayış ne geleneksel ne de modern anlayışta karşılığı olmayan bir durumdur. Malezya’nın Sarawak kentinde yaşayan aileler örneğinden hareketle bu durum şöyle anlatılmaktadır: Eve ekmek getiren erkek ve ona bağımlı ev kadınından oluşan aile yapısı kente göç eden pek çok aile için yeni tanışılmış bir durumdur. Köyde çocukların varlığı annenin tarladaki üretici rolüne engel olmuyordu, çünkü kadınlar çiftçilik ve çocuk büyütme işlerini bir arada yürütmekteydiler. Bir başka deyişle, kadınlar çalışmalarının zamanı ve yoğunluğu üzerinde kontrol sahibi olduklarından çocuk büyütmeyi günlük rutinlerine katabiliyorlardı. Sonuç olarak köydeki kadınlarda ev işleri ile ev dışı üretime yönelik işler arasında açık bir ayırım yoktu. Kentlerde destekleyici akraba çevresinden yoksunluk ve ekonomik çocuk bakımı hizmetlerinin az bulunması sebebiyle ortaya çıkan eve ekmek getiren erkek ve ev işinden sorumlu kadın ayrımı, kırsaldan göçenler için yeni bir aile yapısıydı. Ev kadınları söz konusu olduğunda, artık ekonomik açıdan tamamen kocalarına bağımlıydılar(Hew, 2003: 97).

Tablo 4-46: Borç Alınmak İstendiğinde Başvurulan Yerler/Kişiler

Borç ve benzeri ihtiyaçlarınızda kimlere veya nerelere başvurursunuz?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Anneme, babama ve kardeşlerime	18	18,6	80	41,2
Akraba ve Hemşehrilerime	34	35,1	41	21,1
Komşularıma	15	15,5	11	5,7
İş arkadaşlarıma	1	1	6	3,1
Banka ve diğer kredi kurumlarına	28	28,9	47	24,2
Cevapsız	1	1	9	4,6
TOPLAM	97	100	194	100

“Borç ve benzeri ihtiyaçlarınızda kimlere veya nerelere başvurursunuz?” sorusuna tablo 4-46’daki verilere göre, kentte ilk sırada %41,2’lik oranla “Anneme, babama ve kardeşlerime” seçeneği çıkarken, kırsalda “akraba ve hemşehrilerime” cevabı %35,1’lik bir oranla ilk sırada yer almaktadır. Kırsalda “anneme, babama ve kardeşlerime” seçeneği %18,6 ile üçüncü sırayı alırken, kentte üçüncü sırayı %21,1 ile “akraba ve hemşehrilerime” seçeneği almaktadır. Birinci ve üçüncü sırada çıkan seçenekler geleneksel yöntemler olarak birlikte ele alınabilir. Bu iki seçeneğin toplam oranı ise kırsalda %53,1 ve kentte %62,3’e ulaşmaktadır. Dikkat çeken nokta ise, ketteki oranın kırdan yüksek olmasıdır. Hem kırsalda(%28,9) hem kentte(%24,2) ikinci sırayı “Banka ve diğer kredi kurumlarına” cevabı almaktadır. Modern bir yöntem olan bu seçeneğin kırsaldaki oranının kentteki orandan yüksek olduğu dikkatlerimizden kaçmaması gereken bir husustur.

Kırsaldan göç edenlerin, hem göç etme sebepleri hem de kentte yerleşecekleri yeri seçme sebepleri arasında akrabalık ve hemşehrilik bağları etkili olmaktadır. Bu nedenle, geleneksel toplum ilişkilerinin doğasına uygun olarak, parasal ilişkiler gündeme geldiğinde de ilk akla gelen akrabalar ve hemşehriler olmaktadır. Modern yöntemler olan, banka vb. kredi kurumlarının da, hem köyde hem kentte önemli bir karşılığının olduğu görülmektedir. Özetle, geleneksel yöntemlerin ağırlığı daha fazla olmak üzere, modern ve geleneksel borçlanma yöntemlerin birlikte kullanıldığı görülmektedir. Başka bir ifadeyle, geleneksel yöntemlerin dışında, bürokratik örgütlerin, yerleşim yeri ayırt etmeksizin, ailelerin hayatına girmeye başladığı ve bir hayli mesafe aldığı söylenebilir.

Köylerde görüşülenlerden ellili yaşlarda bir katılımcı, hayatında bir kez bankadan kredi kullandığını belirtmiştir. Bu krediyi de oğlu için kullandığını, bu deneyiminden sonra, bankadan bir daha kredi kullanmadığını ve kullanmak istemediğini belirtmiştir.

Kıray'ın Ereğli araştırmasında, görüşülen kişilere ihtiyaçları halinde kimlerden borç aldıkları sorusu sorulmuştur. İlk sırayı % 55,6 ile “arkadaşlardan” cevabı alırken, ikinci sırada ise %9,5 ile “bankadan” cevabı yer almaktadır. “Tüccarlardan” borç aldıklarını söyleyenlerin oranı ise %8,5'tir. Kıray, bankadan borç almayı, şehirleşmenin bir cephesi olan anonim insan ilişkisi olarak değerlendirmektedir. Bu bağlamda, sadece bankadan borç alan bu kesimi, Ereğli'de anonim insan ilişkilerinin gelişmeye başlamasının bir kanıtı saymanın doğru olacağı yorumunu yapmaktadır(2000:107-109).

Kıray'ın verileri ile, bu çalışmada bulunan sonuçlar kıyaslandığında, kentleşmenin bir özelliği olarak parasal konularda banka ve diğer kredi kurumlarına başvurulması, Ereğli'deki %9,5'lik orandan, köylerde %28,9'a ve kentsel alanda %24,2'ye yükselmiştir.

Tablo 4-47: Alışverişlerde Tercih Edilen Ödeme Şekli

Alışverişlerinizde genel olarak tercih ettiğiniz ödeme şekli nedir?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Nakit Para	84	86,6	158	81,4
Kredi Kartı	13	13,4	36	18,6
TOPLAM	97	100	194	100

Tablo 4-47'de görüleceği üzere, kırsalda(%86,6) kentten(%81,4) biraz daha yüksek olarak ilk sırada “nakit para” tercihi gelmektedir. “Kredi kartı” tercihi ise kentte(%18,6) kırsaldan(%13,4) biraz daha yüksek olarak ikinci sırada gelmektedir. Veriler birlikte değerlendirildiğinde; geleneksel yöntem olan nakit para tercihinin önemini korumakta olduğu, modern bir alışveriş ödeme biçimi olan kredi kartı kullanımının ise yaygınlaşmaya başladığı söylenebilir. Kısaca, her iki ödeme biçimi de birlikte kullanılmaktadır.

2.1.8.Aile ve Toplum Hayatıyla İlgili Genel Düşünceler

Tablo 4-48: Aile Hayatında Dini İnançların Yeri

Dini inançlarınızın aile hayatınızdaki önemini yüzde ile belirtirsek size hangisi en uygundur?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
% 0 (Hiç önemi yok)	0	0	0	0
% 25(Çok az önemi var)	0	0	1	0,5
%50(Önemli)	5	5,2	31	16
%75(Çok önemli)	30	30,9	55	28,4
%100(Hayati derecede önemli)	61	62,9	102	52,6
Cevap yok	1	1	5	2,6
TOPLAM	97	100	194	100

Araştırmaya katılanlar, tablo 4-48'e göre, "dini inançlarınızın aile hayatınızdaki önemini yüzde ile belirtirsek size hangisi en uygundur?" sorusuna kentte yaşayan aileler kırsaldaki ailelere kıyasla %10 daha düşük olmak üzere; kırsalda %62,9 ve kentte %52,6 ile "%100(Hayati derecede önemli)" cevabı ilk sırada yer almaktadır. "%75(Çok önemli)" cevabı hem kırsalda(%30,9) hem de kentte(%28,4) ikinci sırada bulunmaktadır. Bu iki seçeneği topladığımızda, kırsalda oran %93,8'e, kentte ise %81,0'e çıkmaktadır. "% 0 (Hiç önemi yok)" cevabına ne kırsalda ne de kentte rastlanmamaktadır. Bu sonuçlar, dinin aile hayatı konusunda, hem kırsalda hem kentte çok önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, araştırma alanında ailelerle ilgili çıkan tüm sonuçlarda, dinin etkisinin bulunduğu gözden uzak tutulmamalıdır.

Denizli'de yapılan Mesleklere Göre Aile Yapısı Araştırması'nda da benzer bir soru sorulmuş alınan cevaplar içerisinde inançlara atfedilen önemin en yüksek olduğu grubun işçiler olduğu tespit edilmiştir. İşçilerin % 79,8'i inancının hayatlarında kapladığı yeri % 50 ve % 50 üstü olarak nitelendirmişlerdir(Meder, 2005: 86-87). Soğanlı Mahallesi'nde yaşayan aileler içerisinde meslek grubu olarak işçilerin(%22,7) yoğunlukta bulunması nedeniyle ulaşılan sonuçlar, Denizli'de bulunan sonuçlarla birbirini doğrular niteliktedir.

Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması'nda, inanç konusunda bireylerin kendilerine uygun gördükleri tanımlar sorulmuştur.Katılımcılar ilk sırada, % 50,1 oranında, "inançlıyım, dinimin bütün gereklerini yerine getirmeye çalışan biriyim" yanıtını vermiştir. Bu oranı % 43,8 oranı ile "inançlıyım, dinimin bazı gereklerini yerine getiren biriyim" yanıtı izlemiştir. Kır kent ayrımı göz önünde bulundurulduğunda kentte yaşayanların %

45,4'nün, kırdaki yaşayanların % 61,8'nin “inançlıyım, dinimin bütün gereklerini yerine getirmeye çalışan biriyim” yanıtını verdiği görülmektedir. Aynı araştırmada “inançlı biri değilim” yanıtı verenlerin oranı ise, kentte %0,9 ve kırdaki %0,3'tür(ASPB, 2011: 292).

Muhafazakar aileler üzerinde yapılan bir araştırmada katılımcılara “sizce kişisel ya da ailevi mutlulukta dini değerler ne oranda önemlidir?” sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevaplara göre; muhafazakar ailelerin % 78,1'i kişisel ya da ailevi mutlulukta dini değerlerin “çok önemli” olduğunu düşünmektedir. % 21,9'u da bu değerleri “önemli” olarak tanımlamaktadır. Araştırmada bu konuda dini değerleri önemsiz bulan katılımcıya rastlanmamıştır. Bu veriler çerçevesinde araştırmacı, muhafazakar ailelerin, mutlulukla dini değerler arasında doğru orantılı bir ilişki kurmakta olduğu yorumunu yapmaktadır(Kılıç, 2010: 21).

Tablo 4-49: Evliliğin Gerekliliği

Sizce herkes evlenmeli midir?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Evet	94	96,9	149	76,8
Hayır	3	3,1	41	21,1
Fikri yok/Cevap yok	0	0	4	2,1
TOPLAM	97	100	194	100

Tablo 4-49'daki sonuçlara göre, “sizce herkes evlenmeli midir?” sorusuna kırsalda %96,9 ile “evet” cevabı verilirken, kentte bu oranının %76,8'e düşmüş olması manidardır. Daha da dikkat çekici olanı ise kentte yaşayanların %21,1'inin bu soruya “hayır” cevabı vererek, evliliğin herkes için gerekli olmadığını belirtmiş olmalarıdır.

Sahada yapılan gözlem ve görüşmelerde, köyde yaşayanların evliliği tek seçenek olarak gördükleri ve evlenmeyi dini bir görev saydıkları tespit edilmiştir. Köyde görüşülen bir katılımcı, evlenmeden hayatın düzene giremeyeceğini söylemekte, neslin devamı için evlenmenin şart olduğunu belirtmektedir.

Kentte ise, bireysel özgürlük taleplerinin ve beklentilerin farklılaşması nedeniyle belli bir kesimin evliliğe bakışının değiştiği gözlenmiştir. Evliliğe alternatif yaşam tarzlarının, kentte yaşayanlar üzerinde etkisinin görülmeye başlandığı söylenebilir. Diğer yandan kentte, belli bir dini cemaate mensup olduğunu söyleyen katılımcı, köyde

yaşayanlardan daha keskin bir şekilde “herkesin mutlaka evlenmesi gerektiğini” belirtmiştir.

Köylerde, evlilik konusunda geleneksel anlayışın devam ettirildiğini, kentte ise, bir uça evliliği gerekli görmeyenlerin, diğer uça ise evliliği kutsal görenlerin bulunduğu farklı anlayışlar yelpazesi bulunmaktadır. Evliliği gerekli görmeme anlayışı, tarihte “bekaryaşama”yı alternatif olarak göstermekteydi, Günümüzde ise, evliliğe alternatif çok fazla yeni yaşam tarzları ortaya çıkmış olup, bunlar modern anlayışlar olup, son on yılların bir ürünüdür. Dolayısıyla, günümüzde özellikle Batı ülkelerinde ortaya çıkan ve yaygınlaşan aileye alternatif yaşam biçimlerinin, modern bir süreç olan kentleşme ile birlikte, çalışma alanı içerisindeki kentsel alanda da yansımalarının görülmeye başlanmış olduğu söylenebilir.

Tablo 4-50: Nikahsız Birlikte Yaşamaya Bakış

Çiftlerin nikahsız (resmi veya dini) olarak birlikte yaşamalarını nasıl karşılırsınız?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Doğru bulmam	94	96,9	181	93,3
Normal karşılıyorum	3	3,1	13	6,7
TOPLAM	97	100	194	100

Kırda ve kentte nikahsız birlikte yaşamayı doğru bulmayanların oranı çok yüksektir. Tablo 4-50’de görüldüğü üzere, kırdaki %96,9 ve kentte %93,3 bu tür bir arada yaşamayı doğru bulmamaktadır. “Çiftlerin nikahsız olarak birlikte yaşamalarını normal karşılıyorum” cevabını verenler kentte köyün iki katından fazladır. Oranlar sırasıyla %6,7 ve %3,1’dir. Bu sonuçlara göre, hem kırsalda hem kentte, birlikte yaşamamanın yegane yolunun nikahla yani evlenmeyle olduğu ortaya çıkmaktadır. Fakat kentsel alanda, nikahsız birlikteliklerin kabul edilebileceğine dair bulguların varlığı da gözden kaçırılmamalıdır.

Ülke genelinde yapılan bir araştırmada sorulan “yaşadığınız çevrede nikâhsız olarak birlikte yaşayan çiftlerin bulunması sizi rahatsız eder mi?” sorusuna bireylerin %68,1’i “evet rahatsız eder”, % 18,7’si ise “hayır rahatsız etmez” cevabını vermişlerdir. Bu sonuçlardan hareketle araştırmacı, ülkemizde bireylerin çoğunluğunun nikâhsız birlikte yaşamaya olumlu yaklaşmadığını, bireylerin birlikteliği için evliliğin gerekli olduğunu

düşündüğü yorumunu yapmaktadır(ASAGEM, 2006: 97). Başka bir araştırmada ise katılımcılara, "nikâhsız olarak birlikte yaşama" konusundaki fikirlerini "katılmıyorum", "kararsızım" ve "katılıyorum" şeklinde belirtmeleri istenmiştir. Elde edilen verilere göre, katılımcıların %90,6'sı bu konuda "katılmıyorum" cevabı vermiştir, "Katılıyorum" yanıtı verenlerin oranı ise %6'9'dur(ASPB, 2011: 281).

Yukarıdaki tüm sonuçlar birlikte yorumlandığında, Türkiye'de, ailelerin çok büyük bir bölümünün, nikahsız birlikte yaşamayı kesin bir dille doğru bulmadığı sonucuna varılabilir. Ancak, bu tür bir birlikteliğin kabul gördüğüne dair bulgular, kırdan kente doğru gidildikçe artmaktadır. Modern anlayışların kentleşme sonucunda, etkisini ilk önce kentlerde gösterdiği düşünülecek olursa, kentlerde bu tür bir yansımanın olmasının kaçınılmaz olduğu belirtilmelidir.

Tablo 4-51: Evlilik Dışı Çocuğa Bakış

Çiftlerin evlilik dışı çocuk sahibi olmalarını nasıl karşılırsınız?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Doğru bulmam	95	97,9	188	96,9
Normal karşılıram	2	2,1	6	3,1
TOPLAM	97	100	194	100

Tablo 4-51'e göre, evlilik dışı çocuk sahibi olmayı doğru bulmayanların oranı, bir önceki soruda sorulan nikahsız birlikte yaşamayı doğru bulmayanların oranından hem kırdan hem de kentte daha yüksektir. Oranlar sırasıyla kırdan %97,9 ve kentte %96,9'dır. "Normal karşılıram" cevabını verenler kentte(%3,1) daha yüksek olmak üzere kırsalda %2,1'dir.

Her ülkeden seçilmiş 1.000 kişi olmak üzere; Japonya, Kore Cumhuriyeti, Tayland, ABD, Fransa ve İsviçre'de, 0-12 yaş arası çocuklarıyla birlikte yaşayan anne babalara bir anket uygulanmıştır. Ankette sorulan "Anne babanın çocuklarının geleceklerinde görmek istemediği hayat tarzları" konusunda "evlilik dışı çocuk sahibi olma": Kore'de %93,5, Tayland'da %66,0, Japonya'da %62,3, ABD'de %61,6, İsveç ve İsviçre'de %17,6 ve Fransa'da %5,1'lik oranda çıkmıştır. Bu sonuçların yansıması olarak, 2003 yılı itibarıyla İsviçre'de çocukların yarısından fazlası(%55,5) evlilik dışı ilişkilerden olmaktadır. 2005 verilerine göre Fransa'da doğan çocukların neredeyse yarısı(%47,4) evlilik dışı ilişkilerden

doğmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde ise 2000 yılı itibariyle neredeyse her üç bebekten biri(%36,9) evlilik dışı ilişkiden olmaktadır. Bunun tam aksine, Japonya'da evlilik dışı çocuk sahibi olma oranı 2005 yılında yapılan bir araştırmaya göre %1 oranındadır. Bunun sebebi Japonya'da evliliğin, yasal anlamda bir zorunluluk sayılmasındandır(Watanabe, 2010: 404-405).

Türkiye'de yapılan bir araştırmada da, evlilik dışı çocuk sahibi olma konusunda "yaşadığınız çevredeki, kişilerin evlilik dışı çocuk sahibi olmaları sizi rahatsız eder mi?" sorusu sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplarda bireylerin % 71,5'i "evet rahatsız eder", %16,1'i "hayır etmez" cevabını vermişlerdir(ASAGEM, 2006: 97). Türkiye genelinde yapılan başka bir araştırmada da katılımcılara, "çiftlerin evlilik dışı çocuk sahibi olmaları" konusundaki fikirlerini "katılmıyorum", "kararsızım" ve "katılıyorum" şeklinde belirtmeleri istenmiştir. Verilen yanıtlara göre, katılımcıların %91,7'si bu konuda "katılmıyorum" cevabı vermiştir, "katılıyorum" yanıtı verenlerin oranı ise %5,3'tür(ASPB, 2011: 281).

Sonuçlar birlikte ele alındığında, özellikle ABD ve Avrupa'daki bazı ülkelerde, evlilik dışı çocuk sahibi olmanın, olağan bir durum olarak görülmekte olduğu anlaşılmaktadır. Buna karşın Türkiye'de, bu duruma olumsuz bakan ailelerin oranlarının yüksekliği nedeniyle, evlilik dışı çocuk sahibi olma, kabul dileyebilir bir durum olarak görünmemektedir.

Tablo 4-52: Boşanma Konusuna Bakış

Boşanma konusundaki tutumunuz nedir?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Olağan bir şeydir	50	51,5	124	63,9
Olağan dışı(Olağanüstü) bir durumdur	47	48,5	70	36,1
TOPLAM	97	100	194	100

Tabloda 4-52'de görüldüğü üzere, boşanmayı olağan görenlerin oranı kentte %63,9 ve kırsalda %51,5'tir Boşanmayı olağan görmeyenler kırsalda(%48,5) daha yüksek olmak üzere kentte %36,1'dir. Bu veriler hem kentte hem de kırsal da boşanma konusunun olağan hale geldiğinin göstergesidir. Ailelerin yarısından fazlası artık boşanmayı olağan bir olay olarak görmektedirler.

Sencer'in yapmış olduğu araştırmada da benzer bir soru sorulmuştur. Verilen cevaplara göre, katılımcıların % 78.2'sinin, boşanmayı "olağandışı bir durum" olarak niteledikleri görülmüştür. Boşanmayı "olağan bir durum" olarak görenlerin oranı ise %21.0 olarak tespit edilmiştir. Bu verileri yorumlayan Sencer, eşlerin gereğinde boşanma yoluna gitmelerini normal bir davranış saymalarının, bu alanda da kentsel yaklaşımın yeni kentliler üzerinde etkide bulunmaya başladığı anlamına geldiğini belirtmektedir(1979: 446).

İki araştırmanın sonuçları karşılaştırıldığında, boşanmayı olağan görenlerin oranının 35 yılda %21,0'den, kırsalda %51,5'e, kentte ise %63,9'a yükselmiş olduğu görülmektedir.

Tablo 4-53: Ailenin Genel Mutluluk Düzeyi

Ailenizi genel olarak ne kadar mutlu görüyorsunuz?	KIR		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Çok mutlu	20	20,6	45	23,2
Mutlu	57	58,8	80	41,2
Orta	18	18,6	63	32,5
Mutsuz	1	1	5	2,6
Çok mutsuz	0	0	1	0,5
Cevap yok	1	1	0	0
TOPLAM	97	100	194	100

Kırsalda da kentte de ailesini "mutlu" görenler ilk sırada gelmektedir. Tablo 4-53'teki sonuçlara göre, kırsalda ailelerin %58,8'i ve kentte %41,2'si ailesini mutlu olarak görmektedir. Kırsalda ikinci sırada %20,6 ile "ok mutlu" seçeneği gelirken, kentte ikinci sırada %32,5 ile "orta" seçeneği gelmektedir. Kırsalda ikinci sırada olan "ok mutlu" seçeneği kentte %23,2'lik bir oranla üçüncü sırada gelmektedir. Bunun yerine olarak kentte ikinci sırada yer alan "orta" seçeneği kırsalda %18'lik oranla üçüncü sırada gelmektedir. Bu tabloda dikkat çeken nokta ise "mutsuz" seçeneğinin kentte(%2,6) kırsaldan(%1) iki katından fazla olmasının yanı sıra, "ok mutsuz" seçeneğinin kırsalda hiç bulunmamasına karşılıklı kentte %0,5 gibi çok küçük bir oranda olsa da var olmasıdır.

Kılıç'ın araştırmasında ise; muhafazakar ailelerin, %56,3'ünün ailelerini “mutlu”, % 38,5'inin “çok mutlu” olarak tanımlamaktadır. Kendisini “az mutlu” olarak tanımlayanlar ise % 5,2 oranındadır. Araştırmada kendisini “mutsuz” olarak tanımlayan katılımcıya rastlanmamıştır(Kılıç, 2010: 21).

Ülke genelinde yapılan bir araştırmada “ailenizi genel olarak nasıl görüyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar değerlendirildiğinde katılımcıların, %65,1'i ailelerini “mutlu” ve %12,5'i ise “çok mutlu” olarak görmektedirler. “Orta” cevabını verenler %20,1 oranında iken, “mutsuz” cevabı verenler %1,9 ve “çok mutsuz” cevabı verenler %0,4'tür. Bireylerin aileleriyle ilgili mutluluk algısı, yerleşim yerine göre değerlendirildiğinde ise; kırdaki “çok mutlu” diyenlerin oranı %12,0 iken kentte %12,8 oranındadır. “Mutlu” cevabı verenler kırdaki %65,2 iken, kentte %65'tir. “Orta” cevabını verenler kırdaki %20,4 oranına karşılık kentte %19,9'dur. “Mutsuz” aile oranı kırdaki %1,8, kentte %1,9 oranındadır. “Çok mutsuz” cevabı verenler kırdaki %0,5 iken kentte %0,3 düzeyindedir.(ASAGEM, 2006: 100).

Tüm sonuçlar birlikte değerlendirilip yorumlandığında; mutluluk algısının yerleşim yerlerine göre önemli bir farklılaşma göstermediği sonucuna varılabilir.

Tablo 4-54: Yaşamak İçin Kent Yerine Köyün Tercihi

Şu an şehirde yaşadığınız aynı şartlarda yaşama olanağını bulsanız memleketinize/köyünüze geri döner misiniz?	KENT	
	Frekans	Yüzde
Evet	96	49,5
Hayır	98	50,5
TOPLAM	194	100

Tablo 4-55: Yaşamak İçin Köy Yerine Kent Tercihi

Şu an köyde yaşadığınız aynı şartlarda yaşama olanağını bulsanız Bursa'ya(kent merkezine) taşınır mısınız?	KÖY	
	Frekans	Yüzde
Evet	16	16,5
Hayır	81	83,5
TOPLAM	97	100

Tablo 4-54 ve tablo 4-55 birlikte değerlendirildiğinde; şu an kentte yaşamakta olanlardan “aynı şartlarda yaşama olanağını bulsa” köyüne geri dönmek isteyenlerin oranı %49,5 iken, şu an köyde yaşamakta olanlardan kente taşınmak isteyenlerin oranı %16,5’tir. Köyden kente taşınmak istemeyenlerin oranı %83,5 iken, köyüne geri dönmek istemeyenlerin oranı %50,5’tir. Başka bir anlatımla; kentte yaşayanların yarısı köyüne geri dönmek isterken, köyde yaşayanların ancak altıda biri kente taşınmak istemektedir.

Köylerde yapılan görüşmelerde, köylerinden kente göç etmiş olup, kentte yaşayanların çoğunun, hemen hemen her hafta sonu köylerine geldiklerini, dahası emeklilikleri gelir gelmez köylerine geri döndüklerini belirtmişlerdir. Kentteki görüşmelerde ise, kentin sıkıntılarına çocukların eğitimi için katlandıkları, yoksa kentte durmak istemediklerine dair bilgiler edinilmiştir.

Yasa’nın araştırmasında, geldikleri köye dönmek isteyenlerin oranı %7, dönmek istemeyenlerin oranı ise %78 olarak bulunmuştur. Bu sonucu yorumlayan Yasa, Ankara gecekondularında yaşayan bu aileleri, şehre iten koşulların onların bir daha geldikleri yere dönme olasılığını önlemiş olduğunu belirtiyor. Büyük çoğunluğunun köy yaşayışını şehirde benzer şekilde devam ettirdiği halde, ailelerin bu yaşayış tarzını kopup geldikleri yerlerin yaşayış koşullarına tercih etmekte oldukları tespitini yapıyor(1966: 85-86).

Sencer’in yapmış olduğu araştırmada da katılımcılara, “aynı geçim olanaklarının sağlanması halinde memleketlerine dönüp dönmeyecekleri” sorulmuştur. Görüşülenlerin %60,2’si, benzer maddi olanakların sunulması halinde “memleketlerine dönmek” eğiliminde olduklarını belirtmişlerdir. Memleketine dönmek istemeyenlerin oranı ise %34,4’tür. Sencer, alınan bu yanıtların, kentin yarattığı toplumsal doyumsuzluğun yaygın bir durum olduğunu açıkça gösterdiği yorumunu yapmaktadır(1972: 530).

Üç araştırmanın bulguları birlikte ele alındığında, kente göç etmiş olanlardan memleketine geri dönmek isteyenlerin oranı, önce %7’den %34,4’e sonrada %49,5’e yükselmiş görünmektedir.

2.2. NİTEL ARAŞTIRMANIN ANALİZİ

Nicel araştırma verilerinde ortaya çıkan sonuçların, daha ayrıntılı incelenebilmesi adına Soğanlı Mahallesi’nden 4, köylerden 2 kişi ile “uzun görüşmeler” yapılmıştır. Geray,

görüşmelerde kısa ve uzunluğun kıstası olarak, yarım saate kadar olan görüşmeleri “kısa görüşme”, bu süreyi aşan görüşmeleri ise “uzun görüşme” olarak nitelendirmektedir(2006: 167). Bu altı kişiyle 1 ile 1,5 saat arasında süren görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler, konuyla ilgili soruların bir kısmının araştırmacı tarafından hazırlandığı, bir kısmının ise görüşme esnasında ortaya çıktığı “yarı yapılandırılmış görüşme” olarak gerçekleştirilmiştir.

Niteliksel verilerin çözümlenmesinde “tematik kodlama” yaklaşımı esas alınmıştır. Tematik kodlama, görüşme çıktılarının çeşitli kavramlar, başlıklar veya temalara göre sınıflandırılmasıdır(Geray, 2006: 176). Bu çerçevede, görüşmelerden elde edilen sonuçlar, niceliksel verilerin analizinde kullanılan tasnifle bütünlük sağlamak adına, demografik özellikler, aile kompozisyonu, ailede otorite paylaşımı ve kadının konumu, aile ve akrabalık, ailede çocuk, ailede yaşlı, aile ekonomisi, aile ve toplum hayatıyla ilgili genel düşünceler başlıkları altında sınıflandırılarak çözümlenmiştir.

2.2.1. Demografik Özellikler

1.Katılımcı: 1985 yılında 15 yaşındayken, yalnız başına bekar olarak, köyünden Soğanlı mahallesine gelmiş. Okumak istemediği için, orta 2.sınıftan ayrılmış ve kendi parasını kazanabilmek amacıyla kente göç etmiş. Amcası Bursa’da yaşadığı için, köyden gelip bir süre amcasının yanında kalmış. Evlenince, amcasının yanından ayrılıp kendi evini açmış. Şu an evli ve 41 yaşında. Annesi okuma-yazma bilmiyor. Babası ve kendi eşi de ilkokul mezunu. Babası, kendisi gibi şoförmüş ve hala çalışıyormuş. Annesi ve eşi ise ev hanımı. Bursa’ya ilk geldiğinde bir şirkette işçi olarak 8 yıl çalışmış. Askere gidip döndükten sonra servis aracı olarak servisçilik yapmış. Daha sonra bu aracını satmış ve bir özel sektör firmasında şoför olarak çalışmaya başlamış, burada 4 yıl çalıştıktan sonra ayrılmış. Şu an bir belediye birimine iş yapan taşeron¹⁴ bir firmada şoför olarak çalışıyor. Apartman dairesinde oturuyor, daire babasına ait ve kira vermiyor.

2.Katılımcı: 2000 yılında 22 yaşındayken, iş nedeniyle, bekar olarak köyünden Bursa’ya göç etmiş. Daha önce ikiz kardeşi Bursa’ya gelmiş olduğu için, birlikte aynı evde

¹⁴Birişin belli bir bölümünü yapmayı üstüne alan, ikinciderecedemüteahhit (Doğan, Temel Büyük Türkçe Sözlük, 1994: 748).

kalmaya başlamışlar. Şu an evli ve 36 yaşında. Lise 1.sınıfta okulu terketmiş. Şimdi liseyi dışarıdan okuyor, sonra üniversiteyi bitirerek devlette işe girmek, memur olmak istiyor. Eşi, annesi ve babası ilkokul mezunu. Kendisi işçi, eşi ve annesi evhanımı. Babası ise, Etibank Maden İşletmesi'nden emekli. Kirası uygun ve işyerine yakın olduğu için Soğanlı Mahallesi'nde oturmayı tercih ediyormuş. Elektrikle ilgili bir dağıtım şirketinde, 2001 yılından beri servis görevlisi olarak çalışıyor. 3 katlı bir binada kiracı olarak oturuyor.

3. Katılımcı: 1989 yılında,22 yaşındayken askerlikten sonra, geçim sıkıntısı edeniyle köyünden Bursa'ya göç etmiş. 7 kardeş oldukları için köydeki toprakları yetersiz gelmeye başlamış. Köyde çiftçilik yaparlar, çilek ve kiraz yetiştirir, ayrıca buğday ekerlermiş. Ama iklim değişince verim düşmüş, geçim zorlukları başlamış. Abisi ile birlikte 2 kardeş olarak göç etmişler. Abisi o zaman köyde evliymiş, kendisi ise bekar. Göç ederken abisi ailesini Bursa'ya getirmemiş, o da bekar olarak göç etmiş. Köydeyken, evli kardeşler de dahil olmak üzere anne-baba ailesiyle birlikte kalırlarmış. Şu an 47 yaşında evli ve ilkokul mezunu. Eşi de ilkokul mezunu olan katılımcının annesi ve babası okuma yazma biliyor. Şu anki işinin Bursa'ya geldikten sonraki üçüncü işi olduğunu belirtiyor. Bursa'ya ilk geldiğinde bir tekstil fabrikasında işçi olarak çalışmış, sonra bir taşeron firma üzerinden belediyeye bağlı bir şirkette garsonluk yapmış. Şu an yine taşeron bir firma adına, kışın okullarda temizlik işleri yapıyor. Yazı aylarında ise işsiz. Oturduğu evi kendisine ait müstakil bir konut. Evi tek katlı iken satın almış, 2 kat daha çıkmış. Arsanın tapusu var ama ev ruhsatsız. Soğanlı Mahallesi'nde arsa fiyatları ucuz olduğu için ve bu mahallede akrabaları olduğu için oturmayı tercih ediyormuş.

4.Katılımcı: 2003 yılında 28 yaşındayken, köyünden Soğanlı mahallesine göç etmiş. Köyde iken evliymiş ve 1,5 yaşında bir kız çocuğu varmış, eşi ve kızıyla birlikte Bursa'ya gelmişler. Biz okuyamadık, çocuklarımız okusun diye göç ettik diyor. Akrabaları olduğu içinde Soğanlı Mahallesi'ne gelmişler. Şu an 39 yaşında. Köylerinde hayvancılık yapılmış ve herkes bununla geçinebilirmiş. Şimdi köylerde hayvancılığın bitmiş olduğunu belirtiyor. Ortaokul mezunu, 2014 yılında başladığı liseyi, şu an dışarıdan okuyor. İmkani olursa üniversite okumak istiyor. Hem daha iyi bir iş hem de çocuklarına örnek olmak için okuduğunu söylüyor. Eşi ve babası ilkokul mezunu, annesi ise okuma-yazma bilmiyor. Kendisi 3 aydır işsiz, çalıştığı işyeri iflas etmiş. Makine imalatı yapan bir fabrika imiş, orada işçi olarak, makine montajcısı olarak çalışıyormuş. Bursa'ya

geldiğinden beri, iflas edinceye kadar bu firmada çalışmış. Yani ilk ve son işi. Eşi ev hanımı, fakat kısa bir dönem bir konserve fabrikasında işçi olarak çalışmış 2. Çocukları olunca işten ayrılmış. Annesi evhanımı, babası ise emekli. Oturduğu konut 3 katlı müstakil bir binanın orta katı imiş ve kiracı olarak oturuyormuş. Bu evi akrabalarının yardımıyla bulmuş. Geldikleri zaman Soğanlı mahallesinde kiralık ev bulmak çok zormuş, bu nedenle akrabaların yardımı çok işe yaramış.

5.Katılımcı: Keles ilçesi Akçapınar köyünde ikamet ediyor. 1978 doğumlu, evli ve 36 senedir bu köyde yaşıyor. Lisedeyken okulu yarım bırakmış. Keles'te liseyken arkadaş grubunun etkisiyle, sigara ve vb. kötü alışkanlıklar edinmiş. Durumunun daha kötüye gideceğini görünce, okumanın bana kazandıracığı bir şey yok, okumanın anlamı kalmadı diyerek okulu terk etmiş. Eşi, annesi ve babasının hepsi ilkokul mezunu. Mesleği, celeplik,yani hayvan ticareti yapıyormuş. Eşi ve annesi ev hanımı, babası ise emekli. İkamet ettikleri konutu müstakil konut olarak adlandırıyor ve evin sahibi olduğunu belirtiyor.

6. Katılımcı: Büyükorhan ilçesi Danaçalı köyünde ikamet ediyor. 1959 doğumlu ve doğduğundan beri bu köyde yaşıyor. 55 yaşında ve evli. Kendisi, eşi ve babası ilkokul mezunu, annesi ise okuma yazma bilmiyor. Anne ve babası hayatta değil. Mesleğini çiftçi-işçi-esnaf olarak söylüyor, bir çok işle aynı anda uğraştığını belirtiyor. Köylülerin, "Bursa'ya gidip bu kadar çalışsan köşeyi dönersin" dediklerini anlatıyor. Eşi ise, ev hanımı. Oturduğu ev kendisine ait ve müstakil.

2.2.2. Aile Kompozisyonu

1.Katılımcı: Kendisi dahil 3 kardeş olduklarını söylüyor. Hanesinde eşi ve 3 çocuğu ile birlikte 5 kişi olarak yaşıyorlar. İdeal çocuk sayısının da 3 olduğunu ekliyor. Eşiyle görücü usülü ile evlenmiş, ancak en iyi evlilik tarzının tanışıp anlaşarak olduğunu belirtiyor. Evlendiklerinde kendisi 19, eşi 17 yaşındaymış. Ancak en uygun ilk evlenme yaşını, hem erkek hem kız için 18-21 yaş aralığında olduğunu belirtiyor. 22 yıllık evli olduğunu, 1 kez evlendiğini ve tek eşli olduğunu söylüyor. Evlenirken başlık vermediğini ve başlığın verilmesinin de gereksiz olduğunu belirtiyor. Evlenirken hem resmi hem dini nikah yaptırdığını belirtiyor.

2.Katılımcı: Kendisi dahil 3 kardeşler. Hanesinde eşi ve kızı ile birlikte 3 kişi olarak yaşıyorlar. Anne ve babası köylerinde yaşıyormuş. Eşiyle görücü usulü ile evlendiklerini ama mutlu olduklarını belirtiyor. Eşiyle yakın köylerden olduklarını ve bu durumun anlaşmalarını kolaylaştırdığını belirtiyor. Evlendiklerinde kendisi 24 eşi 19 yaşındaymış. Uygun ilk evlenme yaşı olarak da, kendi evlilik yaşlarını söylüyor. 10 yıllık evli olduğunu, tek eşli ve bir kez evlendiğini belirtiyor. Evlenirken başlık vermediğini ve başlık vermeyi doğru bulmadığını söylüyor. Evlenirken hem resmi hem dini nikah yaptırdığını ifade ediyor.

3.Katılımcı: Kendisi dahil 7 kardeşler, 4 erkek 3 kız. Kendi hanesinde, eşi ve 4 çocuğu ile birlikte 6 kişi olarak yaşıyorlar. İki kez evlenmiş. Birincisi ile görücü usulü ile, ikincisi ile aracılar vasıtasıyla tanışarak evlenmiş. İlk evliliğinden köyde yapmış ve ilk evliliğinden çocuğu yok. Evliliği 1 yıl sürmüş ve boşanmışlar. Boşanma nedeni olarak, kızın ailesini gösteriyor. Kızın ailesi biraz zenginmiş, kendisini fakirliği yüzünden hakir görüp, senden adam olmaz demişler ve kızlarını geri almışlar. Bu evliliğini yaptığında kendisi 24, eşi 21 yaşındaymış. İkinci evliliğini yaptığı kişi de, daha önce bir evlilik yapmış ama onun da çocuğu yokmuş. İkinci evliliği yaptığında, kendisi 26 eşi 27 yaşındaymış. İkinci evliliğini Bursa’da yapmış. En uygun ilk evlenme yaşı olarak erkeklerde 22-25, kızlarda 18-21 yaş aralığını söylüyor. İkinci evliliğini yapalı 19 yıl olmuş. Tek eşli olan katılımcı, evlenirken başlık vermemiş ve başlık verilmemesi gerektiğini söylüyor. İki evliliğinde de hem resmi hem dini nikah yaptırmış.

4.Katılımcı: Kendisi dahil 3 erkek kardeş olduklarını söylüyor. Hanesinde eşi ve 2 kız çocuğu ile birlikte 4 kişi olarak oturuyor. Eşiyle görücü usulü ile evlenmiş. En iyi evlenme biçimi olarak tanışıp anlaşarak evlenmeyi söylüyor. Fakat anne-baba rızası alınarak evlilik gerçekleşmelidir diyor. Evlendiklerinde kendisi 26 eşi 21 yaşındaymış. En uygun ilk evlenme yaşı olarak erkek için 22-25, kız için 18-21 yaş aralığını söylüyor.12 senedir evli olduğunu, bir kez evlendiğini ve tek eşli olduğunu belirtiyor. Evlenirken başlık vermediğini, başlık vermeyi gereksiz ve anlamsız bulduğunu söylüyor. “Kadın mal mı ki alınıp satılsın” diye de tepki gösteriyor.Eşiyle evlenirken hem resmi hem dini nikah yaptırmış. Dini nikah yapılmazsa zina yapılmış olur diyor.

5.Katılımcı: Kendisi dahil 5 kardeş olduklarını söylüyor. Kendi hanesinde ise, eşi ve 3 çocuğuyla birlikte 5 kişi olarak yaşıyorlar. Evliliğinin görücü usulü ile gerçekleştiğini

belirtiyor. En iyi evlilik biçimi olarak da, görücü usulünü görüyor, “sevgi ve saygı daha fazla oluyor” diye ekliyor. “Bu tür evliliklerin daha sağlam ve eşlerin birbirine daha fazla bağlı olduklarını” dile getiriyor. Evlendiklerinde, kendisi de eşi de 19 yaşındaymış. Eşi kendi köyüne yakın bir köy olan Belenören köyündenmiş. En uygun ilk evlenme yaşını hem erkek hem kız için 22-25 yaş aralığında görüyor. Eşiyle 1997 yılında evlenmiş yani 17 senedir evli, 1 kez evlenmiş ve tek ešli. Evlenirken başlık vermemiş ve başlık verilmesini gereksiz görüyor. “Bu bölgelerde başlık diye bir gelenek yok” diye ekliyor. Eşiyle evlenirken, hem resmi hem dini nikah yaptırdıklarını belirtiyor. Allah katında dini nikah gerekir, yoksa eşinle zina yapmış olursun diye ekliyor.

6. Katılımcı: Kendisi dahil, 2 erkek 3 kız olmak üzere 5 kardeşlermiş. Hanesinde eşiyle birlikte 2 kişi olarak yaşıyorlarmış. Çocuklarının evli olduğunu ve ayrı evlerde yaşadıklarını belirtiyor. Eşiyle evliliği görücü usulü ile gerçekleşmiş. En iyi evlilik tarzının tanışıp anlaşarak olduğunu belirtiyor. Evlendiklerinde kendisinin de eşinin de 14 yaşında olduğunu söylüyor. En uygun ilk evlenme yaşını erkekler için 22-25, kızlar için 18-21 yaş aralığında görüyor. 40 senedir evli olduğunu, 1 kez evlendiğini ve tek ešli olduğunu söylüyor. Evlenirken başlık vermediğini, başlık vermenin gereksiz olduğunu, “bu yörelerde başlık geleneğinin olmadığını” belirtiyor.

2.2.3. Ailede Otorite Paylaşımı ve Kadının Konumu

1.Katılımcı: Ailenin reisinin erkek olduğu fikrine katılmıyor. Bunun sebebini de “eşim benden daha zeki ve akıllı” diye açıklıyor. Kadının asıl görevinin çocuk bakımı ve ev işleri olduğu düşüncesini reddediyor. Ailesinin sahip olduğu mal varlığının, örneğin arsalarının eşiyle birlikte mülkiyetlerinde olduğunu söylüyor. Ailede kararları eşiyle birlikte verdiklerini belirtiyor. Eşi ev hanımı olduğu için, ev işlerinde ona yardım yapma ihtiyacı duymadığını, ama eğer çalışıyor olsa yardım yapabileceğini belirtiyor. Şu an sadece hasta olduğunda, yardım ettiğini söylüyor. Ailenin geçimini sağlamanın, kadın ve erkek her ikisinin görevi olduğunu belirtiyor. Eşinin çalışmadığını, ama kadının çalışması gerektiğine inandığını belirtiyor.

2.Katılımcı: Ailenin reisinin erkek olduğu fikrine katılmadığını belirtiyor. Bir kadının asıl görevinin çocuk bakımı ve ev işleri olduğunu söylüyor. Ailesinin sahip olduğu

mülklerin, erkek üzerine olduğunu ekliyor. Bir konuda karar vermek gerektiği zaman, eşi ile birlikte karar verdiklerini söylüyor. Eşine ev işlerinde, özellikle temizlik konusunda, yardımcı olduğunu söylüyor. Ailenin geçimini sağlamanın, erkeğin görevi olduğunu belirtiyor. Eşi ücretli bir işte çalışmamakla beraber, eve el işi alıp yaparak aile bütçesine katkıda bulunuyor. Kadının çalışmaması gerektiğine inanıyor.

3.Katılımcı: Ailenin reisinin erkek olduğunu düşünüyor. Bir kadının asıl görevinin ev işleri ve çocuk bakımı olduğu düşüncesine katılıyor. Ailesinin sahip olduğu mal varlığının, mülkiyetinin erkek üzerine olduğunu belirtiyor. Ailede bir karar almak gerektiğinde, eşile birlikte karar verdiklerini söylüyor. Eşine ev işlerinde yardımcı olduğunu belirtiyor. Evi geçindirmenin, erkeğin görevi olduğunu söylüyor. Eşinin gelir getirici bir işte çalışmadığını ve kadının çalışmaması gerektiğini söylüyor. Anne-baba ailesiyle ilgili olarak ise; “annem, babama göre daha akıllıydı, ailemizi o yönetiyordu” diyor.

4.Katılımcı: Ailenin reisinin erkek olduğuna, %80 oranında katıldığını söylüyor. Kadının asli görevinin çocuk bakımı ve ev işleri olduğunu belirtiyor. Kadının dışarıda çalışmaması lazım diye ekliyor. Ailenin sahip olduğu mal varlığının mülkiyetinin, erkek üzerine olduğunu belirtiyor. Bir konuda karar vermek gerektiği zaman ailede kararları eşinin verdiğini belirtiyor. Eşine ev işlerinde yardım ettiğini, bazen yemek yaptığını ama temizlik yapmayacağını ekliyor. Ailenin geçimini sağlama görevinin, erkekte olduğunu söylüyor. Eşinin çalışmadığını ve kadınların kesinlikle çalışmaması gerektiğini söylüyor. Hem baba hem anne çalışınca çocuklara zaman kalmıyor. Çocuklarda anne-babayı sevmiyor, saymıyor. Ailelerin yıkılmasının en önemli sebebinin de kadının çalışması olduğunu belirtiyor. Anne-babasıyla ilgili olarak ise; “babam anneme hiç değer vermezdi, bütün işleri annem yapardı ama babam yine onu hor görürdü” diye anlatıyor. Annesi vefat ettikten sonra, babasının yeniden evlendiğini belirtiyor.

5.Katılımcı: Ailenin reisinin, erkek olduğunu belirtiyor. Kadının asli görevinin, çocuk bakımı ve ev işleri olduğu düşüncesine katılmadığını, kadının aynı zamanda bağ-bahçe işleriyle de uğraşması gerektiğini, varsa hayvanlara da bakması gerektiğini söylüyor. Ailesinin sahip olduğu mal varlığının mülkiyetinin, kadın-erkek üzerine müşterek olduğunu belirtiyor. Ailede bir konuda karar vermek gerektiğinde, eşile birlikte karar verdiklerini söylüyor. Eşine ev işlerinde, kesinlikle yardımcı olmadığını belirtiyor. “Erkek

ev işleri yapmaz” diye ekliyor. Ailenin geçimini sağlamanın erkeğin görevi olduğunu belirtiyor.

6. Katılımcı: Ailenin reisinin, erkek olduğu düşüncesine katılmadığını belirtiyor. Kadının asıl görevinin, çocuk bakımı ve ev işleri olduğunu söylüyor. Ailenin sahip olduğu mal varlığının mülkiyetinin, erkeğin üzerinde olduğunu belirtiyor. Bir konuda karar vermek gerektiğinde, evin beyi olarak kendi başına karar verdiğini söylüyor ve “hiç kimseye danışmam” diyor. Eşine ev işlerinde, sadece Ramazan ayına özel olmak üzere yardımcı olduğunu söylüyor. Ailenin geçimini sağlamanın, erkek ve kadın her ikisinin görevi olduğunu belirtiyor. Bu görüşmeye gelirken, tarlada eşiyile birlikte çalışırken bırakıp geldiğini söylüyor.

2.2.4. Aile ve Akrabalık

1.Katılımcı: Eşiyile aralarında akrabalık bağı olmadığını, ama aynı köyden olduklarını söylüyor. Çocuklarının akrabalarından biriyle evlenmelerine, sağlık açısından sorunlu olduğu için karşı olduğunu belirtiyor. Ailece en sık akrabaları ile görüştiklerini ifade ediyor. Memleketlerine ait bir hemşehri derneğine üyeliğinin olmadığını, ancak köyelerine ait bir dernek kurulsa üye olabileceğini söylüyor.

2.Katılımcı: Eşiyile arasında akrabalık bağı olmadığını ve çocuklarının akrabalarından biriyle evlenmelerini doğru bulmadığını belirtiyor. Ailece en sık akrabalarıyla, özellikle ablası ve dayısının ailesi ile görüştiklerini söylüyor. Köy derneklerine üye olduğunu, bunun nedenini ise köye destek olmak olduğunu belirtiyor.

3.Katılımcı: Eşiyile çok uzaktan akrabalık bağları olduğunu söylüyor; babaanneleri kardeşmiş. Çocuklarının akrabalarından biriyle evlenmeleri konusunda “fark etmez” cevabını veriyor. Ailece en sık akrabalarıyla görüştiklerini belirtiyor. Köy derneğinin kurucularından olduğunu, dolayısıyla üye olduğunu ama şu an aktif olarak çalışmalarda yer almadığını ifade ediyor.

4.Katılımcı: Eşiyile arasında, akrabalık bağının bulunmadığını belirtiyor. Çocuklarının akrabalarından biriyle evlenmesini, sağlık gerekçesiyle olumsuz karşılayacağını söylüyor. Ailece en sık akrabalarıyla, özellikle mahallelerindeki teyzesiyle

görüşüklerini belirtiyor.Memleketlerine ait bir hemşehri derneğinde üyeliğinin olmadığını söylüyor.

5.Katılımcı: Eşiyile arasında akrabalık bağı bulunmadığını, çocuklarının akrabalarından biriyle evlenmelerine sağlık nedenleriyle ve dini gerekçelerle olumsuz yaklaştığını belirtiyor. Ailece en sık akrabalarıyla görüşüklerini ifade ediyor. Köylerine ait hemşehri derneğine üye olduğunu söylüyor.

6. Katılımcı: Eşiyile arasında akrabalık bağı bulunmadığını, çocuklarının akrabalarından biriyle evlenmelerini olumsuz karşılayacağını belirtiyor. Ailece en sık akrabalarıyla görüşüklerini söylüyor. Köy derneğine üyeliğinin bulunduğunu, bu köy derneğinin de Bursa'da Soğanlı mahallesinde olduğunu belirtiyor.

2.2.5. Ailede Çocuk

1.Katılımcı: 3 çocuğu bulunduğunu birincisinin 13 yaşında erkek, ilköğretim 7.sınıfta, ikincisi 18 yaşında kız, lise son sınıfta, üçüncüsü ise 20 yaşında erkek ve üniversitede okuduğunu anlatıyor. Hanelerinde bakımı yapılacak küçük çocuk olmadığı belirtiyor. Tek çocukları olsa idi, kız ya da erkek tercihi yapmayacaklarını, önemli olanın sağlıklı olması olduğunu belirtiyor. Mirasın, kız ve erkek çocukları arasında eşit şekilde paylaşılması gerektiğini belirterek, kendisinin öyle yapacağını söylüyor. Hem erkek hem kız çocuğunun evlenmeden önce, evleneceği kişi ile görüşüp konuşmasını normal karşılayacağını belirtiyor. Hem erkek çocukları hem de kız çocuğu için okuyabilecekleri yere kadar okutacağını söylüyor. Evlenmeleri halinde, kız ya da erkek farketmez çocukları ile birlikte oturmak istemediğini belirtiyor. Zaten kendisi de, evlendikten sonra anne-bası ile birlikte oturmamış. Çocuklarının dini eğitim almasını istiyor. Bu nedenle her yaz tatilinde okullar kapanınca camiye gönderdiğini söylüyor. 13 yaşındaki oğluyula sorunları olduğunu belirtiyor. Sabahtan akşama kadar bilgisayar başında olduğunu, ama diğer çocuklarında böyle bir sorunun bulunmadığını belirtiyor.

2.Katılımcı: 8 yaşında 1 kız çocuğu olduğunu, ayrıca hanelerinde bakımı yapılması gereken çocuk olmadığını belirtiyor. Ama eğer olsaydı eşim bakardı diyor. İdeal çocuk sayısının 2 olduğunu belirtiyor. Tek çocuğu olsaydı cinsiyetinin önemli olmadığını, önemli olanın hayırlı bir evlat olduğunu belirtiyor. Mirasın, kız ve erkek çocuklar arasında eşit

olarak pay edilmesi gerektiğini söylüyor. Hem kız hem erkek çocuğunun, evleneceği kişiyle önceden görüşüp tanışmasını normal karşıladığını söylüyor. İş imkanı sağlayacağı için, hem kız hem erkek çocuğunun okuyabildiği yere kadar okuması gerektiğini söylüyor. Evlendikten sonra, kızı ve oğlula birlikte oturmak istemediğini, kendi evlerini kurmalarının herkesi daha mutlu edeceğini söylüyor. Kendisi evlendikten sonra, köyde 6 ay kadar anne-babasıyla aynı evi paylaşmış, Bursa’da ev bulunca da ayrılarak kendi evini açmış.

3.Katılımcı: 4 çocuğu olduğunu, hanede ayrıca bakımı yapılması gereken küçük çocuk bulunmadığını belirtiyor. Çocukların 3’ü erkek 1’i kız. En büyük oğlu, 19 yaşında ve liseyi bitirmiş bir fabrikada işçi olarak çalışıyor 18 yaşındaki ikinci oğlu, lisede okuyor ve üniversiteye gitmek istiyor. 17 yaşındaki kızı şu an meslek lisesinde okuyor ve üniversiteye gitmek veya hemşire olmak istiyor. 12 yaşındaki en küçük oğlu ise, ilkokul 5. sınıfta okuyor. İdeal çocuk sayısını, 4 olarak belirtiyor, çocuklar olmazsa huzur olmaz diyor. Tek çocuğun cinsiyet tercihinde; “fark etmez, sağlıklı olsun yeter” diyor. Mirasın, kız ve erkek çocuklar arasında eşit olarak paylaşılması gerektiğini belirtiyor. Hem erkek hem kız çocuklarının, evleneceği kişiyle tanışmasını normal karşıladığını ancak evlilikte ana-baba rızası alınmasının şart olduğunu söylüyor. Hem erkek hem kız çocuklarının, okuyabildiği yere kadar okuması gerektiğini belirtiyor. Evlendikten sonra kızı ya da oğlula birlikte kalmak istemediğini, kendisi de evlendikten sonra anne-babasıyla birlikte kalmadığını söylüyor. Çocuklarının hiçbirisiyle bir problemi olmadığını belirtiyor. Çocuklarına Muhammed, Murat, Mahmut ve Fatma isimlerini dindar olmaları sebebiyle verdiklerini söylüyor ve bu isimlerin çocuklar üzerinde olumlu etkileri olduğunu belirtiyor. Çocuklarının kolay kolay kötü alışkanlıklar edinmeyeceğini belirtiyor. Ben babama göre çocuklarıma karşı daha fazla ilgiliyim ve sevgimi gösteriyorum diyor.

4.Katılımcı: 2 çocuğu olduğunu ve hanelerinde ayrıca bakımı yapılması gereken çocuk olmadığını belirtiyor. Çocuklarından biri 13 yaşında 7.sınıfa, diğeri 6 yaşında ilkokul birinci sınıfa gidiyor. İdeal çocuk sayısının 3 olduğunu belirtiyor. Tek çocuğu olsaydı cinsiyet tercihinin önemli olmayacağını, sağlıklı olmasının önemli olduğunu belirtiyor. Şu an iki kız çocuğu olduğu için çok mutlu olduğunu söylüyor. Mirasın, kız ve erkek çocuklar arasında eşit olarak paylaşılması gerektiğini söylüyor. Hem erkek hem kız çocuğunun, evlenmeden önce evleneceği kişiyle tanışıp görüşmesini normal

karşılığını belirtiyor. Hem erkek hem kız çocuğunun, okuyabildiği yere kadar okuması gerektiğini düşünüyor. Evlendikten sonra, oğlu ve kızı ile birlikte oturmak istemediğini, kendisinin de evlendikten sonra anne-babasıyla birlikte oturmadığını söylüyor. Herkes kendi evinde otursun diyor.

5.Katılımcı: 3 çocuğu olduğunu, hanesinde bakımı yapılması gereken çocuk bulunduğunu ve bakımını annesi tarafından yapıldığını belirtiyor. Çocuklarının en büyüğü 16 yaşında Keles'te lise 1.sınıfta okuyan bir kız, ikinci çocukları 13 yaşında Keles'te ilköğretim 6.sınıfta okuyan bir kız ve sonuncusu 9 aylık bir erkek çocuğu. İdeal çocuk sayısını 4 olarak söylüyor ve ekliyor; çocuk sayısı 4'ten aşağı olmayacak. Hem toplumun nüfusa ihtiyacı var, hem de köy de iş için çocuğa ihtiyaç var. Tek çocuğu olsaydı, cinsiyetinin erkek olmasını tercih edeceğini söylüyor. Sebebini ise, soyunu devam ettirmek olarak belirtiyor. Mirastan, erkek çocuğa daha fazla pay verilmesi gerektiğini söylüyor. Erkek çocuğunun, evlenmeden önce evleneceği kızla görüşüp tanışmasını normal karşılıyor ama diyor flört etmeyecekler. Kız çocuğunun, evlenmeden önce evleneceği erkekle görüşüp tanışmasını ise olumsuz karşılayacağını belirtiyor. Hem erkek hem kız çocuğunun, okuyabildiği yere kadar okuması gerektiğini söylüyor. Erkek için daha fazla okumanın, daha iyi bir iş demek olduğunu söylüyor. Okumaları için, çocuklarına sürekli tavsiyelerde bulunduğunu, ama kırık not almaları halinde, bunu onların okumak istememelerine yorup onları okuldan alacağını söylüyor. "Okumak isteyen çocuk kırık not almaz" diyor.Evlendikten sonra, kızının ya da oğlunun kendisiyle birlikte oturmasını istemediğini belirtiyor. Kendisi evlendikten sonra 11 yıl anne-babasıyla birlikte oturmuşlar, "hiç iyi olmadı, memnun kalmadık" diyor, " insan onların yanında rahat edemiyor" diye ekliyor. O yüzden evlenir evlenmez herkes kendi evine taşınınsın diye ekliyor.

6. Katılımcı: 3 erkek çocuğu olduğunu, ayrıca hanesinde bakımı yapılması gereken çocuk olmadığını belirtiyor. Aslında düşüncesi 2 çocukmuş, ama eşi bir de kız çocuğumuz olsun dediği için 3. çocuğu düşünmüşler ama o da erkek olmuş. İdeal çocuk sayısını da, 3 olarak söylüyor. Tek çocuğu olsaydı cinsiyet tercihinde, kız tercih edeceğini söylüyor ve ekliyor "bana kalsa bugün ki aklımla hiç çocuk yapmazdım". Mirasın, kız ve erkek çocukları arasında eşit olarak pay edilmesi gerektiğini söylüyor. Hem erkek hem kız çocuğunun, evlenmeden önce evleneceği kişiyle görüşüp tanışmasını normal karşıladığını

belirtiyor. Hem erkek hem kız çocuklarının, okuyabildiği yere kadar okuması gerektiğini söylüyor. Evlendikten sonra, kızının ya da oğlunun kendisiyle birlikte oturmasını istemediğini ama kendisinin evlendikten sonra anne-babasıyla birlikte oturmuş olduğunu söylüyor.

2.2.6. Ailede Yaşlı

1.Katılımcı: Hanelerinde, bakıma muhtaç yaşlı bulunduğunu ve bakımını eşinin yaptığını söylüyor. Yaklaşık bir aydır, köyde yaşayan kayınvalidesinin rahatsızlanması üzerine kendi yanlarına geldiğini, yatalak derecede hasta olduğu için ona baktıklarını söylüyor. “Çocuklarımız da biz yaşlanınca bize baksın diye örnek oluyoruz” diye ekliyor. Dini anlayışlarının, bu konuda kendilerine yol gösterici olduğunu belirtiyor. Kendisine bakamayacak kadar yaşlandığında ise, huzurevinde kalacağını söylüyor. Evde bakım hizmeti almak yerine neden huzurevini tercih ettiğini sorduğumuzda, huzurevinde başka insanların bulunması nedeniyle ortamın daha iyi olacağını belirtiyor.

2.Katılımcı: Hanesinde bakıma muhtaç yaşlı olmadığını, ama eğer olsaydı eşi ile birlikte kendisinin bakacağını söylüyor. İhtiyarlığında, çoluk çocuğu rahatsız etmemek için, huzurevinde kalmayı tercih edeceğini belirtiyor.

3.Katılımcı: Hanesinde, bakıma muhtaç yaşlı olmadığını söylüyor. Yaşlandığında, oğlunun yanında kalmak istediğini belirtiyor.

4.Katılımcı: Hanesinde bakıma muhtaç yaşlı olmadığını söylüyor. “Yaşlandıktan sonra evimde bakım hizmeti alırım” diyor. Ama yaşlılarla ilgili olarak, onlara ailede bakmak gerektiğini, aksi takdirde kendi çocuklarının da onu huzurevine göndereceğini belirtiyor.

5.Katılımcı: Hanesinde, bakıma muhtaç yaşlı bulunmadığını, kendisi yaşlandıktan sonra, oğlunun yanında kalmak istediğini belirtiyor.

6. Katılımcı: Hanesinde, bakıma muhtaç yaşlı olmadığını, kendisi yaşlandığında ise huzurevinde kalmak istediğini söylüyor. “Allah karımı benden önce almasın, o benden önce ölürse benim halim perişan olur” diyor.

2.2.7. Aile Ekonomisi

1.Katılımcı: Gelir getiren bir işte, aileden sadece evin beyi olarak kendisinin çalıştığını söylüyor. Borç vb. ihtiyaçlarını, annesi, babası ve kardeşlerinden temin ettiğini belirtiyor. Alışverişlerde, nakit para tercih ettiğini söylüyor. Bir kez kredi kartı kullandığını, pişman olduğu için bir daha kredi kartı tercih etmediğini söylüyor. Aylık 1.500TL geliri olduğunu ve gelirinden tasarruf yapamadığını belirtiyor.

2.Katılımcı: Hanede gelir getirici bir işte, sadece evin beyi olarak kendisinin çalıştığını belirtiyor. Borç vb ihtiyaçlarını, öncelikle anne, baba ve kardeşlerinden karşılayacağını belirtiyor. Aylık gelirinin 1.000TL'den az olduğunu, alışverişlerinde nakit para kullandığını ve gelirinden tasarruf yapmadığını belirtiyor.

3.Katılımcı: Hane halkından gelir getirici bir işte, yalnızca evin beyi olarak kendisinin çalıştığını belirtiyor. Borç vb. ihtiyaçları için anne-baba ve kardeşlerine başvurduğunu belirtiyor. Aylık gelirinin 1.000TL'den az olduğunu, alışverişlerinde nakit para kullandığını ve gelirinden ise tasarruf yapamadığını söylüyor.

4.Katılımcı: Hanede gelir getiren bir işte şu an çalışan kimsenin olmadığını belirtiyor. Borç ihtiyacını, bankalardan karşıladığını söylüyor ve ekliyor zaten para alabileceğim başka kimse yok. Alışverişlerinde bir zorunluluk olarak kredi kartı kullandığını belirtiyor. Ayda 762TL işsizlik maaşı ile geçindiklerini ve gelirinden tasarruf yapmanın mümkün olmadığını belirtiyor.

5.Katılımcı: Ailenin geçimini sağlamak için, hanede evin beyi ve eşinin birlikte çalıştığını söylüyor. Borç vb ihtiyaçları olması halinde, anne-baba ve kardeşlerine başvurduğunu belirtiyor. Alışverişlerinde, pazarlık yapması nedeniyle nakit para kullanmayı tercih ettiğini söylüyor. "Pazarlıksız alışveriş yapmam" diye ekliyor.

6. Katılımcı: Ailenin geçimini sağlamada kendisi, eşi, evli çocukları hep beraber çalıştıklarını ifade ediyor. Borç benzeri ihtiyaçları için, ilk önce akraba ve hemşehrilerine başvuracağını söylüyor, "ben kimden borç istesem bana borç verir" diyerek köydeki konumuna da vurgu yapıyor. Borç almak için, bankaya hiçbir zaman gitmeyeceğini söylüyor. Alışverişlerinde, nakit para kullandığını söylüyor.

2.2.8. Aile ve Toplum Hayatıyla İlgili Genel Düşünceler

1.Katılımcı: Dini inançlarının aile hayatındaki yerini, “çok önemli” olarak belirterek, neslin devamı için herkesin evlenmesi gerektiğini söylüyor. Çiftlerin nikahsız birlikte yaşmalarını ve evlilik dışı çocuk sahibi olmalarını doğru bulmadığı söylüyor. Boşanmayı olağan gördüğünü, anlaşılamayan çiftlerin kolaylıkla boşanabilmesi gerektiğini belirtiyor. Şu an bir sivil toplum kuruluşuna üye değil.

Kentte yaşadığı şartlarda yaşama imkanı bulsa, hemen köyüne döneceğini belirterek zaten her hafta köyümüze gidiyoruz diyor. Kentin çilesini çekmesinin tek sebebinin, çocukları olduğunu ve onların okuması için şehirde yaşadıklarını söylüyor. Çocuklarının eğitimlerini bitirir bitirmez, emekliliğimi beklemeden, köyüme geri döneceğim diyor. Ailesini “mutlu” olarak tanımlıyor.

Dağ yöresinden insanların, daha çok çocuklarının geleceği-eğitimi için, kent merkezine göç ettiklerini belirtiyor. Göç ederek Bursa’ya yerleşenler arasında, en büyük farklılığın kadınlarda gözlemlendiğini söylüyor. Kadınların, erkeklere göre kente daha kolay ve hızlı entegre olduklarını, kadınların kente daha rahat olduğunu belirtiyor. Kadınların razı olması durumunda, Soğanlı Mahallesi’nde yaşayan erkeklerin yarısının köyüne döneceğini söylüyor. Köyün sıcak ortamının, Soğanlı’da kadınlar tarafından devam ettirildiğini belirtiyor. Evlerin genelde tek veya birkaç katlı olduğu mahallede, kadınları evlerin önünde sohbet ederken görmenin alışık bir durum olduğunu söylüyor. Erkeklerse, zamanlarını çoğunlukla kahvehanelerde geçiriyor. Mahallede, onlarca kahvehane bulunduğunu belirtiyor. İmkani olsa, daha iyi bir yaşam için, Bursa’nın yeni, gelişen merkezi olarak, Nilüfer ilçesinde yaşamak istediğini söylüyor.

2.Katılımcı: Dini inançların aile hayatındaki yerinin, “hayati derecede önemli” olduğunu söylüyor. Herkesin evlenmesi gerektiğini belirtiyor. Çiftlerin nikahsız birlikte yaşamalarını ve evlilik dışı çocuk sahibi olmalarını doğru bulmadığını belirtiyor. Boşanmayı, olağan bir durum olarak değerlendiriyor. Boşanma oranlarının, Soğanlı’da köylerinden daha fazla olduğunu gözlemlediğini belirtiyor. Kadının çalışmasının, boşanmaları arttırdığını belirtiyor. “Çünkü kadının eşine mihneti kalmıyor ve aile düzeni bozuluyor” diye ekliyor. Dini inancın zayıflığının da, boşanmalar üzerinde etkisinin olduğunu düşünüyor. Dini inancı güçlü olan bir kadının, eve gelen nimete şükredeceğini, fakirliği boşanma sebebi olarak görmeyeceğini belirtiyor.

Sivil toplum kuruluşu olarak, siyasi parti üyeliği bulunduğunu belirtiyor. Şu an şehirde yaşadığı aynı şartlar sağlansa, köyüne dönmek istediğini belirtiyor. Mutluluk algısında, ailesini ne mutlu ne mutsuz “orta” düzeyde görüyor.

Şu an oturduğu Soğanlı Mahallesi’nden, memnun olmadığını söylüyor. Sebebini ise, mahallenin çok gürültülü olması ve güvenlik sorununun bulunması olarak gösteriyor. Örneğin; “çocuğumu sokağa oynaması için bırakamıyorum” diyor, çünkü serseri çok diye ekliyor. İmkani olsa, Bursa’nın yeni, gelişen merkezi olarak, Nilüfer ilçesinde yaşamak istediğini söylüyor. Köylerinde, daha mutlu olduklarını belirtiyor. “Kentte şartlar zor” diyor. “Hem köyün havası, suyu şehirden daha temizdi” diye ekliyor.

3.Katılımcı: Dini inançlarının aile hayatlarında, “hayati derecede önemli” olduğunu söylüyor. Ailece dindar olduklarını, eşinin çarşaf giydiğini belirtiyor. Soğanlı Mahallesi’nde ki İkiizler Cami’inde, sohbetlere katıldıklarını belirtiyor. “Bu cami ve kuran kursu Soğanlı Mahallesi’ndeki halkın dindarlaşmasında en büyük etkidir” diyor. Sohbetlere, kadınların erkeklerden daha fazla rağbet gösterdiklerini belirtiyor. Bu nedenle “Soğanlı’daki halk, geldiğimiz köy halkından daha dindar” diyor.

Herkesin evlenmesi gerektiğini, bunun dini bir görev olduğunu belirtiyor. Çiftlerin nikahsız birlikte yaşamalarını ve evlilik dışı çocuk sahibi olmalarını, asla kabul edilemez olarak değerlendiriyor. Boşanma konusunda olmaması gerekir diye belirtiyor, ancak zaruretler karşısında gerekir diye ekliyor.

Bir sivil toplum kuruluşuna üyeliği olmadığını söylüyor. Köyüne geri dönmek istemediğini, sebebini ise, “Biz artık Bursa’dayız, kökleri buraya saldık, çocuklar nedeniyle de dönemeyiz” diyor. Ailesini “mutlu” olarak tanımlıyor. Şu an Nilüfer’de yaşamak istediğini belirten katılımcı, buna şartlarının elvermediğini belirtiyor.

4.Katılımcı: Dini inançlarının aile hayatındaki önemini, “çok önemli” olarak dile getiriyor. Herkesin evlenmesi gerektiğini düşünüyor. “Evlilik yarım insanı tamamlar” diyor. Çiftlerin nikahsız birlikte yaşamalarını ve evlilik dışı çocuk sahibi olmalarını doğru karşılamayacağını söylüyor. Boşanmanın, olağandışı bir durum olduğunu belirtiyor. Kızıma söylüyorum, “evlendikten sonra baba evine ancak kefeninle dönebilirsin diye” cümlesiyle bu konudaki tutumunu netleştiriyor. Şu an şehirde yaşadığı imkanları, özellikle

eğitim imkanlarının köyünde olması halinde memleketine döneceğini belirtiyor. Ailesini “mutlu” olarak tanımlıyor ve ekliyor “ama bir çok Şey maddiyata dayanıyor”.

1990’lı yıllarda köylerinde hakim olan, “Bursa’da işin varsa al kızı evlen”düşüncesinin, Şimdi de aynı olduğunu söylüyor. Oysa diyor, işi olmasından daha önemli olan bu işten aldığı parayla geçinip geçinemediğidir. Soğanlı Mahallesi’nden övgüyle bahsediyor. Örneğin;“Kuran okumayı ben bu mahallede, yeni öğrendim” diyor. “Bu yaŐta köyde öğrenmeye kalksam köylüler ayıplarlardı” diye ekliyor. Soğanlı’da insanlar, köyümüzün halkına göre daha dindar. Örneğin babam namaz kılmaz. Bu yüzden ben kendisini eleŐtiririm.

Türkiye’de ailenin gidiŐatının, olumsuz olduğunu belirtiyor. Maddi Şartlar nedeniyle, çocuk sayısının azaldığını belirtiyor. Bizlerde evlatlarımızı en iyi Şekilde yetiŐtirebilelim diye,imkanlarımızın kıtlığı nedeniyle az çocuk istiyoruz diyor. “Bence gelecekte aile ortadan kalkacak” diyor. “Bugün Avrupa’da zaten kalkmış durumda” diye ekliyor. “Onlardan farkımız, onların özgürlük dediği Őeyler biz de zinadır. Belki bu yüzden onlar kadar olamayız” diye cümlesini tamamlıyor. “Boşanma konusunda, Soğanlı ile köyümüz arasında fark yok” diyor. “İkisinde de az sayıda boşanma var. “Zaten, kent ile köy arasında fark kalmadı, her Şey aynılaŐtı” diye ekliyor.

5.Katılımcı: Dini inançlarının aile hayatındaki yerini, “hayati derecede önemli” diye belirtiyor. Herkesin mutlaka evlenmesi gerektiğini düşünüyor. Çiftlerin nikahsız birlikte yaşamalarını, doğru bulmadığını söylüyor. Çiftlerin evlilik dışı çocuk sahibi olmalarını ise, bu duruma kesinlikle karŐıyım, “o çocuk piçtir” diyor. Boşanma konusunu, olağandışı bir durum olarak gördüğünü belirtiyor. Sıradan sebeplerle boşanmaya karŐıyım diyor, ama “erkek eve ekmek getiremiyorsa kadın boŐanmakta haklıdır” diye ekliyor. Şuan köyde yaşadığı Őartların, Bursa’da da sunulması halinde kente taşınmak isteyebileceğini söylüyor. Ailesini “mutlu” olarak tanımlıyor.

Köylerinde 2 kahvehane bulunduğunu, ancak insan yokluğundan bunlardan 1 tanesinin aktif olarak çalıştığını belirtiyor. Köyden göçün, 1980’lerde başlamış olduğunu ve temel sebebin, geçim sıkıntısı olduğunu belirtiyor. Kente nasıl göç edildiği ile ilgili olarak ise; “önce çalışabilecek durumda olan genç kente gider, iş bulur ve orada evlenir. Veya genç köyde evlenir, kente gider iş bulur ve evini kente taŐır” diye anlatıyor. Köyden gidenlerin çoğunluğunun fabrikada işçi olarak çalıştığını, ama ilk gidenlerin, kentte kapıcı,

müstahdem gibi işlerde çalıştıklarını belirtiyor. Şu an köyden iş nedeniyle göçün devam ettiğini söylüyor ve “ben şimdi köyde hayvan ticareti yapıyorum, böyle bir işim olmasa ben de kente göç ederim, zaten köyde benim akranım da pek kimse kalmadı” diyor.

Şu an köyde yaşayanların çoğunun yaş grubunun 60-65 olduğunu, köydeki aileler içinde geniş aile(içinde dede ve ninenin de olduğu) oranının %15 civarında olduğunu, %20 civarı “karı-koca ve çocuklar”dan oluşan aile bulunduğunu, ailelerin %60 civarının “karı-koca” dan müteşekkil aile olduğunu ve kalan %5 civarının ise “tek başına yaşayan” kişilerden oluştuğunu belirtiyor. “Yaşlılar Bursa’da duramıyor o yüzden köyde yaşıyorlar” diye ekliyor. Köyde şu anda boşanmış 3-4 aile olduğunu, kente göç etmiş ailelerde boşanmanın daha fazla olduğunu belirtiyor. Sebebini ise, kadınların taleplerinin/beklentilerinin artmış olmasına ve erkeklerin kentte hovardalıkla tanışmış olmalarına bağlıyor. Boşanmalardaki artışı zamana da bağlayan katılımcı, “eskiden evlilikler halatla bağlıydı o yüzden kopmuyordu, şimdiki evlilikler pamuk ipliğiyle bağlı o yüzden hemen kopuyor” diyor.

“Ben diyor, eşimle evlenmeden önce, telefonda sadece bir kez ve 1 dakika süren bir görüşme yaptım. O zaman cep telefonu yok, jeton bitti ve görüşmemiz sona erdi” diyor. “Ancak evlendikten sonra konuştuk, birbirimizi tanıdık bundan dolayı da mutlu bir evliliğimiz var” diyor. “Şimdi gençler birbirleriyle her türlü naneyi yiyorlar, sonra evlenmeye kalkıyorlar. Böyle bir evlilik yürür mü?” diye soruyor. Aileler parçalanıyor, aile bitmedi ama bitmeye yüz tutmuş durumda diye anlatıyor. Ama diyor “Türkiye’de dini inançlar nedeniyle aile ortadan kalkmaz”. “Çocuk sayısı azalıyor, çünkü bakması zor geliyor” diyor. Kadın kentte çalışınca çocuğa bakamıyor, ayrıca kadınların estetik kaygıları da çocuk sayısının azalmasında etkindir diyor. Ama köylerdeki kadınlar da bu tür sorunlar olmadığı için, çocuk sayısı kente göre yüksektir diye anlatıyor.

Geçmişte köylerinde 150 hane bulunduğunu ve köy okulunda 105 çocuğun eğitim gördüğünü belirtiyor. Eskiden bir evde 5 hanenin birlikte yaşadığını bildiğini, şimdi ise her evde 1 ailenin yaşadığını söylüyor. “Köyde şuan dede-nine ile birlikte oturan 10-15 hane ancak vardır” diyor. “Eskiden tüfek icat oldu mertlik bozuldu denirdi, şimdi ise cep telefonu çıktı bozulmalar başladı” diyor. Cep telefonunun aile huzurunu ve aile ortamını bozduğunu belirtiyor. Ayrıca kentte internetin köyden daha yaygın olmasının, kentteki aileleri daha fazla olumsuz etkilediğini belirtiyor.

6. Katılımcı: Dini inançların aile hayatındaki yerini, “hayati derecede önemli” diye belirtiyor. Herkes evlenmelidir diyor. Çiftlerin nikahsız yaşamalarını ve evlilik dışı çocuk sahibi olmalarını doğru bulmadığını söylüyor. Boşanmayı, olağandışı bir durum olarak niteliyor ve ekliyor “ama eğer arsızlık, hürmetsizlik varsa boşanma olabilir” diyor.Şu an köydeki şartları sağlansa bile, kentte yaşamak istemediğini belirtiyor. Daha önce Bursa’ya gitmiş ve 5-6 ay çalışmış, ama köyüne geri dönmüş. “Kenti sevmiyorum, bana göre değil” diyor. Ailesini “mutlu” olarak tanımlıyor.

“İnsanlar köyde ürettiğinin karşılığını alamıyor, o yüzden kente göç ediyor” diye ekliyor. Örneğin girdi fiyatlarının(gübre, mazot, ilaç vb) arttığını, ama mahsülün fiyatının 6 yıl öncesiyle aynı olduğunu anlatıyor. Diğer bir sebep olarak ise, köyde arazinin çok parçalı ve küçük olduğunu, bu arazide ürettiği ile köylünün geçinemediği için, kente göç ettiğini söylüyor.

“Köyde, herkes kendisini 2 çocuğa göre ayarlamış” diyor. 2’den fazla çocuk yapanları, düşüncesiz olarak nitelendiriyor.1960’lı yıllarda köyde 600 nüfusun yaşadığını, şu an ise köyde ancak 200 kişinin ikamet ettiğini belirtiyor. O zaman köyde neredeyse 300 hane vardı, şimdi 60-65 hane ancak var diyor. Son yıllarda insanlar kentte çalışıyor, emekli olunca tekrar köyüne geliyor diyor. Kente göç etmiş olanların, zaten hiçbir zaman köyle irtibatlarını kesmediklerini belirtiyor.Kente gidenlerin, köyde bağı-bahçesi olduğunu, yazın gelip kışlık erzaklarını hazırlayıp tekrar kente döndüklerini anlatıyor.

Köyde şu an yaşayanların çok yoksul olduğunu, bu nedenle sadece Bursa’ya değil başka kentlere de mevsimlik olarak çalışmaya gidenlerin olduğunu söylüyor.

Köyde, tek başına yaşamak zorunda olan yaşlıların olduğunu anlatıyor. Bu bazen yalnız yaşayan bir kadın, bazan da bir erkek. Akrabalarının ve hatta köyde veya kentte yaşayan çocuklarının bu yaşlılarla hiç ilgilenmediğini anlatıyor. Bu yüzden köyde bakımsızlık nedeniyle, açlıktan ölen yaşlılar olduğunu söylüyor. Hatta bir yaşlının oğlunun din görevlisi olduğunu, buna rağmen yaşlı babasıyla ilgilenmediğini, ona bakmadığını söylüyor. Bu durumun köyde bazı ailelerde hep olduğunu, babası ve annesi yaşlandığında onlara bakmayan insanların, çocuklarının da onlar yaşlanınca kendilerine bakmadığını anlatıyor.

Bankada bir miktar parasının olduğunu, bu bankanın da faizsiz banka olduğunu, çünkü faizin haram olduğunu belirtiyor. Köyden göçün devam ettiğini, ama artık gidecek insan kalmadığını söylüyor. Kentten geri dönüşlerin, başladığını söylüyor. Örneğin diyor camide teravih namazında 70 kişi varsa, bunların 40 kişisi kentten gelen yazlıkçı. Bunlar kış gelince, Bursa'ya geri dönüyorlarmış.

Köyden göçün 1970'li yıllarda başladığını, yoğun olarak ise 1980'lerden sonra devam ettiğini belirtiyor. İlk göç edenler kentte, hamallık, hurdacılık, kapıcılık, inşaat işçiliği veya mahallede küçük esnaflık yapıyorlarmış. Şimdi ise, köyden Bursa'ya giden tanıdıklarının zamanla çok zenginleştiklerini anlatıyor. "Biz köyde geride kaldık" diyor.

Ülkemizde ailenin, kötüye gittiğini düşünüyor. "Çünkü sevgi saygı kalmadı" diyor. Modern yaşamın, aileyi öldürdüğünü belirtiyor. Modern yaşamı is , hem erkek hem kadın için "keyfine göre yaşamak" olarak tanımlıyor. Evli çiftlerden birinin keyfi kaçınıcı, evliliği bitirebiliyor diye ekliyor. Geçmişte köyde geniş aile vardı, şimdi kalmadı, göç her şeyi bitirdi, bütün aileler çekirdek aile şimdi diyor. Ama en azından bayramlarda kendi geniş ailesinin bütün fertlerinin bir araya toplandığını belirtiyor.

Kentleşme süreci, yalnızca çok sayıda insanı büyük kentlerde yaşamaya çekmekle kalmamakta, etkisi açık kırsal alanlara ve köy topluluklarına kadar yayılmaktadır. Böylece, kırsal ve kentsel yerleşim yerleri arasındaki farklılıkları azaltmakta, kırsal ve kentsel yaşam biçimleri iç içe geçmektedir(Hatt-Reiss, 2002: 34-35).Bir yandan kentleşme süreci ve belirli kentsel tüketim kalıplarının köye girmesi, öte yandan tarım türleri ve teknolojisindeki değişmeler, köyün özerkliğini giderek azaltmaktadır. Bu ekonomik koşullar geleneksel toplumsal tabakalaşma modelini ortadan kaldırmakta, kentsel modelle bir bütünleşme eğilimi ortaya çıkarmaktadır. Bu durumda kır-kent ayırımının yakın bir gelecekte bütünüyle ortadan kalkacağını ileri sürmek, pek o kadar yanıltıcı olmayacaktır. ABD'de, zaten bir süredir bu tür bir gelişme izlenmektedir (Tolan, 1996: 169-172). Araştırma verileri, Türkiye için genellenebilir olmasa da, araştırma alanı için, aile konusunda köy ve kent arasındaki farkın giderek azaldığını, bazı konularda farklılığın ortadan kalktığını göstermektedir.

Tüm veriler birlikte değerlendirildiğinde, alan araştırmasındaki ailelerin, "geçiş ailesi/geçiş dönemi ailesi" olarak adlandırılabilceği düşünülmektedir. Bu ailenin özellikleri şöyle özetlenebilir:

- Hem kırsal/geleneksel/geniş ailenin, hem kentsel/modern/çekirdek ailenin bazı özelliklerini üzerinde taşıyan bir ailedir.
- Köyde yaşayan kentsel, kentte yaşayan kırsal bir aile görünümündedir.
- Ailenin küçüldüğü, ancak akrabalarla ilişkilerin sıklaştırıldığı bir ailedir.
- Ailede, karar verme sürecinde demokratik bir ortamın olduğu, ancak son sözü evin erkeğinin söylediği bir ailedir.
- Ailede, çocukların duygusal varlığının önemli hale geldiği, ancak yaşlılıkta çocuklardan beklenti içinde olduğu bir ailedir.
- Evliliğin önemli olduğu, ancak boşanmanın da normal karşılandığı bir ailedir.
- Evlilikte, zorunlu olmamasına rağmen, hem resmi hem dini nikahın birlikte tercih edildiği bir ailedir.
- Ailenin geçimini sağlama görevinin kadın erkek her ikisinin görevi olduğuna inanıldığı, ancak kadının çalışmasının şartlara bağlandığı bir ailedir.
- Akrafa evliliğine karşı çıkılan, ancak ailece en sık akrabalarla görüşülen bir ailedir.
- Kadının çalışmaya hayatına girip para kazanmaya başladığı, ancak ev hanımlığının baskın olduğu bir ailedir.
- Eğitimin hayati derecede önemli bulunduğu, ancak dini inançların da bir o kadar önemli olduğu bir ailedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada; kendi kırsalından Bursa kent merkezine göç etmiş ailelerin oluşturduğu Soğanlı Mahallesi'nde ve bu mahalleye göç veren dört köyden ailelere uygulanan yüz yüze anket, yapılan görüşme ve gözlemlerden hareketle ailedeki değişim incelenmiştir. Kent ve kır bağlamında karşılaştırmalı bir araştırmaya dayalı bu çalışmanın, kırsalda ve kentte yaşayan aileler arasındaki farklılaşmanın/farklılaşmamanın boyutlarını da ortaya çıkarması öngörülmüştür. Başka bir anlatımla bu çalışma, kentleşme sürecinin, kentsel ve kırsal karşılaştırmalı perspektifte ailenin değişimine etkisini ele almıştır.

Alan araştırmasındaki tüm veriler, “kentleşme sürecinde aile değişmektedir” ana hipotezini doğrulamaktadır. Buna ilişkin sonuçlar, özellikle dördüncü bölümde ayrıntılı olarak paylaşılmıştır. Sonuç bölümünde, ağırlıklı olarak, ana hipotezi destekleyen alt hipotezlerin doğrulanmasına yer verilecektir. Araştırma alanında toplanan veriler, araştırmanın hipotezlerini desteklemektedir.

Araştırmanın ilk hipotezi; bir toplumsal değişme ve modernleşme süreci olarak kentleşme, sadece kente göç eden aileleri değil, bununla bağlantılı olarak köyde kalan aileleri de etkilemekte ve değişimine sebep olmaktadır. Kentleşme sürecinde aileler, bir hanede yalnız bir ailenin yaşadığı, çekirdek/küçük ailelere dönüşmekte, her iki yerleşim türünde de hakim aile türü haline gelmektedir. Alandan elde edilen sonuçlar, bu hipotezi doğrulamaktadır. Şöyle ki; kentleşme süreci, kırsal ve kentsel yerleşim yerleri arasındaki farklılıkları azaltmakta, kırsal ve kentsel yaşam biçimlerini iç içe geçirerek, ailelerin etkileşimlerini arttırmaktadır. Araştırma verilerine göre; anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan çekirdek aile; kırsalda %44,4, kentsel alanda ise %66,5 ile en fazla görülen aile türüdür. Yine çekirdek ailenin bir türü olarak tanımlanan “iki kişilik çekirdek aile”, kırsalda %40,2, kentte ise %18 ile ikinci en fazla görülen aile tipidir. Bu iki aile türünü bir arada düşündüğümüzde hem kırsal alanda hem de kentsel alanda ailelerin %84,5'i çekirdek ailedir. Tek kişilik hane” ise, köylerde %10,3 kentsel alanda %8,2 oranında görülmektedir. Çekirdek aileye büyükanne ve büyükbabanın da eklenmesiyle oluşan, kırsal veya geleneksel geniş aile olarak tanımlanan aile türü hem kırsalda hem de kentte %4,1'lik bir oran ile temsil edilmektedir.

Başka bir veri olarak, köylerde en yüksek oranda %40,2 ile 3 çocuk dikkati çekerken, kentte yoğunluk %33,5 ile 2 çocukta toplanmaktadır. Tersine bir durum olarak köylerde ikinci sırada %28,9 ile 2 çocuk gelirken, kentte ikinci sırada %27,3 ile 3 çocuk gelmektedir. Önemli bir nokta ise çocuğu olmayanların köylerde %2,1 oranına karşılık, kentte %7,7'ye yükselmiş olmasıdır. Geleneksel ailede, ekonomik varlığıyla öne çıkan ve bir gelir unsuru olan çocuk, kentte duygusal varlığıyla değerlendirilen ve gider unsuru olarak görülen bir konumla yer değiştirmiş, bu durum çocuk sayısını azaltan bir unsur olmuştur.

Bir başka bulgu ise; “evlendikten sonra kızınızın /oğlunuzun sizinle birlikte oturmasını ister misiniz?” sorusuna, kırdaki %69,1 ve kentte %73,7 ile “hayır” cevabı verilmektedir. “Siz evlendikten sonra anne -babanızla birlikte oturmaya devam etmiş miydiniz?” sorusuna kırdaki %58,3 ile ve kentte %52,7 ile “hayır” cevabı ilk sırada yer almaktadır. Evlendikten sonra anne-babası ile aynı evi paylaşmış olanlar dahi, oğlu veya kızı evlendiğinde kendi evinde onlarla birlikte oturmayı tercih etmemektedir.

Kent ve köy verilerinin birbirine ne kadar benzediği hatta bazı verilerde aynılaştığı dikkatlerden kaçmamalıdır. Kentleşme süreci, köylerde ailenin çalışabilecek iş gücünü aileden koparıp kente taşıyarak köydeki ailenin genişlemesini engellerken, kentteki iş ve üretim süreçleri ise kolay ve hızlı hareket edebilen yapıda bir aileyi yani çekirdek aileyi gerekli kılmaktadır. Bu çerçevede kente göç ederken evli olan birey kentte çekirdek bir aileye dönüşürken, bekar olarak göç eden birey de kentte evlendiğinde başka bir çekirdek aile ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan köyler ise, kente göç etme imkanı kalmamış veya bilinçli olarak ayrılmayan, yaşlı çiftlerden oluşan çekirdek ailelerin yaşam yerlerine dönüşmektedir. Köyde iki kişilik çekirdek aile oranının yüksekliğinin sebebi bu yalın gerçektir. Araştırma alanındaki ailelerin, aile kompozisyonu açısından, çekirdek aile özelliği gösterdiğini özellikle belirtmek gerekmektedir. Çünkü çekirdek aile türü, literatürde sadece ailedeki kişi sayısı ile değil, aile içi roller ve ailenin işlevleri açısından da farklı bir aileye karşılık gelmektedir. Bu araştırmadaki ailelerin çoğu, bu özellikleriyle çekirdek aileden farklılaşmaktadır.

Araştırmanın ikinci hipotezi; kentleşme sürecinde, ailede kadının ve erkeğin konumlarında değişimler olmaktadır. Geleneksel toplum ailelerinde görülen, erkeğin ailedeki sorgulanamaz ve karar verici konumu değişmekte, aileler, kadının da karar verme

sürecinde yer aldığı daha demokratik bir yapıya bürünmektedir. Araştırma bulguları, bu hipotezi doğrulamaktadır. Araştırma verilerine göre; “ailenin reisi erkektir” fikrine katılmayanların oranı kentte %31,4 ve köylerde 22,7’dir. Yani neredeyse kentte yaşayanların üçte biri ve köyde yaşayanların dörtte biri evin başkanının erkek olduğu düşüncesine katılmamaktadır. Başka bir veriye göre ise; “kadının asıl görevinin çocuk bakımı ve ev işleri olduğu” düşüncesine katılmayanlar, köylerde %33, kentte %47,4’tür. Bir önceki tabloyla birlikte değerlendirdiğimizde; “kadının asıl görevinin çocuk bakımı ve ev işleri” olduğu düşüncesine katılmayanların oranı, “ailenin reisi erkektir” fikrine katılmayanların oranından her iki yerleşim yerinde de %10’dan fazla olarak daha yüksektir. Başka bir bulguda; ailede kararları kimin verdiği sorusuna; “eşimle birlikte karar veririz” seçeneğinin, hem köyde(%77,3) hem kentte(%58,8) en yüksek oranda çıkmasıdır. Ailede kararları eşlerin birlikte vermesi, iki yerleşim türünde de aile yapısında, kadının konumunun güçlenmesinin bir göstergesidir. Bu veriler bize şunu söylemektedir: 1.Ailede erkeğin geleneksel statüsü kan kaybetmekte ve geleneksel ataerkil anlayış sorgulanmaktadır. 2.Ailede kadına yüklenen anlam ve aile içi rol radikal denebilecek bir biçimde değişmektedir.

Araştırmanın üçüncü hipotezi; kentleşmenin, akrabalık ilişkilerini çözücü bir işleve sahip olduğu bilinmektedir. Bununla beraber, kentte araştırma yapılan alanın, köyden kente göç edenlerin ilk yerleştikleri yer olması nedeniyle akrabalık ilişkilerinin öneminin azalmayacağı hatta daha sıkılaşacağı beklenmektedir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar bu hipotezi doğrulamaktadır. Araştırma sonuçlarına göre; hem köy hem de kentte en sık akrabalarla görüşülmektedir. Oranlar kentte köylerden(%44,3) yüksek olarak %61,9’dur. “Yabancılarla karşılaşılan yer” olan kentte, akrabalık bağları dayanışmanın, yardımlaşmanın ve güvenlik ihtiyacının bir gereği olarak kentle, henüz tam olarak bütünleşmemiş ailelerin en önemli sığınağıdır. Bu bağlamda kentte araştırma yapılan mahallenin, köyden göç edenlerin kentte ilk yerleştikleri yer olmasının, oranın bu kadar yüksek çıkmasında önemli bir paya sahip olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın dördüncü hipotezi; kentler, dünyada evlilik konusundaki modern yaklaşımların, karşılık ve hayat bulduğu merkezlerdir. Kentleşme süreciyle birlikte, bu değerlerin toplumda yaygınlaşacağı kabul edilmektedir. Bu bağlamda, evliliğin gerekliliğine duyulan inancın azaldığı Batı toplumlarındaki yansımaların, araştırma yapılan

kentsel alanlarda karşılığının olacağı düşünülmektedir. Bulgular bu hipotezi doğrulamaktadır. Araştırma verilerine göre; “sizce herkes evlenmeli midir?” sorusuna kırsalda %96,9 ile “evet” cevabı verilirken, kentte bu oranının %76,8’e düşmüş olması manidardır. Daha da dikkat çekici olanı ise kentte yaşayanların %21,1’inin bu soruya “hayır” cevabı vererek, evliliğin herkes için gerekli olmadığını belirtmiş olmalarıdır. Sahada yapılan gözlem ve görüşmelerde, köyde yaşayanların evliliği tek seçenek olarak gördükleri ve evlenmeyi dini bir görev saydıkları tespit edilmiştir. Köyde görüşülen bir katılımcı, evlenmeden hayatın düzene giremeyeceğini söylemekte, neslin devamı için evlenmenin şart olduğunu belirtmektedir. Kentte ise, bireysel özgürlük taleplerinin ve beklentilerin farklılaşması nedeniyle belli bir kesimin evliliğe bakışının değiştiği gözlenmiştir. Evliliğe alternatif yaşam tarzlarının, kentte yaşayanlar üzerinde etkisinin görülmeye başlandığı söylenebilir. Günümüzde özellikle Batı ülkelerinde ortaya çıkan ve yaygınlaşan aileye alternatif yaşam biçimlerinin, modern bir süreç olan kentleşme ile birlikte, çalışma alanı içerisindeki kentsel alanda da yansımalarının görülmeye başlanmış olduğu söylenebilir.

Araştırmanın beşinci ve son hipotezi; kentleşme süreci, aileye dair bir kısım modern değerleri taşıyarak aile yapısını modernleştirirken, ailenin sahip olduğu geleneksel bazı değerler ailede yaşamaya devam etmektedir. Bu bağlamda geleneksel ve modern değerlerin birlikte bulunduğu ve işlevsel olduğu, bir aile türünden bahsetmek mümkün olmaktadır. Başka bir ifadeyle; kentleşmenin etkisiyle değişen aile yapısı ve işlevleri sonucunda yeni bir aile türü ortaya çıkmaktadır. Kentleşme sonucunda ortaya çıkan yeni aile türü; hem kentsel hem de kırsal aile türlerinin bazı özelliklerini üzerinde taşıyan yeni bir aile türü olmaktadır. Araştırma verileri bu hipotezi doğrulamaktadır.

Araştırma verilerine göre: köylerde %69,8 ve kentte %58,1 ile en yüksek oranda evlenme biçimi “görücü usulü” ile evlenmedir. “Kendi tanışıp evlenenler” kentte kırsala göre artmakta ve köydeki %28,1’lik oran %37,1’e yükselmektedir. En iyi veya ideal evlilik tarzı sorulduğunda ise; köylerde %67, kentte ise %60,3 oranında “tanışıp anlaşarak” seçeneği ilk sırada çıkmıştır. “Görücü usulü” ile evlenmeyi, evlenmenin en iyi tarzı olarak görenlerin oranı ise ikinci sırada olarak kırsalda %32,0 kentte %30,9 ile önemini korumaktadır. Bu sonuçları destekleyici bir veri ise; evlilikte “resmi ve dini nikahın birlikte yapılması” oranının, kentte %96,8 ve köylerde %84,4 ile ilk sırada yer almış

olmasıdır. Evlenirken, resmi ve dini nikâhın birlikte yapılmasının, hem kent hem köy yerleşimlerinde yerleşik hale geldiği söylenebilir. Resmi nikâh ile birlikte zorunlu olmadığı halde dini nikâhın yapılması, aile yaşamı üzerinde dinin etkisini göstermesi açısından anlamlıdır. Kentleşmenin dinin etkisini azaltacağı ve seküler bir yaşamı gerektirdiğine dayalı modernist anlayışın araştırma alanı içindeki aileler açısından karşılığının olmadığı söylenebilir.

Ailenin sahip olduğu mal varlığının mülkiyeti köyde%6,2 ve kette %3,6 olmak üzere, yani yok denecek düzeyde kadının üzerindedir. Bu alanda geleneksel bir tutum olarak; erkek egemenliği kentte %60,8 ve köylerde %57,7 ile devam etmektedir. Diğer yandan ev işlerinde kadına yardımcı olmanın hem köyde(%62,5), hem de kentte(%53,8) erkekler tarafından büyük oranda aşıldığını ve geleneksel anlayışın, modern anlayış lehine geri çekildiği söylenebilir.

Geleneksel yapıya uygun olarak birbirine yaklaşık oranlarda, köyde %62,9 ve kentte %61,3 ile “ailenin geçimini sağlamanın erkeğin görevi olduğu” seçeneği ilk sırada çıkmaktadır. Kentsel bir tutum olan, “kadın ve erkeğin birlikte ailenin geçiminden sorumlu olduğu”nu düşünenler yine birbirine yakın oranlarda olmak üzere, köylerde %37,1 ve kentte %38,1 düzeyindedir.

Geleneksel ve modern tutumların birlikteliği, kentte kadının, gelir getirici bir işte çalışması konusunda da görülmektedir. Kentte yaşayan kadınların %46,8’i çalışmakta, %53,2’si çalışmamaktadır. “Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir” fikrine katılanlar kentte %52,6, katılmayanlar ise %47,4 idi. Yani, geleneksel bir tutum olan, kadının asıl görevini ev işleri ve çocuk bakımı olarak görenlerin eşleri de çalışmamakta, modern bir tutum olarak ise, kadının asıl görevini ev işleri ve çocuk bakımı olarak görmeyenlerin eşleri ise çalışmaktadır. Sadece kentteki ailelere sorulan bu soruya; araştırmaya katılanların %68,6’sı kadınların çalışması gerektiğini, %31,4’ü çalışmaması gerektiğini söylemiştir.

Araştırmaya katılanların kentte, %16,7’si ve köylerde %15,6’sı eşleriyle akrabadır. Diğer yandan, %71,1 ile köyde ve %77,8 ile kentte çocukların akraba ile evlenmeleri olumlu bulunmamaktadır. Hemşehri derneğine üyelik oranı, kentte(%19,6) köyden(%12,4) daha yüksektir.

“Tek çocuğunuz olsaydı kız mı erkek mi olsun isterdiniz?” sorusu sorulmuş, alınan cevaplar incelendiğinde, kentsel bir tutum olan “kız veya erkek fark etmez” yanıtı hem kentte %67,5 hem de köylerde %50,5 ile ilk sırayı almıştır. Aynı şekilde, mirasın “kız ve erkek çocuklara eşit olarak” paylaşılması seçeneği %92,8’lik bir oranla hem kırdan hem kentte birinci sırada gelmektedir.

“Erkek çocuğunuzun evlenmeden önce, evleneceği kız ile görüşüp konuşmasını ve tanışmasını nasıl karşılırsınız?” sorusuna “normal karşılırim” cevabını verenler köylerde %100, kentte ise %84,5 ile açık ara ilk sırada yer almaktadır. “Kız çocuğunuzun evlenmeden önce, evleneceği kız ile görüşüp konuşmasını ve tanışmasını nasıl karşılırsınız?” sorusuna “normal karşılırim” seçeneği köylerde %87,6 ve kentte %72,2 ile ilk sıradadır. Bu veriler, kent-kır dikotomisi çerçevesinde yapılan değerlendirmelere aykırı bir durum olarak görünmektedir; kırdan görülmesi gereken veriler kentte, kentte görülmesi gereken veriler kırdan görülmektedir. Bu durum araştırma alanındaki ailelerin, farklı bir aile türünü temsil ettiğinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

“Kendinize bakamayacak kadar yaşlandığınızda nasıl yaşamayı düşünüyorsunuz?” sorusuna, hem kırsalda(%35,1) hem kentsel alanda(%32,5) “oğlumun yanında kalırım” seçeneği ilk sırada yer almaktadır. “Kızımın yanında kalırım” seçeneği kırsalda(%15,5) kentte yaşayanların oranının(%8,2) yaklaşık iki katıdır. Her iki seçenek toplandığında kırsalda%50,6 ve kentte %40,7 ile insanlar yaşlandığında çocuklarının yanında kalmak istemektedir. “Evimde bakım hizmeti alırım” seçeneği kentte %28,4 ile kırsaldaki %8,2’lik orandan çok yüksektir. “Huzurevinde kalırım” seçeneği ise kırsalda(%13,4) kentin(%9,8) yaklaşık bir buçuk katıdır. Araştırma bulguları, yaşlandıkları zaman insanların, geleneksel bir tutum olarak; kırsaldan kentten ve oğul tercihi kızdan daha fazla olmak üzere, ilk sırada çocukları ile birlikte yaşamak istediklerini göstermektedir. Diğer yandan, yaşlı bakımı ile ilgili, modern bir tutum olan; bürokratik örgüt tercihinin de seçenekler arasında önemli bir yer tuttuğu dikkatlerden kaçmamalıdır. Kentte bu tercih daha fazla olmakla birlikte, köylerde de toplamda % 20’yi geçen bir orana ulaştığı görülmektedir.

Bakımı yapılması gereken çocukların bakımı, kırdan %90,9 ve kentte %82,4 ile annesi tarafından yapılmaktadır. “Hanenizde yaşlı varsa bakımını kim/kimler yapıyor?” diye sorulmuştur. kırsaldan ilk sırayı geleneksel bir durum olarak, %42,9 ile “eşim bakıyor” cevabı almaktadır. Kırsaldan ikinci sırayı %35,7 ile “eşimle ben birlikte bakıyoruz” cevabı

alırken, kentte modern bir durum olarak, “eşimle ben birlikte bakıyoruz” seçeneği %50 ile ilk sırada ve %20’lik oranla “eşim bakıyor” seçeneği ikinci sırada yer almaktadır.

“Borç ve benzeri ihtiyaçlarınızda kimlere veya nerelere başvurursunuz?” sorusuna, kentte ilk sırada %41,2’lik oranla “Anneme, babama ve kardeşlerime” seçeneği çıkarken, kırsalda “akraba ve hemşehrilerime” cevabı %35,1’lik bir oranla ilk sırada yer almaktadır. Kırsalda “anneme, babama ve kardeşlerime” seçeneği %18,6 ile üçüncü sırayı alırken, kentte üçüncü sırayı %21,1 ile “akraba ve hemşehrilerime” seçeneği almaktadır. Birinci ve üçüncü sırada çıkan seçenekler geleneksel yöntemler olarak birlikte ele alınabilir. Bu iki seçeneğin toplam oranı ise kırsalda %53,1 ve kentte %62,3’e ulaşmaktadır. Dikkat çeken nokta ise, ketteki oranın kırdan yüksek olmasıdır. Hem kırsalda(%28,9) hem kentte(%24,2) ikinci sırayı “banka ve diğer kredi kurumlarına” cevabı almaktadır. Modern bir yöntem olan bu seçeneğin kırsaldaki oranının kentteki orandan yüksek olduğu dikkatlerimizden kaçmaması gereken bir husustur.

Alışverişlerde tercih edilen ödeme şekli,kırsalda(%86,6) kentten(%81,4) biraz daha yüksek olarak ilk sırada “nakit para” tercihi gelmektedir. “Kredi kartı” tercihi ise kentte(%18,6) kırsaldan(%13,4) biraz daha yüksek olarak ikinci sırada gelmektedir. Veriler birlikte değerlendirildiğinde; geleneksel yöntem olan nakit para tercihinin önemini korumakta olduğu, modern bir alışveriş ödeme biçimi olan kredi kartı kullanımının ise yaygınlaşmaya başladığı söylenebilir. Kısaca, her iki ödeme biçimi de birlikte kullanılmaktadır.

Araştırmaya katılanlar, “dini inançlarınızın aile hayatınızdaki önemini yüzde ile belirtirsek size hangisi en uygundur?” sorusuna kentte yaşayan aileler kırsaldaki ailelere kıyasla %10 daha düşük olmak üzere; kırsalda %62,9 ve kentte %52,6 ile “%100(Hayati derecede önemli)” cevabı ilk sırada yer almaktadır. “%75(Çok önemli)” cevabı hem kırsalda(%30,9) hem de kentte(%28,4) ikinci sırada bulunmaktadır. Bu iki seçeneği topladığımızda, kırsalda oran %93,8’e, kentte ise %81,0’e çıkmaktadır.“ % 0 (Hiç önemi yok)” cevabına ne kırsalda ne de kentte rastlanmamaktadır. Bu sonuçlar, dinin aile hayatı konusunda, hem kırsalda hem kentte çok önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, araştırma alanında ailelerle ilgili çıkan tüm sonuçlarda, dinin etkisinin bulunduğu gözden uzak tutulmamalıdır.

Kırda ve kentte, nikahsız birlikte yaşamayı doğru bulmayanların oranı çok yüksektir. Kırda %96,9 ve kentte %93,3 bu tür bir arada yaşamayı doğru bulmamaktadır. Evlilik dışı çocuk sahibi olmayı doğru bulmayanların oranı, bir önceki soruda sorulan nikahsız birlikte yaşamayı doğru bulmayanların oranından hem kırda hem de kentte daha yüksektir. Oranlar sırasıyla kırda %97,9 ve kentte %96,9'dır. "Normal karşılarım" cevabını verenler kentte(%3,1) daha yüksek olmak üzere kırsalda %2,1'dir. Batılı ülkeler nezdinde, normal karşılanan ve modern bir durum olarak değerlendirilen bu iki konu, araştırma alanı içindeki aileler tarafından kabul görmemektedir. Dolayısıyla, modern olarak yaygınlaşan her değer, ailede karşılık bulmayacağı, bu konularda geleneksel değerlerin belirleyici olduğu söylenebilir.

Modernleşme ve kentleşme süreçleriyle birlikte yaygınlaşan boşanmayı olağan görenlerin oranı kentte %63,9 ve kırsalda %51,5'tir Boşanmayı olağan görmeyenler kırsalda(%48,5) daha yüksek olmak üzere kentte %36,1'dir. Bu veriler hem kentte hem de kırsal da boşanma konusunun olağan hale geldiğinin göstergesi olarak yorumlanabilir.. Ailelerin yarısından fazlası artık boşanmayı olağan bir olay olarak görmektedirler. Bu konuda, geleneksel değerlerin belirleyiciliğinin kaybolduğu, kentsel/modern değerlerin benimsendiği söylenebilir.

Çalışma sonrasında ortaya çıkan bulgular değerlendirildiğinde, aşağıda belirtilen sonuç ve öneriler dile getirilebilir.

Literatürde yer alan geniş aile ve çekirdek aile yapısı ayrımı, bu çalışmanın alan araştırmasında da görüldüğü üzere Türkiye'de çok net olarak birbirinden ayrılmamaktadır. Türkiye'de aile türlerinin oluşmasında, kentleşmenin etkisi olsa da başka bazı faktörlerin, özellikle dinin belirleyici bir etkisi bulunmaktadır. Bu aileler, bir yanıyla geleneksel bir yanıyla modern, bir yanıyla kırsal, bir yanıyla kentsel bir ailedir. Bahsedilen ailenin, pratik hayatta ki yansımalarına ve davranış kalıplarına bakıldığında iki farklı değer etkisi kolayca görülebilmektedir. "Geçiş ailesi" olarak adlandırılan bu aile türü, belli riskleri üzerinde taşımaktadır.

Alan araştırmasındaki aileleri tanımlayan geçiş ailesi, birbirine taban tabana zıt iki farklı değer/anlayışın etkisi altında olduğundan, bunları bünyesinde sentezlemiş gibi görünse de aslında bu değerler ailede eklemlenmiş bir şekilde bulunmaktadır. Bir denge

durumuna ulaşmamış bu aile türü, her türlü tehlikeye açık bir konumda bulunmaktadır. Bu nedenle, her iki yaklaşımın, iki farklı ucuna savrulma potansiyelini üzerinde taşımaktadır.

Literatürde geleneksel geniş aile diye adlandırılan ve bu aileye yüklenen işlevlerin, gerçek hayatta karşılığının var olmadığı, en azından bu çalışmanın kapsamı içindeki alanlar için geçerli olmadığı görülmüştür. Bu nedenle, aile ilgili politikalar oluşturulurken, bu yalın gerçeğin göz önünde bulundurulması hayati bir öneme sahiptir. Ailenin ortadan kalkan işlevlerinin, sosyal politikalar aracılığıyla doldurulması şarttır. Aksi takdirde ekranlarda görülen aile facialarının, parçalanmalarının yaygınlaşacağı bilinmelidir. Geçiş ailesi, bu tehlikeleri içerisinde barındırmaktadır.

Sahadaki gözlem ve görüşmeler, özellikle köy yerleşim yerlerinde geleneksel ailenin bazı işlevlerinin örneğin yaşlıların ailede bakım işlevinin büyük ölçüde ortadan kalktığını göstermiştir. Geleneksel ailenin bu işlevinin, modern bürokratik örgütlerin almadığı köylerde, yaşlılar, kaderlerine terk edilmiş durumdadır. Bu bağlamda, Türkiye’de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın ve yerel yönetimlerin, bu konuda acil çözüm üretmesi, köylerde yaşanması muhtemel insanlık trajedilerinin önüne geçecek tek yol olarak görünmektedir.

Ulaşılan bulgular, boşanmanın hem kent hem köy, her iki yerleşim yerinde de, olağan karşılandığını göstermektedir. Bu tespit, gelecekte boşanmaların hızla artacağına bir göstergesi olarak okunmalıdır. Türkiye’de ailenin güçlü olduğuna dayalı hamasi söylemlerin bir kenara bırakılarak, ailelerin çözülmesini engelleyici tedbirler alınması, devlet politikaları geliştirilmesi kaçınılmazdır. Gerekli önlemler alınmadığı takdirde, ailelerin çözülmesinde patlama yaşanacağı bilinmelidir.

KAYNAKLAR

Kitaplar

- ADAK Nurşen(ed.). (2012), **Değişen Toplumda Değişen Aile**, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, **Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması 2011**, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayını, Ankara.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, **Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması, Tespitler Öneriler 2013**,Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayını, Ankara.
- AKKILIÇ Yılmaz(2002), **Bursa Ansiklopedisi**, BURDEF Yayınları, İstanbul.
- ALVER Köksal(2007), **Siteril Hayatlar**, Hece Yayınları, Ankara.
- ARON Raymond(1997), **Sanayi Toplumu**, Dergah Yayınları, İstanbul.
- BAL Hüseyin (1995), **Turizmin Kırsal Toplumda Aile İçi İlişkilere Etkisi**, Doğa-İnsan Yayınları, İstanbul.
- BAL, Hüseyin(1999), **Kent Sosyolojisi**, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara.
- BALAMAN Ali R.(1982), **Akrabalık, Evlilik ve Türleri**, İleri Kitap Yayın ve Dağıtım, İzmir.
- Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı(1989), **Türk Aile Yapısı Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayını, Ankara.
- Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı(1992), **Türk Aile Yapısı Araştırması**, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayını, Ankara.
- Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü(2009), **Boşanma Nedenleri Araştırması**, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara.
- Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü(2010), **Aile Yapısı** Araştırması 2006, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayını, İstanbul.
- Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü(2010), **Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması**, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara.
- BAYHAN İrfan(1985),**Yerleşme Süreci-Şehir ve Şehirleşme**, Yıldız Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Ders Notları, Yıldız Üniversitesi Matbaası, İstanbul.

- BLITSTEN Dorothy R.(1963), **The World Of TheFamily**, Random House, New York.
- BOTTOMORE Thomas B.(1998),**Toplumbilim**, çev.Ünsal Oskay, Der Yayınları,İstanbul.
- BOTTON Alain de(2005), **Statü Endişesi**, çev., Ahu Sıla Bayer, Sel Yayıncılık, İstanbul.
- BOZKURT Veysel(2009),**Değişen Dünyada Sosyoloji**, 4.b., Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.
- Bursa Büyükşehir Belediyesi(2006), **Bursa’da Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci Araştırması**, 2.b., Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayını, Bursa.
- Bursa Büyükşehir Belediyesi(2014), **Bursa Köyleri-1**, Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayını, Bursa.
- CANATAN Kadir-Ergün YILDIRIM (2011), **Aile Sosyolojisi**, 2.b., Açılım Kitap, İstanbul.
- COSER A.Lewis-BufordRhea-Patricia A. Steffan-Steven L.Nock(1983), **IntroductionToSociology**,HarcourtBraceJovanovich, Inc.,New York.
- DAVIS Kingsley(1949), **Human Society**,TheMacmillanCompany, New York.
- DEMİR Ömer – Mustafa ACAR(2002),**Sosyal Bilimler Sözlüğü**, 3.b.,Vadi Yayınları, Ankara.
- DENKER, M.Sami(2002), **Sosyal Bilimlerde Yöntem ve Bilimsel Rapor HazırlamaTeknikleri Ders Notları**, y.y.
- DİKMEN Alaattin(2012), **Sosyal ve Kültürel Değerleriyle Orhaneli**, Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayını, Bursa.
- DOĞAN İsmail(1995),**Sosyoloji**, Sistem Yayıncılık, Ankara.
- DOĞAN, Mehmet D.(1994), **Temel Büyük Türkçe Sözlük**, Bahar Yayınları, İstanbul.
- DOĞAN Said-Cihangir DOĞAN (2005), **Modernleşme Sürecinde Türk Köy AilesiAraştırması**, Kızılelma Yayıncılık, İstanbul.
- DÖNMEZER Sulhi(1994),**Toplumbilim**, 11.b., Beta Basım Yayım, İstanbul.
- DUBEN Alan (2002), **Kent, Aile, Tarih**, İletişim Yayınları, İstanbul.
- DURKHEIM Emile(1994), **Sosyolojik Metodun Kuralları**, Çev., Enver Aytekin, 2.b., Sosyal Yayınlar, İstanbul.
- ERDOĞMUŞ Zeki(1978),**Kırsal Bölgelerden Ankara, Kıbrıs-Bayraktar İlkokuluGeceköndü Bölgesine Göç ve Göçedenlerin Kentleşmesi**, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.

- ERKAN Rüstem(2010), **Kentleşme ve Sosyal Değişme**, 3.b.,Bilimadamı Yayınları, Ankara.
- ERTÜRK Hasan-Neslihan SAM(2009), **Kent Ekonomisi**, 3.b., Ekin Yayınevi, Bursa.
- FICHTER Joseph(1990), **Sosyoloji nedir?**, Çev., Nilgün Çelebi, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya.
- GERAY, Haluk(2006), **Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş**, 2.b., Siyasal Kitabevi, Ankara.
- GIDDENS Anthony(2000), **Sosyoloji**, Çev., Hüseyin Özel-Cemal Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara.
- GOODE William J.(1964), **TheFamily**, Prentice-Hall, Inc.,EnglewoodCliffs, New Jersey.
- GOODY Jack(2004), **Avrupa’da Aile**, çev.Serpil Arısoy, Literatür Yayıncılık, İstanbul.
- GÜÇLÜ Sevinç Ö. (2002),**Kentleşme ve Göç Sürecinde Antalya’da Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- HOMANS George C.(1971), **İnsan Grubu**, Çev., Oğuz Onaran-Baskın Oran-Ünsal Oskay, TODAİ Yayınları, Ankara.
- HORTON Paul B.-Chester L. HUNT(1976), **Sociology**, Fourth Edition, McGraw-HillKogakusha, Ltd., Tokyo.
- İSBİR Eyüp G.(1991),**Şehirleşme ve Meseleleri**, 2.b.,Gazi Büro Yayınları, Ankara.
- KANDİYOTİ Deniz(2011), **Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar**, çev. Aksu Bora, Feyziye Sayılan, Şirin Tekeli, Hüseyin Tapınç, Ferhunde Özbay, 3.b., Metis Yayınları, İstanbul.
- KAPLANOĞLU Raif(2001),**Bursa Yer Adları Ansiklopedisi**, Avrasya Etnografya
- KARTAL S. Kemal(1978), **Kentleşme ve İnsan**, Türkiye Ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- KARTAL S. Kemal(1983), **Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentleşme**, Yurt Yayınları, Ankara.
- KAZGAN GÜLTEN(1999), **Kuştepe Araştırması 1999**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- KELEŞ Ruşen(1998),**Kentbilim Terimleri Sözlüğü**,2.b.,İmge Kitabevi Yayınları,Ankara
- KENDALL Diana(2005), **Sociology in Our Times**,Fifth Edition, ThomsonWadsworth, Inc., U.S.A.

- KIRAY Mübeccel B.(2000),**Ereğli Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası**, 3.b.,Bağlam Yayınları, İstanbul.
- KIRAY Mübeccel B.(2007),**Kentleşme Yazıları**, 3.b.,Bağlam Yayınları, İstanbul.
- KOCACIK Faruk (1997),**Sivas'ta Kentsel Aile**,Dilek Matbaacılık, Sivas.
- KONGAR Emre (1972), **İzmir'de Kentsel Aile**, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara.
- KONGAR Emre (1986), **Türkiye Üzerine Araştırmalar**, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- KONGAR Emre (2013), **Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği**, 17.b., Remzi Kitabevi, İstanbul.
- LERNER Daniel(1964), **The Passing of Traditional Society**, TheFreePress of Glencoe, New York.
- LIGHT Donald-Suzanne Keller-Craig CALHOUN(1989), **Sociology**, Fifth Edition, Alfred a. Knopf, Inc., New York.
- MARSHALL Gordon(1999), **Sosyoloji Sözlüğü**, Çev., Osman Akınay – Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- MCNALL Scott G.(1971), **The Sociological Experience**, Second Edition, Little Brown Company, Boston, U.S.A.
- MEDER Mehmet(2005), **Mesleklere Göre Aile Yapısı**, Aziz Andaç Yayınları, Ankara.
- MERİÇ Ümit(2012), **Türkiye Kanatlarınızın Altında**, 3.b.,Timaş Yayınları, İstanbul.
- MERTER Feridun (1990), **1950-1980 Yılları Arasında Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler(Malatya Örneği)**, Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Mimarlar Odası Ankara Şubesi(1971), **Türkiye'de Kentleşme**, Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yayınları, Ankara.
- OZANKAYA Özer(1996),**Toplumbilim**, 9.b., Cem Yayınevi, İstanbul.
- ÖZEN Sevinç (1991),**Sanayi Kasabasında Yaşam Biçimi ve Aile Yapısında Meydana Gelen Değişmeler Soma Örneği**, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir.
- ÖZER İnan(2004),**Kentleşme, Kentleşme ve Kentsel Değişme**, Ekin Kitabevi, Bursa.
- ÖZKALP Enver(2010), **Sosyolojiye Giriş**, Ekin Yayınevi, Bursa.
- PARLAK Bekir (2011), **Kamu Yönetimi Sözlüğü**, MKM Yayıncılık, Bursa.

- PARSONS Talcott(1954), **Essays in Sociological Theory**, TheFreePress, New York.
- PONTING Clive(2008), **Dünyanın Yeşil Tarihi**, çev.Ayşe Başçı, Sabancı Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- SENCER Yakut(1979), **Türkiye’de Kentleşme**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- SEYİDOĞLU Halil(1992), **Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük**,Güzem Yayınları, Ankara.
- SEZAL İhsan(1992), **Şehirleşme**, Ağaç Yayıncılık, İstanbul.
- SMITH Ronald w.-Frederick W. Preston(1977), **Sociology An Introduction**, St.Martin’sPress, New York.
- TEKELİ İlhan(1977), **Bağımlı Kentleşme**, Mimarlar Odası Yayınları, Ankara.
- THORNS David C.(2004), **Kentlerin Dönüşümü**, Soyak Yayınları, İstanbul.
- TİMUR Serim(1972), **Türkiye’de Aile Yapısı**, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- TOLAN Barlas(1996), **Toplum Bilimlerine Giriş**, 4.b., Adım Yayıncılık, Ankara.
- TÜTENGİL Cavit Orhan(1963), **Köyden Şehire Göç Meselesi**, İktisat Fakültesi Neşriyatı, İstanbul.
- TÜTENGİL Cavit Orhan(1978), **Aile ve Evlilik Araştırması Sonuçları**, İstanbul Matbaası, İstanbul.
- TÜTENGİL Cavit Orhan(2013), **Az gelişmenin Sosyolojisi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- ÜLGEN Celal(2014), **Türk Medeni Kanunu**, Beta Basım Yayım, İstanbul.Yayınları, Bursa.
- YASA İbrahim (1966), **Ankara’da Gecekondulu Aileleri**, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- YAYLA Atilla (2008), **Siyasi Düşünce Sözlüğü**, 4.b., Adres Yayınları, Ankara.
- YILDIRIM Neşide(2006), **Ailenin Yapısı ve Problemleri**, Yeşerim Bilim-Araştırma Dizisi, İstanbul.
- YILMAZ Sinan (2012), **Türkiye’de Ailenin Dönüşümü**, Divan Kitap, Ankara.

Makaleler

- ADAK Nurşen(2012), “Evlilik mi? Birlikte Yaşama mı?”, **Değişen Toplumda Değişen Aile**, Siyasal Kitabevi, Ankara. ss.221-246.
- AKKAYA Cihan(2012), “Eş Seçimi ve Evlilik”, **Değişen Toplumda Değişen Aile**, Siyasal Kitabevi, Ankara. ss.147-162.
- ARLI Alim(2005), “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Şehirleşme ve Gecekondu Araştırmaları”, **Türkiye Araştırmaları Literatürü Dergisi**, C., 3, S., 6., İstanbul.ss.283-352.
- AYDIN Mustafa(2014), “Tarihsel Dönüşümü İçinde Aile ve Kent İlişkisi”, **Aile Sosyolojisi Yazıları**, Açılım Kitap, İstanbul. ss.83-100.
- BALAMAN Ali R.(1984), “Kırsal Kesimde Aile Kurma, Çözme, Aile İçi Etkileşim ve İlişkiler”, **Türkiye’de Ailenin Değişimi-Toplumbilimsel İncelemeler-**, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını, Ankara.ss.183-192.
- BAŞARAN Fatma(1984), “Ailede Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Değişimleri”, **Türkiye’de Ailenin Değişimi-Toplumbilimsel İncelemeler-**, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını, Ankara. ss.145-160.
- BEAUJOT Roderic(1992), “Families”, **Introduction To Sociology A Canadian Focus**, Fourth Edition, Prentice-Hall Canada Inc., Scarborough, Ontario.s.285-296
- BEAUJOT Roderic(2010), “Gelirde ve Bakımda Değişiklik: Aile Çeşitliliği ve Eşitsizliği Üzerindeki Etkisi”, **Din Gelenek ve Modernite Bağlamında Bir Değer Olarak Aile Konferans Tebliğleri Kitabı** , 26-27 Kasım- Antalya ss.337-354.
- BİRUTE Vanda(2010), “Modern Aile”, **Din Gelenek ve Modernite Bağlamında Bir Değer Olarak Aile Konferans Tebliğleri Kitabı** , 26-27 Kasım- Antalya ss.397-401
- BULAÇ Ali(2010), “Din ve Modernlik Arasında Aile”, **Din Gelenek ve Modernite Bağlamında Bir Değer Olarak Aile Konferans Tebliğleri Kitabı** , 26-27 Kasım-Antalya ss.29-36.
- CANATAN Kadir(2011), “Aile Sosyolojisi: Konuları, Perspektifi ve Gelişimi”, **Aile Sosyolojisi**, 2.b., Açılım Kitap, İstanbul.ss.15-30.
- CANATAN Kadir(2011), “Aile Hakkında Kuramsal Perspektifler”, **Aile Sosyolojisi**, 2.b., Açılım Kitap, İstanbul.ss.31-50.
- CANATAN Kadir(2011), “Aile Kavramının Tanımı”, **Aile Sosyolojisi**, 2.b., Açılım Kitap, İstanbul.ss.53-64

- CANATAN Kadir(2011), “Türk Ailesinin Tarihsel Gelişimi”, **Aile Sosyolojisi**, 2.b., Açılım Kitap,İstanbul.ss.97-119.
- ÇAĞAN Kenan(2011), “Ailenin İşlevleri”, **Aile Sosyolojisi**, 2.b., Açılım Kitap,İstanbul.ss.83-93.
- DÜNDAR Özge Zeybekoğlu(2012), “Değişen ve Değiş(e)meyen Yönleriyle Aile: Yapısı, Türleri, İşlevleri” **Değişen Toplumda Değişen Aile**, Siyasal Kitabevi, Ankara. ss.39-62.
- ERTAN Cihan(2012), “Sınırları Genişleyen Aile: Aynı Cinsiyetten Birliktelikler ve Evlilikler”, **Değişen Toplumda Değişen Aile**, Siyasal Kitabevi, Ankara. ss.221-246.
- GOODE William J.(1976), “FamilyDisorganization”, **ContemporarySocialProblems**, Fourth Edition, HarcourtBraceJovanovlch, Inc., USA.pp.513-550
- GÖKA Erol(2010), “Aileye Karşı İdeoloji”, **Din Gelenek ve Modernite Bağlamında Bir Değer Olarak Aile Konferans Tebliğleri Kitabı** , 26-27 Kasım-Antalya ss.131-146.
- GÜRÇAN Ayşen(2010), “Türkiye Aile Modeli: Geniş Aile ile İlişik Çekirdek Aile Modeli”, **Din Gelenek ve Modernite Bağlamında Bir Değer Olarak Aile Konferans Tebliğleri Kitabı** , 26-27 Kasım- Antalya ss.67-70.
- HATT Paul K.-REISS Albert J.(2002), “Kentsel Yerleşimlerin Tarihi”, **20.Yüzyıl Kenti**, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara. ss.27-35.
- KANDİYOTİ Deniz(1984), “Aile Yapısında Değişme ve Süreklilik: Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım”, **Türkiye’de Ailenin Değişimi-Toplumbilimsel İncelemeler-**,Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını, Ankara. ss.15-33.
- KILIÇ Ahmet F.(2010), “Modernleşme Bağlamında Türkiye’de Muhafazakar Aile”**Din Gelenek ve Modernite Bağlamında Bir Değer Olarak Aile Konferans Tebliğleri Kitabı** , 26-27 Kasım- Antalya ss.15-27.
- KIRAY Mübeccel B.(1984), “Büyük Kent ve Değişen Aile”, **Türkiye’de Ailenin Değişimi-Toplumbilimsel İncelemeler-**, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını, Ankara.ss.69-78.
- KÖSE Begüm(2012), “Geçmişten Günümüze Aile” **Değişen Toplumda Değişen Aile**, Siyasal Kitabevi, Ankara. ss.15-36.
- MAMZER Hanna(2010), ““Saf İlişkiler” Kavramı Üzerine Eleştiriler: Aile, İnsani İlişkilerdeki Boşluğu Nasıl Doldurabilir?”, **Din Gelenek ve Modernite Bağlamında Bir Değer Olarak Aile Konferans Tebliğleri Kitabı** , 26-27 Kasım- Antalya ss.185-192.

- ÖZBAY Ferhunde(1984), “Kırsal Kesimde Toplumsal ve Ekonomik Yapı Değişmelerinin Aile İşlevlerine Yansıması”, **Türkiye’de Ailenin Değişimi-Toplumbilimsel İncelemeler-**, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını, Ankara. ss.35-68.
- SIMMEL Georg(1996), “Metropol ve Zihinsel Yaşam”, çev., Bahar Ö.Düzgören,**Cogito**, S.8, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul. ss.81-89.
- SJOBORG Gideon(2002), “Sanayi Öncesi Kenti”, **20.Yüzyıl Kenti**, İmge Kitabevi, Ankara.ss.37-54.
- TEZCAN Mahmut(1984), “Kuşaklar Arası Çatışmalar”, **Türkiye’de Ailenin DeğişimiToplumbilimsel İncelemeler-**, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını, Ankara. ss.161-182.
- THORNTON Arland(2010), “Gelişimi Desteklemek ve Barbarlığı Engellemek İçin Uluslar arası Mücadele: Evlilik ve Aile Hayatındaki Değişiklikler”, **Din Gelenek ve Modernite Bağlamında Bir Değer Olarak Aile Konferans Tebliğleri Kitabı**, 26-27 Kasım- Antalya ss.37-66.
- TİMURTURKAN Meral(2012), “Aile Birliğinin Bozulması: Boşanma ve Yeniden Evlenme” **Değişen Toplumda Değişen Aile**, Siyasal Kitabevi, Ankara. ss.201-219.
- WATANABE Hideki(2010), “Din, Gelenek ve Modernite Bağlamında Bir Değer Olarak Aile – Aile Kurallarını Değiştirmek ve Korumak-”, **Din Gelenek ve Modernite Bağlamında Bir Değer Olarak Aile Konferans Tebliğleri Kitabı**, 26-27 Kasım- Antalya ss.403-408.
- WIRTH, Louis(2002), “Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme”, **20.Yüzyıl Kenti**, der. ve çev. Bülent Duru-Ayten Alkan, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- YILDIRIM Ergün(2010), “Yeni Çağda Dünya’da ve Türkiye’de Aile: Ailenin Sonu Mu?”, **Din Gelenek ve Modernite Bağlamında Bir Değer Olarak Aile Konferans Tebliğleri Kitabı** , 26-27 Kasım- Antalya ss.115-129.
- YILDIRIM Ergün(2011), “Aile ve Evlilik Türleri”, **Aile Sosyolojisi**, 2.b., Açılım Kitap,.ss.65-81.
- YILDIRIM Ergün(2011), “Toplumsal Değişme Sürecinde Aile”, **Aile Sosyolojisi**,2.b., Açılım Kitap,İstanbul.ss.121-138.

Diğer Kaynaklar

- HEW Cheng Sim, “**The Impact of Urbanization on Family Structure: The Experience of Sarawak, Malaysia**”, Sojourn, Vol. 18, No. 1, 2003, pp. 89-109

http://muse.jhu.edu/journals/sojourn_journal_of_social_issues_in_southeast_asia/toc/soj.18.1.html
(13.08.2013).

IQBAL Musarrat(1998), **The Impact of Urbanization on The Structure and Functions of Urban Family in Pakistan**”, Karachi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü(Yayımlanmamış Doktora Tezi),Karachi.

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.442.pdf>, (24.05.2014).

http://esa.un.org/unpd/wup/Fig_9.htm, (17.07.2014).

http://esa.un.org/unpd/wup/Fig_8.htm, (17.07.2014).

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16051>, (21.07.2014).

http://www.osmangazi.bel.tr/sayfa.asp?mdl=icerik¶m=osmangazi_genel_bilgiler,
(15.05.2014).

<http://www.bursa.bel.tr/tarihce/sayfa/10>, (15.05.2014).

<http://www.bursa.gov.tr/?sayfa=mymenu&pid=48>, (15.05.2014).

<http://unstats.un.org/unsd/demographic/products/dyb/dyb2011.htm>, (21.07.2014).

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-FP-13-001/EN/KS-FP-13-001-EN.PDF, (21.07.2014).

<http://www.oecd.org/futures/49093502.pdf>,(20.07.2014).

<http://www.ailetoplum.gov.tr/upload/Node/18537/files/taya2013TRK.pdf>, (21.07.2014).

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16051>, 21.07.2014).

<https://www.csb.gov.tr/iller/bursaakdm/index.php?Sayfa=sayfa&Tur=webmenu&Id=10445>, (22.11.2013).

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121206-1.htm>, (21.04.2014).

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/07/20130702-3.htm>, (12.03.2014).

<http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4721.html>, (4.05.2014).

<http://www.dagder.org.tr/upload//2013/04/DAG-DER-TUZUK1.pdf>, (23.07.2014).

<http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4857.html>, (24.05.2014).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.53dd481dc30d24.65471348, (23.05.2014).

EKLER

EK 1: SOĞANLI MAHALLESİ'NDE UYGULANAN ANKET SORULARI

1. Soğanlı Mahallesi'ne nereden geldiniz?

İlçe:

Kasaba:

Köy:.....

2. Soğanlı Mahallesi'ne ne zaman geldiniz?

- 1950'den önce
- 1950-1969
- 1970-1989
- 1990-2009
- 2010'dan sonra

3. Memleketinizden Soğanlı Mahallesi'ne niçin geldiniz?

- Geçim sıkıntısı nedeniyle
- Çocukların eğitimi için
- Kentteki imkanların çokluğu nedeniyle
- Kan davası veya kavga nedeniyle
- Diğer.....

4. Yaşınız?

- 20-29
- 30-39
- 40-49
- 50-59
- 60+

5. Medeni Durumunuz?

- Evli
- Bekar
- Boşanmış
- Eşi ölmüş
- Eşinden ayrı yaşıyor

6.Cinsiyetiniz

- Kadın
 Erkek

7.Eğitim Durumunuz?

	Siz	Eşiniz	Babanız	Anneniz
Okuma-yazma bilmiyor				
Okuma – yazma biliyor				
İlkokul				
Ortaokul				
Lise				
Üniversite				
Diğer.....				

8.Mesleğiniz?

	Siz	Eşiniz	Babanız	Anneniz
İşçi				
Memur				
Küçük Esnaf				
Serbest Meslek				
Evhanımı				
Emekli				
Çiftçi				
İşsiz				
Diğer.....				

9.Ailenizin (Tüm ev halkının kazancı, gayrimenkul gelirleri vb. dahil) toplam aylık geliri nedir?

- 1000 TL'den az
 1000 – 1999 TL
 2000 – 2999 TL
 3000 – 3999 TL
 4000TL ve üzeri

10.Oturduğunuz konutun türü?

- Müstakil/Apartman gecekondu
- Apartman dairesi
- Müstakil konut
- Lojman
- Diğer.....

11.Konutunuzun mülkiyet durumu?

- Ev sahibi
- Kiracı

12.Kendiniz dahil kaç kardeşsiniz?

- Kardeşim yok
- 2-3
- 4-5
- 6-7
- 8 ve üzeri

13.Hanenizde kaç kişi bulunmaktadır?

- Yalnız yaşıyorum
- 2-3
- 4-5
- 6-7
- 8'den fazla

14.Hanenizde halen kimlerle beraber oturuyorsunuz?

- Yalnız yaşıyorum
- Eşimle ikimiz yaşıyoruz
- Eşim ve Çocuklarımla
- Eşim Çocuklarım, Annem ve Babamla
- Eşim çocuklarım, annem, babam ve evlenmemiş kardeşlerimle.

15.Eşinizle evliliğiniz nasıl gerçekleşti?

- Görücü usulü ile
- Kendimiz tanışıp anlaşarak
- Kaçma/kaçırılma yoluyla
- İnternet vasıtasıyla
- Diğer.....

16.Size göre evliliğin en iyi gerçekleşme biçimi nedir?

- Görücü usulü ile
- Tanışıp anlaşarak
- Kaçma/kaçırılma yoluyla
- Diğer.....

17.Evlendiğinizde siz ve eşiniz kaç yaşlarındaydınız?

	Siz	Eşiniz
14-17		
18-21		
22-25		
26-29		
30+		

18.Size göre en uygun ilk evlenme yaşı ne olmalıdır?

	Erkek	Kadın
14-17		
18-21		
22-25		
26-29		
30+		

19.Kaç senedir evlisiniz?

- 1-5
- 6-10
- 11-15
- 16-20
- 21 ve üzeri

20.Kaç kez evlendiniz?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

21. Tek eşli misiniz?

- Evet
- Hayır

22. Evlenirken başlık verdiniz mi?

- Evet
- Hayır

23. Sizde başlık verilmeli midir?

- Evet
- Hayır

24. Eşinizle evlenirken ne tür nikâh yaptınız?

- Sadece resmi nikâh
- Sadece dini nikâh
- Hem resmi hem dini nikâh

25. “Ailenin reisi/başkanı erkektir” fikrine katılı yor musunuz?

- Evet katılıyorum
- Hayır katılmıyorum

26. “Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir” fikrine katılı yor musunuz?

- Evet katılıyorum
- Hayır katılmıyorum

27. Ailenizin sahip olduğu mal varlığının mülkiyeti kimin üzerindedir?

- Erkek zerine
- Kadın zerine
- Erkek-kadın müşterek

28.Bir konuda karar vermek gerektiğinde ailenizde kararları genellikle kim verir?

- Evin beyi karar verir
- Evin hanımı karar veriri
- Eşimle birlikte karar veririz
- Ailecek karar veririz
- Ailemizin büyükleri karar verir

29.Eşinize ev işlerinde yardımcı olur musunuz?

- Evet
- Hayır

30.Sizce ailenin geçimini sağlamak kimim görevidir?

- Erkeğin
- Kadının
- Her İkisinin

31.Eşiniz çalışıyor mu?

- Evet
- Hayır

32.Sizce kadın çalışmalı mıdır?

- Evet
- Hayır

33.Eşinizle aranızda akrabalık bağı var mı?

- Evet
- Hayır

34.Çocuklarınızın akrabalarınızdan biriyle evlenmeleri ile ilgili ne düşünürsünüz?

- Olumlu karşılarım
- Olumsuz karşılarım
- Farketmez

35.Ailece en sık kimlerle görüşürsünüz?

- Akrabalarımızla
- Hemşehrilerimizle
- Komşularımızla
- İş arkadaşlarımızla
- Diğer.....

36.Memleketinize/köyünüze aithemşehri derneğine üyeliğiniz var mı?

- Evet
- Hayır

37.Kaç çocuğunuz var?

- Yok
- 1
- 2
- 3
- 4+

38.Hanenizde bakımı yapılması gereken küçük çocuk var mı?

- Evet var
- Hayır yok

39.Varsa gündüz bakımını kim/kimler yapıyor?

- Annesi bakıyor
- Anne-baba birlikte bakıyor
- Anneannesi/Babaannesi bakıyor
- Bakıcısı tarafından/kreşte bakılıyor
- Diğer.....

40.Sizce ideal çocuk sayısı kaçtır?

- Çocuk olmamalıdır
- 1
- 2
- 3
- 4+

41.Tek çocuğunuz olsaydı kız mı erkek mi olsun isterdiniz?

- Erkek
- Kız
- Farketmez

42.Size göre miras çocuklar arasında nasıl paylaşılmalıdır?

- Kız ve erkek çocuklara eşit olarak
- Kız çocuğa daha fazla
- Erkek çocuğa daha fazla

43.Erkek çocuğunuzun evlenmeden önce, evleneceği kız ile görüşüp konuşmasını ve tanışmasını nasıl karşılırsınız?

- Normal karşılırim
- Olumsuz karşılırim
- Farketmez

44.Kız çocuğunuzun evlenmeden önce, evleneceği erkek ile görüşüp, konuşmasını ve tanışmasını nasıl karşılırsınız?

- Normal karşılırim
- Olumsuz karşılırim
- Farketmez
-

45.Erkek çocuğunuzun öğrenim düzeyinin hangi seviyede olmasını istersiniz?

- Hiç okumamalı
- İlköğretim
- Lise
- Üniversite
- Okuyabildiği yere kadar

46.Kız çocuğunuzun öğrenim düzeyinin hangi seviyede olmasını istersiniz?

- Hiç okumamalı
- İlköğretim
- Lise
- Üniversite
- Okuyabildiği yere kadar

47.Evlendikten sonra kızınızın /oğlunuzun sizinle birlikte oturmasını ister misiniz?

- Evet
- Hayır

48.Siz evlendikten sonra anne -babanızla birlikte oturmaya devam etmiş miydiniz?

- Evet
- Hayır

49.Hanenizde bakıma muhtaç yaşlı var mı?

- Evet var
- Hayır yok

50.Varıa bakımını kim/kimler yapıyor?

- Eşim bakıyor
- Eşimle ben birlikte bakıyoruz
- Bakıcısı bakıyor
- Bakımevi/Huzurevinde bakılıyor
- Fikrim yok

51.Kendinize bakamayacak kadar yaşlandığınızda nasıl yaşamayı düşünüyorsunuz?

- Oğlumun yanında kalırım
- Kızımın yanında kalırım
- Evinde bakım hizmeti alırım
- Huzurevinde kalırım
- Fikrim yok

52.Hane halkından gelir getiren bir işte kimler çalışmaktadır?

- Sadece evin beyi
- Evin beyi ve hanımı
- Evin beyi, hanımı ve erkek çocukları
- Evin beyi, hanımı, erkek ve kız çocukları
- Diğer.....

53.Borç ve benzeri ihtiyaçlarınızda kimlere veya nerelere başvurursunuz?

- Anneme, babama ve kardeşlerime
- Akraba ve Hemşehrilerime
- Komşularıma
- İş arkadaşlarıma
- Banka ve diğerkredi kurumlarına
- Cevapsız

54.Alışverişlerinizde genel olarak tercih ettiğiniz ödeme şekli nedir?

- Nakit Para
- Kredi Kartı

55.Gelirinizden tasarruf edebiliyormusunuz?

- Evet
- Hayır

56.Dini inançlarınızın aile hayatınızdaki önemi hakkında hangi seçenek size en uygunudur?

- % 0(Hiç önemi yok)
- % 25(Çok az önemi var)
- %50(Önemli)
- %75(Çok önemli)
- %100(Hayati derecede önemli)

57.Sizce herkes evlenmeli midir?

- Evet
- Hayır

58.Çiftlerin nikahsız olarak birlikte yaşamalarını nasıl karşılırsınız?

- Doğru bulmam
- Normal karşılıırım

59.Çiftlerin evlilik dışı çocuk sahibi olmalarını nasıl karşılırsınız?

- Doğru bulmam
- Normal karşılıırım

60.Boşanma konusundaki tutumunuz nedir?

- Olağan bir şeydir
- Olağan dışı(Olağanüstü) bir durumdur

61.Bir sivil toplum kuruluşuna üyeliğiniz var mı?

- Evet
- Hayır

62.Şu an şehirde yaşadığımız aynı şartlarda yaşama olanağını bulsanız memleketinize/köyünüze geri döner misiniz?

- Evet
- Hayır

63.Ailenizi genel olarak ne kadar mutlu görüyorsunuz?

- Çok mutlu
- Mutlu
- Orta
- Mutsuz
- Çok mutsuz

EK 2: KÖYLERDE UYGULANAN ANKET SORULARI

1.Nerede doğdunuz?

- İli :
- İlçesi :
- Köyü :

2.Kaç senedir burada yaşıyorsunuz?

- Doğduğumdan beri
- 1-20
- 21-40
- 41-60
- 61ve üzeri

3.Yaşınız?

- 20-29
- 30-39
- 40-49
- 50-59
- 60+

4.Medeni Durumunuz?

- Evli
- Bekar
- Boşanmış
- Eşi ölmüş
- Eşinden ayrı yaşıyor

5.Cinsiyetiniz

- Kadın
- Erkek

6.Eğitim Durumunuz?

	Siz	Eşiniz	Babanız	Anneniz
Okuma-yazma bilmiyor				
Okuma –yazma biliyor				
İlkokul				
Ortaokul				
Lise				
Üniversite				
Diğer.....				

7.Mesleğiniz?

	Siz	Eşiniz	Babanız	Anneniz
İşçi				
Memur				
Küçük Esnaf				
Serbest Meslek				
Evhanımı				
Emekli				
Çiftçi				
İşsiz				
Diğer.....				

8.Ailenizin (Tüm ev halkının kazancı, gayrimenkul gelirleri vb. dahil) toplam aylık geliri nedir?

- 1000 TL'den az
- 1000 – 1999 TL
- 2000 – 2999 TL
- 3000 – 3999 TL
- 4000TL ve üzeri

9.Oturduğunuz konutun türü?

- Müstakil/Apartman gecekondu
- Apartman dairesi
- Müstakil konut
- Lojman
- Diğer.....

10.Konutunuzun mülkiyet durumu?

- Ev sahibi
- Kiracı

11.Kendiniz dahil kaç kardeşsiniz?

- Kardeşim yok
- 2-3
- 4-5
- 6-7
- 8 ve üzeri

12.Hanenizde kaç kişi bulunmaktadır?

- Yalnız yaşıyorum
- 2-3
- 4-5
- 6-7
- 8'den fazla

13.Hanenizde halen kimlerle beraber oturuyorsunuz?

- Yalnız yaşıyorum
- Eşimle ikimiz yaşıyoruz
- Eşim ve Çocuklarımla
- Eşim Çocuklarım, Annem ve Babamla
- Eşim çocuklarım, annem, babam ve evlenmemiş kardeşlerimle.

14.Eşinizle evliliğiniz nasıl gerçekleşti?

- Görücü usulü ile
- Kendimiz tanışıp anlaşarak
- Kaçma/kaçırılma yoluyla
- İnternet vasıtasıyla
- Diğer.....

15.Size göre en iyi evlilik tarzı nedir?

- Görücü usulü ile
- Tanışıp anlaşarak
- Kaçma/kaçırılma yoluyla
- Diğer.....

16.Evlendiğinizde siz ve eşiniz kaç yaşlarındaydınız?

	Siz	Eşiniz
14-17		
18-21		
22-25		
26-29		
30+		

17.Size göre en uygun ilk evlenme yaşı ne olmalıdır?

	Erkek	Kadın
14-17		
18-21		
22-25		
26-29		
30+		

18.Kaç senedir evlisiniz?

- 1-5
- 6-10
- 11-15
- 16-20
- 21 ve üzeri

19.Kaç kez evlendiniz?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

20.Tek eşli misiniz?

- Evet
- Hayır

21.Evlenirken başlık verdiniz mi?

- Evet
- Hayır

22.Sizce başlık verilmeli midir?

- Evet
- Hayır

23.Eşinizle evlenirken ne tür nikâh yaptınız?

- Sadece resmi nikâh
- Sadece dini nikâh
- Hem resmi hem dini nikâh

24. “Ailenin reisi/başkanı erkektir” fikrine katılıyor musunuz?

- Evet katılıyorum
- Hayır katılmıyorum

25.“Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir” fikrine katılıyor musunuz?

- Evet katılıyorum
- Hayır katılmıyorum

26.Ailenizin sahip olduğu mal varlığının mülkiyeti kimin üzerindedir?

- Erkek üzerine
- Kadın üzerine
- Erkek-kadın müşterek

27.Bir konuda karar almak gerektiğinde ailenizde kararları genellikle kim alır?

- Ben karar veririm
- Eşim karar verir
- Eşimle birlikte karar veririz
- Ailecek karar alırız
- Ailemizin büyükleri karar verir

28.Eşinize ev işlerinde yardımcı olur musunuz?

- Evet
- Hayır

29.Sizce ailenin geçimini sağlamak kimin görevidir?

- Erkeğin
- Kadının
- Her ikisinin

30.Eşinizle aranızda akrabalık bağı var mı?

- Evet
- Hayır

31.Çocuklarınızın akrabalarınızdan biriyle evlenmeleri ile ilgili ne düşünüyorsunuz?

- Olumlu karşılarım
- Olumsuz karşılarım
- Farketmez

32.Ailece en sık kimlerle görüşürsünüz?

- Akrabalarımızla
- Hemşehrilerimizle
- Komşularımızla
- İş arkadaşlarımızla
- Diğer.....

33.Memleketinize ait hemşehri derneğine üyeliğiniz var mı?

- Evet
- Hayır

34.Kaç çocuğunuz var?

- Yok
- 1
- 2
- 3
- 4+

35.Hanenizde bakımı yapılması gereken küçük çocuk var mı?

- Evet var
- Hayır yok

36.Varsa gündüz bakımını kim/kimler yapıyor?

- Annesi bakıyor
- Anne-baba birlikte bakıyor
- Anneannesi/Babaannesi bakıyor
- Bakıcısı tarafından/kreşte bakılıyor
- Diğer.....

37.Size ideal çocuk sayısı kaçtır?

- Çocuk olmamalıdır
- 1
- 2
- 3
- 4+

38.Tek çocuğunuz olsaydı kız mı erkek mi olsun isterdiniz?

- Erkek
- Kız
- Farketmez

39.Size göre miras çocuklar arasında nasıl paylaşılmalıdır?

- Kız ve erkek çocuklara eşit olarak
- Kız çocuğa daha fazla
- Erkek çocuğa daha fazla

40. Erkek çocuğunuzun evlenmeden önce, evleneceği kız ile görüşüp konuşmasını ve tanışmasını nasıl karşılıyorsunuz?

- Normal karşılıyorum
- Olumsuz karşılıyorum
- Farketmez

41. Kız çocuğunuzun evlenmeden önce, evleneceği erkek ile görüşüp, konuşmasını ve tanışmasını nasıl karşılıyorsunuz?

- Normal karşılıyorum
- Olumsuz karşılıyorum
- Farketmez

42. Erkek çocuğunuzun öğrenim düzeyinin hangi seviyede olmasını istersiniz?

- Hiç okumamalı
- İlköğretim
- Lise
- Üniversite
- Okuyabildiği yere kadar

43. Kız çocuğunuzun öğrenim düzeyinin hangi seviyede olmasını istersiniz?

- İlköğretim
- Lise
- Üniversite
- Okuyabildiği yere kadar

44. Evlendikten sonra kızınızın /oğlunuzun sizinle birlikte oturmasını ister misiniz?

- Evet
- Hayır

45. Siz evlendikten sonra anne -babanızla birlikte oturmaya devam etmiş miydiniz?

- Evet
- Hayır

46. Hanenizde bakıma muhtaç yaşlı var mı?

- Evet var
- Hayır yok

47. Varsa kim/kimler bakıyor?

- Eşim bakıyor
- Eşimle ben birlikte bakıyoruz
- Bakıcısı bakıyor
- Bakımevi/Huzurevinde bakılıyor
- Diğer.....

48. Kendinize bakamayacak kadar yaşlandığınızda nasıl yaşamayı düşünüyorsunuz?

- Oğlumun yanında kalırım
- Kızımın yanında kalırım
- Evimde bakım hizmeti alırım
- Huzurevinde kalırım
- Diğer.....

49. Ailenin geçimi için hane halkından kimler çalışmaktadır?

- Sadece hane reisi
- Hane reisi ve eşi
- Hane reisi, eşi ve erkek çocukları
- Hane reisi, eşi, erkek ve kız çocukları
- Diğer.....

50. Borç ve benzeri ihtiyaçlarınızda kimlere veya nerelere başvurursunuz?

- Anneme, babama ve kardeşlerime
- Akraba ve Hemşehrilerime
- Komşularına
- İş arkadaşlarıma
- Banka ve diğer kredi kurumlarına

51. Alışverişlerinizde genel olarak tercih ettiğiniz ödeme şekli nedir?

- Nakit Para
- Kredi Kartı

52. Gelirinizden tasarruf edebiliyor musunuz?

- Evet
- Hayır

53.Dini inançlarınızın aile hayatınızdaki önemi hakkında, hangi seçenek size uygundur?

- % 0(Hiç önemi yok)
- % 25(Çok az önemi var)
- % 50(Önemli)
- % 75(Çok önemli)
- % 100(Hayati derecede önemli)

54.Sizce herkes evlenmeli midir?

- Evet
- Hayır

55.Çiftlerinnikahsız (resmi veya dini) olarak birlikte yaşamalarını nasıl karşılırsınız?

- Doğru bulmam
- Normal karşılarım

56.Çiftlerin evlilik dışı çocuk sahibi olmalarını nasıl karşılırsınız?

- Doğru bulmam
- Normal karşılarım

57.Boşanma konusundaki tutumunuz nedir?

- Olağan bir şeydir
- Olağan dışı(Olağanüstü) bir durumdur

58.Şu an köyde yaşadığınız aynı şartlarda yaşama olanağını bulsanız Bursa'da(şehirde) yaşamak istermiydiniz?

- Evet
- Hayır

59.Ailenizi genel olarak ne kadar mutlu görüyorsunuz?

- Çok mutlu
- Mutlu
- Orta
- Mutsuz
- Çok mutsuz

ÖZGEÇMİŞ			
Adı, Soyadı	Enes Battal KESKİN		
Doğum Yeri ve Yılı	Gümüşhane-Kelkit, 1976		
Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi	İngilizce		
Eğitim Durumu	Başlama - Bitirme Yılı		Kurum Adı
Lise	1989	1992	Bolu İHL
Lisans	1992	1999	Uludağ Üniv. İİBF Kamu Yönetimi
Yüksek Lisans	2008	2010	Dumlupınar Üniv. Sosyal Bil. Enstitüsü Kamu Yönetimi ABD.
Doktora	2011	2014	Uludağ Üniv. Sosyal Bil. Enstitüsü Kamu Yönetimi ABD.
Çalıştığı Kurum (lar)	Başlama - Ayrılma Yılı		Çalışılan Kurumun Adı
1.	2002	2005	GENAR Araştırma
2.	2005	Bursa Büyükşehir Belediyesi
3.			
Üye Olduğu Bilimsel ve Mesleki Kuruluşlar	<ul style="list-style-type: none"> • Türkiye Yazarlar Birliği • Kamu Politikaları Enstitüsü 		
Katıldığı Proje ve Toplantılar	<ul style="list-style-type: none"> • “Karar Alma Süreçlerine Katılım İçin Bursa’da Kamu-STK Diyalogunun Geliştirilmesi Projesi”, İçişleri Bakanlığı STK Destek Projesi, Bursa, 2012(Proje Koordinatörü). • “Bursa’da Kentlilik Bilinci Araştırması”, Uludağ Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi (BAP), Bursa, 2013(Yardımcı Araştırmacı). • “Bursa Kent Konseyinin Bilinirliği ve Etkinliği Araştırması”, Uludağ Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi (BAP), Bursa, 2014(Yardımcı Araştırmacı). 		

Yayınlar:	<ul style="list-style-type: none"> • KESKİN, Enes B.(ed.), (2011), Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı, Bursa Kent Konseyi Yayınları, Bursa. • KESKİN, Enes B.(2011), Yavaş Şehir, Uludağ Yayınları, Bursa. • KESKİN, Enes B.-KUŞKU, N.H.E.-CİNDORUK, Y.O.-TATLI, Y.(2011), “Kent Konseylerinin Yerel Demokratik Yönetişim Mekanizması İşlevinin Değerlendirilmesi”, Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı, ss.306-322. • KESKİN, Enes B. -CİNDORUK, Y.O.(2011) , “ Kentleşme Sürecinde Bursa İçin Bir Sosyal Dönüşüm Projesi: Kentimiz Geleceğimiz”, Cumhuriyet Döneminde Bursa’da Kentleşme Sempozyumu Bildiriler Kitabı, ss.181-197. • KESKİN, Enes B.,(2012), “Sürdürülebilir Kent Kavramına Farklı Bir Bakış: Yavaş Şehirler (Cittaslow)”, Paradoks Dergisi,Cilt: 8, Sayı: 1, ss. 81-99. • KESKİN, E.B. -KUŞKU, N.H.E.,(2013), “Kent Planları ve Kent Konseyleri:“1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planının Hazırlanmasında Bursa Kent Konseyi’nin Rolü”, Bursa 4. Kent Sempozyumu. • KESKİN, Enes B.,(2014), “Belediyeler ve Kent Konseyleri: Temsilden Katılıma”, Mimar ve Mühendis Dergisi,Sayı: 76, ss. 56-58.
Diğer:	
İletişim (e-posta):	keskinenes@gmail.com
Tarih İmza Adı Soyadı	20.08.2014 Enes Battal KESKİN